BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XLII
A
50
NAPOLI

Christianus

IN CAI PLINII SECVNDI NOVO-COMENSIS, EPISTOLARVM LIBROS DECEM;

NOTÆ & Obſeruationes, auctore CLAVDIO MINOE, Iuriſc.

PARISIIS,

Apud Ioannem RICHERIVM, via D. Ioannis Lateranenſis, ſub Arbore Vireſcente.

1588.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

CLAVD. MINOS
I. C. LECTORI S.

NVNQVAM *putaſſem, benigne Lector, in iis Plinij Secundi Epiſtolis mihi tantum laboris ac tædij fuiſſe perferendum, quas decies & eò plus cùm lego, ac relego, & ſingula mihi videor animo atque oculis colluſtraſſe, quædam tamen haud dubiè ſuperſunt in quibus caſtigandis eruditi homines curam vel iudicium deſiderent. Equidem ſatis habui primò ſummatim quæ ad doctrinam morum conferrent, & ad antiquitatis rationem facerent, vt leui brachio, quod noſtri aiunt, & κατὰ πόδας attingere: nec tamen lectionum varietatem prætermittere habui, quam ita video quibuſdam magni fieri; vt qui eam negligat, habeatur indoctior. In eo ſi quid vigiliarum impenderim, quod neq; oſtentare pudor meus patitur; neque pluris facere quàm deceat: ſi quid inquam, ſit à me collatum ſtudij, vel ingenij, quod ſentio quàm ſit exiguum; velim primas haberi gratias ornatiſſimo viro* D. CLERICO, *Diui*

CHRISTOPHORI ad Siluanectum Antiſtiti, cuius vnius auſpiciis, & librum euolui diligenter, & ad fidem aliquot manuſcriptorum codicum emendare ſum conatus; quin & ad calcem Notas qualeſcunque & Obſeruationes meas adiunxi. Quod inſtituti operis cùm penè ad vmbilicũ perduxiſſem, vltrò mihi oblatus eſt liber manuſcriptus ab HADRIANO DANESIO, optimo adoleſcẽte, quem propter ſtudiorum Iuris communionem valdè diligo: eum librum non quidem ille rogatus à me, ſed vt in me eſt egregiè affectus, vtendum accepit à Nicolao FAVIERIO, ſupremi Senatus Aduocato, grauiſsimi Senatoris FAVIERII filio, raræ ſpei iuuene: qui codex eò mihi gratior obtigit, quod vti ex indice ſtatim obſeruaui, petitus eſſet è bibliotheca FRANCISCI OLIVARII, non ita pridem Galliarum Cancellarij: ex cuius libri lectione & collatione cum meis quam fateor mihi operoſam extitiſſe, quædam puto, ſanéque multa obſeruaſſe, quæ non ſunt in vulgatis; non pauca etiam adnotaſſe, quæ ad auctoris adeò lepidi, certéq; laudati aliquem non pœnitendum nitorem pertineant. Vt enim eorum quæ ab aliis acceperim, me gratum eſſe ac memorem percupio, ita velim ſuam haberi meritam gratiam iis qui quaſi langueſcenti mihi, defeſſóque frigidã

ſuffuderunt, vt opus inchoatum, vel quod fateor ingenuè, operis aliquod rude & impolitum ſpecimen ad finem aliquem perduceretur. Ad quod demum perficiundum, exornandúmque, ſi qui ſunt ex eruditiorum numero qui plus ocij & ſtudij conferre volent; id ita mihi gratum fore profiteor, vt ij vel ſine aliqua noui operis denũciatione, ſi quid afferant melius, per me palmam ferant: nec enim publicis vtilitatibus mei vnius cauſa velim præiudicatum: nec bonum debeo aliis inuidere quo ipſe careo. Cùm ſit itaque palma in medio poſita, eam arripiat, qui poterit: mihi nõ parum erit aliis tradidiſſe lampada, & quaſi reſtitantes animos quoquo meo curſu ad hoc honeſtum certamen excitaſſe. Nec enim ex hac mea vel contentione, vel induſtria plus mihi laudis ac gloriæ depoſco, quàm quod ſponte delaturi ſint litterati, & candidi æſtimatores, qui qua ſunt ingenij comitate, & ingenua liberalitate, multò plus donare ſolent quàm debeant; eaq; ſunt naturæ bonitate, vt nec ipſi ſua oſtentent ſtudia, aut aliena reprendant. In cæteris opinor, nullus adeò ceruicoſus, aut rigidus eſt futurus cenſor, qui meum iudicium deſideraturus ſit in auctoris caſtiſsimi delectu: hoc enim vno an alius grauior ſit & elegantior, an modeſtior, pudicior ve, vel ad mores, vſúmque rerum pulcerrima-

rum accommodatior, nemo in dubium reuocarit. Id ego pluribus augere verbis non video quàm neceſſe ſit: nempe quod loquor, res ipſa ſatis arguit; alioqui mero ſuapte natura generoſo edera nihil opus, & genium victurus iſte liber pridem ſuum habet, vt nihil prædicatione mea indigeat. Impenſus autem per me labor, dum probetur eruditis, & non inficetis, nō laboro: & ſi quid exceſſerim, aut defecerim, admonitus meliora cudā, intereaq́; quod offertur, aut legent, aut etiam profectò non negligēt.

Nec verò hîc grauatè ferent inſtituti huius mei rationem, qui nihil habuerim prius, quàm vt, paucis admodum exceptis, quæ multa prouidè & grauiter, acutéve, multa maturè, & opportunè, multa diſertè, paßimque ſapienter ab eloquenti homine Plinio dicta eſſent, ego, cui auctor is impenſißime placeat, ad morum maximè cultum, & vetuſtatis memoriam aliquam ſuccinerem. Id quia certò ſcio gratum fore iis, apud quos rerum meliorum cognitio, morúmque doctrina potior eſt, nō erit quod verear aliorum quorundam ſiniſteritatem (placet enim Plinianum verbum, vt nullum aliud mihi occurrat opportunius) qui nihil aliud quam membranas ſomniant, iidémque aſſeuerare audent nullam ſatis exactam, politámque doctrinam peti poſſe quàm à manuſcriptis. Ego cum iis eo nomine

non ſum manus cōſerturus. veteres, & manu exaratos libros amplexor: canámque, vt ita loquar, doctrinam ſuſpicio & veneror: ſed ſtudium λογοδαιδαλίας immodicum, & grammaticam iſtam ſapientiam quæ tota in verbis poſita eſt, valere iubeo: quanquam id videam huius ſeculi cacoethes, vt, quod de ſuo queritur grauiſſimè Seneca, pro philoſophia iam in precio philologia ſit, vt non niſi grammatice ſpirent qui ſe totos ſtudio rerum deberent adiungere. Nec me profectò latet, non aſpernandam codicum membranis deſcriptorum auctoritatem, ſed non ita ſuperſtitioſè iis hærendum, vt ab iis ſemper, tanquam à veridico aliquo oraculo pendeamus. Quoties enim vel truncatas voces, & contortas ſententias offendimus? quoties in loca mutila, in quaſdam ineptas metatheſes, quibus ſententia quæuis pulcerrima inuertitur, aut conturbatur, incidimus? quàm denique ſecum membranæ iſtæ ab aliis diſsident? Iudicio ergo opus eſt, eóque bene ſano, & ſubacto ingenio, vt ſi in re de qua nondum liquet, dandus ſit aliquis coniecturæ locus, id non niſi maturè, conſultóque fiat, adeout poſt ancipitem diuinandi aleam, is qui melius coniecerit, vates optimus habeatur. Verum vt iſtas litteratorum hominum lites miſſas faciamus, ex eo quod aliquo meo ſtudio ſum moli-

tus, nihil amplius opto, quam vt ex aureis iſtis cordatiſsimi, & , quod vident omnes, elegantiſsimi, adde etiam, ex quo in deliciis haberi debet, pudiciſsimi ſcriptoris epiſtolis adoleſcentes fiant meliores, & qui ſunt iudicio vel ætate maturiore, voluptatem hinc non minimam, frugémque percipiant. Et quid tandem? parum admodum, aut nihil prorſus doctrina mihi vel cum Plinio meo æſtimanda, quæ ſine moribus inſtillatur: ideóque malim ſine exquiſita iſta doctrina mores, quam ſine moribus doctrinam oſtentari: quæ duo qui inſeparabili vinculo conſociant, ſoli ex omnibus rectè ſapiunt.

Sed de his iam ſatis: tu, Lector humaniſsime, Plinianis primùm, dein noſtris, ſi vacat, vtere ac fruere: aut ſi quid habes exquiſitius vtiliúſve, quod non diffido, velim pari candore, animiq; propenſione mecum ita decertes, vt etiam multis partibus anteuertas, méque tibi daturum ſpontè manus, ad exornationem tui meum etiam præconium adiungi patiare. Vale.

IN C. PLINII SECVNDI EPISTOLARUM Libros decem, Notæ & Obſeruationes.

AD EPISTOLAM I.

EPISTOLA hæc πρόδρομος ad ſequentes Epiſtolarum libros, quos hortatu maximè Septitij collegit; apud quē eo nomine pudoris veniam precatur: quamquam haud obſcurè opus id ſuum commendet, non oblitus tamen modeſtiæ, cuius hîc, & paſſim ſunt impreſſa non obſcura veſtigia. Epiſtola πρόδρομος.

SEPTITIO] Libri veteres habent *Septimio*, alij *Secundo*, & ſanè lubricum in multis mendum litteræ pro litera. Is autem ipſe Septitius eſt, ad quem epiſt. 28. lib. 7. & 1. lib. 8.

COLLEGI *non ſeruato temporum ordine: neque enim hiſtoriam componebam*] Ordinis aliqua ratio in componendis epiſtolis exquiritur, vt argumētorum ſanè variorum natura fert: tempus verò non ita anxiè, & quaſi ſuperſti- Epiſtolę & hiſtorię ratio diuerſa.

tioſè attenditur. At in ſcribendis hiſtoriis nihil ſine chronologia, & temporum apta ſerie commodè digeri poteſt. Sanè epiſtolarum ea varietas eſt, imò & libertas, vt quiduis in amici ſinum poſſis effundere; interdũ ſeriò & grauiter, nonnunquam iocosè, vel eruditè, exquiſitéque; vel tenuiter & humili dicendi charactere: ſæpe laxis habenis eloquentiæ, ſæpe etiam conciſa & breuiore oratione, vel etiam quicquid in buccam venerit: vt id, quicquid ſit, concipi ſine die & conſule poſſit. Hiſtoria verò tereti dicendi artificio vtplurimum voluitur, iuxta temporum maximè ordinem, notatíſque locis, in quibus quicquid geſtum, vel cœptum, vel tranſactum eſt.

SVPEREST *vt te conſilij, nec me pœniteat obſequij*] Vt conciſè hoc ſanè; ita & eleganter: quod paſſim in Plinianis epiſtolis animaduertimus. Monenti quidem amico, ſi tamen is cordatus eſt, & peritus rerum æſtimator, ſponte obſequendum; nec verendum hîc ne amicum offendas in nugis, quem vt cenſorem adhibere poſſis. Quorſum enim ſcribis, niſi tua quibuſdam, ſi non omnibus, ſcripta legi & cõmitti velis? Quid tandem?

Scripta noſtra qualiter amicis communicanda.

Scire tuum nihil eſt, niſi te ſcire hoc ſciat alter.

In quo peccare δυσωπία, hoc eſt inutili quodam & ruſticano pudore, non minus reprehenditur, quàm φιλαυτία, & nimio amore ſui: media ergo via nobis conſectanda eſt, qua in medium conferamus quod lucẽ ferre ſine aliquo noſtro incommodo poſſit, & nos

poſteris aliquando teſtemur vixiſſe. Id quia in ſequentibus à noſtro Cæcilio Secundo ſubinde inculcatur, non ita multus ero, alioqui vereor ne Scholiaſtum leges videar interdum excedere.

AD EPISTOLAM 2.

ACTIONEM habitam pro Accia Variola, quam ſe ad imitationem Demoſthenis ſcripſiſſe ait, obſeruandam vel emẽdandam permittit Arriano.

ARRIANO] Et in hoc nomine membranæ variant. In aliis enim *Arrio* legitur, in quibuſdam, *Adriano*. Fuit hic Arrianus Maturius Altinus eques, ad quem plures epiſtolæ paſſim hîc reperiuntur. Meminit & diſertis verbis ad Maximum 2. epiſt. lib. 3.

LIBRVM *quem prioribus epiſtolis miſeram*] Rectius *promiſeram*, vt in vulgatis etiam, & ita iuſſeram excudi, ſed erratum id obrepſit oſcitantibus typographis; vt alia multa eorũ, & noſtra fortaſſe, quæ vel incuria fudit, aut humana parum cauit natura.

TENTAVI *imitari Demoſthenem ſemper tuũ*] Id Pliniano candori dandum, quam laudem affectet, modeſtè in amicum Arrianum conferat. Bellè, inquit, tentaui: nam aſſequi vim Demoſthenis, ne quidem ipſe M. Tullius potuit.

CALVVM *nuper meum*] Fuit is Caius Licinius Caluus, cuius prẹterquàm quod Suetonius in Auguſto, & Val. Maxim. lib. 9. cap. Licinius Caluus.

tæ, meminerunt, itémque auctor libri de Oratoribus, quem alij Tacito, plerique Fabio Quintiliano tribuunt: *Caluus cùm vnum & viginti libros reliquerit, vix in vna aut altera oratiuncula ſatisfacit; at in hominum ſtudioſorum manibus verſantur orationes, quæ in Vatinium conſcribuntur, ac præcipuè ſecunda ex iis oratio. Eſt enim verbis ornata & ſententiis, auribus accommodata iudicum: vt ſcias quoque Caluum intellexiſſe quid meliùs eſſet; nec voluntatem quin melius & ſublimius diceret, ſed ingenium ac vires defuiſſe.* Cicero Caluum exanguem & tritum dicit libr. 15. epiſt. 21. ad familiares: ille contra, Ciceronem ſolutum ac eneruem dicebat, vt teſtis is de Oratoribus dialogus, quem proximè citaui. Is cum Cicerone de principatu eloquentię contendit acerrimè & iniquiſſimè: teſtis eſt Seneca lib. 7. Declam. & 4. Controu. Catullus eum vt Oratorem & Poëtam non ſemel appellat: verſus enim ſcripſit in Cęſarem, & in Tigellium. Quintil. lib. 10. cap. 1. nonnihil & de eius nimia induſtria, vt qui manum de tabula ponere non poſſet.

Schemata figuræ dicendi.

FIGVRIS *orationis*] Σχήμασι, ſeu orationis luminibus, in quibus explicandis totus eſt M. Tullius 3. de Orat. multus, & varius, & illuſtris Oratore ad Brutum: & Fab. lib. 9. cap. 2. & 3. *Atqui figuras & ornatus imitari dicendo, ſcribendóve non æque magnum: at vim & dignitatem, hoc eſt δείνωσιν, quæ in Demoſthenis ſententiis eluceſcit, imitari certe ita arduum, vt vel paucis, vel nulli datum fateamur eſt neceſſe.* De eo Iuuenalis ſic 10. Satyra,

——— *quem mirabantur Athenæ*
Torrentem, & pleni moderantem frena theatri.

NAM *vim tantorum verborum pauci quos æquus amauit, aſſequi poſſunt*) Extulit id prouerbiali ſchemate ad laudationem Demoſthenis, ex illo Virgilij in 6. quo loco Sibylla Æneam ad inferos tranſeuntem alloquitur,

Hoc opus, hic labor eſt: pauci quos æquus amauit
Iuppiter, aut ardens euexit ad æthera virtus,
Dijs geniti potuere.

Quod & ad rem quamcumque difficillimã torquemus. Emendatius ita in manuſcriptis meis, *nam vim tantorum virorum pauci quos æquus amauit Iuppiter, aſſequi poſſunt.*

NEC *materia huic æmulationi, vereor ne improbe dicam repugnauit*) Iudicij fuit ne quid materiæ alioqui tenui, magnificentius & elatius tribueret: quod vitiũ à laudatis Rhetoribus in primis reprehenditur, & ne in id incideret, Cicero, princeps Oratorum diligenter vbique cauit. Elocutio aptanda materiæ.

QVÆ *me longæ deſidiæ indormientem excitauit, ſi tamen is ſum, qui excitari poſſim*) Crebræ ſunt eiuſmodi apud Secundum noſtrum parentheſes, quibus modeſtè de ſe ſentit, vt nihil, aut parum admodum ſibi tribuat: quod videtur ad imitationem Tullij Ciceronis facere, cuius mores, nedum ſententias exprimere conabatur. Modeſtia Plinij.

NON *tamen omnino Marci noſtri τὰς ληκύθους fugimus*] Cicero ad Atticum lecythos accepiſſe videtur, pro dicendi copia vniformi, vt ſunt pigmenta orationis, ornamentá- Ciceronis λήκυθος.

quæ alia: ſicuti & aliàs dixit Iſocratis myrothecia, & arculas.

Qvo *magis intendam*] Alij *incẽdam*: ſed perperam, niſi fallor, alij viderint.

Confitebor *& ipſum me*] Ita vulgati & manuſcr. Alij tamen *confiteor* leg.

Est *enim aliquid edendum*] Quanto famæ & immortalitatis ſtudio teneretur hic noſter, ex aliis etiam locis palam eſt.

Sed *ſanè blandiantur*] Aliquæ membranæ habent, *Sit ſanè, dum per hoc mendacium ſtudia noſtra commendent.* Vbi video expũctam vocem, *blandiantur.*

AD EPISTOLAM 3.

A Negotiorum vulgarium ſollicitudine Caninium excitat, ad ſcriptionem rerum pulcherrimarum, quæ illum à mortalitate vindicent. Id eo facit Plinius, quia bellum Dacicum à Traiano confectum ſcribere orſus eſſet.

Comum. Qvid *agit Comum*] Orditur à topographia longè venuſtiſſima, quę quaſi rẽ oculis ſubiiciat. De Como Ptolomæus, aliíque: Inſubrum ea vrbs ad lacum Larium: nouum Comum Suetonio dicitur. Oppidum id malè Cumam appellari, & incolas Cumanos nos docent eruditi. Cæterùm vt hoc obiter, mihi videtur principium id referre Horatianos numeros,

Quid tibi viſa Chios bullati notáque Lesbos, &c.

Qvid *illa porticus verna ſemper*] In manuſc.

legitur, *vel porticus verna ſemp*. De voce porticus quædam ad epiſt. 17. lib. 1.

PLATANVS *opaciſſima*] Sic legunt eruditi omnes, & eam lectionem confirmant codices manu exarati: nam Platanon opaciſſimus, neſcio quo ſenſu dicitur, licet id Cataneus conetur defendere. Sed ad rem. Platanis ad inumbrationem veteres vſos eſſe, locus hic, & aliorum teſtantur monimē-ta. Virg. in 4. Georg. Platanis vſi veteres ad vmbrā

Iámq; miniſtrantem platanum potantibus vmbrā.

Et Horat. 2. Carm. 11.

Cur non ſub alta vel platano, vel hac
Pinu iacentes ſic temerè, & roſa
Canos odorati capillos
Dum licet, Aſſyriáque nardo
Potamus vncli?

At de ea bellè Plin. Hiſtor. natur. lib. 12. cap. 1. Quis non iure miretur, inquit, arborem vmbræ gratia tantùm ex alieno petitam orbe? Platanus hæc eſt per Ionium mare in Diomedis inſulam eiuſdem tumuli gratia primùm inuecta, inde in Siciliam tranſgreſſa, atque inter primas donata Italiæ, & iam ad Morinos vſque prouecta, ad tribunarium etiam pertinens ſolum, vt gentes vectigal, & pro vmbra pendant? Idē lib. 17. cap. 12. quo loco confert vmbriferas alias cum Platano: Iucunda Platani vmbra, quamquam craſſa: licet gramini cedat, non ſoli, haud alia lætius operiente toros. Miſſum facio quod Cicero diſputationem fingit ſub Platano cum Sceuola & Craſſo de

Oratore habitam: quódque eam mero augeſcere teſtentur Plin. idem, Martialis, & Sidonius Apollinaris 8. epiſt.

Euripi. EVRIPVS *viridis & gemmeus*] Euripum dici per ſimilitudinem nemo vel mediocriter eruditus non videt, pro aquarum inquã exiliore ductu in altum ſalientium. Cicero initiò 2. de Legibus, ſic ſub Attici perſona: Equidem qui nunc primùm huc venerim, ſatiari non queo, magnificáſque villas, & pauimenta marmorea, & laqueata tecta cõtemno. Ductus verò aquarum, quos iſti Nilos & Euripos vocant, quis non, cùm hæc videat, irriſerit? Hæc ille. Nili verò & Euripi fuerunt aquæductus, & alueí opere ſumptuoſo facti, qui conciperent aquam in morem deductam fluuiorum: quódque ſimilitudinem haberent fluuiorum, & anguſti freti, & eos delicati nitidíque proceres vocabant Euripos, Nilóſque. Quod & ſentit Hesychius qui Nilos ait eſſe δοχὰς ὑδάτων, aquarum cõceptacula: quamquam ſunt qui velint Nilorum nomine aquarum ductus maiuſculos, ſiue emiſſaria intelligi. Scribit Tranquillus Cæſarem ſpatio circi ab vtraque parte producto in gyrum Euripum addidiſſe. Idem Dictator in Elephantorũ munere Euripis aream circumdedit, ne vt prius cum populi vexatione eruptionem tentarent. Tertullianus, vt alios longè multos tranſiliam, ſic in Apologetico; Frigebat dæmonum concilium ſine ſua matre magna; ea itaque illic præſidet Euripo. Et Auſonius,

Nili & Euripi.

Quid memorem Pario contectum murmure fontē
Euripi feruente freto?

MOLLIS *& ſolida geſtatio*] Geſtationem fuiſſe à veteribus tum valetudini, tum etiā voluptati comparatam didicimus ex variis. Plinius noſter meminit 17. epiſt. libri ſequē-tis. Certè Paulus Iuriſconſ. geſtationem cō-fici ex arboribus tradit, l. competit. 16. quod vi aut clam. Vlpia. l. 13. de vſufr. Si fortè voluptati fuit prædium, viridiaria, vel geſta-tiones, vel deambulationes arboribus infru-ctuoſis opacas, atque amœnas habens, non debebit deiicere, vt fortè hortos faciat oli-torios, vel aliud quod ad reditum ſpectat. Sic illi. Aſclepiades verò quinque res com-munium auxiliorum maximè profeſſus, ab-ſtinentiam vini, cibi, frictionem corporis, ambulationem, geſtationes, quæ quiſque ſibi præſtare poſſet intelligeret, ait Plin. nat. hiſt. 26. cap. 3. Geſtatio.

BALINEVM *illud, quod Sol plurimus im-plet*] Balineum ſæpius quàm balneum dicit Plinius, qua voce promiſcuè veteres vſos nemini puto ignotum eſſe.

QVID *cubicula diurna, nocturnáque*] Emen-datior hæc mihi lectio videtur, quàm ſit eo-rum qui ſic: *Quid popinæ, quid cubicula, &c.* ho-neſto enim & ingenuo homini Plinio Secū-do, cui receſſus placeret ad capiendam ani-mi relaxationem, & quæ litterato homine digna eſſet, non puto cupediarum aut po-pinæ recordatio vſquam inſidebat animo: ergo iſthæc vox, popinæ, irrepſit ex officina

cuiuſdam nimium diligentis. Quod coniectaneum meum & confirmat Seneca epiſt. 52. quemadmodum inter tortores habitare nolim, ſic neque inter popinas quidem videre ebrios per littora errantes, & comeſſationes nauigantium, &c.

Qvid *triclinia illa, vel popularia, vel illa paucorum*] Popularia erant quæ cuique de populo paterent, paucorum verò quæ amicioribus tantùm & delectis ſociis, vt contubernalibus.

Illa *paucorum: quid popinæ? quid cubicula, &c.*] Duæ voculæ hæ, *quid popinæ?* abſunt à manuſcr. quem mihi vtendum dedit vir ornatiſſimus Fauierius, Senator Regius.

Plvrimvs *ſol*] Seneca in epiſt. hanc vanitatem ridet. Ibi.

——— *at nunc blattaria vocant, &c.*

Epiſt. nempe 86.

Triclinia] A tribus lectis ſtratis. Cubile, Cœnaculum, vide Vitruuium lib. 6. cap. 5.

Res domeſticæ ingenium auocant à ſtudiis.

An *vt ſolebas intentione rei familiaris obeundæ*] Mirum, quàm rei familiaris cura, & domeſticæ rationes, ingenia etiam fœliciora à rebus alioqui præclaris auocent; & hominis partem meliorem (quod ille ait) quaſi humo affigant.

Qvin *tu, tempus eſt enim, humiles & ſordidas curas aliis mandas?*] In manuſcript. Fauierij ſic: *quin tu ipſe & ſordidas curas aliis mandas?* abſunt autem hæc, *tempus eſt enim*: quæ ab imperito quodam, vel nimium diligenti temerè in-

teriecta. In alio quodam vetere: *quin tu contemnis humiles & ſordidas curas, aliíſque mandas?*

SI *te poßident, fœlix, beatúſque es; ſin minus, vnus ex multis*] Si te amœna iſta loca ſic delectant, vt eorum captus voluptate, tibi viuas, nullis domeſticarum rerum abſtractus moleſtiis, fœlix non modò, ſed & beatus es: ſin verò minus, at nimium ad rem attentus, parta rerum pulchritudine, fructúque non caperis, perinde mihi videris atque vnus è multis, vel qui ſemper in augenda feſtinat, & obruitur re, quíque non plus ſapiat quàm vulgus imperitum, quod ſemper in negotio ſæpius importuno, moleſtóque, nunquam otio, quod obuium habet, fruitur. Sic mihi videtur eſſe planior Secundi noſtri ſenſus: quem ex ſuperioribus eiuſdem verbis elicio: An vt ſolebas intentione rei familiaris obeundæ crebris excurſionibus auocaris? Immò & illa priora: Poſſidéntne te, & per vices partiuntur? Cæterùm duo hæc, Fœlix beatúſque es, dicuntur κατὰ συνωνυμίαν, meo quidem iudicio: quamquam inter vtrumque aliquid ſciam intereſſe, minus nempe fœlicem eſſe quàm beatum, vt apud Græcos inter εὐδαίμονας καὶ μακαρίους: quorum alterum ab εὐδαιμονεῖν, quod εὖ ζεῖν, fœliciter viuere dicunt: at alterum deflectunt à μα, particula extenſiua, quæ valdè ſignificat, & χαίρειν, gaudere. Eodem ſenſu prorſus accepit Ariſtot. 1. Rhetor. Apud Latinos tamen non item: nam beatus ad virtutem, & fortunam interdum ſpectat: fœlix ſæpius ad

Fœlix, beatus.

fortunam. Sic auctor ad Herennium lib. 4: Illi fortuna fœlicitatem dedit: huic induſtria virtutem comparauit. Pro Sylla: Caſu magis & fœlicitate, quàm virtute & conſilio geſtum eſt. In Anton. 2: In quo Cæſar fuit fœlicior. Ibidem poſt: Fuit fœlix, ſi poteſt eſſe vlla in ſcelere fœlicitas. Item, Fœlix, vt ſibi videbatur. Sed & in ſequentibus, Mea autem ſententia, nemo eſſe fœlix poteſt, niſi qui Reipublicæ ſit fœlix. Quin poſtea, Suggerebãtur ſæpè (non enim ſemper iſte fœlix) damna aleatoria, &c. At beati nomen ferè cum virtute accipiunt, vt apud eundem in Catone: Te Cyre beatum ferunt, quoniã virtuti tuæ fortuna coniuncta eſt. Et Horat. apertiſſimè Oda 9. lib. 4.

Non poßidentem multa vocaueris
Rectè beatum: rectius occupet
Nomen beati, qui Deorum
Muneribus ſapienter vti
Durámque callet pauperiem pati,
Peiúſque letho flagitium timet.

Ad eum certè modũ Seneca virum bonum definit cap. 4. de vita beata: & vitam beatam non eſſe ſine virtute, cap. 10. ſeq. Non me tamen fugit vtrumque id verbum accipi ſæpe promiſcuè à veteribus. Qua de re non plura, iam ad alia me confero.

TEMPVS *eſt humiles & ſordidas curas aliis mandes*] Haud dubiè reprehenſio hominis eſt, vt ad rem plus quàm par eſſet, attenti, ab Horatio ita monetur Iulius Florus libr. 1. epiſt. 3.

——— ——— *ſi tu*
Frigida curarum fomenta relinquere poſſes,
Quò te cæleſtis ſapientia duceret, ires.

EFFINGE *aliquid*] Lib. manuſc. effinge aliud. quod confirmat meam explicationem, qua monui, Plinium conari vt amicum à rebus ſordidis ad ſtudia meliora reuocet.

EFFINGE *aliquid & excude, quod ſit perpetuo tuum*] Præclara ad famam nominis comparandam adhortatio. Etenim — Ad famam adhortatio.

——— *famam extendere factis,*
Hoc virtutis opus, ait Poëta.

Paſſim quidem in hoc ſcriptore obſeruamus vehementem famæ propagandæ cupiditatem.

NAM *reliqua rerum tuarum, poſt te, alium atque alium dominum ſortientur*] Huc pertinet elegans Luciani de agro Achemenidis tetraſtichon, quo docet nihil nobis certum, perpetuúmque eſſe, ſed omnia ad alios tranſire hæredes; vt rerum quarumuis domini dici non debeamus, — Ager Achemenidis.

Ἀγρὸς Ἀχαιμενίδου γενόμην ποτὲ, νῦν δὲ Μενίππου,
Καὶ πάλιν ἐξ ἑτέρου βήσομαι εἰς ἕτερον
Καὶ γὰρ ἐκεῖνος ἔχειν με ποτ᾽ ᾤετο καὶ πάλιν οὗτος
Οἴεται· εἰμὶ δ᾽ ὅλως οὐδενὸς ἀλλὰ τύχης.

Horat. 2. Serm. 2. Saty.

Nam propriæ telluris herum natura, neque illum — Nihil habemus proprium aut perpetuũ.
Nec me, nec quenquam ſtatuit: nos expulit ille,
Illum aut nequities, aut vafri inſcitia iuris,
Poſtremum expellet certè viuacior hæres.

Θυμός. SCIO *quem animum, quod horter ingenium*) Animum hîc τὸν θυμόν, quod noſtrates *courage*: hinc animoſum dicimus ad res aggrediundas vel ſuapte ſponte facilem & incitatum.

Animo demiſſo qui. ENITERE *vt tibi ipſe ſis tanti, quanti videberis aliis, ſi tibi fueris*] Exquiſita ad gloriæ ſtudium adhortatio. Sunt qui nimium demiſſi ac humiliter de ſe ſentiant, qua opinione cæci,

Nil altum ſapiunt, nec adhuc ſublimia curant,
Vt qui ingenio diffidant ſuo.

Sunt qui contra nimis altum ſpirent, multúmque abſunt ab ea preſtantia, quam ſibi fingunt: & hi, illíque peccant: ſed alij riſu digni, alij reprehenſione, qui languentem, & deſidioſum animum non excitent. Seneca epiſt. 29. Multò ad rem magis pertinet qualis tibi videaris, quàm qualis aliis. Idem epiſt. 111. Id age vt ſis fœlix, non vt videaris, & vt tibi videaris, non aliis.

AD EPISTOLAM 4.

INVITAT Celerinum ſocerum, ad ſua prædia.

Amicitiæ lex. NON *me hercule tam mea ſunt, quæ mea ſunt, quam quæ tua*] Id vnum ex amicitiæ officiis, nihil habere proprium, omnia cum amicis habere communia. Quod ipſum noſter hic aliis locis: vt lib. 5. epiſt. 1. ad fin. & 6. epiſt. 28. item 7. epiſt. 12.

SOLLICITIVS *tui me quàm mei excipiunt*]

Aduertè hic ſeruorum ingenium, ita graphice depictum, à ſolerti homine Plinio, vt nihil verius dici, nihil elegantius poſſit. Belle dictum olim, Dimidium mentis Iuppiter ſeruis ademit. Ingenium ſeruorum.

AD EPISTOLAM 5.

NOTATVR inſignis improbitas M. cuiuſdam Reguli, rabulæ ſeu latratoris forenſis, qui malis artibus ſummas opes adeptus erat. Is quia ſub malis principibus Nerone & Domitiano ſcelera multa commiſerat, boniſque infenſus eſſet, cum ſub imperio Neruæ, Traianíque moribus aliis ſibi viuendum eſſe intelligeret, cupiebat imprimis reconciliari Plinio. Huius non ſemel meminit hic noſter, vt lib. 2. epiſt. 11. & 20. lib. 4. 2. & 7. lib. 6. 2. quas ſi quis paulo attentius legerit, facile intelliget, quàm malè fuerit animatus Plinius in Regulum hunc duri oris hominem, loquentem potius & obſtreperum quàm eloquentem, improbum teſtamentorum captatorem, &c.

TIMIDIOREM, *humiliorémque poſt Domitiani mortem*) Improbis ad flagitia nihil omnino deeſſe poteſt præter opportunitatem male agendi. quod Plutarch. diſputat in Opuſculis. Improbis occaſio quid faciat

SED *tectiora*) Impunitas magna ad peccandum illecebra, ait Tull. in Milon. Quo refer hæc Horatiana in perſona nequiſſimi hominis, ita ſecum immurmurantis. Impunitas.

Labra mouet metuens audiri, pulchra lauerna,
Da mihi fallere, da iuſto, ſanctoque videri.

Prætermitto longe preclarum Tullij locum è 1. de legib. quem me puto iam opportune illuſtraſſe.

Arulenus Ruſticus.

RVSTICI *Aruleni periculum fouerat*] Fides ſit penes hiſtoricos Dionem, & Tacitum, Arulenus ſub Domitiano periclitatus, quia cum philoſopharetur, virumque inculpatiſſimum Thraſeam laudaſſet: in eum non modo ſæuitum eſt, ſed & in libros à ſe editos: ait Dio.

Stoicorum ſimia.

STOICORVM *ſimiam*] Qui ſe Stoicam vitam profiteri ſimularet. Simile quid legiſſe me memini, Oratione Tullij pro Seſtio, vbi Piſonis, ſimulati hominis vitia exagitat.

Vitelliana cicatrix.

VITELLIANA *cicatrice ſtigmoſum*] Id ad tumultum Vitellianum referre libet. de quo Tacitus lib. hiſtor. priore, & Plutarch. in Vitellio.

LACERAT *Herennium Senecionem*] Quem iuſſit interfici Domitianus, quia diu poſt quæſturam vixiſſet, nullúmque amplius magiſtratum petiiſſet, quódque Heluidij Priſci vitam conſcripſiſſet, ait Dio.

QVID *tibi cum meis mortuis*] In vet. manuſc. Fauieriano: quid tibi cum eis mortuis? rectè ſanè, & concinnius. Alij habent: quid tibi cum mortuis?

SENTENTIA *Meti, Modeſti*] Alij, Metij, vtrumque idem. alij, pro Metij, Vectij hab. manuſc. meus, Vecti.

VIDES *quod periculū, ſi reſpondiſſem bene: quod gitium, ſi male*] Vt intempeſtiuum ſilentium dorem onerat interdum, ſic importuna ſponſio non rarò de laude iam quæſita eritiſque deminuit. Captioſis itaque hominibus non niſi prudenter & circumſpectè reſpondendum, ne nos vt ſophiſtę, laqueis & quaſi tendiculis verborum irretiār. Circumſpectè reſpondendum captioſo.

RESPONDEBO, *inquam*] Cod. manuſc. eſpondebam.

SED *quid de pietate Modeſti ſentias quæro, quæ inquam*] Vet. hab. Sed quid de piet. Mod. ntias. quæris inquam, quid ſentiam? elentius, vt opinor.

NE *interrogare fas puto, de quo pronunciatum*] Ea nempe rerum iudicatarum auctoritas eſt, vt pro veritate habeantur, Vlpian. l. 5. D. de ſtat. hom. adde quod nunquam ſit btrectandum magiſtratui, quod vetat Ariot. probl. ſect. 29. Rei iudicatæ auctoritas.

NEC *me laqueis tam inſidioſæ interrogationis*] am, abeſt à quib. vet. legiturque, laqueis m inſidioſæ.

PERVENIT *ad Spurinnam*] In vet. venit. ctè.

VT *eſt cum timet, abiectiſſimus*] Non tam od degeneres animos timor arguat, vt il ait, quàm qui flagitioſa ſcelerum conientia, tanquam aliquo vibice tacti & meunt, & in metu ipſo abiiciunt animum. eo Cic. oratione pro Sylla, vbi de Catili: Conuerſus aliquando ad timorem, nunquam ad ſanitatem. Improbi hominis metus.

Nvncivs *à Spurinna: venio ad te*] Vet. cod. nuncius ait: venio ad te, Spurinna. ita leui aliqua mutatione facta ſenſus peruertitur, aut deterior fit.

V t *decebat optimum virum pro diſsimillimo parce*] Al. parce inquiens, intertexta γνώμη aculeum habet certéque morſum amarulentum. Vir probus ſi quando improbo patrocinetur, non poteſt non aliquo rubore tangi, & quodammodo ſuam conſcientiam fidémque obſtringere. Notum id Horatianum monitum:

Qualem commẽdes etiam atque etiam aſpice, &c.

Sed arguta non minus quæ Cic. 2. Verr. Nihil aliud inquit, in eo quod reprehendi poſſit, inuenio, niſi quòd homo frugaliſſimus atque integerrimus plenum ſtupri te hominem, flagitij, ſceleris, domum ſuam inuitauit. Et 4. in eundem: Et quidem iſtius furtis atque flagitiis ita moueor, vt ea reprehendenda tantùm putem; hîc verò tanto dolore afficior, vt nihil mihi ferendum indignius videatur, Verres Africani monumentis domum ſuam plenam ſtupri, plenam flagitij, plenam dedecoris ornabit? Verres temperatiſſimi ſanctiſſimíque viri monumentum, Dianę ſimulacrum virginis, in ea domo collocabit, in qua ſemper meretricum, lenonúmque flagitia verſantur?

Ceterum *potuiſſe honorificum*] Ceterum puto, vt in vet.

In *Prætoris officio*] Al. iudicio; hoc eſt ipſo auditorio, & quaſi tribunali.

POTVISSE *honorificum exiſtimare*] Al.
itiùs honorificum fuiſſe exiſt.

EST *mihi cum Cicerone æmulatio, nec ſum con-*
us eloquentia ſeculi noſtri] Ingenia fœlicia
n contenta vulgaribus, ſublimia appe-
t,&, vt Horat.

Tranſuolat in medio poſita & fugientia captat.

IAM *ſtultiſſimum credo ad imitandum non opti-* Imitatio.
quæque proponere] Notantur κακόζηλοι,
i vel iam inuentis frugibus,non deſinunt
ndibus veſci. Quod acriter Cic. repre-
ndit Oratore ad Brutum. De imitatione
us eſt longè præclarus, apud Fabium,lib.
cap.2. Vide Senec.epiſt.85.

EXPALLVIT *notabiliter, quamuis palleat*
per] Improbiſſimi animi nota, qui verbo
ctus,palleat,quaſi ſeipſum,motu eo animi
odens miſerè.

QVI *ſe non diſſimulet exuli nocere voluiſſe*]
t. cod. exuli homini.

SCRIPSIT,*inquit,in epiſtola quadam*] Ma-
ſc. ſic :Scripſit inquit epiſtolam quãdam.

BIPEDVM *nequiſſimus*] Id imitatus vi- Bipedum nequiſſimus.
tur ex Cicerone pro domo, in Clodium:
c tu proſcriptore, hoc cõſiliario, hoc mi-
tro, omniũ non modò bipedum, ſed etiã
adrupedum impuriſſimo Remp.perdidi-
Apud Lamprid. idem torquetur in He-
gabalum. Et Salluſt. Iugurthã dicit om-
um hominum quos terra ſuſtineret ſce-
atiſſimum. Appul. de aſino : ſed dudum
licet omnium bipedũ nequiſſimus Chry-
os vigilans.

DVM *Mauricus venit*] Quidam habent, venit.

AD EPISTOLAM. 6.

AD Corn. Tacitum, hiſtoricum certè grauiſſimum, cuius Annalium & hiſtoriarum libri non ſine admiratione leguntur, hæc epiſtola ſcribitur, vt & aliæ quædam, nempe 20. ſeq. & rurſum 20.lib.6.&c. Hac verò ſuadet Cornelio, vt exemplo ſuo, libris ſimul & venationi operam det, paritérque ingenium & corpus exerceat: Tacitus reſpondet, id ſe non probare: quod idem & Quinctilian. ſenſit.

Stilus, pugillares.

STILVS *& pugillares*] Vetuſtiſſimum fuiſſe vſum pugillarium Plin. hiſt.natur.lib. 13.cap.11.teſtatur. Hunc morem Senec.reſpexit epiſt. 15. Neque ego te iubeo ſemper imminere libro, (lego, inhęrere) aut pugillaribus. Dandum aliquod animo interuallum.

Ceratæ tabellæ.

VT *ſi manus vacuas, plenas tamen ceras reportarem*] Hoc eſt, ceratas tabellas graphio notatas. Tales fuiſſe intelligimus teſtamẽtorum tabulas: hincque heredem ſcribi in prima, vel ſecunda, vel ima cera nos docuerunt Iuris auctores.

Studioſorũ ſeceſſus.

MIRVM *eſt vt animus à cogitatione*] Al. agitatione. Vt carmina, ſic & aliæ ſeriæ grauéſque lucubrationes ſeceſſum ſcribentium, & otia poſcunt. Horatius item,

Muſarum chorus omnis amat nemus, & fugit vrbes.

:ad fratrem, epiſt. 3. De verſibus quos ti-
me ſcribi vis, deeſt mihi quidem opera,
e non modò tempus, ſed etiam animum
uum ab omni cura deſiderat. Sed abeſt
ουσιασμός. Idem ſeq. epiſt. Quod me de
iendis verſibus rogas, incredibile dictu
quàm egeam tempore, dein opus eſt mi-
quadam alacritate ad faciendum poema,
am mihi tempora eripiunt.

IAM *vndique ſylue*] Nam vndique ſylu.
b. vet. cod.

PANARIVM, *Lagunculam*] Panarij vox
ane. Sportula in qua panes reponi ſoliti
int: ἀρτοθήκην Græci appellant.

AD EPISTOLAM 7.

SOLLICETVR ſe Bæticorum quos
aliàs defenderat, patronum non futu-
m, rogante id Octauio; quanquam eos vel
o periculo iuuerit: tandem petit Octauij
rmina, de quibus & lib. proximè ſequenti.

NEC *tantopere mihi conſiderandum eſt, quid
optimus in præſentia velis; quàm quid ſemper ſis
batwrus*] Promptum, & nulla interpoſita
ora exhibitum amico homini officium iu-
t, gratóque animo accipitur; ſic & conſi-
im: ſed tamen non ſtatim eſt amicis obſe-
tendum, verùm cum iudicio, vt non tam
æſentem impetum, quàm vtilitatem ip-
m, iuſti & æqui propè matrem ſpectemus.
ua ratione dictum ab oratore memini, ſer-
re ſe potiùs voluiſſe vtilitati plebis, quàm

Cordati cõſultoris ratio.

voluntati. Obiter hîc aduerte, benigne lector, qua fide & integritate, amicis caueat conſultus vir Plinius, ab omni aſſentandi opinione alienus. Certè Plinianus cãdor nõ vno loco notatus eſt, qui ab amicis moneri, arguíque interdum non ægrè ferat, & ipſe ſimilem libertatem ſibi dari aliquando pro amicitiæ iure vult. Sic enim lib. 3. epiſt. 4. In eo mihi æquè iucunda erat ſimplicitas diſſentientis, quàm comprobantis auctoritas. Et in eod. epiſt. 9. Fides in præſentia eos quibus reſiſtit, offendit, deinde ab illis ipſis ſuſpicitur, amatúrque. Rurſum epiſt. 13. Ita magis credam cętera tibi placere, ſi quędam diſplicuiſſe cognouero.

Careotas *optimas*] Quas ad fici genus accedere, Plin. retulit in hiſtoriis naturalib.

Certandvm *habent*] Certamen hab. in al. legitur eodem ſenſu.

AD EPISTOLAM 8.

Apvd municipes ſuos bibliothecam dedicaturus Plinius, ingenuis adoleſcentibus alimenta pollicitus, ea de re orationem ſcripſerat, quam apud decuriones habuerat. Quòd autem ſe ſuóſque maiores commendarit, excuſat ſeſe, vultque in primis ſuum id inſtitutum probari Saturnino Pompeio.

Paritérqve *& tibi veniam recuſandi laboris, & mihi exigendi verecundiam ſuſtuliſti*]

Quia id à me petiiſti quod tibi ego, quanquam negotiis aliis impeditus, recuſare non poteram, pro amicitiæ noſtræ iure: & tu te ipſe pudorem ac verecundiam laboris mei oſtentandi præripuiſti: q. d. poteram laborem detrectare, quia non vacaret, & veniam poſcere, quia id imperfectum opus, vel nondum auribus ac iudicio tuo.

NON *eſt quod ab homine deſidioſo aliquid noui operis exſpectes*] Sic penè Horat. 2. epiſt. vlt.

Dixi me pigrum proficiſcenti tibi, dixi,
Talibus officiis propè mancum, ne mea ſæuus
Iurgares, ad te quod epiſtola nulla veniret.

IAM *quædam adnotaſſe*] In quibuſd. notaſſe. paruula admodum differentia, ſed ſtudioſi tamen pro ſuo acumine vident quid melius æquius.

NON *tantùm vniuerſitati attendas, verumetiam particulas, qua ſoles lima perſequaris*] Pulchrum alioqui totius libri inſpicere œconomiam & ordinem; ſtructuram vniuerſi operis, & analogiam conſiderare. At ſingulas vel minimas particulas intueri, verba, iuncturas, clauſulas; & vitia, tanquam næuos detegere, corrigere, aut ſi quid hiulcum ampliare; ſi quid redundans, tanquam à planta ſtolones ſuperfluos, exſcindere; vt pulchrũ, ſic multò laborioſius eſt. Singularum partium, & vniuerſi operis idem iudicium probatur, lib. 2. epiſt. 5. & lib. 4. epiſt. 14. & 20. lib. 5. epiſt. 13. itemque & lib. 7. epiſt. 13.

Vniuerſa & ſingula in ſcriptis aduertenda.

PARTICVLAS *qua ſoles lima perſequaris*] In manuſcr. particulas qua ſoles lima pro-

ſequaris.

Erit *& poſt emendationem liberum nobis, vel publicare, vel continere*] Candidè id à Plinio. Nam libri emendationem, qualem à Saturnino expectat, ratum ſe habiturum inſtituit: editionis verò iudicium ſibi integrum ſeruat.

Emendationis *ratio deducet*] Veter. manuſc. reducet.

Est *enim paulò quaſi glorioſius*] Abeſt quaſi, à vetere.

Alienæ *laudes parum æquis auribus accipi ſolent*] Quod tribuitur vel aurium iudicio ſanè impatientiſſimo, vt Tull. ait: vel quia non ita æquè accipiantur laudationes alienæ, vt quas ad ſe pertinere nemo putet; vituperationes longè procliuius accipiuntur, vel ab ignotis: tanta eſt naturæ vel ſtultitia vel peruerſitas.

Seipſum vel ſuos laudare.

Difficile *eſt obtinere, ne moleſta videatur oratio de ſe, aut de ſuis differentis*] Lubricum eſt & inuidiæ expoſitum de ſe, déque ſuis honorificè verba facere: ſed tamen honeſta ſubeſſe cauſa poteſt, qua quis ſe laudet *ἀνεπιφθόνως*, quod ſpeciali commentario Plutarchus diſputauit.

Primum *vt honeſtis cogitationibus immoraremur*] Quod optimum & in primis expetendum cenſet, viam nempe ad immortalitatem nominis, amicis ſuadere Plinius nunquam deſinit; húncque ſibi vitæ ſupremum optat exitum.

Deinde *vt pulchritudinem illarum longiore*

tractatu

uideremus] Sic alij, deinde vt pulchritudi-
illarum longiore tractu produceremus.
EXERCITATIO] Excitatio,legũt alij.
NON *impetu,ſed conſilio*] Impetus vt pluri- Impetus & iudicium.
um temerè & ſine iudicio facit omnia, &
nihil homo differt à belluis; at cogitatio
nſilium adhibet, qua ratione plerique ex
teribus τὴν μελέτην τῆς διανοίας εἶναι πη-
ὐ, voluerunt.
OCVLORVM *& aurium voluptates adeò nõ*
nt commendatione, vt non incitari debeant oratio-
quàm reprimi] Horat.2.epiſt. ad Octauium
eſarem,qui quodammodo videtur innue-
,quo loci exagitat nimios ludorum appa-
tus.
VT *libenter aliquis educationis tædiũ, laborémq;* Adhortatio exquiſita.
ſcipiat non præmiis modò, verùm etiam exquiſitis
hortationibus impetrandum eſt] Quales in lõ-
multis auctoribus adhortationes illu-
es, quibus quis ad virtutis ſtudium inflã-
tur; vt apud Virg.
Diſce puer virtutem ex me,&c.
m;
Vate Dea,quo fata trahũt,retrahúntq; ſequamur.
Horat.
I,bone,quò tua te virtus vocat, i pede fauſto
Grandia laturus meritorum præmia.
idius;
Diſce bonas artes,moneo Romana iuuentus.
ſas facio longè plurimas, eáſque perele-
tes Tullianas adhortationes, ex quibus
rimis illa ex Oratione Seſtiana occur-
qua ciues Romanos ad gloriæ ſtudium

& Rempubl. iuuandam excitat.

Remedia vtilia quæ acerba.

NAM *ſi medici ſalubres, ſed voluptate carentes cibos*] Al. voluptatis parum habentes. Al. Sed voluptatis parentes. Remedia quæ vulneribus admouentur, non tam dolorem faciũt, quàm quæ ſalubria. Ouid.

Sæpe bibi ſuccos, quamuis inuitus, amaros;

Et quæ ſequũtur, ex lib. de amoris remedio.

VT *quod parentibus daretur, & orbis probaretur*] Fortè, orbi; nam nondum loci huius ſenſum aſſequor ex vulgata, & membranarum lectione, quæ pro, probaretur, habent, properetur. Et hîc acumen ſtudioſorũ exſpecto.

HONOREMQVE *paucorum cæteri patienter expectarent, & mererentur*] Vel ſpectarent, & mirarentur. Al. imitarentur. in noſtro vet. incitarentur.

EFFECTVMQVE *muneris noſtri vellemus*] In vet. volebamus.

ITA *nunc in ratione edendi*] Sic vet. in ratione dicendi; fortè, dicandi; vel dedicãdi.

NON *aliorum vtilitatibus*] Alij, vtilitati.

Conſcientia, fama.

QVANTO *maiore animo honeſtatis fructus in conſcientia; quàm in fama reponatur*] Creber eſt noſter Plinius in conferenda conſcientia cũ fama: vt 12. ſequ. epiſt. & lib. 3. 20. Item, lib. 5. epiſt. 1. & 14. ad fin. Conſcientiæ vis magna certè, & facilè hominem non modò à maleficio reuocet, ſed & ad virtutem accendat, nullo etiam externo propoſito premio, cùm ipſa ſui longè maximum præmium exiſtat. Rectè igitur veréque Iſocrates; *μηδέποτε μηδὲν αἰσχρὸν ποιήσας ἔλπιζε λήσειν, καὶ γὰρ*

ν τοὺς ἄλλους λάθῃς, ἑαυτῷ γε συνειδήσεις.
d eſt, *Si quid vnquam turpe admiſeris, ne ſpera clã re; quamquam enim id celaris alios, ipſe tamen ti- conſcius eris.* Quamobrem qui ad naturæ le- em viuit, optiméque inſtitutus eſt, turpi- dinem omnem ſua ipſe ſponte auerſatur, refugit; etiamſi ſciat ſe omnes homines latururum: quod & præclarè Tul.3.de Offic. ſputat ex Platone, nimirum iuſto viro erſuaſum eſſe debere, ſi omnes Deos, ho- inéſque celare poſſit, nihil tamen auarè, hil iniuſtè, nihil libidinosè, nihil inconti- enter eſſe faciendum; vel ſi Gygis annulũ aberet, vt qui nihil ſibi licere putet pecca- e, quàm ſi non haberet. Is ergo erit, vt Mar- alis loquitur,

—— recti cuſtos, imitator honeſti,
Et nihil arcanos qui roget ore Deos.

, inquam, vt ille rurſum, cui

Nulla recordanti lux eſt ingrata, grauiſque
Nulla fuit, cuius non meminiſſe velit.

is vnus ſanè iucundiſſimus optimæ con- ientiæ fructus, quo quidem

Ampliet ætatis ſpatium ſibi vir bonus.

oc eſt,

Viuere bis, vita poſſe priore frui.

ed nimius eſſem, ſi quæ ad eam rem illu- randam dici poſſint, in medium conferre elim.

Seqvi *gloria non appeti debet: nec ſi caſu, ali- a non ſequatur; idcirco quòd gloriam non meruit, nus pulchrum eſt*] Pulchrè id quidem & phi- ſophicè; nam ſapit is verè, qui ſuæ vitæ

rationes in conſcientia benefactorum, quæ ſibi ipſi ampliſſimum præmium eſt; non in gloria quæ poteſt eſſe fallax, cônſtituit, nec deſinit eſſe τὸ καλὸν, etiamſi gloria quaſi præconium abſit.

S I *caſu,aliqua*] Caſu aliquo,vet.habent.

Suorum factorũ laudatores.

I I *qui benefacta ſua verbis adornant, non ideò prædicare,quia fecerunt; ſed vt prædicarent, feciſſe dicuntur*] Proximæ ſententiæ planè aureæ gemmea expolitio,qua κενοδόξοις,& glorię appetentes,ſuorúmque factorum iactatores hoc veluti pugione confodit; vt eos vanitatis & deprauati iudicij arguat.

S I *quod magnificum*] Cod. vet.ſic quod.

S I *ſilenda feceris, factum ipſum; ſi laudanda, quòd non ſileas, ipſe culparis*] Al. ipſum culpatur. Venuſtè dictum, qui aliquid flagitioſè agit, quódque ſilendum eſt, reprehenditur: & qui laude dignum aliquid facit, ídque ipſe prædicat, culpatur; vt qui ſit laudis appetentior:gloria enim vltro ſequi nō captari debet. Quod mihi in memoriam reuocat aurea B.Hieronymi verba,de Nepotiano ad Heliodorum; Eruditionis gloriam declinādo eruditiſſimus habebatur. Idem de eodē, ſacerdotium recuſante; Quantò magis repugnabat, tantò magis in ſe ſtudia concitabat; & merebatur negando, quod eſſe nolebat.

N O N *apud populum*] Manuſcr.non ad populum.

V E R E O R *vt ſit ſatis congruens*] Al.ne ſit congruens.

AD EPISTOLAM 9.

Avdatio ruris eſt & ſeceſſus; ex cõ-
paratione vrbanæ & ruſticæ vitæ.

Ille *in conſilium rogauit*] Al. ille in conſi-
m vocauit.

Hæc *quo die*] Ita hæc quo diè, manuſcr.
bent.

Qvot *dies quàm frigidis rebus abſumpſi*] Frigidæ curæ.
ic conferre libet illud Horatij ex 1. epiſt. 3

———— *quòd ſi*

Frigida curarum fomenta relinquere poſſes,

Quò te cæleſtis ſapientia duceret, ires.

& alio loco adnotaui.

Corpori *vaco, cuius fulturis animus ſuſti-
ur*] Scitè hoc prudentérque; nec enim Corporis cura.
iicienda omnis cura corporis eſt, vt æquè
tè Tullius ad Tironem ſuum 15. ad fa-
liares; Opus eſt te valere corpore, animo
poſſis. Vide quàm eruditè Seneca epiſt.
4. & 15.

Nihil *audio quod audiſſe, nihil dico quod di-
e pæniteat*] Huc Horatianum illud ex 10.
r. 1. epiſtol. qua vitam ruſticam impenſè
mmendat;

Non iſthic (hoc eſt ruri) *obliquo oculo mea cõ-
moda quiſquam*

Limat, non odio obſcuro, morſúque venenat.

Nemo *me apud quemquam ſiniſtris ſermoni-
carpit*] In vet. Nemo apud me. In alio,
ſi tum me; neſcio quo ſenſu.

Nisi *vnum me*] Alij, niſi tamen me.

O RECTAM *ſincerámque vitam*] Al. regiam. Quo fortè alludit ad illud Horat. epiſtol. 10. lib. 1.

——— *viuo & regno.*

Laudatio vitæ ruſticæ.

O RECTAM *ſincerámque vitam, ô dulce otiũ, honeſtúmque, & pene omni negotio pulchrius*] Id Plinianum ἐπιφώνημα mihi facilè in mentem reuocat & hoc Horatij in 2. Serm. 6.

O rus, quando ego te aſpiciam? quandóque licebit
Nunc veterum libris, nunc ſomno & inertibus horis.
Ducere ſollicitæ iucunda obliuia vitæ?

Ad rem facit quod ſub Craſſi perſona, Tullius diſputat 2. de Oratore; Sæpe ex ſocero meo audiui, cùm is diceret ſocerum ſuum Lælium ſemper ferè cum Scipione ſolitum ruſticari, eóſque incredibiliter eſſe ſolitos repueraſcere, cùm rus ex vrbe, tanquam ex vinculis euolaſſent, non audeo dicere de talibus viris, ſed tamen ita ſolet narrare Sceuola, conchas eos & vmbilicos ad Caietam & Lucrinum legere conſueſſe, & ad omnem remiſſionem, ludúmque deſcendere. Reſpexit eodem Auſonius Eidyllio ad Paulum;

Dulcia ſecuri repetantur vt otia ruris,
Nugis amœna ſeriis,
Tempora diſponas vbi tu tua, iúſque tuum ſit,
Vt nil agas, vel quod voles.

Ocio gloriari iners ambitio eſt.

At hæc illi. Sed Seneca optimus morum & affectuum magiſter, epiſt. 69. non temerè ait, gloriari ocio, inertẽ ambitionem eſſe; optimum ergo eſſe non iactare otium ſuum: iactandi autem genus, nimis latere, & ab ho-

minum conſpectu ſecedere. Verùm ſi hunc Senecæ locum integrum cum Pliniano conferas, & vtriuſque conſilium examines; nō pugnare inter ſe, ſed alterum, ciuilem certè hominem ocio interdum indulgentem, & honeſtam animi captantem remiſſionem: alterum Stoicum, cupiditatibus obſtrepentē, & ad eas aditum omnem obſtruentem reperies. Si cui vacat, conferat quæ idem de Variæ villa diſſerit, epiſt. 56.

Et *multum ineptos labores*] Multos ineptos, in membr.

Sativs *eſt enim*] Al. ſanctius; ſed non ita rectè, vt opinor.

Ociosvm *eſſe quàm nihil agere*] Differentiam hanc etiam veteres agnouerunt. Nā & Cicer. præfatione Tuſcul. 2. ita videtur vſurpaſſe; Quid poſſum præſertim nihil agens, agere melius? Idem 1. Offic. duo vitia eſſe fugienda monet, ne incognita pro cognitis habeamus, iiſque temerè aſſentiamur: alterum, ne nimis magnum ſtudium in res obſcuras & inutiles conferamus. Certè nihil agere, habet neſcio quid ſchematis prouerbialis, quo inanem, & ſuperuacaneā alicuius operam ſignificamus. Itaque & nihil agere dicitur Caio; tit. quibus cauſis manumitti non lic. is qui agit fruſtra. Ouid. libris Amorum; Ocioſum eſſe, & nihil agere, quid differant.

Dure vir impoſito teneræ cuſtode puellæ,
Nil agis.

Notum illud Gellij ex vetere quodā: Ocio

qui neſcit vti,plus negotij habet,quàm cùm eſt negotium in negotio.

AD EPISTOLAM 10.

PHILOSOPHVM Euphratem impenſiſſimè commendat à variis ingenij, animíque longè præclaris dotibus, quod facit vt Clementi perſuadeat, ſe tradat erudiendũ homini ita raro & eleganti.

SVFFECERIT *vnum*] Sufficeret in vet. cod.

AVT *ego nunc illas miror*] Al. at ego.

QVIA *magis intelligo, quamquam ne nunc quidem ſatis intelligo*] Abſunt à membr. hæc poſtrema, quamquam ne nunc ſatis intelligo.

Quiſque iudex rei quam optimè norit.

VT *de pictore, ſculptore, fictore, niſi artifex iudicare: ita niſi ſapiens non poteſt perſpicere ſapientem*] Vt Ariſtot. 1. de doctr. morum ad Nicomachum, ἕκαστος κρίνει καλῶς ἃ γινώσκει, καὶ τούτων ἐστὶ κριτής. Exempla ſuppetunt apud Val. Max. lib. 8. cap. 15.

DOCTOS *aduertant*] Alij quidam, vertant.

DISPVTAT *ſubtiliter, grauiter, ornatè: frequenter etiam Platonicam, &c.*] In membr. diſputat ſubtiliter, grauiter, ornatè & frequenter: Platonicam illam. In quo video nihil præter in ſubdiſtinctionibus eſſe variatum.

PROCERITAS *corporis, decora facies, &c.*] Hæc adiuncta corporis dignitatem addunt, & vltro amorem conciliant ſæpiſſimè. Sic Dido de Ænea;

Quàm ſeſe ore ferens, quàm forti pectore & armis.

tamen qualiter Seneca reprehendat, vi- epiſt.66.

NVLLVS *horror in vultu*] Cod. vet. in ltu.

REVEREARIS, *occurſum non reformides*] : manuſcr. reuerearis, vt occurſum non formides.

INSECTATVR *vitia, non homines*] Ita artialis de ſuis aculeis iudicium tulit; Vitia inſe-ctanda, nõ homines.

Hunc nouere modum noſtri ſeruare libelli,
Parcere perſonis, dicere de vitiis.

empe cùm quid in genere dicitur, non de- t ideo ſtatim vt conuicium accipi, niſi for- ab eo qui ſibi malè conſcius, nullam iamquam tectam reprehenſionem admit- t. Verùm ſapientiſſimus vir Thraſea, con- a ſentiebat, cùm diceret, eum qui vitia o- t, odiſſe homines, vt in ſequ. lib. 8. epiſt. 22.

NEC *caſtigat errantes, ſed emendat*] Emen- Non caſti-gare, ſed emendare. itio liberorum eſt & propinquorum, quos on minus ac nos amamus : at caſtigatio ruorum ferè & extraneorum, ſicuti nõ ra- in Iure ſolet accipi. Et eo quidem loco on poſſum admittere Ariſtotelis differen- am inter τιμωρίαν καὶ κόλασιν, quam vir octus alioqui mihi ea de re verba faciens ggeſſerat, vt qui putaret eam ad hunc Pli- anum locum illuſtrandum accommodari oſſe. Nam τιμωρία eum reſpicit qui ſuppli- um de aliquo ſumit : κόλασις verò qui pa- tur, & punitur, vt à delictis temperet: hæc

caſtigatio; at illa vltio dici non malè poteſt. Quod cùm ita ſit, nihil diſcrimen hoc ad Dionyſium.

E T *perſuadere tibi etiam, cùm perſuaſerit, cupias*] Eius rei cauſa; dicendi lepos & gratia, quæ vt Suadæ medullæ in Cethego, & Pitho in Periclis labris dicebatur ſeſſitare, huc referrem Ogmium illum Herculem Gallicum ex Luciano, quo auditores nullo modo reſiſtantes, dulci verborum illicio quaſi catenatis trahat auribus; ſed liber eſt in omniũ manibus.

Hercules Ogmius.

C V M *cætera vita*] Al. cum etiam reliqua vita

D I S T R I N G O R *officio*] Al. diſtineor officio, eodem omnino ſenſu.

S C R I B O *plurimas, ſed illiteratiſſimas literas*] Quàm parum ſibi tribuat, ſuámque quamquam non vulgarem doctrinam extenuet Plinius, ex hoc loco & aliis multis intelligimus. Nec enim vir acris ingenij, iudiciíque ſummi, vult ipſe ſibi fieri Aſpendius cithariſtes minimè αὐθάδης ſeu φίλαυτος.

Candor Plinij.

A F F I R M A T *hanc eſſe philoſophiæ & quidem pulcherrimam partem, agere negotium publicum, cognoſcere, iudicare*] Pulchrè id, & ſeriò, veréque dictum. Nec enim philoſophiæ pars maior, vtiliórque debet videri, quàm quæ poſita eſt ἐν τῷ πολιτεύεσθαι; à qua quod Pythagorei veteres, qui à fabis abſtinẽdum, hoc eſt ab omni magiſtratus procuratione: & Stoici certo vitæ durioris inſtituto, Reip. munia omnia ſubterfugerent, meritò ſe ex-

Philoſophia ἐν τῷ πολιτεύεσθαι.

ſibilandos aliis propinarint. Nos cum Vlpiano veram, & non ſimulatam ſapientiam, dicimus eam quæ in vſu vel maximè neceſſario verſatur.

NON *inuideo aliis bonum, quo ipſe careo*] Id candoris Pliniani, qui alienus ab omni liuore, qua fuit animi facilitate, puritatéque, nec ſua laudabat ſtudia, aut aliena reprehendebat, quod Flaccus præcipit, epiſt. 18. lib. 1. Candor Plinij.

AD EPISTOLAM 11.

EXPOSTVLATORIA eſt de ceſſatione Fabij ſui à ſcribendo. Ex qua id verum elicimus, rem eſſe ſolliciti plenam timoris amorem, adeóque illud, *τὸν λόγον εἶναι ἰατρὸν τῆς νοσούσης ψυχῆς*, Stob. ex Eurip. Amor ſollicitus.

S I *vales, bene eſt*] Seneca epiſt. 15. Mos fuit antiquis, vſque ad meam ſeruatus ætatem, primis epiſtolarum verbis adiicere, Si vales, bene eſt; ego valeo. Rectè & nos dicimus, Si philoſopharis, bene eſt. Valere enim hoc demum eſt: ſine hoc, æger eſt animus. Symmach. lib. 3. epiſt. 40. Rectè valeo; hoc enim ſcribendi debet eſſe principium; quod maximè appetunt vota lecturi. Epiſtolarũ initium, Si vales, bene eſt.

E S T *enim maximum*] Al. éſtque mihi maximum.

AD EPISTOLAM 12.

DEFLET obitum Corellij Ruffi, qui diræ podagræ morſibus implacabili do-

lore tortus, eóque tandem fractus, cùm vltra perpeti non poſſet cruciatus, ſibi mortẽ voluntariam quæſiuit.

IACTVRAM *grauiſſimam feci*] Al. fero.

De eo qui ſibi manus afferat.

ET *quidem ſponte*] Mortem illam ſpontaneam veteres longè multi laudauerunt, vt quæ nonniſi ab iis qui verè forti animo & præſtanti eſſent, obiri poſſet: qua de re Seneca epiſt. 12. 17. 24. 58. 59. 70. 71. 78.

Mortẽ ſibi afferre nõ probatur.

EST *enim luctuoſiſſimum genus mortis; quæ non ex natura, nec fatalis videtur*] Γνώμη certè præclara, ex qua facilè colligere eſt à Plinio cordato certè homine, mortẽ iſtam volũtariam nec laudari quidem, (quę enim impatientię & truculentiſſimæ ſæuitiæ laus eſſe poteſt?) nec apertè reprehendi; improbari tamen haud dubiè; vt quæ reuera in naturam humanam quaſi armatas manus habeat. Id enim nihil aliud eſt quàm θεομαχεῖν, & Gigantum more, pugnare cum Diis, hoc eſt cum natura pugnare, vt M. Tullius interpretatur.

Rationem ſapientes, ſtulti neceſſitatem ſequuntur.

SVMMA *ratio quæ ſapientibus pro neceſſitate eſt*] Argutè id, & ſapienter: quod naturæ cõueniens eſt, quod æquitati, quod iuſtitiæ, id ſponte ſequuntur ſapientes, vt qui rationem ducem ſequantur volentes; ſicuti ſtulti neceſſitatem, nolentes: quod quàm ſæpe Seneca inculcarit, huc conferre nihil attinet.

OPTIMAM *conſcientiam, optimam famam*] Sępe coniungit conſcientiam & famam: nõnunquam & alteram opponit alteri, vt ſu-

cà, epiſt.8. aliíſque locis non paucis.

Patrivs *hic illi, vt plerique morbi per ſucceſſiones traduntur*] Videram antè quod Ouidius; Morbi quidá per ſucceſſiones.

Vt ſpectant ægros oculi, læduntur & ipſi;
Multáque corporibus tranſitione nocent.

ed non ad eundem omnino ſenſum: locus im hic altiorem diſquiſitionem exigit. orbi ergo ij fiunt per ſucceſſiones, qui ob orboſam parentum affectionem, liberis cidunt: cùm enim ſemen ex omnibus corris partibus ſecernatur, ex Ariſt. problem. ct. 4. problem. 22. inde ſecum non ſolùm rtium figuram, ſed & carnium ideam & bitum rapit. Quam ob cauſam Hippocras lib. de aëre, locis, & aquis, macrocephas à macrocephalis generari demonſtrat, hunc modum: Cùm enim ſemen genitale omnibus membris corporis oriatur, ſa quidem ſanum, à morbidis morboſum, tque vt ex caluis gignantur calui, ex cæſiis ſij, & vt plurimum diſtortus diſtortum neret, eadémque circa formas alias ratio quid prohiberet vt non ex macrocepha macrocephali gignerentur? Nec ſolùm figura, formáque corporis hoc intelligeeſt, ſed & in moribus: quód adnotat non legans poeta Mantuanus,

Qui viret in foliis venit ab radicibus humor,
Sic patrum in natos tranſeunt cum ſemine mores.

iuſmodi ſunt elephantiaſis, arthritis, epiſia, vertigo, phthiſis, & ſimiles affectio, quæ à naturali viſcerum, vel aliarum

partium mala diatheſi, vel inſigni intemperie naſcuntur. Quod iudicium veterum, & quaſi placitum, multis nixum rationibus mihi percontanti aperuit Stephanus Gormelenus, inter primarios medicos citra cõtrouerſiam doctiſſimus, & ob egregiam morum facilitatẽ bonis omnibus chariſſimus.

HVNC *abſtinentia, ſanctitate, quoad viridis ætas*] In al. ſanctitatéque viridis ætas.

HABEBAT *enim hoc moris*] Vet. cod. habebant: vt referatur ad ſeruos.

VXOR *quanquam ſecreti omnis capaciſſima*] Id ad laudationem mulieris cordatæ, & qua nulla alia poteſt eſſe amplior; cùm non rarò muliebris leuitas, infirmum iudicium, conſilij imbecillitas eleuari ſoleat in noſtro Iure.

Sanus animus in corpore imbecillo.

DEDISSES *huic animo par corpus, feciſſet quod optabat*] Ita dictum de Galba olim, homine ingenioſo, ſed valetudinario; Galbæ animus malè inhabitat.

MITIGARE *tentauit, perſeuerantem conſtantia fugit*] Vet. mitigare conſueuit: tentauit perſeuerantem, conſtantia fugit.

Anni climacterici ratio.

ANNVM *ſeptimum & ſexageſimum, quæ ætas etiam robuſtiſſimis ſatis longua eſt*] Locum hunc video à quibuſdam non ſatis rectè accipi; ab aliis etiam in alienum ſenſum torqueri. nos reiectis diſſertationibus, quod inſtat, agamus. Quamuis, vt Iuſtinus martyr oſtendit, ad orthodoxos quæſtione 89. naturæ opera pro ipſius naturæ viribus perficiantur, non autem pro ſtatu temporis, qui

ſeptenario dierum, menſium, aut annorum numero ſit definitus: tamē philoſophi quòd animaduertiſſent, & incrementa, & progreſſiones, & exitum hominum ſeptenario numero vtplurimum fieri; conſtituerunt annos quoſdam climactericos, in quibus ſexageſimus tertius annus veluti periculoſiſſimus exiſtimatur, qui conſtat ex ſepties tribus ter multiplicatis: qui annus ſenibus omnibus formidoloſus exiſtit; & qui hunc præterierit, quartum annum ſequentem habere ſuſpectum debet, atque is annus ſexageſimus ſeptimus eſt, propter numerum quaternarium; qui quia duo media habet, ideo diſſolubilis eſt, & propriè ad corpus pertinet, ſicuti ternarius ad animum: qui numerus indiſſolubilis eſt, propter mediæ vnitatis indiſſolubile vinculum. ideò pobatiſſimus quiſque hunc annum ſexageſimum ſeptimum ſemper ſuſpectum habere debet, propter numerum quaternarium, quia annum illum climactericum ſequitur: is enim numerus; quia duo media habet, ideo diſſolubilis eſt.

DOLEO *meo nomine, amiſi enim vitæ meæ teſtem, &c.*] Quàm amicitiarum tenax eſſet hic noſter Secundus, hoc loco & aliis oſtendit apertiſſimè. neque rigidam illam Stoicorum *ἀναλγησίαν* ſequitur, qui dolorem in ſapientem non cadere affirmarent, nec ſeueram aliòqui M. Tullij interpretationem, qui anxiè ita dolere in amicorum morte non eſſe amici, ſed ſe ipſos amantium di- Qualiter in amicorum morte dolendum.

xerit. Et quidem qui hunc adeo naturalem, anxiúmque queſtum radicitùs amputat, ipſam humanitatẽ ab homine videtur tollere.

QVÆ *legi, quæque audiui*] Significat ſibi nullam adhibere parem conſolationem poſſe ex libris, vel exemplis veterum. Vehemens iſte motus, & primò indomitus, vt qui rationi prorſus obſtrepat nimirum qui ſapientum nomine ac numero haberi poſſunt, huic aliquando implicabilius obſecundant. Etenim

Aliud més, aliud ſuadet cúpiditas.

— Noua vis trahit inuitos, aliúdque cupido,
Mens aliud ſuadet: videas laudanda, probéſque;
Deteriora tamen, pulſa ratione, ſequaris.

AD EPISTOLAM 13.

LAVDANTVR ſui temporis ingenia, ſed reprehenditur tamen vel ignauia, vel ſupinitas auditorum, qui recitationibus nec ita frequentes vel aſſidui eſſent.

TEMPVS *audiendis fabulis conterunt*] Quod Martialis queritur initio lib. II. vt & Horatius 2. epiſt. ad Auguſtum.

ET *furtim alij ſimpliciter*] Al. lego, ſimpliciter alij: verbis tantum tranſpoſitis.

QVERITVR *ſe diem, quia non perdiderit, perdidiſſe*] Deprauati iudicij nota, qui de rebus alioqui vtilibus ita ſapiant & ſentiant: ſed hi ceruicoſi planéque ferrei queis ad optimos quoſq; odores palatus obriguerit.

AVDITORVM *vel deſidia*] Abeſt, vel, à manuſcrip.

Nec eſt enim ferè quiſquam qui ſtudia, vt non
mul & nos amet] Alij qui non nos amet, vt
udia non ſimulet. Nemo ſanè poteſt hone-
a ſtudia colere, quin & in precio habeat
uditos & præſtantes ſtudiorum quaſi my-
is, à quibus id diuinum & cœleſte donum
ercetur, augetur in dies, & ad hominum
utem, oblectationémque propagatur,

Nemo literas amat, quinetiam litteratos amet.

Vt in cæteris rebus, ita in audiendi officio, perit
tia, ſi repoſcatur] Niſi enim gratuita & li-
ralis & ſincera gratia eſt, illa euaneſcit,
ímque iam nomen amittit: ecquis enim
l exprobret, vel repoſcat beneficium, niſi
anè ſordidus & ineptus?

Beneficiũ vt pereat.

AD EPISTOLAM 14.

Vasoria, qua commendat Acilia-
num, iuuenem elegantem & formoſum,
i quia honeſtate morum, & parentum
endore laudatus eſt, dignum putat cui
ocetur filia fratris Maurici.

Nihil eſt quod à te mandari] In vet. nihil
quidem. in al. nihil eſt enim quod.

Minvcivs Acilianus] In vet. manuſc.
nucius Æmilianus Accituus.

Diligit, reueretur vt ſenem] In vet. di-
t, ità reueretur, vt ſenem.

Nam ita à me formaui] Al. non ita à me
maui.

Patria eſt Brixia, quæ multum adhuc vere-
liæ, frugalitatis, atque etiam ruſticitatis antiquæ
net] Laudatio hæc non vltima, neque in

minimis habenda, ſed ex calculo tamen rectè ſanéque iudicantium, non eorum qui ad opinionem referunt omnia.

VERECVNDIÆ, *frugalitatis*] Vet. ita, verecundiæ, multum frugalitatis.

EQVESTRIS *ordinis: quia nihil altius voluit*] Qualis ordo equeſter olim tum Romæ florẽtis temporibus, tum ſub Imperatorum dominio, ſcitè Carol. Sigon. de antiq. Iure Rom. lib. 2. cap. 3.

ALLECTVS *à diuo Veſp.*] Vet. allectus enim à diuo Veſp.

INDVSTRIÆ: *quanquam in maxima verecundia*] Pro quanquam, legitur quique, in manuſc.

Verecundia.

IN *maxima verecundia Præturam, Quæſturam, Tribunatum honeſtiſſimè percurrit*] Verecundiam, ne quidem in virtutum numero haberi ſuſtinuit Ariſtot. in Moralib. ad Nicomach. ſed eam non temerè comitem & quaſi cuſtodem virtutum omnium Cicero aſſerere non dubitauit. Qua ratione putem accipi id nominis pro religione, ſeu ſana illæſáque conſcientia; vt frequenter à Iuris noſtri ſcriptoribus.

Facies liberalis.

EST *illi facies liberalis, &c. Eſt ingenua totius corporis pulchritudo, & ſenatorius decor*] Deſcribitur τὸ πρόσωπον, quale docet in eo eſſe, qui Reipub. prǽeſt. multùm enim confert ad fidem faciendam, & augendam auctoritatem facies liberalis, & iuſta membrorum proceritas.

PATRI *ampliſſimas facultates, &c. Silendum*

e facultatibus puto : cùm publicos mores atque etiam
eges ciuitatis intueor, quæ vel in primis cenſus homi- Cenſus.
um ſpectandos arbitrantur] Quod Plinius ma-
or acerrimè reprehendit, initio 14. hiſt. na-
ur. & Horat. ſatyrico dente proſcindit 1. epi-
ol. 16.

Si quadringentis ſex ſeptem millia deſunt,
Eſt animus tibi, ſunt mores & lingua, fidéſque,
Plebs eris.

CONDITIONIBVS *deligendis*] Veter. Conditio.
iligendis. Conditionis vox apud Iuriſcon-
ltos pactioné ſignificat, ea certam in ſe le-
em continens, vt Donat. in Andria & l. cùm
l preſens, 37. & l. itaque, 39. D. ſi cert. pet.

AD EPISTOLAM 15.

EXPOSTVLAT quod ad condictam
cœnam Septitius non veniſſet : quo no-
ine in ius damni dati, ſed amicè tamen &
erè vocat.

SEPTITIO] In quibuſdam, Erutio.
d is error facilè obrepſiſſe videri poteſt
epiſtolam ſequentem, quæ eſt ad Eru-
m Clarum.

COCHLEÆ *ternæ*] Trinæ, vt veter. cod.

QVÆ *mea liberalitas, omnes*] Al. omnis.

DVRE *feciſti*] Durè, vim habet difficul- Durè.
is, quæ mollicici & facilitati opponitur.
durum hominem dicimus, inexorabi-
n, ceruicoſum, ruſticum, & interdum *ἀναί-
τον*, parúmque humanum.

AD EPISTOLAM 16.

POMPEII Saturnini ſcripta legenda ſuadet. fuit is acutus patronus, elegans hiſtoricus, poeta lepidus. cuius etiam vxor epiſtolas edidit vt graues, ſic & vetuſtatis æmulas.

APTÆ] Al. acutæ

PRÆVEHVNTVR] Peruehuntur, vt manuſc.

NAM *in concionibus eadem quæ in orationibus vis eſt*] Verba hæc in membranis abſunt, eadem quę in orationibus vis eſt.

MOLLIVSCVLOS, *leniuſculóſque duriuſculos*] In vet. ita, mollius, leuius, duriuſculos.

Libri optimi iudicium.

EST *ergo mecum per diem totum, &c. eundem cum remitto, non tanquam eundem lego*] Id iudicium de optimo vtiliſſimóque libro, qui vel varietate, vel doctrina rara, vel eloquentiæ laude, aut dotibus aliis, quanquam ſæpe repetitur, reſumitur, placet, laudatur, amatur: non vt librorum quorundam vulgarium fæces, quos vel ſemel, vel pro parte legiſſe aut pigeat, aut etiam pœniteat.

Recentes ſcriptores an paruifaciendi.

NEQVE *enim debet operibus eius obeſſe quod viuit*] Interſeritur id non ſine gratia, vt iis occurrat inuidioſis ſanè hominibus, qui ſuperſtites ſcriptores, alioqui cum veteribus conferendos, ne quidem appellatione dignentur: longè enim aliud iudicium Secundi vel ſequentis lib. 6. epiſt. 21. Sum ex iis qui

nirer antiquos: non tamen vt ingenia tēpo-
um noſtrorum deſpiciam, &c. vel Martialis
d Regulum,

Eſſe quid hoc dicam, viuis quod fama negatur,
Et ſua quod rarus ſecula lector amat.
Hi ſunt inuidiæ nimirum Regule mores,
Præferat antiquos ſemper vt illa nouis.

AN *ſi inter eos*] In vet. at ſi inter.

AD EPISTOLAM 17.

AVDAT Titinium qui ſtatuam poſue-
rit Lucio Syllano, quíque clarorum vi-
rum effigies domi habeat.

EST *adhuc curæ hominibus fides & officiū*] Hoc
ndidè quidem, ſed vt rarum aliquid à Pli-
o dictum, cùm pridem homines & fidei &
ficij nullam aut paruam admodum ratio-
m haberent; id tamen exemplum ſuum
rè profert in medium, ad maiorem eius
dationem qui ſtatuam virtutis ergo, po-
ſſet merito homini.

PVLCHRVM *eſt & magna laude dignum*
icitia principis in hoc vti, quantum gratia valeas,
rum honoribus experiri] Etiam candidè, &
ta dicam, ſpecioſè; vt pulchro hoc elogio
egios principum virorum amicos ad ſi-
em virtutem & ſimile factum excitet.
ngè ſecus aulici noſtri; hominum genus *Aulicorū ars captatoria & fucus.*
ſeruitutem, & aſſentationem, & cōminiſ-
dā queuis mendacia natum, qui cùm ni-
ſanæ & ſinceræ mentis habeant, nihil ferè
fumos vendere ſoliti, vt Thurinus ille

ſub Alexandro Seuero,ſibi omnia,nihil aliis fauorem principis per fas nefáſque aucupantibus corradunt. huc confero illud Flacci ex epiſt. 9.lib.1.

Septimius Claudi, nimirum intelligit vnus
Quanti te faciam,&c.

SCIAS *ipſum pluribus virtutibus abundare, qui alienas ſic amet*] Scitè id & eleganter. Id τὸ τεκμήριον,nedum σημεῖον honeſti viri videri poteſt: vt enim magna inter molles concordia, & propter cõmunionem ſceleris flagitioſus flagitioſum, vt ſui ſimilem adpetit: ita vel maximè inculpatus vitæque integer niſi quid fingat, vix ac nẽ vix quidem poteſt ab honeſto laudatorum hominum cœtu recedere.

Candor.

NEQVE *enim magis decorum, magis inſigne eſt, ſtatuam in foro populi Romani habere quàm ponere*] Vt non minus laudi fuit C. Cæſari deiectas Põpeij ſtatuas, rurſum ponere; quàm cũ primùm erectę ſint. ex quo illud ioculare Tullij: Cæſarem dum Pompeij ſtatuas erigeret, ſuas ſibi firmas fixáſque facere. Quin qui laudatiſſimi hominis vitæ ſoluti nexibus ſtatuam ponit,ſibi ipſemet laudem immortalem parit, vt qui quaſi præſentem hominis virtutem ſuſpicere & amplexari videatur.

Cæſar erexit Pompeij ſtatuas deiectas.

AD EPISTOLAM 18.

SOMNIO quodam ſuo terrefactus Sueton. Tranquillus, cauſſam quam a-

ſturus erat, vel deſerere, vel differre cogitabat; eum iubet eſſe bono animo Plinius, ſuo exemplo ſcilicet; vel certè aliquam rationem prorogandę cauſſæ ſe conquęſiturum pollicetur.

IVLII *Paſtoris*] Vet. Iulij Piſt.

Εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνασθαι περὶ πάτρης] Vnum augurium optimum, patriam defendere. cuius prouerbij vim elegãter Cato eſt perſecutus apud Cic. vbi de Fabio Maximo: qui cùm augur eſſet, dicere auſus eſt, optimis auſpiciis ea geri, quę pro ſalute Reip. gererentur: quæ contra Rempub. fierent, contra auſpicia fieri. Optimum augurium, patriam defendere.

AD EPISTOLAM 19.

ROMANVS Firmus equitum albo cõſcribi cupiebat. id cùm non poſſet, quia iuſtæ facultates non ſuppeterent, Plinius ei 300. ſeſtertia pollicetur ad explendum cenſum. Iuſta quidem largiendi occaſio, ſed non minus æquam iuſtámque captat admonẽdi amiciſſimi hominis, vt intelligat ibi & liberalitate eſſe honeſtiſſimè vtendũ.

CVR *ſuſcipere, & augere dignitatem tuam debeam*] In veter. manuſc. cur ſuſcipere, agere dignit. tuam deb. mendosè.

NISI *te ſcirem*] Te, abeſt à vet.

QVAM *modeſtiſsimi vt à me data vtare*] Verba hæc, vt à me data, non ſunt in meis membranis.

AD EPISTOLAM 20.

QVODNAM dicendi genus, amplúmne an copioſum, an conciſum & breue, magis probandum ſit.

CVM *in cauſis agendis breuitas placet*] Concinna eſſe vtendum breuitate, in quibuſdã non ægrè fatemur, quoniam prolixitas nimia confundit ingenium, vt in l. ampliorem, §. in refutatoriis, Cod. de appell. In refutatoriis autem libellis, qui ſolent maximè in ſacro auditorio prudentiſſimorum noſtrorum procerum recitari, caueant tam litigatores, quàm libellorum dictatores verboſis vti adſertionibus, & ea quæ iam perorata ſunt, iterum reſuſcitare. hęc ille. Et Terent. Andria. Quin tu vno verbo dic quod me velis. In artium præceptis idem ſeruandum monuit Horatius,

Quicquid præcipies, eſto breuis.

Sed in orationibus forenſibus exacta breuitas non placet, hoc eſt verborum illa ſiccitas, & inopia, ne dum breuis eſſe laboras, obſcurus fias. ſed quod alio etiam dixi loco, oratio in qua nihil dicendum prætermittitur, benéque longa ſit, breuis tamen videri poteſt, vtpote venuſta, ſuíſque compta ornamentis, & partibus abſoluta: contra, ea longior videri ſolet, quæ quanquam paucis completa verbis, alienum quid habeat vel inculta ſit, & horrida, vt non ſemper verborum numero breuitatem metiamur. Lepidè ad hunc

d hunc ſenſum & argutè Martial. ad Co-
onium,lib.2.

Coſconi,qui longa putas epigrammata noſtra,
Vtilis vngendis axibus eſſe potes.
Hac tu credideris longum ratione Coloſſum,
Et puerum Bruti dixeris eſſe breuem.
Diſce quod ignoras Marſi,doctíque Pedonis,
Sæpe duplex vnum pagina tractat opus.
Non ſunt lõga,quibus nihil eſt quod demere poßis,
Sed tu Coſconi,diſticha longa facis.

Prævaricatio *eſt tranſire dicenda*] Præuaricari.
æuaricari eſt,vt Martian.ait,vera crimina
ſcondere, & excuſationes falſas recipere,
. ad Turpil. aut etiam cum aduerſa parte
lludere, cauſámque prodere, vt in l. 1. D.
 præuaric. παράβασιν καὶ ἀπόστασιν philo-
gi appellant. Ammian. Marcellin. lib. 29.
llere minùs non videtur qui geſta præte-
 ſciẽs,quàm ille qui nunquam facta fingit.
Symmach.10.epiſt.1.lib.Malo quippe au-
 tuas iterando obtundere,quàm fraudare
icendo.

Longiore *tractu*] Alij,tractatu.

Orationes *Lyſiæ*] Al.Lybiæ,malè.

Catonis,*Gracchorum*] De his M.Tul.
claris Orator. & Plutarch.

Cuius *oratio fertur optima, quæ maxima*] Optima oratio quę longiſſima
nempe gratior quo longior, quia nihil
enum aut redundans; nihil temerè aut
am inconſultò repetitum.

Et *certè vt aliæ bonæ res, ſic liber bonus melior
quò maior*] Vt cùm rogatus Cicero, quæ
moſthenis oratio melior cenſenda vide-

retur, dixit; Ea quæ longior.

Sic *liber bonus, melior eſt*] Iam liber bonus: vt in membr.

Si *modò ſint decoræ, nihil magis quàm amplitudo commendet*] Nihil, abeſt à vet. ſed errore ſcribæ potiùs.

Qvinetiam *voluminib.*] Vet. quin &.

Qvorvm *orationibus nitar*] In vet. vtar.

Rescissa *ac purgata*] Al. repurgata.

Actio, oratio. Alivd *actio, aliud oratio*] Quia, inquit, poteſt eſſe actio bona, quæ non ſit bona oratio; quia oratio ſit actionis exemplar. Fortè huc non malè referas quæ Seneca diſputat initio lib. 9. Controuerſ.

Forsitan *fallar*] Vet. fallor.

Actio *bona quæ non ſit bona oratio*] Al. actio bona quæ ſit bona oratio. Non poſſe autem bonam actionem eſſe, quæ non ſit bona oratio.

Tempvs *accipiat*] Acceperit, vt vet.

Alivd *alios mouet; ac plerumque paruæ res maximas trahunt*] Al. maximè trahunt; & in vet. loco *ac*, leg. *at*.

Iugulum premere. Ego *iugulum ſtatim video, hunc premo*] Hoc dictum quidem ab oſtentatore, reprehenſum non ſine figurato morſu à Secundo. At iugulum premere, nihil aliud eſt quàm præcipuum cauſæ cardinem, vel diſceptationis ſummum caput intueri, obſeruaréque.

Vbi *ille iugulum*] Ille, abeſt à manuſcr.

Neqve *enim minus*] τὸ enim, abeſt etiam à veter.

Spativmqve *deſiderãt*] Vet. deſiderat.

ALIAS *exceſſiſſe*] In al.abundaſſe:al. nõ impleſſe.In quibuſdam excuſſiſſe legi,nullo penè ſenſu.

MAIORIS *ingenij indicium eſt*] Al.vitiũ.

ILLAM *orationem ſimilem*] Vet.illam plenam orationem.

EST *quidem ſed inertibus*] Quidem abeſt à neis manuſcr.

CEDERE *auctoritati*] Vet. credere.

BREVI *epiſtola,ſed tamen ſcribe*] Sed tamẽ, vet.abeſt.

CONFIRMABIS] Confirmaueris, vt veter.

SI *errare*] Al.ſi errauero.

NON *corrupi te*] In vet.corrumpi.

AD EPISTOLAM 21.

COMMENDAT ſeruos, quia decoros, dum tamen frugi ſint.

QVOD *de venalibus, auribus melius quàm o-lis iudicatur*] In quibus oculorum iudiciũ lax, vel non ita fidũ, atque aurium ; quia urium iudicio creditur, quod certius eſſe ſetur.Id fortè ex opinione populari:vel, od magis crediderim, quia natura comatum ſit, vt quam ipſi mercem affectas, vix ita ſanè poſſimus æſtimare,atque ij nullo aut paruo eius deſiderio tangun-. Sic enim iudicium aurium certius eſſe ditur quàm oculorum,& contra.Ariſt.de ſu,& iis quæ ſenſibus percipiuntur: πρὸς τὰ ἀναγκαῖα κρείσσων ὄψις, πρὸς δὲ νοῦν,

κτ̀ συμβεβηκὸς ἀκοή; hoc eſt, Ad ea quæ neceſſaria ſunt, viſus præſtat: ad mentem verò, & diſciplinas, & animi ornamenta comparanda, auditus excellentior eſt per accidens. Dicit autem κτ̀ συμβεβηκὸς ἐξ ὀνομάτων, καὶ σύγκειται per accidens, quia ex nominibus conſtat, & ab oratione pendet. Qua ratione Tull. ad Curium in 7. Familia. Quamquam hæc auditu acerba, tamen audire tolerabilius eſt quàm videre. At oculi, ſi res interuallo aliquo remota ſit, falluntur; vt ipſemet Ariſt. docet 3. de Cœlo, exemplo ſtellarum, quæ videntur quidem ſcintillare, non ſcintillant tamen; ex quo animam non facit oculo ſimilem 2. de Anima, ſed corpus; animam videndi virtuti quæ ineſt oculis.

AD EPISTOLAM 22.

ARISTONIS, ſapientiſſimi hominis virtutes maximas impenſiſſimè commendat, grauitatem, doctrinam admirabilē tum iuris publici, tum priuati, multarum & maximarum rerum vſum, aliáque plura quę diligēter hac epiſtola perſequitur. Quę profectò, vt paucis multa, videtur ideam emendatiſſimi & ſerio docti hominis tanquam in tabula expreſſiſſe.

IAM *quanta ſermonibus*] Nam quanta ſermon. vt vet.

AD *hoc*] Ad hæc. in vet.

HABITV *corporis præferunt*] Al. præ ſe ferunt: & ij eos referunt de quibus Muſonius

apud Gellium, Barbam & pallium video, philoſophum non video.

NIHIL *ad oſtentationem, omnia ad conſcientiã refert*] Sapientis & emendati hominis factum, quod ſubinde ad Luciliũ Seneca crebris quaſi aculeis augere ſolet, & Cicero nonnunquam.

NON *quidem gymnaſia ſectatur, ſed in toga negotiiſque verſatur*] Quam maximam, eámque præcipuam Philoſophiæ partem alio loco dixit.

SPONTE *exiret è vita*] Quæ fuerit ea de re veterũ opinio, ſeu quod delirium potius; commodiore, ni fallor, loco docui.

SIN *tantùm difficilis*] Si tamen difficilis, in veter. leg.

ID *ego*] Vet. id ergo.

IMPETV *quodam ad mortem procurrere commune cum multis: deliberare verè & cauſas expendere ut quæ ſuaſerit ratio, vitæ mortiſque conſilium ſuſcipere vel ponere; ingentis eſt animi*] Impetus enim vel mortem optandi, aut ad eam currẽdi cõſilium non habet: ad eam verò ſeſe cõponendi, ſiquidem vel naturalis, vel etiam neceſſaria eſt, nonniſi verè ſapientibus datũ. Impetus.

SED *latioribus*] Al. lætioribus.

AD EPISTOLAM 23.

ROGABATVR Plinius an cùm Tribunus eſſet, cauſas egiſſet: ait ſe tum abſtinuiſſe ab aduocatione, & eius quidem facti cauſam aperit.

Inanis vmbra magiſtratuum.

INANEM *vmbram, & ſine honore nomen*] Temporibus Imperatorũ fuiſſe potius vmbras magiſtratuum, vt Tribunatus, Præturæ, aliorum quàm veros magiſtratus, ex hoc loco Pliniano cognoſcere eſt. Sic Lucanus dixit de Pompeio emortuo;

——ſtat magni nominis vmbra,
Qualis frugifero quercus ſublimis in agro
Exuuias veteres populi, ſacratáque geſtans
Dona ducum, &c.

QVI *me eſſe aliquid*] Eſſe, abeſt à vet.

VT *perferatur*] Præferatur, vt cod. vet.

AD EPISTOLAM 24.

PETIT pro Suetonio Tranquillo agellũ emi ita iuſto precio, ne eum emptionis pœniteat.

ROGO *cures, quanti æquum eſt, emat*] τὸ emat, non eſt in membr. certè elegantius, & ex more emptionum, in quibus verborum formulæ non ita ſtrictè obſeruantur, vt hac nimirum voce, quanti, vel tanti, & ſimilibus.

Mala emptio arguit ſtultitiam domini.

MALA *emptio ſemper ingrata eſt, eo quod exprobrare ſtultitiam domino videtur*] Γνώμη ſanè lepida, & quæ emaces admonere debeat, ne dum cupidius obſecũdant adamatæ rei, ſuæ facilitatis, aut etiam temeritatis pœnas dẽt.

SCHOLASTICIS *porrò ſtudioſis*] Illud, ſtudioſis, abeſt à vet. in aliis eſt, dominis. Sanè ſcholaſticos dominos, pro iis qui verſantur in ocio, an noſter hîc intelligat; viderint alij. Sanè alio loco monuimus ſcholaſticum

opponi ei qui res ciuiles adminiſtret.

SVFFICIT *abundè tantùm ſoli*] Dotes agri varias enumerat; feſtiuè quidem & vrbanè, ſed ſollicitè tamen & curioſè, vt attẽtiorem emptorem faciat.

VNAMQVE *ſemitam terere, omnéſque viticulas ſuas noſſe*] Vet. ſic, vna ſemita terras, omnéſque viticulas ſuas noſſe.

IN C. PLINII SECVNDI EPISTOLArum Lib. II. Notæ & Obſeruationes.

AD EPISTOLAM I.

CELEBRATVR funus Virginij Rufi, multis honoribus, & laudationum titulis cumulati: hinc de genere mortis quædam.

TRIGINTA *annis gloriæ ſuæ ſuperuixit, poſteritati ſuæ interfuit*] Sic Mart. ad Licinium lib. 7. Poſteritate ſua frui.

Doctorum Licini celeberrime, ſumme virorum,
Cuius priſca graues lingua reduxit auos, &c.

Scis igitur quantas hominum mors falſa querelas
Mouerit, & frueris poſteritate tua.

RELIQVIT *incolumem*] Reliquit ſe incolumem: vt in verſ.

Laudari à laudato viro.

LAVDATVS *à Cõſule Corn. Tacito, nam huic ſupremus fœlicitati etiam cumulus acceſſit laudator eloquentiſſimus*] Vt non vltima laus laudatum fuiſſe à laudato viro. Plato Lachete: ἐστὶ μέντοι ὁ ἔπαινος ὄντι καλὸς, ὃν ἐπαίνει ὑπ' ἀνδρὸς ἀξίου πιστεύεσθαι. Meminit ſententiæ huius notiſſimæ Symmach. 9. epiſt. 101. Et Cicero dicebat ſe aliorum facilè paſſurum reprehenſiones, dum à Catone ſuo laudaretur. Huc conferre placet quæ poſtea Plin. 7. epiſt. 31. Item 9. epiſt. 25.

ILLVM *non ſolùm ſed & priuatim diligebam*] Amoris in Virginium ſui cauſas certè honeſtas enumerat, vt ſuæ pietatis edat aperta teſtimonia.

Mortui nõ deflendi.

SI *tamen fas eſt aut flere, aut omnino mortem vocare, qua tanti viri mortalitas magis finita eſt, quàm vita*] Philoſophica hæc παρέκβασις, quam ſæpè variéque tractat Seneca, Tullius, Plutarch. alij; vt in re adeò trita, verbis addere verba ſuperuacaneum videri poſſit. Vix tamen tranſilierim huius præconij longè ſuauiſſimi tanquam characterem in aliis etiam vetuſtis expreſſum ſcriptoribus. Sic Cic. pro Cornel. Balbo, diſcrimen conſtituit inter ciues gratioſos, & fortes: Viuos enim illos frui ſuis operibus, horum etiam mortuorũ ſi quiſquam impertiri defenſor non poteſt, viuere immortalem apud omnes auctorita-

tem. Pro Plancio idem; Qui pro Republ. vitam reddiderunt, nunquã eos potius mortem quàm immortalitatem putat aſſecutos. Idem apud cõſultos Iuris, Qui pro Republ. ceciderunt, in perpetuum per gloriam viuere intelliguntur. Facilè prætereo Ariſtotelis, Thucydidis, & aliorum locos ſimiles, ex quibus conſtare poteſt quanti virtus etiam mortuorum hominum apud veteres fuerit.

VOLVI *tibi multa*] Al. volo tibi.

VANIS *imaginibus*] Quidam libri, variis; vnus in quem nuper incidi, manuſcr. veris, perſpicuè habet.

ALIQVOS] Alios, nonnulli legunt. In iis emẽdatiunculis nollem ita diligens eſſe, niſi vererer ne quis ex noſtris philologis mihi diem diceret; quaſi qui varias lectiones non ita magni faciam. Vt enim ſemel id ſtatuam, amplexor eorum ingenia, qui libros veteres quàm emendatiſſimos euulgant; ſed aliorum quorumdam, & nimis adeò multorum σμικρολογίαν, & curioſius ſtudium in ſingulis penè verbis, nedum ſententiis ad examen reuocandis, non ita magni pendo; quamquam id videam placere multis, quibus non tam philoſophia, quàm ipſa philologia placeat: vitium grauiter & copioſè à Seneca reprehenſum, epiſt. 107. & 109.

AD EPISTOLAM 2.

AMICA eſt caſtigatio, qua ceſſatoris Paulini requirit epiſtolarum officium iamdiu deſuetum.

Amor μι-χεϱίτιος.

S c i s *quàm ſit amor iniquus interdum, impotẽs ſæpe, μικϱαίτιος ſemper*]. Venuſtè id quidem & argutè, ne grauior ſit expoſtulatio, & alienior ab amicitiæ ſuauibus alloquiis. Certè, vti iam alio loco, amor modum neſcit, vel vt lepidè Epigrammatiſtes,

Δεινὸς ἔρως, δεινὸς καὶ τυφλός, &c.

Cic. ad Attic. 2. Non ignoro quàm ſit amor omnis ſollicitus, atque anxius.

AD EPISTOLAM 3.

Nepótem monet Iſæum Rhetorem diſertiſſimum hominem audiat, ex cuius viua voce ſit eruditior euaſurus.

S æ p e *etiam partes*] Cod. manuſcrip. ſæpe etiam paratus. quæ lectio multò eſt emendatior, niſi me animus fallit.

Enthymema.

Ενθυμήματα, καὶ νοήματα] Verbum νοήματα, non eſt in manuſcr. Enthymema, ab ἐνθυμεῖσθαι, mente aliquid concipere: ſignificat omnem ab oratore quæſitam materiã; quod videtur in Topic. ſenſiſſe Tull. Idem Quintilia. lib. 5. Item lib. 8. cap. 5. & 2. de arte dicendi Ariſto. Sed hæc communis ſignificatio enthymematis. Propriè verò, argumentatio eſt, quæ ſic ab exemplo ſecernitur, vt in Dialecticã ſyllogiſmus ab inductione. Dialecticorum enim ſunt ſyllogiſmi & inductiones: quibus in Rhetorica exemplum & enthymema reſpondet. Verùm ſi maximè propriè ſit ea vox accipienda, eſt argumentatio, quæ ex contentione contrariorum &

pugnantium fieri ſolet, qualia dicuntur Ariſtoteli ἐλεγκτικά. Noema verò, νόημα ἀ νοεῖν qua voce omnis intellectus accipi poteſt, ait Fab. lib. 8. Sed hoc nomine donarunt ea quę non dicunt, verùm intelligi volunt; vt in eũ quem ſæpius à ludo ſoror redemerat, agentem cum ea talionis, quòd ei pollicem dormienti recidiſſet; Eras dignus vt haberes integram manum. Sic enim auditur vt depugnares. Multa ſunt eiuſmodi apud Secundũ noſtrum noemata. De his & apud Sophiſtas Hermogenem & Theonem. Noemata.

SCHOLASTICVS *tantùm eſt*] Vox hęc vſurpatur haud dubiè pro eo qui ſibi in vita priuata philoſophatur, feréque opponitur politico, & in ciuili adminiſtratione verſanti: in malignum tamen accipi ſenſum video apud quoſdã, vt Arrianum lib. 1. σχολάστικον δεῖ γένεσθαι τοῦτο τὸ ζῶον, οὗ πάντες καταγελῶσιν, *i. Scholaſticum ait animal eiuſmodi eſſe, quod rideatur ab omnibus.* Scholaſticus.

NOS *enim qui in foro veris litibus quotidie teruntur, multum malitiæ, quamquã nolentes addiſcimus*] In fori rabulas. Pulcher hic locus in vitam moréſque rabularum, quæ hominum conditio piraticæ ſimilis, vel certè piratica deterior. Qua ratione Plut. comment. de vſura vitanda, forũ dixit, hoc eſt ἀγορὰν, eſſe ἀσεβῶν χώραν, impiorum regionem, ex quo Cato dicebat, forum eſſe muricibus ſternendũ, vt Plin. retulit lib. hiſtor. nat. cap. 1. vt hoc ſaltem impedimẽto improbi homines à litigando deterrerentur. Sed & ſuo tẽpore cõqueſtus eſt Colum.

quo loci ait, ſine cauſidicis olim ſatis fœlices fuiſſe homines; ſed magno quodam malo, morem neglectum maiorum, & cõceſſum in ipſo foro latrocinium. Iudices, velut canes acerrimi, ait Seneca, non niſi oblato cibo manſueſcunt. D.Hieron. iuridicos lyncibus & leonibus crudeliores dicit, etſi deuorent ore rabido, tamdiu tamen deprędandi memoriam non perdere, quandiu venter eſt vacuus. Sed quid Apuleius? Rabulas certè nominat viliſſima capita, forenſia pecora, & togatos vultures. Quin & Accurſ. ad l. ab Anaſtaſio. C. mandati. ſcribit cauſidicos omnia mala noſſe, & rabulas deprædatoribus eſſe perſimiles, qui plus iuſto exigant. Quos & Bart. dicit eſſe canes curiarum, & voratores; ad l. omnes populi. D. de iuſt. & iur. ſicuti & Plato, populi accipitres. Sed de his iam ſatis, vereor ne plus ſatis.

QVAMVIS *nolimus*] Vet. quãuis nolẽtes.

LEGENDI *ſemper eſt occaſio, audiendi non ſemper; viua vox magis afficit*] Cic. 2. ad Att. 12. vbi ſunt qui aiunt, *ζώσης φωνῆς μείζω ἐνέργειαν εἶ)* Senec. epiſt. 6 Plus tibi viua vox, & conuictus quàm oratio proderit. In rem præſentem venias oportet: quia amplius homines oculis quàm auribus credunt: deinde quia longum iter eſt per præcepta; breue & efficax per exempla. Vide Fab. lib. 2. cap. 2.

ILLVD *Æſchinis qui cùm legiſſet*] Val. Max. lib. 8. cap. 10. de pronuntiat. Meminit Cicer. de claris Oratorib. & de Orator. 3. Fab. 11. cap. 3.

AD EPISTOLAM 4.

HORTATVR Caluinam hereditatem patris adeat, poſtquam iam tandem æs omne alienum perſolutum ſit.

CVIVS *fiducia debes famã defuncti, pudoremque ſuſcipere*] Olim non carebat opprobrio is cuius bona publicè vænirẽt. Cic. pro Quinctio: Hercule, inquit, cuius bona ex edicto poſſidentur, huius omnis fama & æſtimatio cum bonis ſimul poſſideatur. Huc ſpectat quæ Caius l. curator, D. de curat. furioſ. ſed maximè l. 23. quæ in fraud. credit. Vbi Scæuola ſcribit, famam defuncti aditione hereditatis conſeruari.

Bona defuncti vænire, probro fuit.

SVNT *quidem nobis modicæ facultates, ſed quod ceſſat ex reditu, frugalitate ſuppletur*] Venuſtè hoc & ſapienter: ex quo duo elicimus; primum opum mediocritatem non eſſe vitio vertendam, aut non minoris exiſtimandum qui in tenui re ſit, pauper enim non eſt cui alioqui rerum ſuppetit vſus, vel quod ait Theognis, ζῆν ἀπὸ τῶν ὀλίγων: alterum verò id complectitur vetus; magnum vectigal, parcimoniam: quod ex Heſiodi libris ἔργων memini ſumptum, quo loco ait;

Opum mediocritas.

Parcimonia, vectigal magnum.

Ἀρχομένου δὲ πίθου καὶ λήγοντος κορέσασθαι,
Μεσσῶ τι φείδεσθαι· δεινὴ δ' ἐπὶ πυθμένι
φειδώ significat; dolio pleno, liberè co vtendum; at in medio, parcendum.

AD EPISTOLAM 5.

COMMITTIT Luperco emendationem orationis quam ſcripſerat in dedicatione bibliothecæ de ſuorum laudibus, ſolíque natalis apud municipes.

IVDICIO *tuo tradi: his tu, rogo, intentionem*] Vetus ſic, iudicio tuo traditum iri. rogo intentionem ſcribentis adcommodes.

AVSTERITATEM *exigo*] Hoc eſt, ſeueritatẽ. ducta à ſaporibus metaphora, ad mores. quo verbo vſus non rarò Auſonius, vt in Parental.

Lenia ſeueris mixta.

Tu grauis & comis cum iuſtitiáque remiſſus
Auſteris doctus iungere temperiem.

Idem in profeſſoribus, Tiberio victore,

Nullo felle tibi mens liuida, tum ſale multo
Lingua dicax blandis & ſine lite iocis.

Noſter Plin.3.epiſt.16. Auſteris illis ſeueríſque dulcia hæc blandáque vt iuſta poſſeſſio decedunt. Idem Panegyrico ad Traianum: Quanta principi noſtro concordia, quantus concentus omnium laudum, omníſque gloriæ, vt nihil ſeueritati eius hilaritate, nihil grauitati ſimplicitate, nihil maieſtati humanitate detrahitur. Huc confer quæ idem lib. 8.epiſt.21.initio, item lib. 7. epiſt.3.& libr.4. epiſt.3.

VT *in pleriſque frontem remittas; ſunt enim quædam adoleſcentium auribus danda*] Non vult ita ſeuerè in ſuam orationem animaduerti. quod enim alibi dicit, nimirum, emenda-

Emendatio nimia.

tionis ſtudium atterit ingenium potiùs & debilitat, vt in ſeq.lib.ait idem Plin.& lib. 4.epiſt.10.

EXORARE] Exonerare, vt in aliis.

AD EPISTOLAM 6.

PROPOSITO cuiuſdam ſordidi & inepti hominis exemplo conuiuas inæqualiter excipientis, monet Auitum fugiat lautitiam immodicam, & nimias ſordes.

VT *ſibi videbatur*] Vet.vt ſibi videtur.

GRADATIM *amicos habet*] Habebat, vt in vet.

NAM *gradatim amicos habet*] Quaſi in amicitia probetur inæqualitas ; qua vna nihil ab amicitiæ legibus magis alienum. Acris ſanè & amarulenta hominis ſordidi, & infaceti reprehenſio, qui inter apertas ſordes munificentiam oſtentaret ; & in amicorum conuictu principatum neſcio quem affectaret. Eodem, niſi fallor, ſenſu reprehenditur quidam Marcus, apud Martialem lib. 6. ad Marcum, — *Gradatim amicos habere.*

Tu Lucrina voras, me paſcit aquoſa Peloris,
Non minùs ingenua eſt & mihi, Marce, gula.
Te Cadmæa Tyros, me pinguis Gallia veſtit ;
Vis te purpureum Marce, ſagatus amem?

NIHIL *magis eſſe vitandum quàm iſtam luxuriæ & ſordium nouam ſocietatem*] Grauiter id & acutè.quid enim luxuriç cum auaritia commune eſſe poteſt? hæc enim perpetuò inter ſe pugnant, vt nullum cum iis eſſe commer- — *Luxuriç & auaritiæ diſſidium magnum.*

cium poſſe videatur. Eam ob rem Perſius Satyra 5.

Mane piger ſtertis, ſurge, inquit auaritia, eia
Surge. neg.as? inſtat, ſurge, inquit; non queo: ſurge,
An quid agas, rogitas?

Cic. in Verrem 5 Occupatus rebus venereis à prædando ceſſabat, furtáque ſua intermittebat.

AD EPISTOLAM 7.

OB res præclarè geſtas, ab Imperatore ſtatuam decretam Spurinnæ, filióque eius Cottio, ſcribit.

Here] Heri, vt ſcribitur in vetuſt. cod.

Ostentatoqve *bello, ferociſſimam gentem, quod eſt pulcerrimum victoriæ genus terrore perdomuit*] Præclarum id elogium boni Imperatoris, qui terrore potius, quàm ſtrage hoſtes domuerit. ex quo celebratur victoria incruenta, tacitéque præfertur ei quæ multo cruore fuſo parta ſit: qua de re exempla multa apud Plutarch. alióſque.

Hac *veluti immortalitate proferri*] Non proferri, ſed perfrui, legitur in manuſc. Fauieriano; ſed, vt opinor, mendum id obrepſit, ſcribæ imperitia.

Non *modò defuncti memoriæ, dolori patris, ſed & exemplo proſpectum eſt*] Id etiam ſcitè & grauiter. Pro nihilo enim habenda non ſunt ſepulcrorum aut monumentorum, vel columnarum extructiones, ſed quæ maximè in honorem virorum de ſua Rep. bene me-

orum poſitæ ſunt. Præterquam quod
im ſolatia [...]uorum ſunt, adhęc etiam pro-
ıt exemplo.

PRÆTER *hanc comm.*] Malim propter
c, iuxta vel apud: quo ſenſu vocula hęc
nitur paſſim apud auctores veteres.

ETENIM *ſi defunctorum imagines domi po-*
] Morem hunc Romanis olim ſolem-
n aſſeruandarum domi imaginum, & ſtē-
tum gentilitiorum, Polybius diſertè re-
it lib. 6. quo loco ait, Romanos feſtis die-
; imagines maiorum apertis armariis or-
ſe; cùm verò ex domeſticis quiſpiam
rtuus eſſet, eas in funere extuliſſe, ad-
o reliquo corporis trunco, vt magnitu-
ie quàm ſimillimæ apparerent. Idem pe-
Plinius hiſtoriæ mundi libr. 35. ex qui-
; ſanè intelligimus nobiles ab ignobili-
diſcretos fuiſſe. Illuſtris eſt Salluſtianus
Iugurthino locus: Sępe audiui Q. Maxi-
m, Pub. Scipionem, pręterea ciuitatis no-
pręclaros viros ſolitos ita dicere cum
orum imagines intuerentur, vehemen-
mē ſibi ad virtutem animum inflamma-
: ſcilicet non ceram illam, neque figu-
tantam vim in ſe habere, ſed memoria
m geſtarum eam flammam egregiis vi-
n pectore creſcere. Meminit Seneca epi-
64.

AD EPISTOLAM 8.

OLLICETVR ſe ad Larium venturum
ſi ſe à negotiis vrbanis poſſit exſoluere.

STVDIA, *altiſſimus iſte ſeceſſus affatim ſuggerunt*] In manuſc. iſte ſeceſſus ſuggerit. vbi verbum affatim deeſt.

SOLVERE *negatur*] Non datur, vt in vet.

VETERIBVS *negotiis noua accreſcunt, nec tamen priora peraguntur, tot nexibus, tot quaſi catenis*] Expreſſa eſt *εἰκὼν* negotioſi hominis, & Reipub. quaſi fluctibus immerſi, qui cùm huic Oceano ſe primùm credidit, non poteſt cum maximè vult ſeſe expedire, vt quaſi colluctetur cum nouis ſubinde, ſanéque moleſtis negotiorum fluctibus.

EXTENDITVR] Oſtenditur, vt aliis.

AD EPISTOLAM 9.

PETIIT ab Apollinari iuuet Erutium in petitione tribunatus.

QVASI *pro me altero patior*] Id pro amicitię iure, cum amicus ſit quaſi alter ipſe, vt iam alio loco monuimus.

LATVM *clauum*] Conſtat ex veteribus tunicam laticlaui ſenatorem ab equite diſtinxiſſe, vt Plin. lib. 33. annuli diſtinxere alterum ordinem à plebe, vt ſimul cœperant eſſe celebres, ſicut tunica ab annulis ſenatùm tantùm. meminit Sueton. in Auguſto. Martialis ita in Gelliam iocatur,

Dum te poſſe negas niſi lato Gellia clauo
Nubere, nupſiſti Gellia ciſtifero.

Meminit Fab. lib. 11. cap. 3. de pronunciatione.

REDDAM *vicem ſi repoſces, reddam etſi non*

poſces] Vt gratia gratiam pariat :ad quam
eddendam vel referendam alioqui ſumus
bnoxij iure naturæ,quanquam beneficiis
nicus pro ſuo pudore nihil à nobis exigat.
Ostende *modò velle te, & non deerunt qui*
od tu velis cupiant] Vehemens hęc & argu-
adhortatio, cum laude coniuncta eius
ui cum multum poſſit, velle etiam debere
adetur.

AD EPISTOLAM 10.

HORTATVR Octauium ad editio-
nem ſuorum verſuum.
Neminem *te patientem*] Hominem, alij
g.fortè emendatius.
Dvrvm ; *ac penè crudelem*] Dirum,qui li-
orum tanquam liberorum famæ non pro-
ciat:penè crudelem,qui quaſi fœtum iam
itum non curet.
Tibi *maximam laudem, nobis voluptatem*] In
nuſc.tibi maxima laude,nobis voluptate.
is *denique*] Vet. iiſdémque, leui facta
tatione.
Lingva *Romana*] Signa, lego in aliis.
Habe *ante oculos mortalitatem, &c.Nam cæ-*
fragilia & caduca non minùs quàm ipſi homines
unt,occidúntque] Crebra eſt apud noſtrum
ortatio ſimilis, cum qua eam confero,
apud Salluſtium præfatione coniura-
is Catilinariæ.
Dices, *vt ſoles,amici mei viderint*] Eo fer-
ſenſu Soſibianum Martialis increpat,

qui tandiu differret librorum à ſe ſcriptorum editionem, lib.4.

Plena laboratis habeas cùm ſcrinia libris,
Emittis quare Soſibiane, nihil?
Edent hæredes, inquis, mea carmina; quando
Tempus erat iam te, Soſibiane, legi.

Idem ad Fauſtinum, libro priore,

Ede tuos tandem populo, Fauſtine, libellos
Et cultum docto pectore profer opus.
Ante fores ſtantem dubitas admittere famam,
Téque piget curæ præmia ferre tuæ?
Poſt te victuræ, per te quoque viuere chartæ
Incipiant, cineri gloria ſera venit.

Huc etiam quæ noſter habet lib.3.epiſt.7.ad finem & lib.4.epiſt. 16.

AD EPISTOLAM II.

MARIVS Priſcus accuſatus ab Afris, quibus proconſul præfectus erat, damnatus repetundarum, poſtulantibus Plinio Secundo & Corn. Tacito: Martianus in quinquennium relegatus.

Si *quid actum*] Si quid acti, vt vet.

Cvm *ob innocentes condemnandos, interficiendos etiam, pecunias accepiſſet*] Quam ſpeciem eſſe falſi notant Iuris auctores, qui enim iudicem quoquo modo corruperunt, aut corrumpendum curarunt: itémque iudex, qui in rationibus, tabulis, cereíſve, aut alia conſignatione falſum quid admiſerit, aut etiam amouerit, & alia multa, de quibus tit. Dig. ad l.Corn.de falſ.

PATESCIT *enim cum ſeparaꝛis à turba, con-mplatio rerum quæ turba teguntur*] Hoc ad iudi-ium rerum pertinet, quod vel perturbatũ, el impeditum eſſe in turba ſolet, propter ıria obiecta, quæ etiam prudentibus ſolent nponere.

AD *hoc Ianuarius menſis cum propter cætera, n præcipuè ſenatorum frequentia celeberrimus*] Ia-ıario menſe ineunte conſulatum inibant; ncque maior ſenatus vniuerſi frequentia, Ouid. in Faſtis. Eo & conſules ſolebant ıuum figere in parietibus ſacrarũ ædium annum deſignandum, vt ait Feſtus. Sic Li-ıs in 7. repetitum ex ſeniorum memoria ſtilentiam quandam clauo ab dictatore o ſedatam: eáque religione adductum ſe-tum, claui figendi cauſa dici iuſſiſſe di-torem. Is autem clauus æneus, nonnun-am & ferreus in poſtico templi pariete, od Mineruę dicatũ erat, in Capitolio vi-atur. figebat eum Conſul ſacro ſolemni, ıliquando dictator ſolius claui figendi ſa creatus. Scio & alterum fuiſſe cla-n; qui Septembris idibus figebatur in ſa-um ædium parietibus, de quo nihil am-ıs. De priore Plin. noſter Panegyrico: ıtigit ergo priuatis aperire annum, fa-que reſerare. Ita Symmachus lib. 1. epiſt. rimores Calendas Ianus aperibat, & 38. t. ſeq. Calendę tunc erant, quibus annus itur. Idem Sidon. Apollin. lib. 8. epiſt. 6. ſul Aſterius anni ſui fores votiuum tra-ùs aperuerat.

Insitvm *mortalibus ſtudium magna & inuſitata noſcendi*] Noema hoc ſeu communem ſententiam etiam Rhetores tractant.

Nam *decem clepſidris*] Quidam habent duodecim: alij viginti.

Erat *enim faſcibus*] Vet. fuſtibus.

Strangvlatvm *in carceres*] In carcere, vt manuſc.

Nam *decem clepſidris, quas ſpacioſiſſimas acceperam*] In meo vet. quas ſpacioſiſſimè, rectè. Et hîc obſeruo moré clepſidrarum. Primus clepſidrarum vſus in vrbem illatus (inuentore Cteſibio, Alexandrino homine, teſtis eſt 9. lib. Victruu.) à Naſica Scipione, quod & hydrologium, ſeu aquaticum horologium; phiala, è qua furtim aqua flueret, & vbi reliquiſſet inanem phialam, tempus exactum eſſe deſignabat, quæ in alterum ſpacium rurſus per miniſtrum replebatur. Eius apud Oratores Græcos crebra mentio, & Ciceronem de Orat. 3. vbi de Pericle: at hunc non clamator aliquis ad clepſidram latrare docuerat. Sed vno verbo, conſtat olim felicis Romæ temporibus oratores & patronos fori, ne rem verborum tendiculis implicarent, anguſtiis temporum in poſtulando fuiſſe coercitos, & iis certum clepſidrarum numerum præſtitutum, quibus dicerent. Sic Martial. lib. 6.

Clepſidrarum vſus.

Septem clepſidras magna tibi voce petenti,
Arbiter inuitus, Cæciliane, dedit.

Idem in Cinnam, lib. 8.

Hoc agere eſt cauſas, hoc dicere cauſa diſertè,

Horis Cinna decem dicere, verba nouem.
Sed modo clepſidras ingenti voce petiſti
Quatuor, ô quantum, Cinna, tacere poteſ?
oco clepſidrarũ nos vtimur vt plurimum
enariis vitreis duplicibus, quas abuſiuè
epſidras appellamus. Meminit vſus clepſi-
arum Fab. cap. 6. lib. vltimi, & noſter Plin.
.6. ſeq. ad Arrianum.

NISI *vt noctis*] Niſi noctis. ſic vet.

SENATVM *nocte dirimi*] In manuſc. di-
itti.

EST *alioqui Regulo tam mobile ingenium, vt*
rimum audeat, plurimum timeat] Duo hæc ex
uerſo pugnant audere ac timere; ſed cum
proborum animus ſibi ipſe diſſideat, vt
Plato in Lyſide, non mirum ſi contrariis
pe affectibus torquentur. quanquam ta-
n audacia iſthæc, temeritas ſit improbo-
n aſſidua comes: metus vero ſit ex ſcele-
n conſcentia.

λιτούργιον *non leue*] λειτούργιον, alij ha-
t per ει. λιτούργιον, res eſt ſeu negotium
ulare aut ad populum pertinens. hinc
ουργοὶ pro miniſtris publicis accipi vo-
t. Notum verbum λειτουργεῖν, pro eo
d eſt publicum obire munus; huc λει-
ργία, καὶ λειτούργημα, adminiſtratio ſeu
ulatus.

TIPVLATVS *eſt de Marciano quinqua-*
millia probabatur: ipſe præterea accepiſſe ſeſter-
decem millia] Sic in vet. cod. ſtipulatúſque
Martiano quinquaginta millia denario-
. probabatur ipſe prætereа: accepiſſe

ſeſtertia decem millia; ita vetus in quo nihil diuerſum, præter diſtinctionum varietatem.

AD EPISTOLAM 12.

ARRIANO indicat quis finis fuerit de Firmino cognitionis.

ARRIANO] Vet. Arrinio.

QVID *miſerius quàm exactum, & exemptum honoribus ſenatoriis labore & moleſtia non carere?*] Quam exſectum, & exemptũ; lego in vet. Variæ nimirum de accuſato ſententiæ: quidam ſtatuebant, ordine mouendum, vt Cornutus Tertullus: contra alij, in ſortitione prouinciæ rationem eius non habendam, vt Nerua: quam duriorem fuiſſe ſententiam Plin. ait.

IN *hac altiſſima ſpecula ſe conſpiciendum*] Πάθος vehemens, quo alluſum putem ad illud, Nihil miſerius, quàm ex beato miſer: cuius Cic. meminit in Partitionibus. Ceterum hîc ſpeculum pro curia poſuit, vt idem Tull. 1. in Antonium: manendum mihi ſtatuebam, quaſi in vigilia quadam conſulari ac ſenatoria. vt Symmach. ſpeculum honorum dixit lib. 1. epiſt. 20.

A ſenatu in ſenatum ſedere] Sic in vet. cod. De ſeſſione iudicum, dictum alio loco à nobis eſt.

HOC *pluribus viſum, numerantur ſententiæ, non ponderantur*] Hoc etiam iudiciorum penè omnium cacoëthes, vt ratum demum habeatur

ɔeatur non quod pondus habeat, ſed quod pluribus placet.

AD EPISTOLAM 13.

Mirifice commendat Voconium à maioribus,& virtutibus ſuis,maximæque doctrinæ laude.

Ingenium excelſum] Excuſſum, in l.ſed non ita rectè.

Vt *Muſas ipſas Latinè loqui credas*] Eo dicẽli ſchemate, Xenophon,apis Attica, nomiatus: & Iouem ſi diſputare vellet, non alia quàm Carneadis logica vſurum eſſe.

Trivm *liberorum ius impetraui*] Ius libeorum impettabant,qui quamquam vxorati ſſent, tamen cùm liberos nõ haberent,cõiuibus ſuccedere non poterant, niſi decima educta ex lege Papia. Itaq; poſt conſtituones Theodoſij, Nouella Valentiniani de ſtamẽtis, qua refertur Leontinum & Iucũamvxorem tanta charitate inter ſe concerſſe,vt ius liberorum poſcerent falſis ſimul ecibus, & propter incertum ſortis humae ſuperſtitem coniugem precarentur hædem. Ius trium liberorũ.

Mihi *tamen, tanquam eligeret*] Liceret, in embran.

Hæc *beneficia mea tueri nullo modo, quàm ut geam, poſſum*] Huc confer quæ Seneca diutàt lib.de benef.2.cap.11.

Rogat *enim & quidem efficaciſſimè, qui dit cauſas rogandi*] Γνώμη, cum qua lubens

contulerim epiſt. 9. lib. 1. Horat. vt inIure, preces quæ veritate & ratione nituntur, ex ſe ſunt efficaces, neque alio ferè vel ſuffragio vel patrocinio indigent, adeò vt ipſa pro ſe res loquatur; habet enim honeſtas & æquitas ſemper ſibi adiunctam ſuadelam, vt intelligamus ab officio boni viri alienũ eſſe, ſi inuitus conceſſerit, quod iuſtè recuſare nõ debeat.

AD EPISTOLAM 14.

PERSTRINGIT actores centumuiralium cauſarum, vt qui veterem agendi formam non obſeruent.

Cauſę multæ frigidæ in foro.

SVNT *enim pleræque paruæ & ciuiles*] Quales etiam ſupremi noſtri Senatus contentiones longè multę frigidæ & leuiculæ, indignę prorſus quæ in iis ſubſelliis proponantur, & quas interdum pedanei iudices à ſuis auditoriis cõſultò ablegant.

Neoterici aduocati.

ADOLESCENTVLI *obſcuri ad declamandum huc tranſeunt, &c.*] Totus hic locus in nouitios aduocatos non iniuria tortus, videtur conferendus eſſe cum illo Satyrici Petronij, „ cuius initio fragmenti hæc leguntur. Illi „ tumore, & ſententiarum ſtrepitu vaniſſimo „ hoc tantùm proficiunt, vt cùm in forum ve„ nerint, putent ſe in alium terrarum or„ bem delatos; & ideò ego adoleſcentulos „ exiſtimo in ſcholis ſtudioſiſſimos fieri, quia „ nihil ex iis quæ in vſu habemus, aut audiũt, „ aut vident, ſed piratas cum catenis in litto-

ſtantes,& tyrannos edicta ſcribentes,qui- "
is imperent filiis, vt patrum ſuorum capi- "
præcidant, ſed reſponſa in peſtilentiã da- "
; vt virgines tres, aut plures immolentur, "
d mellitis verborum globulis& omnia di- "
facta͏̃que quaſi papauere vel ſeſamo ſpar- "
qui inter hæc nutriũtur non magis ſapere "
ſſunt quàm bene olere qui in culina ha- "
tant:pace veſtra liceat dixiſſe,primi omnẽ "
oquentiam perdidiſtis. "

MAIORES *natu ita ſolebant dicere*] In ma-
ſcr.ita maiores natu ſolent dicere.

ADOLESCENTIBVS] Vet.adoleſcẽ-
lis.

NE *quidem locus erat adoleſcentibus nobiliſsimis,*
aliquo conſulari producente] Quem morem
ſter Secundus attigit,quo loci ait, Cupio
nos adoleſcentes oſtendere foro.

PVLCHERRIMVM *opus celebrabatur*] In
.colebatur.

ACTORIBVS *ſimiles*] Al.auctoribus.

CONDVCTI *& redempti mancipes conueni-*
in media baſilica] Sic vet.conducti & redẽ-
mancipes: conuenitur à conductis & re-
mptis in media baſilica.

VBI *tam palàm*] Vbi, abeſt à membr.

σοφοκλεῖς] παρὰ τὸ σοφοὺς καλεῖσθαι,quaſi σοφοκλῆς
eris, laudicenos (quamquam nomen So- laudiceni.
clis deflectatur à σοφὸς καὶ κλέος) in eos
ueri ſolitum qui quid ad oſtentationẽ
nt,quales Sophiſtæ.

Μεσόχορος] Vox hæc quibuſdam doctis Μεσόχο-
otium faceſſit, videtúrque fiſtulatorem ρος.

citharìſten, modulatorémve ſignificare, qui in medio eſt chorearum; vt accepiſſe videtur lib.1. Sidon. Apollin.

Populi iudicium.

SCITO *eum peſſimè dicere, qui laudabitur maxime*] Idque ex deprauato iudicio populari; quod ſapientibus ſuſpectum ferè eſſe ſoleat: nempe vulgus ex veritate, pauca; ex opinione, multa exiſtimat, Cic. pro Comœd. Idem; In imperita multitudine eſt varietas, inconſtantia, cæteráque vt tempeſtatum, ſic ſententiarum commutatio, pro Muren. Vide Senec. epiſt. 7. 29. & ad Gallionem, initio de vita beata. 78. noſter idem epiſt. ſeq. 19.

PESSIME *dicere, qui laudabitur maximè*] In vet. qui præ cæteris laudab. max.

LARGVS *Licinius*] Lartius, in al. leg. al. Titus. Is Licinius, vir Prætorius, Plinij maioris libros quadringentis millibus comparare voluit. Apud Plin. 19. legitur, Lartius Licinius, & 31. Paul. Iuriſc. Latini Largij meminit de orig. iur. meminêre Iuue. & Fab.

Fab. Quintilianus.

EX *Quintiliano præceptore meo*] Is rhetor celebris ciuitati Romanæ inſertus, ſeu Latij iure, ſeu liberalitate principum, qui & tandē conſularia ornamenta eſt adeptus. teſte Auſonio. Iuuenalis id nō tacuit, cuius hæc verba de Quintiliano, Sat. 7.

Si fortuna volet, fies de rhetore conſul.

Verùm id obiter: ait expreſſius hoc,

——— *vnde igitur tot*
Quintilianus habet ſaltus, &c.
Fœlix, & ſapiens, & nobilis, & generoſus
Appoſitam nigræ lunam ſubtexit alutæ.

artialis item de eodem rhetore;

Quintiliane vagæ moderator ſumme iuuentæ,
Gloria Romanæ Quintiliane togæ.

AD EPISTOLAM 15.

ROGAT Valerianum quàm agris nuper ſibi comparatis oblectetur.

NIHIL *tamen æquè gratum eſt adeptis, quàm oncupiſcentibus*] Alij ſic, nihil tamen vſque ad ne ademptis: neſcio quo ſenſu; in vet. ſic.

NIHIL *æque gratum acceptis, quàm concupiſcentibus*] Te tua delectant, me mea, inquit ille, 5. Tuſcu. feréque fit vt ea impenſius placeant, quę auidè ſunt expetita, ex eóque fiũt duplo gratiora. quod noſtrates ſuo idiotiſmo efferunt; rem quæ placeat, ferè iam habere pro empta.

HABENT *hunc finem aſſiduæ querelæ quod queri pudet*] Ob ſteriles & infœcundos agros queri perpetuò ſapientis non eſt, quamquã id hominem maximè vrat. Quę γνώμη vt arguta, ſic & lepida, facilè poteſt ad alios torqueri vſus, vt litium moleſta tædia, rei familiaris lacunas, diſcordias principum, vicinorum ſtrepitus, & alia multa. Aſſiduæ querelæ quid faciãt

AD EPISTOLAM 16.

QVIA codicilli quidam Aciliani non eſſent teſtamento confirmati, Annianus putabat pro nullis habẽdos. Contra Pli. vltimam hominis voluntatem pluris eſſe fa-

ciendam, quàm ius ipſum aſſeuerat.

QVOD *ius ne mihi quidem ignotum eſt, cùm ſit iis etiam notum qui nihil aliud ſciunt*] De iure codicillorum, & quàm frequens vſus fuerit, ex Auguſti lege, docet Cod. tit. cod. de codicil. tum de iure codicil. lib. 29.

Ius codicillorum.

ERGO *proprium*] Proximum, vet. hab.

QVOD *ius ne mihi quidem ignotum*] Ita rectè vulgati libri. At in Fauierij cod. quod ius mihi quidem cognitum.

IVRE *deficerentur*] Vet. deficerent.

DEFVNCTORVM *voluntates etiamſi iure deſtituerentur, quaſi perfectas tueret*] Confer huc quæ de iure teſtamẽtorum noſter hic libr. 4. epiſt. 10. tum 5. epiſt. 7. Certè & iura docent nihil magis hominibus deberi, quàm vt ſuprema voluntas rata habeatur. Sicuti & morientium donationes ratas eſſe Solon voluit, ait Plutar. δόσεις κυρίας τῶν τελευτώντων. Quin & in dubio, vt Iuris aiunt periti, ſatius eſt actum valere, quàm vt pereat, vt potius vincat æquitas, quàm ſummum ius.

Teſtamẽti ius.

AD EPISTOLAM 17.

GRAPHICE & erudito verborum cõtextu laudat agrum ſuum Laurentinũ ex variis tum cauſis, tum ſubiectis, adiũctíſque: monétque Gallum villam tot naturæ & artis ſubornatam dotibus ſuo contubernio dignari velit.

LAVRENTINVM *meum*] Laurentum,

Laurentinus ager Plinij.

ſeu Laurens, Italiæ vrbs Stephano de vrbib. de qua etiam Plin. & Strabo. Lauretum videtur appellari Liuio. Oſtia.

OSTIA] Oppidum in Latio, ad oſtia Tiberis, vt apud Ptolom.

VILLA *vſibus capax, non ſumptuoſa tutela*] Ad vſus domeſticos ſufficiens, & ad cuius cuſtodiam non ſit opus multo ſumptu. Sic enim tutelæ verbum hîc interpretor, vt apud Florent. l. 3. de iuſt. & iur. quod quiſque ob tutelam corporis ſui fecerit, iure feciſſe exiſtimetur: item l. 1. C. vnde vi. modò cum moderamine inculpatæ tutelæ id fiat.

ATRIVM *frugi, non tamen ſordidum*] Moderatum, non ſumptuoſum, in quo tamen nullæ ſordes, aut tenacitas nimia œconomi, vel etiam domini reprehẽdi poſſit. Atrium, Atrium. primus in ædes aditus, vt apud Varr. ex quo ductum nomẽ plerique cenſent. Seruius tamen ab atrore potius, quia veteres in atrio culinã habuiſſe dicit. Verùm in ædibus quæ porticum ante atrium haberent, dicebatur μεσαύλιον καὶ περιστῶον. Meſaulib.

PORTICVS *in Δ literæ ſimilitudinem*] Vt triangularis eſſet. In quibuſdam tamen libris, in O litterę ſimilitudinem quaſi orbicularis, aut certè ad oui formam accedens. Specularia

NAM *ſpecularibus, ac multò magis imminentibus tectis muniuntur*] Specularibus vtebantur olim, vt nos hodie vitreis feneſtris.

EST *contra medias*] In al. lego meſaulas, aliquanto rectius. Meſaula verò quid ſit, Vitruuius explicat lib. 6. cap. 10. ait enim, Inter Meſaulę.

periſtylia & hoſpitalia itinera ſunt, quæ meſaulę dicuntur, quod inter duas aulas media ſunt interpoſita: noſtri andronas appellant. Eſt ergo inceſſus peruius inter andronam & gynæceum.

Cauædiū. CAVÆDIVM] Locus eſt ſub dio vacuus, quaſi cauum ædium, ex Varro. aream in liminibus ædium quidam eſſe putant.

Tricliniū. TRICLINIVM] Conclaue Cic. vocat, locus in quo accumbebant tribus lectis diſcubitoriis menſam cingentibus, ita vt ſtatori, & à poculis per quartū menſæ latus eſſet reliquum, Vitr. 6 cap. 5.

Valuæ. VALVAS, *aut feneſtras*] Valuæ, aut feneſtræ plicabiles, bipatentes, ſeu bifores: nam & Suidæ dicuntur θύϱαι ϛυνδρομάδες.

MOX *alium ſiluas, & longinquos reſpicit montes*] Horat.

Laudatúrq; domus longos quæ proſpicit agros.

Gymnaſium. GYMNASIVM] Quo ſenſu vulgò accipiatur vox hæc, nemo neſcit, quídq; διδασκαλεῖον, quid pædagogium; hîc verò ſumitur pro diſcreto quodā loco domus exercendis corporibus apparato: quale olim fuit athletarum, ſeu luctatorum qui nudi exercebantur.

ADNECTITVR *angulo cubiculum in apſida curuatum*] Vet. aſpida curuatum.

Armariū. ARMARIVM *inſertum*] Locus quo vtenſilia, ſeu etiam cibaria reconduntur.

Membrū. DORMITORIVM *membrum*] Membrū pro parte domus, vt Columel. & Iuriſc. accipit.

QVI *ſuſpenſus & tabulatus*] Alij, ſuſpen. & ſublatus.

CVBICVLVM *cum procætone*] Al.leg.proceſtrio: al.aliud proceriori. Ego cum eruditis aliquot legendum puto, procœtion, non proceſtrion; quod aditum notat quo in murum proceditur, ait Pompon. Feſtus. Eſt antithalamus προκοίτιον, vel προκοιτὼν· ζωνθάλαμος, cubiculum minus thalamo, vbi ancillæ aut miniſtri dormiunt. Procœtó.

DVO *baptiſteria*] παρὰ τοῦ βαπτίζειν, lauacra; Sidon. Apol.2.epiſt.2. Baptiſterium ab Oriente connectitur, quod viginti circiter modiorum millia capit. Baptiſteria.

HYPOCAVSTVM] Vaporarium, quod alij ſudatorium nominant: imperitè quidam pro thermis accipiunt. Hypocauſtum.

ADIACET *propnigeum*] Hoc eſt caminus ſeu furnum, propriéque locus in quo carbones accenduntur, quod Latinè Profurnium dici poteſt. Vitru.lib.5.cap.11.noſtri pro furno ſimpliciter accipiunt, vbi præcluſus ignis accenditur ad calorem conciliandum. Quo loci adnotare liceat olim Romanis temporibus non fuiſſe ſpiracula, ſiue gulas vnde fumus exiret, quos vulgò Caminos appellamus, Latinè Infumibula dici nõ malè poſſunt. Quamquam enim camini verbum reperiatur apud Cicer.7.epiſt. ad Famil. Horat.1.epiſt. Salluſt. in Vitellio, alióſque; tamẽ non eo omnino ſenſu. Nam veteres ligna amurca maceraſſe legimus, vt ſine fumi tędio arderent, quod & Cato indicat de re ruſtic. Propnigeũ. Olim non fuiſſe fumibula, ſeu caminos.

cap.130. ea ligna ξυλὰ ἄκαπνα dicebantur; quod doctus vir Philander meminit ad Vitruuij lib.7.cap.3.

Sphæriſterium. SPHÆRISTERIVM] Vbi pila corpus exercetur, ἀπὸ τῆς σφαίρας, volubili orbiculo.

SVB *quadietæ duæ*] In al. leg. Zetę, eodem ſenſu; nam διαιτᾷν, viuere eſt, ſicuti & ζῆν, locus in quo conuiuabantur, & cœnabant, ſicuti à Colum. ſumitur, & Vlpian. de variis & extraord. cogn. vt & in l.13.§. ſed ſi. de vſufruct. Eſt & habitatio ad voluptatem comparata, vt in l.43.§.1. de leg.1.

HORTVS *pinguis & ruſticus*] Vet. pinguior & ruſticus.

Cryptoporticus. CRYPTOPORTICVS] Subterranea porticus ſeu concameratus ſub terra locus, quales multæ in vetuſtis monaſteriis viſuntur hodie, à verbo κρύπτειν; nam & cryptarum mentio fit aliquoties in martyrologiis. quæ loca ſubterranea fuêre, in quibus religionis noſtrę homines, tyrannorum metu, res ſacras faciebant.

Xyſtus. XYSTVS] Vt porticus, vel tectum hibernis exercitiis deſtinatum, vt apud Vitru. lib.5.cap.11. vel penſile ambulacrum, quod noſtri Galeriam dicunt opertam; Græci τὸ ξυστὸν καὶ ὁ ξυστὸς eodem ſenſu accipiunt: Latini non item; apud quos Xyſtus, porticus eſt, in quo athletæ hiberno tempore exercerentur: Xyſta, ſubdiales ambulationes, vbi cœlo ſudo ſuas palæſtras agitabant, quas παραδρομίδας Græci.

AFRICVM ſiſtit] Quem ventum peſtilentem Horat. dicit 3. Carm. 23.

POST *meridiem geſtationes*] Loca in quibus geſtari ſe veteres iubebant, vel valetudinis, aut etiam voluptatis cauſa. Idem noſter ad Gallum, Geſtatur buxo, ait: & Iuuen. 7. Satyr. Geſtatio.

Balnea ſexcentis, & pluris porticus, in qua
Geſtatur dominus, quoties pluit.——

Geſtationum multos fuiſſe modos, vt eſſeda, lectica, carruca, & alii; ex veteribus colligere eſt, ſicuti & noſtris paulò delicatioribus moris eſt.

FAVONIO S *accipit*] Lenem ventum, quẽ Zephirum Græci.

HELIOCAMINVS] Solis euaporatio ſeu æſtuariũ, quod vi verbi intelligitur. Meminit verbi huius Vlpian. in l. arborem. de ſeruit. vrban. præd. Heliocaminus.

VTRAQVE *ſolem*] Vet. ſoles.

HYPOCAVSTVM] Vaporarium, vt ſuprà.

PRÆCIPVE *Saturnalibus*] Quibus maximè feſtis genio veteres indulgebant, cœnas & conuiuia liberaliùs agitabant, vt aliàs monuimus. Saturnalia

MAGNAMQVE *eius voluptatem præcipue Saturnalibus capio*] Vet. ſic: Magnámque eius voluptatem ecce Saturnalibus præcipuè capio.

HÆC *amœnitas deficitur aqua ſalienti*] Vet. deficit aqua ſalienti.

MARIS *vicinitate ſalſus*] Alij, corruptus.

Balinea meritoria.

BALINEA *meritoria tria*] Balineum Plinio, quod aliis balneum. Sunt & qui balneas efferant. Meritoria verò quæ locari poſſint; & in quæ lauaturi excipiantur aliqua pacta mercede.

MERITORIA *tria*] Vet. habet, interiora tria.

QVOD *nonnunquam longa tranquillitas mollit*] Vet. Fauierij, quod nunquam.

SQVILLAS *ſuggerit*] Alij, egerit.

ΠΑΡΕΚΒΑΣΙΣ ad 17. Epiſtolam.

CVM hac epiſtola confero illam ſequẽtem lib. 5. ſextam, qua non minore verborum apparatu celebrat Tuſculanũ ſuum; ad quarum characterem Sidonius Apollinaris efformauit epiſtolam ſecundam lib. 2. qui videtur non vno ſanè loco Plinianam grauitatem & copiam æmulatus.

Et has equidem luculentas deſcriptiones tuas, Secunde, quoties lego, vt ſæpiſſimè facio, qui ingenij tui beata vena, & animi candore afficior, ſic tuas virtutes omnes admiratione perſequor, vt ſingulas exoſculer: ſicque tuorum verborum illicio capior, vt mihi vnâ tecum vixiſſe videar. Quid enim tuis epiſtolis lenius, quid eruditius, quid grauius eſſe, fingíve poteſt? At cùm erudito iſto penicillo tuos fundos, hortos, prędia, ita epiſtolis duabus effinxeris, vt videare aut cũ pictoribus

qui res, vt in natura ſunt, ad viuum conantur efformare; quaſi qui cum ipſa natura certare nituntur; aut cum villę tuę pulcritudine varietatéque contendere, vt ea tot commodis cumulata, quæ funduntur naturę benignitate; tot aucta manupreciis, tot adumbrata lenociniis artificioſæ induſtriæ ad honeſtam animi capiendam oblectationem comparatis, nihil iam habeat quo ſe efferat, vel etiam tuis laudatiſſimis tabellis anteponat. In quo tamen ne te fortaſſe prętermodum oſtentes, Plini doctiſſime, memineris quæſo triti omnium ſermone prouerbij, quo dicitur, Suum cuique pulcrum. Et, Quiſque ſuum laudat. cætera noſti: immò facile fuiſſe diſerto benéque docto homini, qualem te eſſe fatemur ingenuè; augere verbis, quod tuo & aliorum fortaſſe iudicio pulcrum cenſeretur. Verum Plini, hoc tibi do non inuitus, vt prædium tuum chartis nunquam morituris expreſſum, ideóque ſolo ipſo beatius, cuius neſcio an iam facies vlla ſuperſit; nobis commendes, dum patiare nos Cantilupum prædium, pomœrium Gallicanum tuo non æquare modò, ſed & merito iure anteferre. Ea eſt amœniſſima villa, & fundo & arte felix, ſita haud procul ab opido Caſtrico, in ipſis Mõtis-lerij confiniis; quam villam, ſuis ornatam dotibus, ſi videre aliquando tibi contigiſſet, puto, aut nihil, vt opinor, vel Laurentino tuo, vel Tuſculo tribueres. Quid enim in eo Cantilupi ſepto priùs mirer, neſcio: an ſaltúm, nemúſ-

ve?an ambulacra ſpacioſa ſuo virore perpetuo exuberantia ſpiſſarum arborum, frondium opacitatem, auram tenuiſſimam, ſaluberrimam, iucundiſſimam, puriſſimos fontium riuos, plantarum, florúmque multiplicem ſanéque beatam copiam, in qua paſſim & naturę genius & artis imitatio ita certant, vt neſcias omnino cui primas partes tribuere debeas. Quid enim tapetes, & ſtromata hederacea buxeáve perpetuo natiuóq; virore, longo ſpatiorum ordine conſpicua; quid Xyſtos, & exhedrarum innumeras imagines, quid longos viarum ductus, & inde Muſarum & Apollinis ædem, quid Veneris, & aliorum Deorum exſtructa delubra mirer? Neque verò aſſequi ſtilo poſſum adeo pulcerrimi artificij ordinem, & æque admirabilem œconomiam: quin ſatis habeo vnde aliquo penicillo, ſumma ſequi faſtigia rerum. Hac ergo videas Nympharum quaſi inerrantium effigies, fonticulorum murmura, tubulis & canalibus vitreas vndas euomentium; multa vetuſtatis, tum hiſtoricæ, tum poëticę adumbrata locis quamplurimis monumenta, quibus & docti non ſine aliqua iucunda oblectatione memoriam eorum quę legerunt, vltrò replicent: & illiterati tam exacta rerum venuſtate capiantur. Nihil dico de cœleſtium orbium imaginibus ipsíſque quatuor elementis in media horti planicie ſic ingenioſè, & ſolerti ſtudio effigiatis; vt in iis non terræ modò ambitus, quod non adeò difficile fuit, ſed &

ſui diſtinctique orbes igni,aëri,marique ipſi quod circunfluum eſt & perenne, aſſignati: vt qui videant, & mirentur,& impenſe laudent, quod in tenui, & non ita longa area totius vniuerſitatis effigiem poſſint vno aſpectu intueri.

Laudarit hîc aliquis lucum,& opacam ſiluam, ambulacris in quincunces diſtinctam, alius ſecretas pergulas, alius atque alius gymnaſticę loca varia, variis ornata ad corpus,animúmque reficiendum exercendúmque inſtrumentis: ſunt quibus irrigui fontes,& horti plantis frugiferis, aliiſque proceris arboribus mira opacitate,ac virore luxuriantibus arriſerint: ſunt & qui nuper expreſſum commendarint, arte ſingulari amphitheatrum,multa ſolertia,ſtudióque magno ad formam Romani amphitheatri in medio luco ſic adumbratum, vt ſiue hoc, ſiue alia, & quocunque me pedes ferant, intuear,malim vniuerſa, vno complecti faſce, quam ſingula non ita bene, diſertéque percenſere, & in ea tenui mea prędicatione inopiam ingenij profiteri, quàm non ſatis laudando infantiam meam prodere.

Quę quidem certè vt laudem, mirérque, non vno argumento moueor, vt qui opinionis,ſeu potius iudicij habeam mei aſſertores longè multos, aduerſarium neminem. Verum vt Cantilupum laudatione perſequar, facit prędij amœnitas,cœli, ſolíque ſalubritas, tum denique naturę & artis opera aliis fortè omnibus, quotquot in orbe viſuntur

Gallico citra controuerſiam, exceptionémque omnem præſtantia: ſed vt mirer Cantilupum, facit ipſius Domini, ornati viri Io. NEOVILLÆI excellens animus, preclarum ingenium, rara doctrina, maiorũ etiam auita nobilitas: qui in beata rerum copia, benéq; fundato patrimonio, vir multiſcius, longóque rerum doctus vſu, cum ad maximos Reip. honores ſua vnius virtute poſſet aſcendere; ſe vno contentus, expers ambitionis omnis, qua bona pars hominum miſerè deludit̃ur, & ſæpe contabeſcit, ſibi ſuiſque viuit, optima fama, illæſa conſcientia, proindéque charus bonis omnibus, honeſtiſſimum vitę innocentis prębet exemplum in ſuo illo fundo magnam æui partem ducens non in ocio perpetuo, ſed in litterato, & digno hominibus liberis negocio. Ille enim quanquam ſolus, nunquam tamen ea ſolitudo ſine fructu abit: nec in altiſſimo pinguíque ſeceſſu poteſt ocioſus deſidere. ille igitur & beatus mihi meritò cenſeri debet, vt qui procul à negociis, turbáque importuna concurſantium aulicorum, & vrbani ſtrepitus, in quibus tot viris ingenuis deuorandę moleſtię, ſed hoc maximè tempore, quo vt in Mileſiorum vrbe, nemini ferè bono eſſe liceat; ipſe, inquam, certo animi iudicio beatus, qui iam olim magnis Reip. muniis defunctus, quod æui ſupereſt, ſibi quamoptimè conſcius, honeſtè, planéque iucundè traducat.

Ioan. Neouillæus.

Sed non iam plura: præterquam quod

enim Cantilupum lepido, benéque polito carmine nuper eſt perſecutus, V. C. I. Buchardus, libellorum ſupplicum in Regia magiſter, vir eruditus ac ornatus, vt aliis omnibus, nedum mihi, eam laudem preripuiſſe videatur, & ad meritum, dignúmque hominis, qualis eſt ille Cantilupi ornatiſſimus herus, prędicationem ſit opus eo tubicine: qui multas, magnaſque virtutes, quæ in eo eluceſcunt, pro dignitate, perſonet, iam deſino, méque ex amoeniſſimo Cantilupo ad Plinium meum recipio.

AD EPISTOLAM 18.

MAVRICVS à Plinio petierat, vt rhetorem aliquem filiis fratris quæreret. Id ſe facturum pollicetur, cum omnes vel ſingulos audiuerit.

LOQVEBANTVR] Iocabantur, vet. hab.

SVPER *tanta re. nam quid magis veſtra interest quam liberi, &c.*] Inſtitutionem iuuentutis rem eſſe maximam, non vno loco Plato indicauit, hoc eſt ὀρθὴν παιδείαν τὸ τῆς πόλεως προοίμιον: & hanc conſultationem, vt rem ſacram ipſemet initio Theagis grauiter docuit ſub perſona Socratis: ἀλλὰ μὲν δὴ, ὦ Δημόδοκε, καὶ λέγεται γε συμβουλὴ ἱερὸν χρῆμα εἶναι. εἴπερ οὖν καὶ ἄλλη ἥτις οὖν ἐστὶν ἱερὰ, καὶ αὐτὴ ἂν εἴη περὶ ἧς σὺ νῦν συμβουλεύῃ, οὐ γὰρ ἔστι περὶ ὅτου θειότερον ἂν ἄνθρωπος βουλεύσαιτο ἢ περὶ παιδείας καὶ αὑτοῦ καὶ τῶν

αὐτοῦ οἰκείων. Certè, quidem dicitur conſilium ſacra res. ſi igitur & aliud vllum eſt ſacrum, etiam hoc erit de quo nunc conſultas. nihil enim diuinius de quo poſſit homo conſilium capere, quam de inſtitutione ſui ipſius, & ſuorum.

AD EPISTOLAM 19.

QVAM recitationem Orationis Plinianæ Cerealis poſcebat, aliquot certè probabilibus rationibus deprecatur.

Vanæ orationis δείνωσις.

ACTIONES *quæ recitantur, impetum omnem, caloremque, ac prope nomen ſuum perdere*] Longè maior & acrior in dicendo multis audientibus, inque iudicum conſeſſu δείνωσις, in qua vires omnes ingenij replicantur, imò & augeſcunt, quia ſint cum aduerſario quaſi manus conſerendæ, inter ſpémque, metúmque, timores inter & iras, cum recitatur etiã viuida vt plurimum langueſcat & debilitetur: quod & alio loco Plinius admonet.

Animus ſedendo fit prudentior.

TAMEN *quod ſedent; debilitantur*] Sedendo quidem fit prudentior animus, inquit philoſophus: qui verò ſtando dicit, quod ſolemne fuit oratoribus, maiores impetus habet.

ISTI *libro nouitas lenocinetur*] Bellè Ouid. 3. Eleg. de Ponto,

Eſt & cunctarum nouitas gratiſſima rerum.

Seneca lib. natural. quæſtionum vlt. Quod naturale eſt, magis noua, quàm magna mira-

ri.Idem declam. Ad noua homines concurrunt, ad noua conueniunt. hæc illi. cuius rei rationẽ quidã fuerè qui nimis anxiè peruestigarint. certè Firmicus Iulius 7. Matheſeos ait eos qui ſidere capræ oriantur, eſſe rerum omnium curioſos; vt ſemper noua quęque deſiderij cupiditate ſectẽtur. Sed hęc obiter.

AD EPISTOLAM 20.

RVRSVM hęc in Regulum, impudentẽ Rabulam qui Caluiſij animum delectat propoſitis tribus fabellis.

HVIVS *dico Piſonis, quem Galba adoptauit*] De quo fusè perſpicuéque Tacitus lib. hiſtor. I. & Plutarch. in Galba.

HABES *climactericum tempus, ſed euades*] De anno climacterico libro ſuperiore aliquid adnotaſſe me memini, ad epiſtolam 12.

HAC *aruſpicem conſulem*] Liber manuſc. habet, auruſpicem,

CAPTARE *eum cœperat*] Captandi verbum deſiderij eſt, & ἐνεργητικὸν, quomodo in Iure dicimus captatorias artes, & hereditatem captare Vlpian. pro eo quod dicimus arte niti, ſtructíſque technis vt eam corradamus, l. I. D. ſiquis aliq. teſt. & votum captandæ mortis, l. de fideicommiſſo, C. de tranſact. Eo ſenſu ſæpe vtuntur Horat. Martial. Iuu. alij. Captare.

BONAM *mortem*] Bona mortis, vt alij.

AC *ſibi tunicas quas erat induta, legare: obſeruauit ſcribentem*] Sic in vulgat. at cód. vet. ſic,

ac ſibi tunicas quas induta legare obſcurauit, ſcribentem inſpexit.

Legata benemeritis. HIC *hereditates, hic legata quaſi mercatur, accipiat*] Quæ tamen non niſi benemeritis obtingere debere iura volunt, ex quo quęſtiones de iniuſto rupto teſtamento, quęrelę inofficioſi & ſimiles.

Ἀλλά τι διατείνομαι;] Quid extendo ſermonem? quid pluribus verbis opus eſt? Correctio hæc familiaris oratoribus ad elegantiorem tranſitum.

Contempta virtus. IN *ea ciuitate in qua pridem non minora præmia, immo maiora nequitia & improbitas, quam pudor & virtus habent*] Belle Iuuenalis,

——pietas laudatur & alget: Immò
Et genus, & virtus, niſi cum re, vilior alga eſt.

Idem 3. Satyr.

Quid faciam Romæ, mentiri neſcio.

Martialis lib. 4. ad Fabian. epigr. 5. idem lib. 3. 28. & in 6. 50. & lib. 11. 67. Perſius in 5. Sat.

Vare, reguſtatum digito, terebrare ſalinum, &c.

EX *paupere ad tantas opes per flagitia proceſſit*] Rectè Iuuenalis,

———diues qui fieri vult,
Et cito vult fieri. Sed quæ cuſtodia legum
Quis metus, aut pudor eſt vnquam properantis auari?

In citò diteſcentes. Nemo enim vel maximè induſtrius poteſt ita ſtatim diteſcere, niſi qui ſit improbus aut improbo proximus. Fatemur quidem vel ex legum auctoritate, pauperibus interdictum non eſſe augmentum patrimonij, neque cuiquam inuidendum ſi fortunas augeat, l. ſi

defunctus, C. arbit. tit. eędemque leges nobis permittunt, quandiu viuimus, ſperare iuſtis rationibus obuentionem, in l. ſi creditores, D. de ſeparationibus, nec enim ſi quis diteſcat, cõtinuò turpis quæſtus ſuſpitionem recipit, ex l. Q. Mutius, D. de donat. int. vir. & vxor. Quia, vt Cicero 1. de Offic. rei familiaris amplificatio nemini nocens, vituperanda non eſt, ſed tamen fugienda ſemper iniuria. quod minimè fit ab eo qui pauperiem veritus, vt magnum aliquod vitium, compẽdiariam ſibi viam ſternit ad ingentes opes per facinora fraudéſq; captatorias. nimirum, quod Menander ait, οὐδεὶς ἐπλούτησε ταχέως δίκαιος ὤν. Occurrit Ariſtotelica diſtributio ex 2. de arte dicendi, qua oſtendit permultùm eos differre qui nuper diuites euaſerunt, ab iis qui pridem ſunt, & à ſuis maioribus opes acceperunt: ſunt enim illi maioribus vitiis cumulati, & fiunt impotentiores, certéque contumelioſiores. Ad eam rem obuius eſt Ciceronis pręclarus in Rullum locus, actione ſecunda, his omnino verbis: ſingularis homo priuatus, niſi magna ſapientia pręditus, vix facilè ſeſe regionibus officij maximis in fortunis & copiis continet, nedum iſti à Rullo, & Rulli ſimilibus conquiſiti atque electi coloni Capuæ, in dominatu ſuperbię, atque in ſedibus luxuriæ collocati, non ſtatim conquiſituri ſunt aliquid ſceleris & flagitij: immò verò etiam vt magis, quàm illi veteres, germaníque Campani, quod veteres fortuna illos natos

Iis qui facultates augent nõ eſt ſuccenſcendum.

Nuper diuites.

& educatos, nimiæ tamen rerum omnium copię deprauarunt; ij ex ſumma egeſtate, in eandem rerum abundantiam traducti, non ſolum copia, verùm etiam inſolentia commouebuntur. Hæc ille. quid verò in re minimè dubia teſtibus non neceſſariis? Iactanti olim Syllę ſuas opes, quidam dixit; Qua ratione vir eſſe bonus potes, in tot tantiſque fortunis, cùm tibi nihil à patre relictũ ſit? Et M. Anton. vitio vertere conatus eſt M. Tull. quod ita diues eſſet, cum nihil ferè à maioribꝰ accepiſſet. quod diſertus orator ita diluit, vt calumnioſè id dictum in conuiciatorem regerat.

Sed non plura. non enim modò Reguli, aut ſimilium Regulo rabularum, ſed & virorum alioqui bonorum, ſi boni ſunt, hic morbus eſt, qui cogendarum opum nullas rationes non conquirant, & ſi poſſint rectè, ſi non quocunque modo; vel etiam cum famæ, virę́que iactura, Theognidis verſu, tanquam oraculo edocti,

Τῷ δὴ χρὴ φεύγοντα καὶ ἐς μεγακήτεα πόντον
Ῥίπτειν καὶ πετρῶν Κύρνε κατ' ἠλιβάτων.

SEXTA *duplicata*] Seſtertia duplicia, alij leg. nonnulli neſcio quo ſenſu, ſe exta. ſed iudicent quibus eſt otij plus, aut iudicij, vel lectionis.

Ars captatoria.

SI *modo aliena teſtamenta, quod eſt improbiſſimum falſi genus, ipſis quorum ſint, illa dictaueris*] Quæ ars captatoria ſummè flagitioſa, quæque falſi ſpeciebus enumeratur, tum vel maximè quod teſtamẽti cõdendi ratio ab alieno arbritio pendere non debeat.

IN C. PLINII SECVNDI EPISTOLArum Lib. III. Notę & Obſeruationes.

AD EPISTOLAM I.

SPVRINNÆ Veſticij vitam moreſque ſtrictim narrat: ad cuius exemplum ſe cum ſenex erit, vitam compoſiturum ſignificat.

SIDERVM *curſus*] Dierum, in vet. cod.

VITA *hominum diſpoſita delectat, ſenum præſertim*] Neſcio an grauius quid, an lepidius dictum, vel ab iis qui ſapientiam profitẽtur. In quacunque hominis ætate, ſed maximè ſenili, certa conſtánſque ratio vitæ placet.

NAM *iuuenis adhuc confuſa quædam & quaſi turbata non indecent*] Huc facit paroemia vetus, Odi puerulos præcoci ſapientia: nimirũ videtur eſſe mõſtri ſimile, ſiquod ait Perſius, — Senum & iuuenum propria.

Prudentia velox ante pilos veniat.

Quò ſpectat ille è Mimis,

Odioſa iuuenta quæ parilis ſenectæ.

Vt contra,

Grata eſt ſenecta quæ parilis iuuentæ.

QVINETIAM *parua hæc*] In membr. qui etiam.

NEC *minus animum, quàm corpus exercet*] Ita Salluſtius Catilinario, vbi de moribus veterum Romanorum agit: prudentiſſimus quiſque negotioſus maximè erat, ingenium ſine corpore nemo exercebat. optimus quiſque facere, quam dicere ſua: ab aliis benefacta laudari, quam ipſe aliorum narrare malebat. Seneca verò epiſtola 89. qua diſputat an diſciplinæ ad virtutem conducunt, ait veteres Romanos exercuiſſe virtutem docendo, haſtilia iaciendo, ſudem torquendo, equum agitando, arma tractando: nihil ſuos liberos docuiſſe quod diſcendum eſſet iacentibus, hoc eſt ſegnibus & remiſſis.

SERMONES *explicantur*] Conferuntur, al. vt in membr.

Homo liber non facilè ſibi imperari ſuſtinet.

QVAMVIS *ille hoc temperamentum modeſtiæ ſuæ indixerit, ne præcipere videatur*] Qui præcipit aliquid, & ſuam ipſius conditionem, & eorum mores, geniúmque quibus pręcipere vult, ſpectare debet. Animus enim benè à natura inſtitutus non ferè parere vult, niſi rectè docenti, aut placidè monenti, aut vtilitatis cauſa iuſtè ac legitimè imperanti; ait Tullius 1. Officiorum.

LYRICA *doctiſsime*] Vet. Lyrica doctiſſima.

Auctoritas.

CVIVS *gratiam cumulat ſanctitas ſcribentis*] Vt auctoritas in homine rerum gerendarum grauiſſimum telum eſt: ſic morum ſanctimonia

monia magnas habet ad fidem faciendam vires.

VT *voluptates ſtudiis condiantur*] Rectè Auſonius; *Sunt etiam Muſis ſua ludicra.*
Sic Cupido apud Lucianum, Muſas dicit σεμνὰς quidem θεὰς καὶ ἀεὶ τι φροντίζειν, καὶ φιλεῖ ᾠδὴν ἔχουσιν, graues quidem Deas eſſe, ſed cantu delectari.

SOLAQVE *ex ſenectute prudentia*] Plautus Trinum. Sapientiæ ætas condimentum. D. Hieronym. ad Nepotia. Omnes penè virtutes corporis mutantur in ſenibus, & creſcēte ſola ſapientia decreſcunt cæteræ virtutes. Sed & præclarus in conuiuio Platonico locus, ſub Alcibiadis perſona; ἥ τοι τῆς διανοίας ὄψις ἄρχεται ὀξὺ βλέπειν, ὅταν ἡ τῶν ὀμμάτων τὸ ἀκμῆς λήγειν ἐπιχῇ: al. λήγει ἐπιχειρεῖν. Tum vel maximè oculus mentis acutè cernere incipit, cùm primum deflóreſcit corporis oculus. Senilis prudentia.

ILLE *quod honeſtum fuit, obiit officia, geſſit magiſtratus*] Spurinna, cùm vegeta eſſet ætate, Reipubl. munera ſuſtinuit, ſenex iam ſeptuagenario maior ſibi cœpit viuere, eam enim vel moribus expreſſit εὔλογον ἐξαγωγὴν, quã probarunt ſapientes, de qua Aphrodiſeus 3. lib. in Stoicos.

AD EPISTOLAM 2.

ARRIANO Maturo equiti vt aliquid vel inopinanti conferatur, dignitates per Maximum, petit: quem dignum laudis

acceſſione, dignum amicitia dicit.

ARRIANVS *Maturius*] In vet.cod. Maturus, conſtanter legitur.

NON *de facultatibus loquor*] Ne de moribus vltima fiat quæſtio; & quidem principatum in opibus nunquam ſapientes poſuerunt. Rectè Horat. non ſine Satyrico ſale.

Roſcia dic ſodes, melior lex, an puerorum
Nænia.

QVÆ *illi largè ſuperſunt*] Fortè, ſuppetunt, niſi quis, ſuperſtant, legi malit, quod magis placet.

Conſiliũ in negotiis ordo in ſtudiis.

CONSILIO *in negociis, iudicio in ſtudiis*] Arguta hæc γνώμη, & qua paucis multa. in negotiis, ſi non ſit prudentia & conſilium, hoc eſt, in vita tum publica, tum priuata, ludimus operam: in ſtudiis niſi ordo certáque diſpoſitio ſit, quæ certè iudicij eſt, labor omnis quamquam multus magnúſque, aut ſit irritus aut ſuperuacaneus.

AMAT *me vt tu, non poſſum ardentius dicere*] Εμφατικώτερον id, & vehementis impetus ad expediundum aut impetrandum amici hominis officium; qui perſuadendi locus non ſemel à Plinio vſurpatus conſtat, viro ad amicos vnicè complectendos & conciliãdos quaſi à natura efformato.

INOPINANTIS, *neſcientis*] Vet. inſciẽtis, leui facta mutatione.

ABSTRVERE *quod ſit ſplendidum, nec moleſtum*] Vt ne quidem cogitanti ac ne ſuſpicanti amico, miniméque ambitioſo, nouus honos vltrò deferatur, quod ei laudi futu-

rum ſit, non oneri. Si enim grauaretur officioſa amicorũ ſedulitate, meritò illud poſſet pro ſuo iure vſurpare,

Quid morer officium quod me grauat,
Sedulitas autem ſtultè quem diligit vrget.

AD EPISTOLAM 3.

MONET Corelliam Hiſpulam filium quem priuatim domi inſtituebat, Iulio Genitori rhetori tradat excolendum.

CORELLIÆ] In vet. Corneliæ, ſed non ita rectè, vt opinor: nã Corellia legitur paſſim, & apud Hiſtoricos.

QVIBVS *ita demùm ſimilis adoleſcet*] Vt nõ ſit ſatis egregiam eſſe naturam, & indolem, clarum parentum & auorum genus, niſi educatio acceſſerit.

QVAS *plurimùm refert à quo potiſſimùm accipiat*] Fab. Quintilian. id perſpicuè docuit lib. Inſtit. 1. cap. 1. & lib. 2. cap. 2.

PRÆCEPTORES *domi habuit*] Quæſtionem hanc iam olim Rhetorum tritam ſcholis, in vtramque partem tractauit Quintil. orat. Inſtit. 1. cap. 2.

SCHOLÆ *ſeueritas, pudor imprimis*] Spectat huc quod eſt apud Comicum, Dum pudor, metus, magiſter prohibebant. Miſſa facio quæ ad eam rem copioſè Fab. lib. 1. tractat, & Plut. de Inſtit. liber.

CVI *in hoc lubrico ætatis, nõ præceptor modò, ſed cuſtos etiam, rectórque quærendus eſt*] Cordatum hoc cõſilium, huic omnino ſimile, quod So-

crates in Theage, de adoleſcente liberaliter inſtituendo, diſputat, ſicuti & eruditè Plut. περὶ παίδων ἀγωγῆς, præterquàm quod ab eodem Fabio diſputatur, eo quem proximè dixi libro.

AMATVR *à me; iudicio tamen meo non obſtat charitas hominis quæ ex iudicio nata eſt*] Occupat quod diceret aliquis, eum qui amat, in re amata cæcutire, feréque amorem ſano carere iudicio. Ait enim non temerè, ſed ex iudicio amorem eum çœptum eſſe, occaſione virtutum, quę ſolę veri & abſoluti amoris cauſæ; & quidem ἀρετὴν vocem deflectunt ἐκ τοῦ ἐρᾷν, ab amando: quamquam ſint qui ab ὁρᾷν malint.

Emendatus.

VIR *eſt emendatus & grauis*] Verbum emendatus, energiam habet, ſicuti apud Horatium;

Cùm pateris ſapiens, emendatúſque videri.

De quo nos nonnihil alio loco.

CREDERE *poteſt*] Potes, vt in vet.

VITA *hominum altos receſſus, magnáſque latebras habet*] Ita Tull. ad Frat. Quint. Multis ſimulationum inuolucris tegitur, & quaſi velis quibuſdam obtenditur vniuſcuiuſque natura, frons, oculi, vultus perſæpe mentiuntur, oratio verò ſæpiſſimè.

QVIBVS *imaginibus oneretur*] De imaginibus nonnihil ex Polybio, & aliis in mediũ collaturus ſum alio loco.

Morũ cura prior; dein doctrinæ.

TRADE *eum præceptori à quo mores primùm, mox eloquentiam diſcat, quæ male ſine moribus diſcitur*] Rectè Quint. optimus iuuẽtutis mo-

derator lib.1.cap.8. Imprimis teneræ mẽtes, tractűręque altiùs quicquid rudibus, & omnium ignaris inſederit, non modò quæ diſerta, ſed vel magis quæ honeſta ſunt, diſcãt. Auſon. de puerili ſtudio;

Mox pueros molli monitu, & formidine leni
Pellexi, vt mites peterent per acerba profectus
Ad mores, artéſque bonas.

AD EPISTOLAM 4.

QVibus maximè rationibus Bæticorum patrocinium aduerſus Claſſicum ſuſceperit, exponit, quod imprimis Macrino comprobari optat.

Magni *tamen æſtimo*] Vet. exiſtimo.

Alii *quidam minoris, ſed tamen numeri*] Vet. ſic: minores; ſed tamen innumeri. Al. minores numeri.

Deformivs *arbitrabar publici hoſpitij iura negligere*] Hoſpitij ius apud veteres vſurpatum, cultúmque ſanctiſſimè auctores multi tradunt; occurrit Tullian. locus de violato eo iure in Orat. pro Deiot. & Poëtæ illud 1. Æneidos; Ius hoſpitale.

Iuppiter hoſpitibus, nam te dare iura loquuntur,
Adſis.

Hinc Δία ξένιον dictum Hoſpitalem, cuius & moris meminit Scipio apud Tull. initio fragmenti 6. de Repub.

Est *enim ita comparatum vt antiquiora beneficia ſubuertas, niſi illa poſterioribus cumules*] Eandẽ omnino ſententiam ſuprà contuli cum iis, Beneficia beneficiis cumulãda

quæ à Seneca diſputantur lib. de Beneficiis 2.cap.11.

Iudicium cordati.

SVPEREST *iudicium tuum, in quo mihi æque iucunda erit ſimplicitas diſſentientis, quàm comprobãtis auctoritas*] Eleganter id quidem & candidè, vt candidum hominum decuit, qui amico quem conſultat integrum iudicium permittat; nec enim falli vult, aut imponi ſibi per ſe, quod turpiſſimum eſſe meritò iudicat Plato 5.de legib.

AD EPISTOLAM 5.

ENVMERAT hîc libros omnes Plinij auunculi, cuius & diligentiam in ſtudiis admirabilem ob oculos ponit.

FVNGAR *indicis partibus*] Iudicis partib. in vet. ſed perperam.

Index ſeu nomenclator.

FVNGAR *indicis partibus*] Hoc eſt, nomenclatoris. Hos verò omnes quos hîc perſenſet libros iniuria temporum amiſimus, ſolæ ſuperſunt hiſtoriæ mundi ſeu naturales, vt nominantur, qui à doctis hactenus mirificè probati, temerè neſcio quomodo venerint in quorumdam naſutorum reprehenſionem. Sed illud præſto, *μωμίζειν ἢ μιμήσασθαι ῥᾷον εἶναι*.

Studia liberalia tyrannis ſuſpecta.

DVBII *ſermonis libris ſub Nerone, cùm omne ſtudiorum genus paulo liberius & erectius periculoſum ſeruitus fecisſet*] Quàm ſint ſuſpecta tyrãnis liberaliora ſtudia, ſicuti & ipſæ virtutes omnes, grauiter & acutè Ariſtot.5.Polit.cap.10.& 11. Hiſtoriam verò Neronianæ tyran-

nidis luculentam habet Tacit. lib. Annal. 14. & ſeq. præter Dionem & Tranquil.

SOMNI *parciſſimi*] Somni paratiſſimi, vet. legunt, quod probarim magis, paulò poſt enim, dormiebátque minimum.

INDE *ad delegatum ſibi officium*] Ad legatũ ſibi offic. vt in vet.

NVLLVM *eſſe librum tam malum, vt non aliquà parte prodeſſet*] Tritum pridẽ vulgò quod à Virgilio reſponſum verſus Ennianos ſubinde lectitante. Reuera qui ſapiunt, & viuidiore ſunt ingenio, ex impolitis alioqui aut indoctis, improbíſque libris fructum percipiunt, dum per ſe ipſi rectiora vident, & facere meliora poſſunt. Quin qui facilè offẽduntur verborum ſalacitate, & interdũ nequitia: vel qui nonnunquam reperiunt quæ minus faciunt ad ſtomachum, audiant Martialem ita lib. 1. Liber nullus adeò malus, ex quo vtilitas non capiatur.

Sunt bona, ſunt quædam mediocria, ſunt mala plura,
Quæ legis: hic aliter non fit, Auite, liber.

Et lib. 7.

Triginta toto mala ſunt epigrammata libro:
Si totidem bona ſunt, Lauſe, liber bonus eſt.

Auſonius ad finem centonis: Cui meus ludus non placet, ne legerit; aut cùm legerit, obliuiſcatur; aut non oblitus, ignoſcat: etenim fabula de nuptiis eſt, & velit, nolit, hæc ſacra aliter non conſtant.

LVCES *hyeme*] Vet. luce.

NAM *dum diſtringitur*] Cod. vet. nam diu diſtringitur, malè.

Libri, pugillares.

Cvm *libro & pugillaribus*] Pugillaribus & ceris tabellis vſos eſſe veteres iam ante monui,& paulò poſt.

Repeto *me correptum*] Vet. reperto me: ſed id mendoſè.

Plinij maioris ſcitè dictum.

Perire *omne tempus arbitrabatur quod ſtudiis non impertiretur*] Velim hoc tandem perſuaderi aliquando poſſet iis qui ocio immerſi, ſummáque rerum omnium copia diffluentes, & queis pulchrum ſiet in medios dormire dies, & ad ſtrepitum citharæ ceſſatum ducere curam. Quid enim vita ſine ſtudiis, niſi viui hominis ſepultura? quod ille ſapienter olim. Qua de re multi multa: nos præclaro monito pareamus.

Opiſtographi.

Opistographos] Libri qui vtrinque ſcriberentur, ὀπιςογραφοὶ dicti, nam veteres dũtaxat ab aduerſa tantùm facie chartæ ſcribebãt, quo liceret è regione adiicere ſi quid placeret poſtea; aut etiam id faciebãt ob tabularum vitia: hos plerique qui ſibi & aliis docti videri volunt, ineptè confundunt cum pugillaribus, & palimpſeſtis. Pugillares enim biualles erant, & complicatiles, vt ferè ſolemus chartam papyraceam aut pergamenam: at palimpſeſti ſola lamina, membrana, aut corió aſinino, vel gypſato conſtabãt: quale eſt pictacium apud Lamprid. ad quorum ſimilitudinem eæ tabulæ noſtris temporibus in vſum receptæ, quibus politi & elegantes homines vtuntur.

Pugillares

Qvamvis *hoc ſolum*] Cùm hoc ſolum. vt alij.

AD EPISTOLAM 6.

SIGNIFICAT ſe ſignum æreum, hoc eſt ſtatuam Iouis templo compoſiturum.

NON *vt haberem domi*] Aduerte hîc frugalitatem, continentiámque Plinij, qualẽ fuiſſe Romanorum veterum teſtis eſt M. Cic. pro Muræna: Odit pop. Rom. priuatam luxuriem, publicam magnificentiam diligit. Idem 2. de Offic. ſub finem penè: Laudat Africanum Panętius, quòd fuerit abſtinens, quidni laudetur? ſed in illo alia maiora; laus enim abſtinentiæ non ſolùm hominis eſt, ſed temporum illorum. Salluſt. Catil. In ſupplicijs (hoc eſt ſupplicationibus) Deorum magnifici, domi parci. Idem oratione Catonis: alia illis fuêre ingenia quæ nobis: domi, induſtria; foris iuſtum imperium, &c. pro his habemus luxuriam atque auaritiam, publicè egeſtatem, priuatam opulentiam. Horat. 2. Carmin. Frugalitas Plinij. Romanorum veterum continentia.

Priuatis illis cenſus erat breuis, commune magnũ

Sed lege Valer. Max. lib. 4. cap. 4. exemplo 9. Idem lib. 7. cap. 1. initio.

CVM *adiecero*] Vet. cùm adicero.

AD EPISTOLAM 7.

SILII Italici mortem deflet, & arrepta occaſione digrediendi in vitæ breuitatẽ, amicum hortatur vt aliquo ſtudiorum ſpecimine, ſcriptóque opere à mortalitate ſe

ipſum aſſerat.

Inconſtãtia Silij Italici.

LÆSERAT *famam ſuam ſub Nerone*] Vt alij plerique, de quibus Tranquillus & Tacitus paſſim, qui ſub tyrannicis temporibus ſeruientes, vt fœdè, ita nequiter, aut bonos inceſſebant, aut aſſentabantur, aut virtutem quam viderent eſſe ſuſpectam, inuiſámque, præſentibus commodis poſthaberent.

PLVRES *villas poßidebat, adamatiſque nouis priores negligebat*] Inconſtantiæ argumẽtum: atqui bonum patremfamil. non emacem, ſed vendacem eſſe debere, Cato ſenior dicebat.

EXCESSIT] Vet. deceſſit.

Vita fugax

QVID *tam circumciſum, tam breue quàm hominis vita longißima?*] Γνώμη, cui ſimilis illa Tulliana, ex dialogo de Senect. O Dij boni; quid eſt in hominum vita diu? Mihi nihil diuturnũ videtur in quo eſt aliquid extremum; cùm enim id aduenit, tunc illud quod præteriit, effluxit: tantum manet quod virtute & rectè factis ſis conſecutus.

QVI *geſſerunt*] Vet. qui geſſere.

Sine potẽtia, ſine inuidia.

FVIT *inter principes ciuitatis ſine potentia, ſine inuidia*] Non parua hæc laus, principem eſſe, priuatímque viuere, vt ſine potentia, ita ſine inuidia: honores enim & magiſtratus comitem habent inuidiam. Ex quo bellè Plutarchus regionem aliquam eſſe quæ veneno careat, vti de Creta ferunt. Idque Plin. hiſt. natur. lib. 8. cap. 58. confirmat. In Creta non ſunt lupi, vulpes, vrſi, aut omnino vllum animal maleficum præter phalangium. At nullam adhuc Rempubl. aut ciuitatem reper-

Nulla Reſpubl. ſine ſimultatibus.

tam eſſe quæ non aluerit inuidiam, æmulationem, rixas, &c. Verba enim Plutarchi ſunt, diſputatione, Vt ſit ab inimicis capienda vtilitas; ἐπεὶ δὲ χώραν μὲν ἄθηρον ὥσπερ ἱςοροῦσι, τὴν Κρήτην εὑρεῖν ἐςί. πολιτεία δὲ μήτε φθόνον ἐνηνοχυῖα, μήτε ζῆλον, ἢ φιλονεικίαν ἔχθρας γονιμώτατα πάθη, μέχρι νῦν οὐ γέγονεν.

Scribebat *carmina maiore cura quàm ingenio*] Deerat ei natura, non deerat ingenium: Carmina Silij Italici.

At quis inuita dicat, ſcribâtve Minerua?

Inuitis nil Muſa canit,

Φιλόκαλος] Malím vt in vetuſtis, καινόφιλος ob ſequentia, propter emacitatis reprehenſionem. φιλόκαλος.

Nam *ferunt Xerxem*] In Herodot. lib. 7. Val. Max. lib. 9. cap. 13. Xerxes.

Qvatenvs *nobis denegatur viuere, relinquamus aliquid quo nos vixiſſe teſtemur*] Idem Salluſt. in præfat. Catil. Is demùm viuere, & frui anima videtur, qui aliquo negotio intentus præclari facinoris aut artis bonæ famam quærit. Studiũ famæ & nominis.

Vt *currentem quoque inſtigem*] Vt in Prouerb. Currenti addere calcaria. Ouid.

Acer, & ad palmæ per ſe curſurus honores,
Si tamen horteris, fortius ibit equus.

Ἀγαθὴ δ' ἔρις] Id ex Heſiodo initio Ἔργων, vbi duo facit æmulationum genera; Duplex cõtentio, ſeu æmulatio.

Οὐκ ἄρα μοῦνον ἔην ἐρίδων γένος, ἀλλ' ἐπὶ γαῖαν
Εἰσὶ δύω, τὴν μέν κεν ἐπαινέσειε νοήσας,

Η δ' ἐπιμωμητὴ, διὰ δ' ἄνδιχα θυμὸν ἔχουσιν,
Ἣ μὲν γὰρ πόλεμόν τε κακὸν, καὶ δῆριν ὀφέλλει
Σχετλίη, οὔτις τήν γε φιλεῖ βροτὸς ἀλλ' ὑπ' ἀνάγκης
Ἀθανάτων βουλῇσιν ἔριν τιμῶσι βαρεῖαν.

Non fuiſſe ait, vnum inter homines contentionum genus, ſed duo: illud quidē probàuit ſapiens, alterum verò improbandum, in diuerſa animum trahere: hanc enim contentionem bellum exitioſum & diſcordiam augere, quam nullus mortalis approbet, vt neceſſario, ex Deorum voluntate, litem moleſtam inde proficiſci. Videtur huc reſpexiſſe, 4. Tuſcul. Cic. Æmulatio dupliciter dicitur, vt & in laude & in vitio nomen hoc ſit; nam & imitatio, virtutis æmulatio dicitur: & eſt æmulatio vt ægritudo, ſi eo quod cupias alius potiatur, ipſe careas.

AD EPISTOLAM 8.

IMPETRAVERAT Tranquillus, interuentu Plinij noſtri, ſibi à Marcello Neratio tribunatum militum, poſtea rogarat vt idem trāsferretur in Ceſennium Siluanum, quod ſe facturum pollicetur, ſubindéque factum laudat.

Pietas dignitati pręſtat ſeu honoribus.

NEQVE *eſſe congruens arbitror quem augere honoribus cupias, huic pietatis titulos inuidere*] Honores enim & dignitates vt plurimum pendent à fortuna & ab arbitrio popularis aurę, quod ait Flac. Sed pietas, beneficentia, gratitudo, charitas, proprium hominis bonum eſt, in quo nihil quidquā ſibi fortuna tribuere poteſt.

Egregium *mereri beneficia & dare*] Non enim dari iure poſſunt niſi bene meritis, quibus quaſi ſua virtus præmio aliquo afficitur: dare vero non poteſt, niſi qui de virtute egregiè ſentiat. Primum illud honoris eſt, qui ſæpe fugit alioqui meritos, & à caſu pendet vtplurimum : alterum verò iudicij & conſilij eſt, quod prudentiæ ferè eſt, adeò vt qui ſpontè benefacit alicui, vel digno homini maiorem gloriam referat, quam is in quem confertur beneficium. qua de re ſatis multa Seneca de beneficiis.

Beneficiũ dare, & accipere.

AD EPISTOLAM 9.

Accusationis in Claſſicũ ſuſceptæ actus omnes ſigillatim exponit, & quis euentus iudicij, quóſque labores in hac contentione ſit perpeſſus.

Luceius *Albius*] Vet. Lucius Albinus.

Homo *fœdus & apertè malus*] Fœdus ob ipſam peccati turpitudinem, qua nulla res odioſior: apertè malus ob impudentiam, hoc eſt ἀδιατρεψίαν, quam vnam in ſe probare dicebat Caligula, vt ait Sueton.

Fœdus, & apertè malus.

Non *minus violenter quam ſordidè proconſulatum geſſerat*] Arguebatur violentiæ & ſordium, quæ ſi ſint in magiſtratu, nullus prędo, aut graſſator ita metuendus, nullus beſtię occurſus ita vitandus.

Vis, & ſordes in magiſtratu.

Dedi *malum & accepi*] Prouerb. quo par pari relatum ſignificatur. ei ſimile, quod adfertur à Suida, αἴκε πάθοι τὰ κ' ἔρεξε, δίκη ἢ

Dedi malum, & accepi.

οἱ θεία γένοιτο iuſta pœna, ſi quis patiatur quod ipſe cõmiſerat, & apud Pindari ſcholiaſtem 4. Pythiorum,

Οἷα τ' ἀνὴρ ἔρξοι τοῖον τέλος αὐτὸν ἱκανέ ς.

Mors ſpõtanea Claſſici.

Ita (*mirum*) *pudorem damnationis morte fugiſſe, quem non puduiſſet damnanda committere*] Acutè id, ad arguendam flagitioſi hominis mortem voluntariam, qui vt in ſe productus teſtis, ſibi iuſtus iudex ſe ipſum ſibi tortorem exhibuit.

Minvtio] Vet. habet, Cornelio Minutiano.

Qvantvm *in publica*] Cod. manuſc. quantum in Republica.

Amare, diligere.

Cvm *diligerem, amare cœpi*] Ex hoc notant philologi inter diligere, & amare, diſcrimẽ. Patet latius amandi verbum. neque enim ſi quis amet, continuò illud ſequitur vt etiam bene velit, cum tamen bene velle niſi qui amet, non queat: ſic enim ſæpe ob turpem voluptatem corporis aliquis intemperans amare meretriculam poteſt, cui tamen an bene ſit, an malè, parum laboret. Id expreſſum à Catullo, epigrammate cuius initium;

Dicebas quondam ſolum te noſſe Catullum,

Lesbia, &c. Fuiſſe aliquod tempus ait quo ipſe non tantum amaret Leſbiam, vt vulgus amicam voluptatis cauſa ſoleat: ſed vt patres liberos adamant, qui neque delectationis aut emolumenti gratia eos proſequantur amore, ſed poſtea vbi fallacias eius agnouerit, ab eo amore tam ingenuo deſtitiſſe. Cicero ad Attic. Tãtùm acceſſit vt mihi

nunc denique amare videar, anteà dilexiſſe. Et ad Brutum: Lucius Tribunus pleb. deſignatus, valde me diligit; vel, vt ἐμφατικώτερον dicam, valdè me amat.

HABET *gloria in ſtudiis præſertim quiddam ἀκοινώνητον*] Ouidius, Gloria ἀκοινώνητος.

Aurum & opes, & rura frequens donabit amicus,
Qui volet ingenio cedere, rarus erit.

VILISSIMO *quoque quaſi piaculari dato*] Hoc eſt infimæ conditionis quocunque reo quaſi ad piaculum aut purgationem cęterorum ęxhibito, alij elaberentur. is enim huius loci ſenſus. & reſpexit ad veterem morem qui ad commune aliquod flagitium expiandum & quaſi eluendum, ſolerent edere piaculum vno aliquo pro omnibus morti addicto & mactando, quod tum ſacri doctores, tum etiam alij memorant. Mos veterum.

TVM *maximè fauor & ambitio dominatur, cum aliqua ſpecie ſeueritatis deliteſcere poteſt*] Cùm ſub aliqua ſpecie ſeueritas delit. poſſ. rectiùs aliquantò. Id obſeruare eſt in noſtris iudicibus qui ſub opinione ſeueritatis & iuſtitiæ, qua vna vel maximè probari volunt, eos auctoritate ſua tegunt quos condemnatos habent: à qua tamen ſuſpicione alieni videri volunt. Iudices verſuti.

SERTORIANVM *exemplum*] De quo Plutarch. in Sertorio. meminit Horat. 2. epiſtol. 1. ad Auguſt. Sertor facinus.

ROBVSTISSIMVM *& infirmiſſimum*] Lego, firmiſſimum, vt in vet. & ita iuſſeram excudi, ſed mendum obrepſit ſententiæ

proſus contrarium.

IO, *io, liber ad te venio*] To` io, io, abeſt à vet.

CLAVIVM *Fuſcum*] Vet. Claudium Fuſcum.

STILLONIVM] Vet. Tilonium.

NEQVE *enim vt initio*] Vt vitio, leg. in cod. vet.

IN *fine verendum erat*] Vet. ferendum, non ita benè.

HONESTISSIMVM *credidi non premere immerentem*] Hoc dictum de Claſſici filia quæ inter reos erat; quanquam aliena eſſet à crimine obiecto, vel iudicio Secundi. Eſt alioqui ſatius, æquiúſque merentem dimitti; quam innocentem condemnari, cum ſit ſceleſtum vitio nocentis innocentiam perdere, ait vnus ex veteribus.

Claſſici filia.

Æquius eſt dimitti criminoſum, quàm inſontem damnari.

QVOD *reprobari*] Alij, ream probari.

FIDES *in præſentia eos quibus reſiſtit, offendit, deinde ab illis ipſis ſuſpicitur, laudatúrque*] Γνώμη ſanè grauis. ſolent interdum viri fidi & minimè aſſentantes cùm monent aliquid aut ſtatuunt;

Amicitiæ libertas.

——*teneras mordaci radere vero Auriculas*,

Sed poſtmodum tamen fides & integritas, quæ neſcio quod odium pepererat, magis magiſque adprobatur. Non minus rectè Phocion, cum diceret ſe ſimul ſemelque fungi non poſſe officio amici & aſſentatoris: Quamobrem & alio loco noſter Secundus, Non modò mihi cogitãdum quid in præſentia velis, ſed quid ſemper ſis in poſterum probaturus.

NON *fuit tanti*] Vet. fui tanti.

REVS *ante peragetur quam de præuaricatore quæratur*] Ex Vlpiano, de publicis, qui reus factus eſt, de obiecto crimine purgare ſe priùs debet, quam ad accuſandum admittatur. Nec enim cùm iudicium aliquod de crimine inſtituitur, permitti recriminatio debet, quàm Græci ἀντικατηγορίαν nominant. Siquidem ea nihil tam alienum à iudiciorum ordine: quod ſi liceret, nullus vnquam litium & contentionum exitus reperiretur. Recriminatio.

NON *legati*] Vet. non legi.

HOMO *alioqui flagitioſus &c. Domitiani temporibus vſus*] Diximus alio loco ex Plutarch. Improbis ad flagitia nihil præter occaſionem ſufficere: quod maxime temporibus tyrannicis obſeruare eſt, quibus quia vixit impunitas ſcelerum, regnat impietas, iniuſtitia, & proditionum omne genus. Occaſio ad flagitia ſufficit.

VEHEMENS *& diſertus*] Δεινὸς καὶ εἰπῶν δυνάμενος, vt Greci authores loquuntur. parum enim vehementes non laudantur, quanquam diſerti, vt apud M. Tull. ſępè, quod & in Rhetoricis pręceptum non ſemel inculcauit, vt non modò fides fiat argumentis, ſed & motus animis adhibeatur, ad iram, ad metum, ad voluptatem, dolorémque. Fides, & motus in Rhetoricis.

HIC *erit epiſtolæ finis, reuera finis*] Abeſt à reuera finis: & puto id temerè adiectum ſolo quodam, cuius vt aliorum ſtultitia ſtudium diligenti nihil inamabilius.

AD EPISTOLAM 10.

LAVDATIONEM quandam funebrem Plinius adornarat in Cottium adoleſcẽtem raræ indolis præmaturo fato ereptum, ſtatua triumphali ab Imperatore donatum, tanquam victoriæ præmio deuictis Bructeris: petit igitur an ea luce digna cenſenda ſit.

Dies feſti ad hilaritatem.

NE *vos feſtis diebus confunderem, ſi in memoriam grauiſsimi luctus reduxiſſem*] Id ex ritu vetere: putabant enim nefas eſſe, diebus feſtis & hilaritati conſecratis lugubre aliquid edere.

Impetum ingenij dolor impedit.

MIHI *difficile eſt hucuſque intendere animum in dolore*] Quia dolor vt πάθος grauiſſimum ingenij, quo liberrimum in ſcribendo eſſe vt maximè debet, impetum vel remoratur, vel impedit. Id ſæpe Tullius ad Atticum, quibus maximè locis ſe occaſione motuum ciuilium à ſcribendo aduocari arguit.

AD EPISTOLAM 11.

ARTEMIDORVM Philoſophum Plinius Secundus beneficiis cumulauerat. quæ cum verbis augeret ſumma cum Plinij laude; ea tamen candide vt ſolet accipit, & officium id magis, quam beneficium fuiſſe collatum nempe in virum meritiſſimum, ſatis apertè oſtendit.

HÆC *feci, cùm ſeptem meis amicis, aut occiſis, aut relegatis, occiſis Senecione, Ruſtico, Heluidio*]

Senecio is eſt ad quem Plutarchi ſcripta quędam & cuius iam meminit noſter epiſt. 5.lib.Bætica oriundus fuit, ibique Quęſtor: accuſatore Mætio Caro in vitæ diſcrimen adductus, à Domitiano interfectus eſt, non alia cauſa quàm quod integer vitę eſſet, & poſt Quæſturã nullum alium magiſtratum petiiſſet: aut quod Heluidij vitam ſcriptis mandaſſet, acceptis ab vxore Fannia commentariis. Senecio.

RVSTICO] Iulius Arulenus Ruſticus ſub eodem Domitiano accuſatus, quod philoſophię operam daret, & Thraſeam, magnum & inculpatum virum laudaſſet, virúmque ſanctum dixiſſet. in eum ergo tyrannus, cui omnis virtus ſuſpecta erat, euomuit virus acerbitatis, inque eius ſcripta ſæuiit, quaſi in memoriam omnem hominis ęuiturus. Ruſticus Arulenus.

HELVIDIO] Fuit hic Heluidius, vir ſeerus & grauis, qui quod exodia quędam enica ſcripſiſſet in Domitianum, ſub fictis minibus Paridis & Oenones, quibus Imratorem, eiuſque vxorem inceſſerat, ab dem occidi iuſſus eſt. Patre Heluidio ſco natus, egregio homine, & philoſoæ præceptis non ſegniter imbuto: quem raſea Pætus, vir emendatus, innocens, us, generum ſibi aſſumpſit, doctrinam, éſque hominis admiratus, fuit poſtea ri ruina relegatus: reuerſus aliquanſt, Præturam ſanctiſſimè adminiſtra- & tum collapſa Capitolij fundamen- Heluidius.

ta excitauit. eum ſummo in honore Veſpaſianus habuit, cui tamen non deſtitit Heluidius obſtrepere, vt quaſi eũ cogere in ordinem videretur: itaque ab Imperatore iuſſus eſt relegari. quod tamen cùm eum pœnituiſſet, miſſis etiam qui lictores reuocarent, falſóque renunciatum eſſet illum iam periiſſe; conſtitit, & fati acerbitatem doluit. Alia quædam ex Dione, Tacito, Tranquillo petas, licet.

Relegatis *Maurico, Gratilla, Arria, Fannia*] Iunius Mauricus in exſilium pulſus, iiſdem fermè temporibus: cuius & meminit Plinius hic lib. primo, ad quem etiam epiſt. 14. lib. 6. Pomponia verò Gratilla, vxor Aruleni Ruſtici, ea eſt quæ legatum reliquit Plinio, exheredato filio Curiano.

Iunius Mauricus.

Gratilla Pōponia.

Arria.

Arria, non Cecinnæ Pæti vxor, hic intelligitur, niſi me fallit animus, quæ marito & ſolatium mortis & exemplum fuit; ſed eiuſdem filia, Thraſeæ vxor, quæ audito aduerſus maritum ſenatuſconſulto, mortis exemplum ſequuta eſt, quanquam Fannię filiæ vnicum ſubſidium eſſet, rediit tamen ab exſilio, vnà cum filia, interfecto Domitiano, vt Secundus teſtatur 8. ſeq. libri.

Arria] Pro Arria, in aliis leg. Arriano. pro Fannia verò, Phania. manuſcripti tamen quibus vſus ſum, nihil varium habent.

Tot *circa me iactis fulminibus quaſi ambuſtus, mihi quoque impendere idem exitium augurarer*] Ita Flaccus,

——*tua res agitur, paries cum proximus ardet.*

NON *ideo tamen eximiam gloriam meruiſſe me, ſed tantum effugiſſe flagitium*] Simile illud Horatij, Vitaui culpam, non laudẽ merui.

——— ——— vitaui denique culpam,

Non laudem merui.

Et id detur candori Plinij, qui quia ex officio ſe munificum ac liberalem prȩſtitit Artemidoro, putat non eſſe ſibi laudis quæſitos titulos, ſed culpam vitauiſſe; quædam enim in quaſdam perſonas officia collocanda ſunt, quæ ſine piaculo prætermitti non poſſe videntur.

Ex *omnibus qui ſe philoſophos vocant, vix vnum aut alterum inuenies tanta ſinceritate, tanta verita-*] Scilicet qui ἄνευ τοῦ πράττειν, μέχρι τοῦ λέγειν, factis procul, verbis tenus, vt apud Gell. 17. cap. 19. dicebat ex Epicteto & quorum cum vita mirabiliter pugnat oratio, vt Tullius ait. Philoſophorum vita diſſoluta.

TANTA *veritate*] Al. tanta virtute, vt in ... membr. quod mendum irrepſit ex vocum affinitate.

AD EPISTOLAM 12.

AD condictam à Catilio cœnam ſe venturum profitetur, dum ſit illi frugi, ... iiſque nec in ſcenicis ſermonibus exce... modum.

CATILIO] Vet. Seuero.

SOCRATICIS *tantum ſermonibus*] Grauis nempe & ſeriis, quales fuiſſe Socraticas diſputationes ferunt. Socratic ſermones.

OFFICIA *antelucana*] Quæ ante lucem fiunt, vel Solis ortum. Sicuti poſtea dicet hymnos quoſdam antelucanos cani ſolitos à Chriſtianis.

Cæſaris Anticatones.

QVEM *Caius Cæſar ita reprehendit vt laudet*] In duobus his libris quos Anticatones nominat, aduerſus laudationem à Cicerone deſcriptam, editamque ſuſceptos: at vero Anticatones ſcripti ſunt in Vticenſem, quæ vero ſequuntur, de Cenſorio intelligenda ſunt. Certè Cato Cenſorius vir alioqui maximus, cùm totos dies Reip. operam daret, aliquanto indulgentius vino ſeſe exhilarabat. Horat.

Catones duo.

Cato vino addictus.

Narratur & Priſci Catonis
Sæpe mero caluiſſe virtus.

Plutarch. de Catonis vinolentia nihil, ſed de cœnis lautioribus quædam retulit.

Vituperari ab improbo, laudari eſt.

NEQVE *enim ij ſumus quos vituperare ne inimici quidem poſſunt, niſi vt ſimul laudent*] Non ſumus ita emendatis moribus, aut inculpata vita; vt in nos nulla reprehenſio videatur poſſe cadere. Sanè in quibuſdam vel acris reprehenſio inimici, laudationis loco eſt: quia vt ab improbo laudari, probri loco eſt: ſic ab eodem vituperari, honorificum. Id enim argumentum integri hominis optiméque morati, ſi facinoroſis minime adprobetur. Cic. 3. Philipp. nam me his edictis neſcit lædat, an laudet. Idem pro Fonteio: Imò verò cum lædat nemo bonus, laudent omnes veſtri ciues. Et in Vatinium poſtremo: Sed cùm Titum Annium tantopere

laudes, & clariſſimo viro nonnullam laudatione tua labeculam adſperſiſti; in illorum enim numero mauult Titus Annius eſſe, qui à te vituperantur.

AD EPISTOLAM 13.

PANEGYRICVM ſuum de Traiani laudibus Voconio Romano emendandum committit.

ROMANO *ſuo*] Vet. hab. Voconio Romano.

ETSI *non exegiſſes*] Cod. manuſc. egiſſes.

PVLCRITVDINEM *materiæ*] Quæ tota fuit in principe Traiano laudando, qui omnium iudicio laudatiſſimus habitus eſt. Plinij Panegyricus Traiano dictus.

OCIOSVS *ſecuruſque lector tantum elocutioni vacet*] Elocutionis non ita difficile iudicium, quia tropi, figuræque, vt & alia orationis ſchemata palam habentur: ſed ſunt quæ certè magnæ, & arduæ virtutes, quas nisi eruditi videre poſſint. Elocutio oratoria.

ITA *magis credam cætera tibi placere, ſi quædam diſplicuiſſe cognouero*] Non modò auctoritatem & aſſenſum, ſed & exactum iudicium, caſtigationémque deſiderat; nempe quia Panegyricum de Traiani laudibus cupiat, emendatiſſimum non præſentibus modò legere, ſed & poſteris adprobari.

AD EPISTOLAM 14.

LARGIVM Macedonem dominum ferocem à ſeruis comprehenſum, neca-

tumque ait: quo exemplo arguit quæ debeat eſſe dominorum in ſeruos placabilitas & moderatio.

SVPERBVS *alioqui dominus, & ſæuus*] Vet. hab. ſeruus. non ita rectè.

Humiles euecti ad honores, tumeſcũt.

ET *qui patrem ſuum ſeruiiſſe parum, immo minimum meminiſſet*] Nimirum

Aſperius nihil eſt humili cum ſurgit in altum,

Inquit ille. Confer huc lib. 7. epiſt. 29. & lib. 8. epiſt. 6. apud Stobęum Polydicus, *οἱ κακοὶ ἰόντες ἐς τὰς τιμὰς ὁκόσῳ ἂν μᾶλλον ἀνάξιοι ἔοντες ἰῶσι τοσούτῳ μᾶλλον, αἱ ἀκηδέες γίγνοντες καὶ ἀφροσύνης καὶ θράσεως πίμπλανται. id eſt, improbi ad honores prouecti, quia ſunt indigniores, hoc & negligentiores fiunt, imprudentiáque magis & audacia feruntur*. Et Aurel. Victor. in Diocletiano: Compertum habeo humillimos quoſque, maximè vbi alta conſcenderunt, ſuperbia atque ambitione immodicos eſſe.

Vindictæ ſolatium.

NON *ſine vltionis ſolatio*] Sic in mimis Publij: Lęſo, doloris remedium, inimici dolor. Salluſt. extrem. Catil. verba hęc ducis coniuratorum ad ſocios: quod ſi virtuti veſtrę fortuna inuiderit, cauete ne inulti animam amittatis. Cic. 5. in Verrem, vbi queritur archipiratam captum à Verre dimiſſum, quem ad ſupplicium publicè trahi oportebat: Homines maritimi (ait) Siracuſis qui ſępe iſtius ducis nomen audiiſſent, cùm eum ſępe timuiſſent, cùm eius cruciatu atque ſupplicio paſcere oculos animúmque exſaturare vellent po-

lent, poteſtas aſpiciendi nemini facta eſt: dein ſubiicit; Nullum eſt teſtimonium victoriæ certius, quàm quos ſæpe metueris eos te vinctos ad ſupplicium duci videre. Quintus Curt. de Tyro capta, lib. 4. Alij ſupplices in templa confugiunt, alij ruunt in hoſtē haud inultè tamen perituri. Iuuen. 13. Sat.

Vindicta bonum vita iucundius ipſa:

& l. 28. §. famoſos. D. de pœnis. Solatio ſit cognatis & affinibus interemptorum eodē loco reddita pœna. Et Quintil. Declamat. 381. Nihil dulcius vltione, læſis.

NEC *quiſquam poſſit eſſe ſecurus, quia ſit remiſſus & mitis*] Quibuſdā malè cedit, quia ſunt ſuperbiores in eos quos ſub poteſtate habēt: alij etiam mitiores domini & in contemptū veniunt, & nonnunquam malè habentur à ſuis.

AD EPISTOLAM 15.

AIT dignos eſſe Proculi verſus qui edantur, niſi ei ſuauis recitatio impoſuerit.

ADHIBES *preces*] Adiicis, vt in vet.

M. TVLLIVM *mira benignitate Poetarum ingenia fouiſſe*] Al. ſtudia. M. Tullius Poetarum ſtudioſus.

S I *mihi non impoſuit recitatio tua*] Etenim vt actio, ſæpe & recitatio rem multò venuſtiorem facit, vt oratio quæuis humilis, & parū accuratè ſcripta, eleganti pronuntiatione ſplendeſcit. Contrà vileſcit oratio quamquā optima, ſiquidem indecora recitatione au- Diſerta recitatio.

diatur. De quo Martial.

Quem recitas meus eſt, ô Fidentine, libellus,
Sed malè cùm recitas, incipis eſſe tuus.

DELENIMENTIS *refringantur*] Vet. reſtringantur.

Vniuerſa ſingula.

D E *vniuerſitate pronuntio, de partibus experiar legendo*] Id ſæpe in emendationibus ſcriptorum exigit, vt lib. 2. epiſt. 5. & lib. 4. 14. & 20. Item 5. 13. denique 7. 12.

AD EPISTOLAM 16.

HISTORIAM perſequitur lectiſſimæ fœminæ Arriæ, Pæti mariti amantiſſimæ.

Athenienſium res geſtæ quales.

A L I A *clariora, alia maiora*] Clariora, vt famæ præconio; maiora veritate, ex ipſáque rerum natura: Ita Salluſt. Athenienſium res geſtæ ſicuti exiſtimo, ſatis amplæ magnificæque fuerunt; verùm aliquanto minores quàm fama feruntur: ſed quia ibi prouenêre ſcriptorum magna ingenia, per terrarum orbem Athenienſium facta pro maximis celebrantur. Ita eorum qui ea fecêre virtus habetur tanta, quantum eam verbis potuêre extollere præclara ingenia. Hor. 1. epiſt. 11.

Smyrna quid, & Colophon? maiora, minoráne Fama?

Arria Pæti

P A E T E, *non dolet*] Hiſtoriam hanc ſanè nobilem retulit Dio lib. vlt. & Zonaras. Sic Martial. lib. 1.

Caſta ſuo gladium cùm traderet Arria Pæto,

Quem de viſceribus traxerat ipſa ſuis;
Si qua fides, vulnus quod feci non dolet, inquit:
Sed quod tu facias, hoc mihi, Pæte, dolet.

CONSILIVM *pulcerrimæ mortis*] Hoc eſt voluntariæ, quia nihil æquè pulcrum in viris maximè fortibus putarunt veteres; eam ſæpe laudat, imò & ſuadet Seneca, ſed in primis epiſt. 24. 59. 71. & locis aliis; quàm rectè, veréque, alij viderint. Eam tectè, ſalſéq; ridet Horatius in Empedocle, qui ſe in ardentem Ætnam coniecit, Mors ſpõtanea.

——— Deus immortalis haberi
Dum cupit affectans formoſæ mortis honorem.

Ad eam certè improbam & fanaticam opinionem ex animis euellendam; ſi tamen nõ prorſus inſaniant, locus eſt longè præclarus apud Hegeſippum, lib. 3. cap. 17. de excidio Hieroſolymæ; quo loco Iudæis obſidione preſſis, penéque captis à Tito, ſibi necem parantibus, Ioſephus ne id facerent elegantiſſimè diſſuaſit. Ariſt. 5. de morib. ad Nicomach. χαί τις ἀτιμία πρόσεσι τὸν ἑαυτὸν διαφθείραντι. ὡς τὴν πόλιν ἀδικοῦντι: id eſt, *Infamia afficitur qui ſibi manus adfert, quia ciuitatem afficiat iniuria.*

AD EPISTOLAM 17.

EXPLORAT amicè cauſas cur tamdiu à ſcriptione literarum Seruianus deſtiterit.

NVNCIET *mihi modò*] Tò mihi, abeſt à

manuſcr.

Si *valere eſt, ſuſpenſum & anxium viuere*] Vt non eſt viuere, ſed valere vita; ſic ait Hor.

Qui metuens viuit, liber mihi non erit vnquam.

AD EPISTOLAM 18.

RVRSVM de ſua oratione Panegyrica, Traiano dicta, qua ei, ob delatam Cōſulis dignitatem, gratias egit.

Severo] Manuſcr. Curio Seuero.

Officium *Conſulatus iniunxit mihi*] Al. ſic; officio Conſulatus iniunxiſti mihi.

Panegyricus Plinij ad quid ſcriptus.

Primvm *vt Imperatori noſtro*] Duabus maximè rationibus orationē ſcriptam fuiſſe innuit, nempe vt meritiſſimo principi gratiæ agerentur: deinde vt ad ſimilia virtutum exēpla poſteri principes celebri adeò prædicatione allicerentur ad ſimiles virtutes, & ſimilia facta.

Avt *valde rarò*] Tò rarò, à vet. abeſt.

Mihi *hunc honorem habitum putem, an ſtudiis? ſtudiis malo*] Rectius in membr. putem, an ſtudiis? malo.

Eandem *nunc & qui recitare: &c.*] Vet. eadem.

Ideoqve *etiam libentius ſcribitur*] Etiam, non eſt in cod. vet.

Vt *olim theatra male muſicos canere docuerunt, &c.*] Temporibus maximè principum vitioſorum, qui cùm ſibi vellent imprimis adulari, non modò in theatris muſicam fra-

ſtam & elumbem fecerunt; ſic & declamatores ad licentiam omnem maledicendi vocarunt. Ita ſibi ſpondet Plinius ſub imperio Traiani oratores exorturos qui & optimè dicant,& virtutum omni laude excellant.

VT *quando veniat dies, vtique namque iam venerit*] Similis apud Martial. παρεκβολή.

Phoſphore redde diē, quid gaudia noſtra moraris?

Itémque alibi;

——— *lux mihi grata veni.*

AD EPISTOLAM 19.

DE prædiis emendis ſollicitus, Caluiſiū Rufum percontatur quid in ea re acturus ſibi videatur.

CALVISIO] Clauſio, vt in ver.

ATRIENSIVM, *topiariorum, &c.*] Multas fuiſſe ſeruorum differentias, quatenus quidem ad officiorum varietatem pertinet, neminem qui Iuris elementa perceperit, ignorare arbitror. Sed ad rem. Atrienſes erāt qui atrium tuerentur, ait Varro 7. de lingua Latina. Quidam interpretantur Atrienſem διαιτάριον καὶ διαιτάρχην: topiarij, qui & typiarij quibuſdam dicti, edera geſtationes circumueſtiunt; formas ex plantis, fruticibus faciunt, variáſque figuras effingunt: de his Firmicus 8. Matheſ. cap.10. Seruorum differētiæ olim.

HABET *multum iucunditatis, ſoli cœlíque mutatio*] Vt omnis ferè grata viciſſitudo, ſicuti olim placuit Comico ſeni, qui ſic apud Te- Ruris & vrbis viciſſitudo.

rentium loquitur,

Ex rure meo proximo id capio commodi, neque agri, neque vrbis odium me vnquam percipit, vbi ſatias cœpit fieri, commuto locum.

SVNT *inſtruendi complures frugi mancipes*] Sic al. eo plures quod frugi mancipiis colitur.

PERCIPERE *potuiſſes*] Vet. præcipere.

NAM *nec ipſe vſquam*] Vet. vnquam.

AD EPISTOLAM 20.

QVÆRITVR immutatum fuiſſe morẽ creandorum magiſtratuum per tacita ſuffragia, non vt olim, apertè: ex eo enim metuit ne quid mali oriatur.

MAXIMO] Vet. Metio Maximo.

Lex tabellaria. LEX *tabellaria*] Tabellarias leges quatuor fuiſſe reperio, vnam de mandandis magiſtratibus, Gabiniam; alteram Caſſiam, de populi iudiciis, excepto perduellionis crimine; tertiam Papyriam Carbonis, de legibus iubendis & vitandis; quartam Cæciliam, perduellionis, ante Cæcilium voce ferebantur ſuffragia: hîc verò de Gabinia, quæ de ſuffragiis ferendis, quam attigit Cic. 3. de legibus.

VLLA *diſſenſione hoc quidem*] Hoc idem, vet. hab.

Comitia. EXCESSERAMVS *ſane manifeſtis illis apertiſque ſuffragiis*] De ordine, modòque Comitiorum, multa doctè & diligenter Gru-

chius, de Rom. Comit.

EXCESSERAMVS *ſane, &c.*] Al. habent, exceſſ. ſanè modum.

ET *parcis loqueb.*] Vet. parcè.

VEREOR *ne procedente tempore ex ipſo remedio vitia naſcantur*] Cato apud Salluſt. oratione in Catilinarios deprehenſos: omnia mala exempla à bonis initiis orſa dicit. Mala exēpla à bonis initiis.

NAM *quoto cuique eadem honeſtatis cura ſecretò quæ palàm*] Proinde Horat. epiſt. 16. libro. 1.

Sit ſpes fallendi, miſcebis ſacra profanis.

MVLTI *famam, conſcientiam pauci verentur*] Opponi ſæpe à noſtro famam conſciētiæ, alio etiam obſeruaui loco, vt 12. epiſt. lib. 1. Itémque lib. 5. & 14. lib. eiuſdem. Fama, cōſcientia.

RECVPERATORIIS *iudiciis*] Quæ per datos à Prætore iudices exercebantur, vulgus noſtratium Cōmiſſarios iudices appellat: quále fuit iudicium pro Cæcina, in quo Recuperatores ſæpe appellantur. Meminit 2. de Inuent. Tul. Recuperatores iudices.

HABENT *quoque noſtræ litteræ aliquid non humile, nec ſordidum, nec priuatis rebus incluſum*] Litteræ Pliniană. Epiſtolæ ad amicos de rebus ferè vulgaribus & domeſticis ſcribi ſolitæ ſunt: viri tamen eruditi multa iis includunt grauiora; recondita magis & ſecretiora, quod ex epiſtolis Platonis, Iſocratis, Syneſij, Tullianis multis, Sidonii Apollinaris, ſed & imprimis Hieronymi, Auguſtini, & aliorum ſanctiſſimorum hominum conſtat. Vide Senecam

epiſtol. 76.

Traiani laudatio.

SVNT *quidem cuncta ſub vnius arbitrio, qui pro vtilitate communi ſolus omnium curas, laboréſque ſuſcepit*] Id ad Traiani optimi principis laudationem: in quo videtur, ni fallor, reſpexiſſe ad illud Horatianum de Auguſto;

Cùm tot ſuſtineas, & tanta negotia ſolus,
Res Italas armis tuteris, moribus ornes,
Legibus ornes, &c.

QVIDAM *tamen ſalubri quodam temperamẽto*] Quodam, abeſt à vet.

AD EPISTOLAM 21.

LVGET obitum Valerij Martialis Poëtę lepidi & faceti.

PRISCO] Vet. Cornelio Priſco.

Boni principes doctos viros honoribus affecerũt.

FVIT *moris antiqui*] Al. mos antiquis. Is mos antiquus beneficio doctos viros afficiendi ſub bonis principibus & beatiore ſeculo, pridem exoleuit, vel teſte Oui. 3. Artis,

Cura ducum fuerant olim regúmque Poetæ,
Præmiáque antiqui magna tulēre chori.
Sanctáque maieſtas, & erat venerabile nomen
Vatibus & largæ ſæpe dabantur opes:
Nunc ederæ ſine honore iacent, operatáque doctis
Cura viget Muſis nomen inertis habet.

Et Martial. paſſim, vt lib. 1. 77. Item lib. 9. 75. & lib. 11. 4.

POSTQVAM *deſiimus facere laudanda, laudari quoque ineptum putamus*] Et neſcio an id

magis grauiter, an lepidè dictum ſit. Siquidem virtutis ampliſſimum præmium in laude ponimus, nulla eſſe vera & ingenua laudatio poteſt, dum virtus abeſt: immò tacitæ conſcientiæ teſtimonio angimur & torquemur, cùm immerita laude afficimur, vt ineptum putemus, planéque ridiculum, prædicari. Eò pertinet quod de Tiberio, verſuto & fallaci principe tradit Cornelius Tacitus: quem ait ægrè tuliſſe in Senatu laudari ſeſe, non alia fortè ratione quàm quod ſibi conſcius, aſſentationis hoc genus minimè ferret. Et quis enim ſi ſic laudetur;

Virtutem haud videat, intabeſcátque relicta?

Nempe mercis eius quæ in vſu non eſt, aut etiam quæ vileſcit, nullum præconium.

Ineptum laudari putamus, quia laudanda non facimus.

CÆTEROS *in libro requires*] Vet. libros.

QVANTVM *maximum potuit*] Quantum maximè, vt vet.

IN C. PLINII SECVNDI EPISTOLArum Lib. IIII. Notæ & Obſeruationes.

AD EPISTOLAM I.

SIGNIFICAT ſe breui ad proſocerum věturum, ſéque biduo initinere moraturum Tiphernij ad templi dedicationem.

ERIT *vna*] Vet. erit enim vna.

AD EPISTOLAM 2.

REGVLVS, de quo iam ante, filium amiſerat, cui dum iuſta faceret, modum exceſſit, & pleraque ridiculè edidit, quo nomine taxatur à Plinio.

Domeſticum exemplum. ACRIS *ingenij, ſed ambigui, qui poſſet recta ſectari, ſi tamen patrem non referret*] Nihil tam in puero metuendum; quàm domeſticorum morum, certéque paternorum labes, quæ facilè in tenellam ætatem transfunditur: qua

de re Iuuen. Sat. 14.

EMANCIPATVM] Vet. Mancipatum.

MANNVLOS *multos*] Equulos ſeu equos puſillos, quibus olim delicatiores vterentur, vt hodie noſtri mulis aut mulabus. Horat. 1. Sermon. 7. *Impoſitus mannis, &c.* Auſonius ad Paulum; Mannuli.

Vel celerem mannum, vel ruptum terga veredum
Conſcendas.

ET *vinctos & ſolutos*] Vet. inuictos.

NEC *dolor erat ille, ſed oſtentatio doloris*] Vt Gelliæ apud Martialem quæ amiſſum patrẽ doleret cùm multi præſentes eſſent: ſi ſola eſſet; minimè. Nõ dolor, ſed oſtentatio doloris.

VT *eſt in ſumma auaritia ſumptuoſus, in ſumma infamia glorioſus*] Id & ſimile monſtro, ad arguendam ſummam hominis vecordiam: vt vero verius ſit Platonis illud in Lyſide, τὴν τῶν κακῶν ἀνθρώπων ψυχὴν διαστάζειν. Animus Reguli varius.

AVDIES *breui nuptias lugentis, nuptias ſenis: quorum alterum immaturum, alterum ſerum eſt*] Et id non ſine dente; quid enim magis intempeſtiuum quàm lugere nupturientem: vel quid ridiculum magis quàm ſenem verrucoſum & capularem de nuptiis cogitare? quid enim? Luctus nupturienus.

Turpe ſenex miles, turpe ſenilis amor. Senex amori deditus.

AD EPISTOLAM 3.

COMMENDAT impenſiſſimè Antonini ſui mores, vt in magiſtratibus multis, omnium adprobatione obitis facta egregia,

ſic in ſcribendis Græcè carminibus ſolertiã.

ANTONINO] In al. Adriano.

NON *ſinit me verecundia tua dicere, qualis nemo*] Qualis, non eſt in Fauieriano.

QVOD *auctoritate, ætate quoque princeps ciuitatis*] Tò ætate, abeſt à vet.

REMISSIONIBVS *miror*] Vet. habẽt, remiſſioribus.

NAM *ſeueritatem iſtam pari iucunditate condîre, ſummeque grauitati tantum comitatis adiungere, non minus difficile quàm magnum eſt*] Ita Cato apud Cicer. in Fab. Maximo grauitatem lenitate conditam celebrat, & qui in moribus nedum in ſcriptis,

Lenitas ad miſta grauitati.

Omne ferat punctum, ſi miſceat vtile dulci.

Qua de re nos quædam ad epiſt. 5. lib. 2.

LOQVENTI *tibi illa Homerici ſenis mella profluere, &c.*] De Neſtore id, ex cuius ore melle dulcior fluebat oratio: Cic. in Catone maiore, ex Hom. Iliad. α.

Neſtoris mellea facundia.

Τοῦ καὶ ἀπὸ γλώσσης μέλιτος γλυκίων ῥέεν αὐδή.

ITA *certè ſum refectus ipſe*] Vet. affectus.

CVM *iambos proximè legerem*] Non proximè, ſed maximè legitur in vet.

INVECTERE *videntur*] Al. nectare.

CALLIMACHVM *vel Herodẽ*] De Callimacho Suidas; Is omnem rudentem Poëticæ mouiſſe dicitur, qui omni metri genere ſeipſum exercuerit. Vide Lilium Gregoriũ 3. dialogo hiſt. Poëtarum. Herodes autem Atticus iambographus, cuius non ſemel Gell. meminit, vt & Philoſtratus, Martialis, Spartianus, Pauſanias, Lucianus.

Callimachus.

Herodes Atticus.

NON *Athenas ipſas tam Atticas*] Color eſt, quem Rhetores αὔξησιν dicunt: niſi fortè putet aliquis ad differentiam id dictum. ex Stephano enim didicimus vrbes ſex Athenarum nomine olim fuiſſe nuncupatas: qua ratione dixit Plautus Epidico; Fateor me omnium hominũ eſſe Athenis Atticis minimi precij. Apollinaris epiſt. 3. lib. 4. Arbitror me nec Athenę ſic Atticę videbantur. Opinionem hanc confirmat 7. cap. 1. Macrob. Si ſic apud Athenas Atticas Areopagitę tacentes iudicant; ita inter epulas ſilere oportet. Eodem ſenſu dixiſſe memineram Symmachum, Athenas Atticas, lib. 5. epiſt. 33. Atticæ Athenæ.

AD EPISTOLAM 4.

VT cõferatur tribunatus ſemeſtris Caluiſio, Soſſium rogat.

OBLIGABIS *ipſum*] In vet. obligabis eum.

NON *minus idoneum debitorem*] Tò debitorem, abeſt à vetere.

AVSIM *contendere nullum te melius; æquè benè, vix vnum aut alterum collocaſſe*] Elata hæc vel obteſtatio, vel pollicitatio: ex qua conſtare poteſt quantum Plinij fuerit in amicos propenſum ſtudium, quos quia valde amaret, impenſe etiam verbis augeret. Plinij ſtudium in amicos.

ÆQVE *benè*] Atque benè, vt in manuſc.

AD EPISTOLAM 5.

SCRIBIT orationem quandam ſuam ſe per biduum recitaſſe, magno applauſu & adprobatione auditorum.

Vis actionis.

ÆSCHINEM *aiunt petentibus Rhodiis*] Retulit in Bruto Cic. & 3. de Orat. itémque Valer. Max cap. de pronunciatione lib. 8. Pertinet hoc ad viuæ vocis δείνωσιν, adeo vt rectè dictum ſit, magnam partem Demoſthenicæ orationis cum ipſo Demoſthene vnà emortuam; quia legatur potiùs, quàm audiatur.

SVMMIS *vtramque clamoribus eſſe probatam*] Iſtud, eſſe probatam, non eſt in cod. vet.

AD EPISTOLAM 6.

NARRAT agros ſuos turbine concuſſos, vt nihil ferè pręter ſolum ſibi relictum ſit, nihilque ſuperſit pręter Laurentinum illud Muſæum, tantopere in ſuperioribus laudatum.

SVMMA *abundantia, ſed par vilitas*] Al. parum vtilitatis.

STATIMQVE *arenas*] Siccaſque, leg. alij.

Solatium in litteris, vera in rebus aduerſis vltio.

SOLVM *tamen mihi in redditu; ibi enim plurimùm ſcribo*] Oſtentat ſuum ſtudium, ſéque in litteris elaborare, quo ſe ab agrorum calamitatibus vindicet. Et nobis itidem faciendum hoc maximè tumultu planè funeſto ac barbaro, quo res Gallica periclitatur, & in

id planè miſerum coniecta diſcrimen, non ab exteris profectò, ſed domeſticis hoſtibus; vt neque quos tutò ſequamur, aut apertè fugiamus, nos omninò lateat. Quid ergo tandem

——— *præter plorare relictum?*

Vel ſi quid nos, qui togati ſumus, & alienos ab omni furore Martis animos gerimus; ſi quid nos, inquam, ſapimus ſupra ineptum ac delirum vulgus, qua ratione alia nos de tot iam acceptis plagis vindicemus, quàm ſi ſcribimus, commentamur, & honeſta ſtudia recolimus?

AD EPISTOLAM 7.

RVRSVM agit in Regulum, qui præter alias ridiculas in filij funere pompas editas, libellum etiam de filio ſcripſiſſet; & ita ineptè, vt à puero ſcriptus putaretur.

LEPIDO] Al. Luperco.

MIRVM *eſt quàm efficiat in quod incubuit*] Obſtinati animi motu eam vim, ſeu intentionem quicquid velis obtinendi nominat. Laudauit ita M. Brutum Tull. ſed contrario ſenſu: Quicquid vult, valdè vult. Obſtinatus animus.

DE *vita pueri recitauit, cùm eundem librum, &c.*] Veteres ſic: de vita eius recitauit, de vita pueri recitauit, tamen eundem librum, in quo putem mendum eſſe in ſententia iterata: niſi quis velit glorioſulum Regulum de ſe primùm, dein de filio dixiſſe.

QVANQVAM *minor vis bonis quam malis*

Improborum audacia, bonorum debilitas.

ineſt] Sic ferè comparatum à natura vt virorum bonorum in rebus ſeriis langueſcat impetus: improborum augeſcat audacia & induſtria.

Imperitia & temeritas, ferè comites.

Ἀμαθία μὲν θράσος, λογισμὸς δ' ὄκνον φέρει] Audacia & temeritas ferè ſunt indiuiduæ comites ignorantiæ: at eruditio omnis ingenua & ſolida cunctationem habet, neque quid committere audet temerè, vt quę vſu longo edocta multa videat, pluribus etiam prouideat.

Eruditi verecundi.

RECTA *ingenia debilitat verecundia, peruerſa cōfirmat audacia*] Affinis ſuperiori & hæc ſententia, ad commendationem eruditionis ſolidę: quę ſi recte fundata ſit, adiunctam ſemper habet vna ſecum verecundiam & modeſtiam, quę cuſtos virtutum omnium alio loco dicitur.

Reguli vitia.

EXEMPLO *eſt Regulus, imbecillum latus, os confuſum, &c.*] Imbecillum latus arguit nullam fuiſſe homini actionem, quanquam ſe pro Oratore ſeu patrono cauſarum venditaret: os confuſum, ſignificat memoriæ defectum, & inſignem impudentiam. Nam & eo certe turpi vitio perſtringitur Regulus: & duri oris hominem, pro impudenti vſurpari ex auctoribus Latini ſermonis liquet.

Duri oris homo.

VT *à pluribus orator habeatur*] Veteres ita: vt plurimis orator habeatur.

Orator vir malus, dicendi imperitus.

ORATOR *vir malus, dicendi imperitus*] Secus quam bonus orator definitur à Fabio: etenim vt vir bonus, ad morum probitatem,

quæ dicenti præſtat, & dicendi peritus ad illam ἑρμηνευτικὴν δύναμιν referunt; ſic contrà improbus, & infans, hoc eſt probroſus & linguæ tumultuantis homo inceſſitur, dignus qui in Morboniam potius ablegetur, quam patrociniis admittatur. Martialis, feſtiuus ſcriptor, Regulo tribuere videtur eloquentiam lib. 5. epigrammate 29. in Mamercum. Loquens Regulus.

Vt bene loquatur, ſentiátque Mamercus,
Efficere nullis, Aule, moribus poßis;
Pietate fratres Curios licet vincas,
Quiete Neruas, comitate Ruſones,
Probitate Marcos, æquitate Mauricos,
Oratione Regulos, iocis Paullos.
Rubigineſis cuncta dentibus rodit,
Hominem malignum forſan eſſe tu credas?
Ego eſſe miſerum credo, cui placet nemo.

Sed artifex ille popularis ad vulgarem opinionem multa, ſeriò interdum, nonnunquam εἰρωνικῶς & falsè iactat, aut aſſeuerat, vt hoc maximè ſcazonte, quo quidem Regulo huic orationem tribuit; quam tamen loquentiam potiùs, quàm eloquentiam poſſimus interpretari. Eſt enim id Martiali familiare, vt arguta dicacitate pungat, & quem laudet, etiam ſerio mordeat, & ſæpe blandè iugulet.

HABESNE *quo tali epiſtolæ parem gratiam referas? habes ſi reſcripſeris*] Vet. omnes ſi reſcripſeris.

VT *ait Demoſthen.* ἐπάρας τὴν φωνὴν *&c.*] Attollens vocem, aut voce vel gutture ſer-

monem attollens: quod fieri ab eo ſolet, qui vt grauitatem verbis ſuis addat, ſi elata voce, & quaſi gutture verba faciat.

Ineptus. EST *enim tam ineptus, vt riſum magis poſſit exprimere, quàm gemitum*] Argutum hoc, nec ſine morſu cauillum. vt enim riſu inepto nihil ineptius: ita inepto, & ſimulato, & importuno & eloquentię oſtentatore nihil magis ridiculum eſſe poteſt.

AD EPISTOLAM 8.

QVOD multi ex amicis, ſed Arrianus in primis, auguratum Plinio gratularentur, tum quod id grauiſſimo Principis iudicio conſecutus eſſet dignitatis; tum quod ſacrum & inſigne haberetur: ſed & quod ſocero ſucceſſerit: quod denique Cicero augur fuerit.

NAM *cætera*] Vet. nam alia.

OB *hoc maximè*] Vet. hoc maximè.

Eloquentem eſſe, quàm magiſtratum, pręſtat. QVÆ *ſunt in manu hominum & mihi & multis contigerant: illud vt adipiſci arduum, ſic etiam ſperare iniurium eſt*] Dignitates & honores Reip. conſequi magnum eſt, quodque a principis liberalitate manare poſſit: at eloquentia diuinum donum, & quod non niſi naturæ cuidam meliori tribuitur. Nec enim virtus hæc, oratoria nempe, quam rectè in perpetuo eſſe magiſtratu quidam ſtatuerunt, non ſumit, aut ponit ſecures arbitrio popularis auræ.

AD EPISTOLAM 9.

SIGNIFICAT Baſſum Iulium ſæpe in iudiciis accuſatum, periclitatúmque, hinc Bithiniam ſortitum, rediiſſe reum, quod quædam à prouincialibus accepiſſet, accuſatum à Theophane qui vnus erat ex legatis, defenſum à Plinio & Albino, tandem abſolutum. huc confer 20. epiſt. lib. proximè ſeq.

HOMO *laborioſus*] Vir magnus, vt al. leg.

ET *aduerſis ſuis clarus*] Vt plerique inglorij & ignoti eſſent, niſi aduerſis fortunæ caſibus patientiæ exemplum præbuiſſent. Ouid. 4. Triſt. Aduerſis ſuis clari.

Quæ latet inque bonis ceſſat non cognita rebus,
Apparet virtus, arguitúrque malis.

VIR *paratus & vehemens*] Peritus, tantùm, in vetuſtis.

FAX *accuſationis & origo*] Quaſi inſtigator, vt vulgus appellat, in iure delator. à bello ſumpta tranſlatione: & apud Fabium cum ait lib. 1. dicendi ſubdidiſſe facem: & Seneca, poëtarum carmina noſtris animis faces ſubiicere. Fax accuſationis.

DE *conſpiratione*] Conſenſu, vt vetus: ſed non video quam hæc ſequentibus cohęreāt.

HOC *illum onerabat quod homo ſimplex & incautus quædam a prouincialibus vt amicis acceperat*] Accuſatio ea, repetundarum in Iure dicitur, de quo l. fin. ad leg. Iul. repetund. cod. Actio repetundarum.

LEX *munera accipi vetat*] Lex in totum

Munera non capiunda cauſidicis.

munera vetuit accipi iudicibus, imo etiam quid emi, niſi victus quotidiani cauſa. hoc tamen addito temperamento, οὔτε πάντα, οὔτε πάντοτε, οὔτε παρὰ πάντων, nam valde inhumanum à nemine accipere: ſed paſſim, viliſſimum; & per omnia, auariſſimum. Philo Iudæus de Offi: Iudi: Spartian. in Peſcennino Nigro tradit eum conſtituiſſe ſalaria iudicibus è publico, ne cui eſſent oneri; adieciſſéque, iudicem nec dare debere, nec accipere. Ea lex Cincia fuit, quam & muneralem quidam appellant; ea fuit, qua cauebatur de donis & muneribus, ne quis vltra modũ acciperet, exceptis cognatis perſonis, vt apud Vlp. lib. regul. tit. 1. malè eum nonnulli colligunt modum fuiſſe, aureorum ducentorum, ex l. ſancimus, C. de donat. quod referre malim ad Theodoſij & Valentiniani conſtitutionem, l. vlt. C. Theod. de ſponſalib. Eadem lege etiam vetabantur patroni cauſarum aliquid pro patrocinio à clientibus accipere; vt Tacitus lib. 11. annal. retulit. Quam legem pridem deſuetam Auguſtus reſtituit, addita quadrupli pœna; Dione teſte, lib. 54. ex l. Iulia. repetund. Tandem latum ſenatuſconſultum & Traiani temporibus, de quo Plin. hîc: quo in litis ingreſſu litigatores iurare cogerentur, nihil ſe quicquam ob aduocationem dediſſe, vel promiſiſſe, interpoſito ſtipulationis nexu aut cauſæ, datis fideiuſſoribus. Tamen lite deciſa, permiſſum erat aduocatis honoraria dare & accipere; dum tamen licitam quantitatem non excederent,

Lex Cincia.

hoc eſt, dena ſeſtertia, ſeu aureos centum: quę ſumma dicitur honorarium licitum, licitus modus, & licita quantitas, L. 1. de variis & extr. cogn.

REM *manifeſtam inficiari augentis erat crimen, non diluentis*] Verè id quidem & grauiter, quis enim ſuſtineat rem vel luce meridiana clariorem, vt infectam negari? contrà, ingenuè & verecundè fateri crimen, interdum prodeſt, ſi non ad abſoluendum, at certè ad pœnam leniendam. quod & video inter pręcepta Rhetorum: & id ſeruaſſe Tullium orationibus aliquot, vt Sullana; Cœliana & aliis memini. Inficianda non ſunt apertè vera.

VENIAM *peterem? iugularem reum*] Qui veniam petit, quoquo petat modo, crimen fatetur. quod vnum inter oratoria præcepta numerant quibus id curæ. Veniam petere, fateri crimē eſt.

NAM *cùm è lege*] Vet. ex lege.

VEREBAR *ne me* (*ne mox, vt in manuſc.*) *corporis vires iterato labore deſererent: quę difficilius eſt repetere quam iungere*] Idem penè Cicero de legib. 1. Ego animi pendere ſoleo, cùm ſemel quod orſus traducor alio; neque tam facile interrupta contexo, quam abſoluo inſtituta. Facilius inſtituta perſequi, quā interrupta reſumere.

DESERERENT] Vet. deficerent.

VARIETATEM *duarum*] Alij, varietatum duarum.

ATQVE *etiam nocte illatis lucernis*] Nocte, in vet. non habetur.

PRO *Baſſo Titius Homulus*] Titius, in cod. vet. abeſt.

CVM *tam diuerſa cenſuerint*] Vet. qui tam diuerſa.

NON *ſine ratione veniam dedit facto, vetito quidem*] Video aliter in codic. manuſc. interpunctum: non ſine ratione veniam dedit, facto vetito quidem.

QVO *potes æſtimare*] Vet. exiſtimare.

BASSVS *magna frequentia*] Mira, vt vet.

Epiſtola προδρόμος. EPISTOLAM *πρόδρομον*] Ea eſt πρόδρομος epiſtola, quæ libro præfigitur, & quæ vel auctoris conſilium, vel argumentum quaſi citato curſu aperit. cuiuſmodi fortè prima lib. primi.

AD EPISTOLAM 10.

SABINA Modeſto ſeruo & libertatem & legatum reliquerat, quod tamen quia ſcriptum non eſſet, quidã ex heredibus nón deberi aſſeuerabat. Contra Plinius defunctę voluntatem eſſe religioſe ſeruãdam ſuadet.

IDEM *tamen*] Eidem tamen, vet.

Prudẽtes, pro Iuriſconſultis. CVM *prudentibus*] Cum peritis. vtrumque rectè. nam prudentes vel periti pro Iureconſultis accipi non raro video.

RELIGIOSISSIME *ſoleas cuſtodire defunctorum voluntatem*] Quod ex viri boni officio eſt, & Iura pręcipiunt vide 2. 16. & 5. 7.

Honeſtas neceſſitas NEQVE *enim minus apud nos honeſtas, quam apud alios neceſſitas valet*] Honeſtas prima virtutum omnium, vel officij omnis honeſti fons, vt Ciceroni Officiis. Quæ honeſtas tantumdem apud ſapientes virium habet,

qui ſponte virtutem colunt, vitia oderunt, ob ſolam eorum turpitudinem; quàm apud ſtultos neceſſitas, qui metu legum agunt omnia, qua de re bellè Cic. 1. legum & Horat.1.epiſt.16.ibi

Cautus enim metuit foueam lupus, accipitérque
Suſpectos laqueos,&c.

AD EPISTOLAM II.

EXSILIVM Liciniani, qui ſub Domitiano reus inceſtus cum Veſtali virgine factus erat,exponit.

MINVTIANO] Vet.Cornelio.

EXSVL *de Senatore, Rhetor de Oratore fieret*] Simile illud Iuuenalis. Exſul de Senatore, Rhetor de Oratore.

Si fortuna volet, fies de Conſule Rhetor.
Si volet hæc eadem, fies de Rhetore Conſul.

CARENT *togæ iure quibus aqua & igni interdictum eſt*] Vſum togæ non fuiſſe conceſſum peregrinis,ſicuti neque iis quibus igni & aqua fuiſſet interdictum,vel deportatis,l. ſed ſi hac lege,D.de in ius voc. l.1.de hered. inſtit. Vſus togę.

DIGNVM *tamen illum*] Legitur indignum, in membranis.

QVI *hæc ipſa ſtudia inceſti ſcelere maculauerat*] Vir qui alienus eſſe ab omni ſcelere debuit,eóque pudore in tractandis honeſtis ſtudiis,quę literatos decent,quaſi caſta Muſarum contubernia videretur flagitiosè inceſtaſſe.

INGENTI *inuidia deſtitutus*] Verbum

Deſtituere., deſtituendi, energiticũ eſt, vt illud Maronis,

Et freta deſtituent nudos in littore piſces.

Sueton. in Auguſto cap. 56. de Aſprenate, cunctari ſe, ne ſi ſupereſſet, eriperet legibus reum; ſin deeſſet, deſtituere, ac prædamnare amicum videretur ibidem 65. fortuna deſtituit in Claudio 45. quem honorem à Nerone deſtitutum. In Nerone 2. repente deſtituit. ibidem 40. vt quam deſtitueretur. & paſſim. idem in Galba 11. deſtituto ſimilis in Domitiano, 14. quod poſt deſtitutionem. Seneca epiſt. 9. Qualis vita futura ſapientis, ſi ſine amicis relinquatur in cuſtodiam coniectus, vel in aliqua gente aliena deſtitutus? quibus ex locis intelligimus, deſtituere, non eſſe ſimpliciter deſerere, ſed de ſtatu deiicere, quanquam & is deſtituere dicatur, qui quod promiſit, non præſtat. Cic. in Quinctiana: deſtitutione illa perculſus à Scapulis dies aufert, &c. & patruum ab Antonio deſtitutum dicit alio loco.

CORNELIAM *Veſtalium maximam*] Manuſc. noſtri, Corneliam Maximilla Veſtalem.

Damnatio inceſtarũ virginum. CORNELIAM *defodere viuam*] Quod moris olim fuiſſe Dionyſ. Halicarn. lib. 8. & 9. & Iuuenalis Satyra 4. referunt,

Nemo malus fælix minimè corruptor & idem
Inceſtus cum quo nuper vittata iacebat,
Sanguine adhuc viuo terram ſubitura ſacerdos.

Vide Liuium lib. 2. 4. 8. & locis aliis Iul. Obſeq. de prodig. Oroſ. 2.

CVM *moti exemplo*] Vet. exemplis.

ABSEN-

ABSENTEM *inauditámque damnauit inceſti*] Abſentem tamen & inauditum condénari iura vetant, l. 5. D. de pœn. Abſentem damnari nefas.

CVM *ipſe fratris filiam inceſto non polluiſſet ſolùm, verumetiam occidiſſet*] Duo grauiſſima crimina inceſtus & parricidium, de quibus tit. ad l. Iuliam de adult. item ad l. Pompeiam de parricid. Inceſtus & parricidia

NESCIÓ *an innocens, certe tanquam nocens ducta eſt*] De rei veritate non liquebat, de iudicato conſtabat. Modeſtè id & ſobriè dictum ab homine verecundo qui nihil temerè pronunciet, ne quid rumoribus vulgi dare videatur, aut detrahere auctoritati rei iudicatæ, quæ aliàs pro veritate habeatur. Rerum iudicataru n auctoritas.

RESILVIT] Reſiliit, vt vet.

FOEDVMQVE *contagium* (*ſcilicet tortoris*) *quaſi plane à caſto, puróque corpore nouiſſima ſanctitate reiecit*] Fœdum contactum, vet. habét. Proditum ex veterum monumentis, funeſtũ & impurum fuiſſe habitum tortoris contactum, cui & ne quidem in vrbis continentibus locis morari ius eſſet: & legibus etiam vetitum ne virgo innupta, caſtáque, capitali pœnæ ſubiiceretur. Cui tamen legi (obiter dixerim) fucum fecerunt, qui Seiani filiam, puellam immaturam, tortori ſtuprandam permiſerunt, vt citra legis præiudicium interficeretur. Ita enim Dion in Tiberio, τῆς κόρης προδιαφθαρείσης ὑπὸ τοῦ δημίου. Perperam enim legitur in vulgatis δήμου: quod non aſſequutus Græcus interpres, quaſi à populo vitiata eſſet (quod ridiculum, pla- Carnifici non licuiſſe in vrbe morari. Nefas olim virginem damnare capitis.

néque fœdum dictu) impegit in erratum turpe, à quo ſe facilè vindicaſſet, ſi eandem apud Suetonium hiſtoriam euoluiſſet: verùm hæc παρέργως.

Quibus curæ fuit in morte honeſtè cadere.

Omnibus *numeris pudoris.* Πολλὴν πρόνοιαν εἶχεν εὐσχήμως πεσεῖν] Euripidis hæc verba de Polyxena, ni fallor: quæ & apud Ouid. ſollicita fuit dum morti proxima caderet, aliquid non honeſtè detegeretur, quod imprimis natura eſſe tectum voluit. Sic enim & ille;

Cura verecundiæ.

Tunc quoque cura fuit partes velare pudendas,
Dum caderet, caſtique decus ſeruare pudoris.

Idem 2. Faſt. de Lucretia: vt Plut. Micia Ariſtodemi lib. de claris mulieribus. Iuſtinus de Olympiade Alexandri matre, lib. 14. Sed & Cæſar in Senatu dum confoditur, toga caput obuoluit, ſimul ſiniſtra manu ad ima crura deduxit, quò honeſtius caderet, etiam inferiore corporis parte velata, Suet. in Cæſare 82. cap.

Flagriones ſerui dicti ſunt.

Celer *eques Romanus, cui Cornelia obiiciebatur cùm in comitio virgis cæderetur, &c.*] Id fuiſſe iudicium extraordinarium ex eo liquet, quòd ſeruos tantùm virgis flagríſque cædi conſuetum eſſet; vnde & flagriones & lorarij dicti, ſicuti & flagritribæ Comicis; ac liberos homines fuſtibus: Apud Terent. ſic alloquitur quendam lenonem adoleſcens:

Pœna ſeruilis.

Vſque ad necem operiere loris.

Leno reſpondet: *loris liber.*

Quaſi diceret, nefas eſſe liberum hominem loris ſeu virgis cædi. At Cic. 3. Antonia. Fu-

ſtuarium meruerunt legiones, &c. Hunc veterem morem tyranni ſequuti non ſunt, vt pœnarum nouitate ſuam cupidinem explerent. Refert enim Sueton. Domitianum ſtupratores virginum in comitio ad cędem iuſſiſſe verberari, excepto viro Prætorio; cui dubia etiam tunc cauſa. Pœnam legis Paulus, D. de incend. & rui. memorat.

LOQVVTVS *eſt pro abſente Herennius Senecio tale quiddam, κεῖται Πάτροκλος*] Hom. Iliad. ς id eſt, *Jacet Patroclus.*

VT *gaudio proderetur*] Al. prodiret.

SVMMAM *rerum nunciat fama, non ordinem*] Vt tumultuarium ferè quicquid recens fama enunciat, ordinem non poteſt aſſequi, quia ferè iudicio caret, & quaſi ima ſummis, leuia grauibus miſcet. Fama narrat ſummã rerum, nõ ordinem.

AD EPISTOLAM 12.

SALARIVM Scribæ ante tempus Marcellinus Quæſtor receperat, quod cùm apud ſe reſidere nollet, Cæſarem conſuluit, & poſteà Senatum, quid de ſalario agẽdum eſſet: id factum laudat Plinius.

QVI *fortè obtigerat*] Vet. ſorte.

ITAQVE *reuerſus*] Al. rurſus.

CÆCILIVS *Strabo*] In vet. Cælius.

OMNES *qui gloria famâque ducuntur, mirum in modum aſſenſio, & laus à minoribus etiam profecta delectat*] Exemplo Demoſthenis, qui ſibi valdè placuit quod ab anu obuia laudatus eſſet, cum hoc elogio; οὗτος ὁ Δημοσθένης: Laudis affectator Demoſthenes.

quod Plin. etiam lib. 9. epiſt. 23. retulit, & nos ex Cicer. adnotabimus.

Ita *reueretur*] Vet. veretur.

Vt *iudicio tuo plurimùm tribuat*] Al. multũ.

Gloria lata quàm magna iuuat.

Etenim *neſcio quo pacto vel magis homines iuuat gloria lata quàm magna*] Quotquot enim ſunt animo generoſo, ſuas laudes percupiũt ad quamplurimos peruagari, nec eas paucorum hominum quaſi cancellis contineri.

AD EPISTOLAM 13.

Qvia nullus eſſet Comi litterarũ profeſſor, ideóque ſui municipes Mediolanum peterent ad ingenij cultum capiendum, parentes hortatus eſt vt doctorem cõquirerent, cui tertiam pacti honorarij partẽ ſe daturũ pollicitus. Ea de re ad Tacitũ Cornelium hæc epiſtola.

Facilius abſoluere inſtituta, quã interrupta perſequi.

Vereor *ne ſi hanc intentionem iam in finem intermiſero, ægre reſumam*] Pro intermiſero, al. hab. laxauero. Locum hunc cũ ſuperiore illo cõfero, qui eſt ep. 9. proximè ſuperiore: cui & adiunxi Cic. illud, è 1. de Leg. Nõ tam facilè interrupta contexo, quàm abſoluo inſtituta.

Intermiſero] Al. hab. relaxauero.

Hac *præcurſoria epiſtola*] Προδρόμῳ. In aliis eſt præceptoria, quod verbum puto à quodam nimium diligente ſubſtitutum detracto verbo Greco, quod ei minus ad ſtomachum faceret.

Privs *accipe cauſas rogandi, deinde ipſum quod peto*] Honeſta eſt cauſa rogandi, qua a-

gitur de educatione liberali, qua conſultatione nulla alia maior aut grauior haberi debet, vt Socrates in Theage Platonis admonet. Sic & aliò loco Secundus 2.epiſt.13. nempe, cùm rogare efficaciſſimè qui rogandi cauſas reddat. Educatio liberorũ.

V B I *aut iucundius morarentur quàm in patria, aut puditius continerentur quàm ſub oculis parentum, aut minore ſumptu quàm domi?*] Al. pro pudicius legunt, pudicitius. Argumentum hoc illuſtrauit eruditè Fab. Quint. Orat. Inſtit. lib. 1. cap. 2. Vbi educãdi liberi.

O M N I A *autem peregrè emuntur*] Hæc abſunt à cod. Fauierij.

C O N F E R R E *vobis placebit*] Al. nobis.

T O T V M *pollicerer, niſi timerem ne hoc munus meũ quandoq; etiã ambitu corrũperetur*] Res enim vel optimis inſtitutæ legibus facillimè deprauantur, niſi ambitionis aditus quibuſdã bonis conditionibus præcludantur. Mediocris liberalitas

N A M *qui fortaſſe de alieno negligentes, de ſuo diligentes erunt*] Cautio hæc cordati & ſapiẽtis viri, qui occurrit hominum oſcitantiæ, vt eorumdem præclaro commento excitet induſtriam.

E D O C E A N T V R *hîc*] Educentur, in vet. manuſcr.

V T *ex copiis ſtudiorum quæ à te ex admiratione ingenij tui conuenit*] Laudatio Taciti, qui ſuo æuo inter precipuos oratores fuit, cuius Annales ab exceſſu Auguſti ad Neronis mortem & hiſtoriæ ab exceſſu Neronis ad Neruæ imperium ſatis ſupérque oſtẽdunt, qua- Taciti Annales & hiſtoriæ.

lis ille quantúſque fuerit.

Fiducia ingenij.

S i *quis fuerit repertus qui ingenio ſuo fidat*] Sic Caius l.2.de orig.iu. Labeo ingenij qualitate & fiducia doctrinæ plurima innouare inſtituit. Paulò poſt; ante tempora Auguſti publicè reſpondendi ius non à principibus dabatur, ſed qui fiduciam ſuorum ſtudiorum habebant, conſulentibus reſpondebant.

AD EPISTOLAM 14.

VVlt excuſari Paterno laſciuiam ſuorum carminum: ei liberum facit imponendi nomen quodcunque videbitur: denique ſi quæ minus probabuntur, admoneat.

O b l e c t a m v s *ocium*] Al.leg. oblectamur ocio, ſanè melius, quamquam receptam lectionem eruditi homines non improbét.

Plinij endecaſyllabi.

H i s *iocamur*, *ludimus*, *&c*.] Materia endecaſyllabon; quem librum Plinianum vt alios multos, vel inertia vetuſtatis, aut certè iniuria temporum amiſimus.

M o d o *elatius*] Al. altius.

Dicendi characteres.

D e s c r i b i m v s *aliquid modò altius, modò preſſius*] Multa dicendi genera quos χαρακτῆρας vocant, Rhetores obſeruarunt; ex quibus hi ex materia imprimis celebrantur, ἐλεγκτικοὶ, reprehenſorij, ſeu argumentatiui, vt ita loquar, ad arguendos qui contra diſputant: Alij δογματικοὶ, ad docendum compoſiti, vulgò diſciplinales, quibus morales ſententias, & alia quædam ad apertè &

ſimpliciter docendum cōplectebantur. Sunt & ἐνθυμηματικοὶ, enthymematis conſtantes ad veriſimilitudinem comparati. Itémque ἐριστικοὶ, contentioſi, in quibus perpetuò diſceptatur, éſtque magna litium & contentionum turba. Verùm hîc intelligi puto dicendi genus duplex à forma potius, quam variè Plinius inducit pro animi ſententia, vt qui nunc ſtilo tenui, nunc altiore; aut nunc copioſè & ſublimiter, nunc etiam preſſè & tenuiter ſcribat.

ALIA *aliis, quædam fortaſſe omnibus placeant*] Vt —— *trahit ſua quemque voluptas.*

Nec omnes poſſunt idem durare probantes.

quod Horatius ait.

EX *quibus ſi nonnulla tibi paulò petulantiora videbuntur, &c.*] Deprecatur verſuum ſuorum ſalacitatem, vel certè iocos non ſatis dignos homine togato: quod ipſum tamen apologia purgaturus eſt, epiſt. 3. lib. 5. ſeq.

NE *quidem verbis nudis abſtinuiſſe*] Fortè legerem, verbis nuptis. nam & reperio verba nupta, pro ſalacibus & inuerecundis, vt apud Comicum quendam;

Virgo ego ſum, verba nupta non loquor,

& veteres ſæpe nuptialibus verbis ad omne genus libidinis abutebantur. Plaut. Hęc quidem Eraſto quotidie viro nubit; nupſit hodie, nubet mox noctu; nunquam ego hanc viduam cubare ſciui: nam ſi hæc non nubat, lugubrem fame familia pereat. Martial. de quodam; Verba nuda, vel nupta.

Nolito fronti credere, nupſit heri.

Et Demoſthenes Æſchinis matrem fuiſſe meretricem innuens, dicit eam ſolitam χρῆσθαι τοῖς μεθημερινοῖς γάμοις. Videtur autem alluſum ad id vetus, Dicta turpia factis turpibus affinia. Ariſtot. 7. magnorum Moral. ἀἰσχρῶς λέγειν ὁ ποιῶν τὴν αἰσχρὸν γίγνεται, καὶ τὸ ποιεῖν σύνεγγυς, id eſt, Ex licentia turpiter loquendi, ſequuntur & facta turpia. Cicer. pro M. Cælio, monet Atracinum adoleſcentem, vt qualis ſit, meminerit; vt quantum à rerum abſit turpitudine, tantum ipſe ſeiungat ſeſe à verborum obſcœnitate. Plutarch. de Poſthumia, quæ quod rideret ſolutius, & cum viris liberiùs confabularetur, accuſata eſt impudicitiæ: ſed cùm innocens deprehenderetur, à Spurio Minutio Pontifice admonita eſt, μὴ χρῆσθαι λόγοις ἀσεμνοτέροις τοῦ βίου, ne deinceps vteretur verbis ſolutioribus quàm vita eſſet.

Dicta turpia factis turpibus affinia.

QVAM *Catullus expreßit;*

Nam caſtum eſſe decet pium Poetam
Ipſum, verſiculos nihil neceſſe eſt:
Qui tunc denique habent ſalem & leporem,
Si ſunt molliculi & parum pudici.]

Poetæ verſus laſciui, vita caſtâ.

Horum verborum ſententia explicatior fit ex iis quæ à nobis collata ſunt ad 3. epiſtol. lib. 5.

NEC *deterius in alio putare*] Vet. nec deterius aliud putare.

NAM *vel excuſare, vel commendare ineptias ineptiſſimum eſt*] Acutè id, & ad oratorum morem, qui id maximè commendari volunt, quod vehementer extenuant: vt & Poëtæ

qui ſuas nugas ſuáque ludicra eleuant, quæ tamen pro ſeriis habere ſoleant: quod vt opinor faciunt, vt priores occupent, quod aliis dictum nollent:

——— *ſic ars deluditur arte.*

METRI *lege conſtringitur*] Alij cod. conſcribitur.

SIVE *eidyllia*] Vet. edullia.

QVÆRE *quid agas*] Quare quid agas. vt veter.

AD EPISTOLAM 15.

OMINATVR proximè ſequentis anni conſulatum Fundano, ideò petit Aſiniū Baſſum Quæſtorem ſibi deligat, adoleſcentem ſuo iudicio, & numeris omnibus commendatiſſimum.

IDEM *ſentias*] Vet. idem facias.

CVM *ſit ad connectendas amicitias vel tenaciſſimum vinculum, morum ſimilitudo*] Id & Tullius paſſim, ſed imprimis in Lęlio, ſicuti Plato in Lyſide. Similitudo morū.

SINGVLOS *filios orbitatis*] Al. orbatis.

QVEM *diliges vt ego, ſi vt ego propius inſpexeris*]. Eum eſſe Plinianum candorem aliàs obſeruaui, vt amicos impenſiſſimè commēdet, pluriſque interdum faciat, quàm reuera ſint. Candor Plinij.

NESCIO *an dicam, quod me pater & ſentire & dicere cupit, adoleſcentis verecundia vetat, ipſo patre melior*] Simile id elogium Diomedis apud Horat. 1. Carm. 15.

— ecce furit te reperire atrox
Tydides melior patre.

Ex Homerico Iliad.4.vbi Stelenus ſe & Diomedem patribus eſſe meliores. At de iſta quidem certè magnifica laudatione qua dicitur, filius patre melior, alij viderint. Quãquam enim verum videri elogium poſſit, (quotus enim quiſque eſt qui neſciat multos eſſe patribus meliores?) ambientis tamen & patrocinãtis hominis vox videri poteſt, quàm ſinceri prorſus & verecundi.

IN *filij locum aſſumas*] Reſpexit ad morem veterem. Nam qui Quæſtores erant, Conſules, aut alios magiſtratus ſub quibus erãt, loco parentum habebant, quod & ex libris Iuris liquet.

Amor votis ſuis præcurrit.

IGNOSCE *quia votis ſuis amor plerumque præcurrit, deinde quod in ea ciuitate, in qua omnia quaſi ab occupantibus aguntur, quæ legitimum tempus exſpectant, non matura, ſed ſera ſunt*] Effingit arguto penicillo ſui ſeculi mores, haud abſimiles noſtris, quibus omnia corripiuntur ab occupantibus: quo enim ſunt amore parentes in liberos, ſtatim vt ſapere & ferri incipiunt, eos Reipubl. muniis deſtinant, iiſq; militias quocunque ſuffragio mercantur: nempe quia votis ſuis amor præcurrit, hoc eſt, rei honorificæ occupandæ, obtinendæque ſummam eſſe cupiditatem debere cenſent, vt non priùs quieſcant, quàm rem expetitam arripuerint: ſcilicet in ea ciuitate in qua omnia quaſi ab occupantibus

Parentum affectus in liberos.

Præcoces magiſtratus.

aguntur, legitimum tempus non exſpectent. Honeſtã quidem oratio, ſed vereor ne nimia ambitio, eàque intempeſtiua nobis aliquid apportet mali, quod ita citò, vt eſt in Næuij Poëtæ ludo, prouehantur ad res noui, ſtulti, adoleſcentuli: de quibus iamdudum querimur, & quod auro venalia iura. verum quas aſſequi cupimus præſumptio rerum nos valdè incendit, adeo vt ſi id prorogetur, ætáſque firmior exſpectetur, verentur ne primus impetus, qui erat ſtatim melioribus occupandus, aut langueſcat, aut flectatur in laſciuam quandam inertiam. Is parentum ſenſus eſt, ea vox, id inſtitutum, quod quanti fieri debeat, aliis permittó diſcutiendum.

Prouecti ad Remp. noui, ſtulti, adoleſcentuli.

Omni *opera*] Vet. omni opere.

AD EPISTOLAM 16.

Hortatoria eſt ad ſtudium ex adiuncto honore, quod ipſum ſuo exemplo commonſtrauit, qui in cauſa quadã peroranda ſe auditum ait fuiſſe magna auditorum frequentia & aſſenſu.

Stvdeamvs *ergo, nec deſidiæ noſtræ prætendamus alienam*] Malè exemplo viuitur, inquit Seneca, dum non quid deceat, ſed quod fit, attenditur potius; nec ratio ſuadeat, ſed opinio, maláque conſuetudo ſponte ducat euntes. Quid enim attinet ſentire & ſapere cum ſponſis Penelopis, nebulonibus, Alcinoíſq;, qui ab omni liberali ſtudio alieniſſi-

Exemplo malè viuitur.

In quoſdã remiſſos & ignauos.

mi, putant ſine liberalibus artibus cõmodè viui poſſe: iners omnino genus, & fruges cõſumere natum, ex eóque inſanum. Et,

— *Antyciras dignum ſorbere meracas.*

AD EPISTOLAM 17.

POLLICETVR ſuam operam in defenſione Corelliæ aduerſus Cæcilium Caium, quamquam deterreri poſſet, tum quia eſſet ei ſi non familiaris, certè amicus: tum quia ille Conſul deſignatus exiſteret.

CONTRA *C. Cæcilium*] Al. Cælium.

Amici officium.

ROGARI *non debeo, vt faciam quod mihi non facere turpiſſimum eſt*] Id ex amici officio, vt facere etiam non rogatus debeat, quod ad res amici conducere ſciat: id genus obſequij vt pote neceſſarium, ſi vel incuria, vel ignauia prætermittitur, nulla ſanè victima expiari poteſt.

Suum cuique pulcrum.

CVIVS *nobis hoc maior agenda reuerentia, quod iam illo functi ſumus. Naturale eſt enim cuique, vt ea quæ quis adeptus, ipſe quàm ampliſſima velit æſtimari*] Suum cuique pulcrum, vt in vet. prouerb. vt quiſque dignitates eas quas ſit conſecutus, non minimas putet: non quòd reuera tanti ſint, ſed quia naturale vitium, φιλαυτία, hominem ita lactet, vt nihil de ſe parum putet.

Amor ex iudicio.

ADMIRATVS *ſum, poſtquàm penitus inſpexi*] Iudicium id de ſolidè docto, cuius eo maior eruditio intelligitur; quo inſpicitur magis. Sic de Iſæo ſuprà 3. epiſt. lib. 2. Magna

Iſæum fama præceſſerat, maior inuentus eſt. Is amor & admiratio ea ex iudicio manauit. Sic alio loco dixit, ſe cùm ſæpius docti hominis librum legat, tamen tanquam nouum legere. Cic. de Archia: Sic aduentus eius celebrabatur, vt famam ingenij expectatio hominis, expectationem ipſe aduentus admiratióque ſuperaret.

PAVLISPER *ſe intra ſilentium tenuit, quod illi plurimum auctoritatis addebat*] Ita Vlyſſen pro armis Achillis diſceptaturum effingit Ouidius 13. Transformat. Silentium Oratoris.

——— *donec Laertius heros*
Adſtitit, atque oculos paulum tellure moratus,
Suſtulit ad proceres.

OBVERSATVR *oculis ille vir*] Præclarum hoc elogium certè, & exquiſitum Corellij; qualia multa ſimilia leguntur in Ciceronis orationibus.

NECESSE *eſt, inquit, parum laudem Secundum, quia nihil, niſi ex conſilio meo, facit*] Seipſum laudare, ſtulti & arrogantis eſt, ſeu è directo fiat, ſeu obliquè. ab ea ſententia non diſcrepat Cic. 2. Academ. quæſt. Cuius mihi conſilium, inquit, (intelligit autem Lucium Lucullum) & auctoritas quæ tum in maximis rebus profuiſſet, dicerem, niſi de me ipſo dicendum eſſet. itaque priuabo illum potiùs debito teſtimonio, quàm id cum laude mea communicem. Seipſum laudare, ſtulti.

AD EPISTOLAM 18.

COMMENDAT Antonini epigrammata Græcè ſcripta, quæ cùm Latinis nŭmeris exprimere conaretur Plin. multùm ab illis ſe abeſſe ſignificat.

IN *deterius tamen accidit hoc: primùm imbecillitate ingenij*] In vet. ſic: in deterius quidem: accidit primùm imbecillitate ingenij.

Inopia, egeſtas, differunt.

DEINDE *inopia, aut potiùs egeſtate patrij ſermonis*] Ex hoc loco intelligimus, permultùm differre inopiam & egeſtatem. nam inops ſeu pauper is dicitur, non qui omnino iis deſtituitur, quibus vitæ conſulere ſuíſq; rebus poſſit. Eſt enim inops, cui opes non ita magnæ ſunt: vt pauper, à paucò vel paruo ære, inquit Nonius. At egens, velut exgens, cui ne quidem gens relicta ſit, ait Feſtus. Is ergo pauper, qui moderatè quidem viuit, operáque & induſtria, rem ad victum neceſſariam comparare poteſt. Egenùs autem, cui nihil omnino ſuperſtat, vt nihil planè habeat. Ariſtophan. Pluto: πτωχοῦ μὲν βίος ζῆν ἐστὶ μηδὲν ἔχοντα, τοῦ δὲ πένητος ζῆν φειδόμενον καὶ τοῖς ἔργοις προσέχοντα, περιγίνεσθαι δὲ αὐτῷ μηδὲν μέντοι, μηδὲ ἐπιλείπειν. Quibus verbis conſtituit idem diſcrimen inter πτωχὸν καὶ πένητα nam πτωχὸς egens eſt: πένης verò pauper. Cic. 2. in Anton. modò egens, repentè diues. Horat.

——————— *ſemper auarus eget.*

Significat enim extrema quaſi inopia labo-

rare miſerum hominem, qui rebus partis frui neſciat. Idem Tull. ad Attic. Quid te horũ fugit, legibus, iudiciis, ſenatu ſublato, libidines, audacias, ſumptus, egeſtátes, tot egentiſſimorũ hominum nec priuatas poſſe res, nec Rempub. ſuſtinere. Sic Virgil. dixit,

— *duris vrgentem in rebus egeſtatem.* Martial.

——— *ô quantum cogit egeſtas.*

In Paradox. Tull. Quomodo ego diuitem appellabo, cùm egere ſe ſentiat, &c. Itaque paupertatem, vel potius egeſtatem ac mendicitatem tuam numquam obſcurè tuliſti. Seneca epiſt. 17. Non eſt quòd paupertas nos à philoſophia reuocet, ſi ne egeſtas quidém. Idem epiſt. 59. Quanta nobis verborum paupertas, immo egeſtas ſit, nunquam magis quàm hodie intellexi. Ex quib⁹ facilè intelligitur multò grauioré egeſtatem eſſe; quã paupertas ſit. Quo enim loci dicit Hor.

Et laris & fundi paupertas impulit audax
Vt verſus facerem:

Significat ſe non quidem egere, ſed pro facultatum mediocritate non poſſe in ocio viuere vt vellet. Et quidem pauper non eſt,

——— *cui rerum ſuppetit vſus:*

Non puto pauperem, ait Seneca, cui quantulumcunque ſupereſt, ſat eſt. & alia ſexcenta, quæ alio loco me puto vberiùs docuiſſe.

AD EPISTOLAM 19.

SIBI & Hiſpullæ gratulatur, quòd Calphurnia vxor, digna ſuis maioribus, lau-

dibus mariti lætaretur, nec tam corporis illius amore capta, quàm ipſius laudem admiraretur.

Pudicæ matronæ habitus.

Eadem, *ſi quando recito, in proximo diſcreta velo ſedet*] Geſtus hic honeſtæ, caſtæque matronę, quæ dum continetur priuatis parietibus, legendo animum vel oblectat, vel paſcit: ſedétque diſcreta velo. Et quid magis fœminas quàm verecundia decet? quæ vna virtus ſi abſit, quę tuta poteſt eſſe pudicitię cuſtodia?

Muſicam docet amor.

Non *artifice aliquo docente, ſed amore, qui magiſter eſt optimus*] Muſicam docet amor, vt quidam veterum dixit: & Plato in Eroticis.

Ætas non æſtimanda annis.

Non *enim ætatem meam, aut corpus, quæ paulatim occidunt, ac ſeneſcunt, ſed gloriam diligit*] Merito Horat. 2. epiſt. ad Auguſtum, vellicat eos, qui virtutem annis æſtimant,

Miranturque nihil niſi quod Libitina ſacrauit.

Sed hæc fortaſſe procul à Secundi mente: huc etiam non malè quadrant illa Martialis, lib. 4.

Candida perpetuo reſide concordia lecto,
Támque pari ſemper ſit Venus æqua iugo.
Diligat ipſa ſenem quondam, ſed & illa marito
Tunc quoque cùm fuerit, non videatur anus.

Non minùs placent Auſoniana hæc ad vxorem,

Vxor, viuamus quod viximus, & teneamus
Nomina quæ primo ſumpſimus in thalamo.
Nec ferat vlla dies vt commutemur in æuo,
Quin tibi ſim iuuenis, túque puella mihi.
Nos ignoremus quid ſit matura ſenectus:

Scire æui meritum, non numerare decet.

AD EPISTOLAM 20.

QVID de libris Nonij Maximi ſentiat, exponit.

NAM *dolori ſublimitatem & magnificentiam, ingenio vim & amaritudinem dolor addidit*] Sic in membr. nam doloris ſublimitatem & ingenium, ingenio vim & amarit. quæ lectio rectior aliquantò. Cæterum, huic ſententiæ affinis illa eſt Ouidiana 1. Eleg. 7. Vim dolor addit.

Quamlibet infirmas adiuuat ira manus.

Sic de Hecuba 13. Metamorph.

——— *facit ira potentem.*

Idem Ouid. eodem libr. in diſceptatione Vlyſſis & Aiacis, pro Achillis armis,

Talibus atque aliis, in quæ dolor ipſe diſertum
Fecerat.

Notum Maronis illud,

——— *furor arma miniſtrat.*

Idem,

——— *quodcuique repertum eſt*
Rimanti telum ira facit.

Euripid. *αὐτὸς δ' ἐπ' ἐχθροὺς θυμὸς ὁπλίσει χέρα.*

AD EPISTOLAM 21.

DEFLET exceſſum è vita Heluidiarum ſororum ex partu mortuarum, doléreque genus mortis, & queritur Heluidij, laudatiſſimi viri, ſobolem in dies imminui.

Domus fundata.

DOMVM *multis adminiculis fundatam*] A fundo fundatum dicimus, quaſi ex reditibus prędiorum locupletem. Horat. epiſt. 15. lib. 1.
Conſpicitur nitidis fundata pecunia villis.

Amoris mollicies.

NOSTI *in amore molliciem*] Facilè amor cedit, ac remittit ſeſe, nec ita peruicacem ſe præbet, vt qui facillimè ad quiduis flectatur, occaſione rei adamatæ.

PLVRIMVM *timeam, de quo plurimùm ſpero*] Qui cupit, metuit: & eo maior metus, quo amoris obiectum vehementius. fortè huc Seneca epiſt. 23.

AD EPISTOLAM 22.

AGITVR de certamine gymnico apud Viennenſes inſtituto, tollendo, quod viri aliquot graues ita ſentiebant.

Improbus & cæcus.

NEGAVIT] Quidam, negabatur, leg.
DE *Catulo Meſſalino, qui luminibus orbatus, ingenio ſæuo mala cæcitatis addiderat*] Grauis ſanè vox & aculeata, vt ita dixerim, ad maiorem hominis reprehenſionem, qui cęcitati, hoc eſt corporis certè moleſto vitio, ſæuitiam ingenij adiunxerat. Qualiter a Cic. notatur Cærea.

ROMÆ *tolli poſſe*] Cod. vet. Romæ tolli poſſet.

SED *hoc Maurico*] Alij, ſed hoc fortiter Maurico.

NON *miſerebatur*] Vet. leg. miſerabatur.

SÆPIVS *à Domitiano*] Vet. quo ſæpius à Dom.

SÆPIVS *à Domitiano, non ſecus ac tela, quæ & ipſa cæca & improuiſa feruntur, in optimum quẽque contorquebatur*] Delationum, exſiliorum, cædium exempla longè multa ſub Domitiano, vt ex Tranquillo & Dione cognoſcere eſt. Sub Domitiano multi periclitati viri boni.

CONTORQVEBATVR] Vet. contorquebat.

VIENNENSIVM *vitia intra ipſos reſidunt, noſtra latè vagantur*] Principum vitiis inficitur tota ciuitas, vt præclarè Cic. de leg. 2. ſic principis vrbis, hoc eſt Romæ, quam orbis metropolim Modeſtin. appellauit, vitioſis moribus imperium omne corrumpitur: multóque ſunt prouinciarum aut municipiorum vitia tolerabiliora quæ latere & includi in ipſis poſſint, quàm Romę, quæ communis patria eſt. Vitia principum inficiunt totas ciuitates.

AD EPISTOLAM 23.

COMMENDAT honeſtum Pomponij Baſſi ſeceſſum, ſibique optat ocium ſimile, vt ſine dedecore reliquum poſſit æui traducere.

NAM *& prima vitæ tempora, & media patriæ, extrema nobis impertire debemus*] Eſt quędam moriendi opportunitas, vt & viuendi conſentanea rationi, quam philoſophi appellarunt εὔλογον ἐξαγωγὴν, de qua Alexand. Aphrodiſeus diſputatione in Stoicos: Lucret. 3. lib. Moriendi opportunitas.

Cur non vt plenus vitæ conuiua recedis,

Æquo animóque capis ſecuram ſtultæ quietem.

Et Martial.ad Titullum lib.8.

Titulle, moneo, viue ſemper,

Hoc ſerum eſt.

VT *ipſæ leges monent, quæ maiorem annis ſexaginta, ocio reddunt*] Varro de vita Pop. Rom. lib.2. teſte Nonio, ſexagenarij cùm in quintum gradum perueniſſent, erant à publicis negociis liberi, atque expediti & ocioſi. ex quo plerique putant ortum prouerb. Sexagenarios de ponte deiici oportere, id eſt ſuffragia non ferre quæ per pontem ferebant. Ouid.5.Faſt.

Sexagenarios de ponte deiicere.

Pars putat vt ferrent iuuenes ſuffragia ſoli,

Pontibus infirmos præcipitaſſe ſenes.

Cato apud Cic.vt legibus & inſtitutis vacat ætas noſtra muneribus iis, quæ non poſſunt ſine viribus ſuſtineri.& Calliſtrat. reſpondit l.ſemper D. de Iure immunit. ſemper in ciuitate Rom.ſenectutem venerabilem fuiſſe.

AD EPISTOLAM 24.

CONQVERITVR tum de vitæ fugacitate, tum de viciſſitudinibus hominum. arripit occaſionē ex eo quod cùm proximè dixiſſet apud centumuiros, recordabatur ſe nullos habere ſocios, quos primò habuiſſet adoleſcens.

VALENTI] Vet. Fabio Valente.

IN *quadruplici iudicio*] Iudicio, abeſt à manuſcrip.

STVDIIS *proceſſimus*] Abeſt à veterib.

BONORVM *amicitiæ, bonorum obfuerunt*] Vet.ſic: bonorum amicitię, & obfuerunt.

NIHIL *deſperare, nulli rei fidere*] Sententia communis, qua intelligimus varias rerum inclinationes eſſe, vt neque deſperandum continuò, ſi quid aliter ceciderit, quàm ſperabatur; nec etiam ita fidendum, vt certo aliquid euenturum. Huc ferè ſpectant illa Theocriti, Nihil deſperãdum, ſed neque ſuperbiendum.

Θάρσειν χρὴ, φίλε Βάττε, τάχ᾽ αὔριον ἔσσετ᾽ ἄμεινον,
Ἐλπίδες ἐν ζωοῖσιν, ἀνέλπιστοι δὲ θανόντες,
Χὠ Ζεὺς ἄλλοκα μὲν πέλει αἴθριος, ἄλλοκα δ᾽ ὕει. Hoc eſt,

Fidere Batte decet, meliùs cras forſan habebis.
Sperandum eſt viuis, non eſt ſpes vlla ſepultis,
Nunc pluit, aut claro nunc Iupiter æthere fulget.

Huc ſpectat Valerij Maximi pręfatio de mutatione morum & fortunę, lib. 6. cap. 9. Sed quid Horat. lib. Carm. 2. 10. & 11.

Non ſi male nunc & vſque,
Non ſemper imbres.

AD EPISTOLAM 25.

DE reuocata lege Tabellaria, cuius antè meminerat, impudentiam ſuffragatoris arguit, quódque ridicula quędam in tabulis reperta eſſent.

MAGNO *clamore concrepatus*] Vet. habent comprecatus.

QVID *hunc putamus domi facere, qui in tanta re, tam ſerio tempore, tam ſcurriliter ludat?*]

Senatus, vt & prętorium, ſacer locus eſt, in quo ſiquis inuerecunde ſe gerat, non indignus modò eſt, qui hominum cœtibus honeſtis commiſceatur, ſed & extra ordinem puniendus. Quàm enim bellum mimum, & ludionem eſſe priuatim oportet, qui publicè, in ipſo etiam ſenatu, multis audientibus ludicrum & intempeſtiue facetum ſeſe oſtẽtet? Scio equidem & à viris grauibus vſurpari nonnunquam ſales, ſed ſobriè, & ita conſultò, vt ſeruata dignitate emittantur: at paſſim, & nullo rubore dicteria eiaculari, ex eóque ridẽdi captare anſam, ſcurræ eſt, non ſani & circunſpecti hominis.

Decorum loci, & perſonarũ.

ET *vrbanus & bellus eſt*] Duo hęc verba ſuam habent energiam. Vrbanum quidẽ pro paraſito veteres acceperunt, vel qui doctis dictis riſum aucupantur, qui & ſcurra ſeu paraſitus. Itaque vrbani vox, ridiculum hominem ſonat. Horat. 1. epiſt.

Vrbanus.

Mæuius vt rebus maternis atque paternis
Fortiter abſumptis, vrbanus cœpit haberi,
Scurra vagus.

Plautus Trinummo.

Nihil eſt profectò ſtultius nec ſtolidius,
Neque mendaciloquius, neque argutum magis,
Neque confidentiloquius, neque periurius,
Quàm vrbani aſsidui ciues, quos ſcurras vocant.

Cic. in Bruto. Tu elegans, tu ſolus vrbanus. Catullus ad Varum,

Suffenus iſte, Vare, quem probè noſti,
Homo eſt venuſtus & dicax & vrbanus.

Id verbi nouum fuiſſe temporibus Cicero-

nis, teſtatur ipſe epiſtola ad App. Pulcrum, te, inquit, hominem, vt amicè loquitur, vrbanum. At Plin. hic accepit pro intemperanter dicaci vel impudente, qui in ſenatu & iam ſcurrilem ſe præſtaret, & ore nimium duro verba faceret. Scio tamen vulgò vrbanum accipi, pro eo qui in vrbe degat, vt Plinius ſup. 2. epiſt. 17. quem ſeceſſum, tu nimis vrbanus es, niſi concupiſcis. & hæc quidem de vrbano. At bellus homo eſt, qui aliis libenter obſequitur; & bellè dicere, qui quæ alij velint, loqui ſtudet. Cic. Omnes tuas artes quibus tu magnus es, tibi concedit; fatetur ſe non belle dicere, non ad voluntatem loqui poſſe. Martial. Bellus.

Bellus homo, atque idem vis magnus, Cotta, videri:
Sed qui bellus homo eſt, Cotta, puſillus homo eſt.

Eſt enim puſilli & ignaui hominis & abiecti, ad aliorum quaſi ſe nutus accommodare. Bellos homines Ariſt. 3. de moribus ἀρέσκους appellat; Catullus de Gallo,

Gallus homo bellus.

Et Martial. lib. 3.

Cotile, bellus homo eſt, dicunt hoc, Cotile, multi:
Audio; ſed quid ſit, dic mihi, bellus homo?
Bellus homo eſt, flexo qui digerit ordine crines,
Balſama qui ſemper, cinnama ſemper olet.

Se *contemnit*] Vet. ſed contemnit.

Qvæ *remedia conquiras, vbique vitia remediis fortiora*] Huc fortè Iuuenalis, Vitia remediis fortiora.

Omne in præcipiti vitium ſtetit?
Te quando vitiorum copia, quando
Maior auaritiæ patuit ſinus.

Et neſcio an Liuiana iſthæc ad rem faciant, initio libr. 1. Ad hæc tempora peruentum quibus nec mala noſtra, nec remedia pati poſſumus.

AD EPISTOLAM 26.

POllicetvr ſe libros quos iturus in prouinciam Nepos petierat, emendaturum; quin & nouos quoſdam adiecturum.

Librorum ſarcina.

Nec *te hæc pars ſarcinarum, tanquam ſuperuacua offendat:*] Horatius ad Vinnium,

Quod ſi forte meæ leuis vrget ſarcina chartæ:

de ſuis ad Auguſtum ferendis libris. Sed hic modeſtè veretur Plin. ne ſui libri tanti ſint, vt virum grauem in prouinciam euntem, onerare potiùs, quàm oblectationi eſſe poſſint.

AD EPISTOLAM 27.

LAvdat Sentii Augurini verſus, vt graues & eruditos, quorum ſpecimen edit in epigrammate de ſe ſcripto.

Poematia *appellat*] Vet. poematria.

Amor cæcus.

Nisi *forte me fallit amor eius*] τυφλὸς ἔρως, vt iam alibi dictum, & amici iudicium de amico cæcutit.

Lemma.

Lemma *ſibi ſumpſit*] Λῆμμα, vox polyſema, hîc argumentum, ſeu materiam ſignificat, de qua agendum ſit, Logici pro argumentatione accipiunt: vt Cic. de diuinat. 2. Demus tibi duas iſtas ſumptiones quæ λήμ-

ματα Dialectici appellant, Ariſtoteli ſunt propoſitiones, hoc eſt *προτάσεις*, & *λημμάτιον*, propoſitiuncula. eodem ſenſu Martialis ſumpſit, vt hîc pro titulo ſeu argumento operis, lib. 14.

Lemmata ſi quæris cur ſint adſcripta, docebo,
Vt ſi malueris lemmata ſola legas.

CANTO *carmina verſibus minutis, &c.*] Epigramma eſt Augurini de Plinio Secundo, quo eum videtur & Catullo & Caluo, ipſiſque Catonibus anteferre quos conſtat iocoſos verſus edidiſſe, qui ſi veniant in cõparationem cum Plinij endecaſyllabis, futuri ſunt inferiores. Augurini epigrãma de Plinio maiore.

VNVS *Plinius eſt mihi priores*] Al. vet. prior is.

ET *temporibus noſtris gratulare pro ingenio tali, quod ille moribus adornat*] Graue hoc & elegãs eruditi, beneque morati hominis elogium. Quanta ſit hæc laudatio colligitur à cõtrariis: nam ſi quis ad doctrinam mores improbos adiunxerit, eo nihil eſſe deterius poteſt.

QVAM *ſit emendatus adoleſcens*] Vox emẽdatus, quam vim habeat, iam diximus ad epiſt. 3. lib. 3. Quibus & adiungo illa Senecæ de conſolatione ad Martiam, cap. 24. Cùm videres ſenilem in iuuene prudentiam victorem omnium voluptatum, animum emẽdatum carentem vitio. Auſon. Panegyrico; Emendatiſſimi viri eſt pœnitenda non facere: at tu nuſquam pœnitẽda feciſti, & ſemper veniam pœnitentibus obtuliſti. Noſter hic lib. 9. epiſt. 21. eodem ſenſu accipit. Emendatus.

Γιγνώσκων ὅτι τοιοῦτος ἐστὶν ἕκαστος οἷσπερ ἥδεται ξυνών] Quiſque facilè ſequitur eorum mores quibuſcũ viuit;eam nempe vim conuictus & conſuetudo hominum habet, vt vitia vel corporis vel animi facilè transfundantur.

Conuictus quid faciat

AD EPISTOLAM 28.

IVLIVM Seuerum rogat,vt curet imagines Cornelij Nepotis & Titij Caſſij cõquirendas, quas Herennius in ſua bibliotheca collocaturus eſſet.

IN *bibliotheca ſua ponere imagines*] Cod. manuſcr.hab. ſuas.

TITII *Caßij*] Al. Titi Acij.

Imitationis imitatio.

NAM *cùm eſt arduum ſimilitudinem effingere ex vero, tum longe difficillima eſt imitationis imitatio*] Id quàm verum ſit, ipſi artifices, pictores, ſtatuarij viderint, ex quibus plerique putant non eſſe ita difficile imitari iam expreſſam effigiem, quàm ad viuum exprimere.

A *qua rogo*] Vet.quare rogo.

AD EPISTOLAM 29.

MONET Romanum veniat in curiam, Prætor enim Nepos mulctam Senatori ceſſanti indixerat, quamquam poſtea remiſſa fuerit.

Dormire in dexterã aurem.

IN *dextram aurem dormias*] Prouerb.pro eo quod diceres, Bono eſto animo, Libera te

omni metu, Securus eſto, &c. Vſurpat Ter. in ſene ſeipſum excruciante. Gell. ex Menandro.

NON *omnes Prætores tam ſeueri: falleris, nam vel reducere, vel inſtituere eiuſmodi exemplum, non niſi ſeueri: inſtitutum reductúmve exercere etiam leuiſſimi poſſunt*] Πρόληψις hæc accommodari merito iure poteſt delicatulis quibuſdam diſciplinam omnem, & neceſſariam morum emendationem auerſantibus: vel ſibi nihilnon pollicentibus, ſi in aliquos magiſtratus paulum ſeueros incidant. Putant enim repreſſam ſub hoc illóve licentiam poſtmodū laxatum iri, nec omnibus aliis qui ſucceſſuri ſunt Prætoribus, aliíſve publicæ rei moderatoribus eandem mentem, & idem iudicium fore.

NAM *inſtituere*] Vet. hab. inſtruere.

AD EPISTOLAM 30.

FONTIS in agro ſuo admirabilem vim exponit, qui ſtatis horis creſceret aut decreſceret; cauſas elicere nititur, tandem omnia iudicio Surræ permittit.

LICINIO] Vet. Suræ.

STATIS *auctibus*] Statutis, alij leg.

IN *latus occurrit*] Leg. incurrit.

AN *quæ Oceani natura, fonti quoque*] Id problema de Oceani fluxu, refluxúque noſtri Philoſophi varia diſſerunt, & an veritatem quam ſtudioſè quærunt, digito vnquam attigerint, non eſt noſtrum pronunciare. Tu

vide Plin.nat. hiſt.lib.2. cap.97. Longum enim eſſet percenſere quæ ea de re Ariſtot. Ptolomæus, Strabo, Lucanus, alij prodiderunt.

ET *pigrior ; cùm collegit*] Vet. ſic: & pigrior, is cùm collegit.

CVM *repletum,moratur*] Al.vet.cùm repletur,moratur & ſtrangulat.

IN C. PLINII SECVNDI EPISTOLARUM Lib. V. Notæ & Obſeruationes.

AD EPISTOLAM I.

POMPONIA Gratilla, filio exheredato, Secundum, & alios ſcripſerat heredes. Curianus exheredatus volebat cum Secundo paciſci: ſed Curiani cauſa iniqua viſa eſt: tandem quarta parte accepta, deſtitit à iudicio. Cuius facti autor Plinius, poſt à Curiano legatum capiens; rem apud Seuerum amiciſſimum narrat.

SEVERO] Al. Arrinio, al. Annio.

LEGATVM *mihi obuenit modicum, ſed ampliſſimo gratius, cur ampliſsimo gratius?*] Poſtrema hæc cum interrogatione, cur ampliſſimo gratius? abſunt à manuſcr. in quos incidi: quamquam id tolerabilius.

POMPONIA *Gratilla*] Pro Gratilla, Galla legitur in vet.

RESPONDI *non conuenire moribus meis, aliud palàm, aliud agere ſecretò*] Simile huic quod neſcio quis apud Comicum,

Simplex ſum, non varius:
Inimicitiam atque amicitiam in fronte promptam gero. Simplex animus.

NEC *erat alius qui defunctæ pudorem tueretur*] Cuius interfuit id ratum eſſe, quod ſuprema voluntate mandauerat. Sic ſuprà 4. epiſt. 10. Confido te acceſſurum ſententiæ meæ, qui cùm religioſiſſimè ſoleas cuſtodire defunctorum voluntates, quàm bonis heredibus intellexiſſe pro iure eſt, quo videtur reſpexiſſe ad illud Iuris noſtri axioma, diſponat teſtator, & erit lex. Aut. de nupt. §. diſponat. Vide infr. epiſt. 7. Teſtamenti fauor.

SI *mater, inquam, te ex parte quarta ſcripſiſſet heredem, non queri poſſes, &c.*] Sic & moribus receptum, vt iis liberis non concedatur inofficioſi querela, quibus vel legitima relicta eſt, quæ tamen ſi iuſta & integra nõ ſit, quin agãt ad ſupplementum, minimè prohiberi poſſunt. Paul. recept. ſentent. 4. cap. 5. l. omnimodo. 30. C. de inof. teſtam. l. Papinianus. §. quarta. D. eo. Nouel. de trient. & ſemiſ. Querela inofficioſi quando ceſſet.

Tvli *fructum non conſcientiæ modò, ſed etiam famæ*] Et hîc conſcientiam cum fama coniungit, quas aliis locis oppoſuit, vt lib.1.12. & 3.20. vt & 14.proximè ſequenti, & paſſim. Qui locus quia longè pulcer eſt, non ita ſenſim abibit ſine aliqua ſymbola. De conſciētiæ fructu non minus eruditè Seneca, & paſſim, ſed imprimis epiſt.23.25. & 43.quæ quia ſunt in omnium manibus, ad alia properemus licet. Sed ad rem facit Symmachus, lib. 4.epiſt.8. Nolo ex cuiuſquam verbis, inquit, exſpectes beneficij tui ſolutionem: noueris enim præ cæteris ſolius bonæ conſcientiæ præmium ſatisfacere poſſe maxima præſtātibus. Quin pulcerrimum famæ commodū, & ſanè conſcientia læta eſt quæ prouehitur meritis, vt rectè Caſſiod. lib. 5. epiſt.12. & 8. epiſt.18. Non minus ſapienter Tul. ad Attic. in 12. Mihi conſcientia pluris eſt, quàm hominum ſermo. Idem 13. De fama, nihil ſanè laboro, etſi ſcripſeram ad te tunc ſtultè, nihil enim melius curandum eſt, atque hoc in omni vita ſua quemquam à recta conſcientia tranſuerſum vnguem non oportere diſcedere. Quin & Seneca 1. de clementia, ca. 15. quemlibet noſtrum debuiſſe aduerſus malignas opiniones ſatis habere fiduciæ in bona conſcientia. Id argumentum tractatur non minus doctè quàm piè à D. Auguſtino, de viduitatis bono, quo loci ait nō eſſe audiendos eos qui diſſolutè ac negligenter ſe gerant, nec quid de ſe quiſque ſentiat, omnino curent; vt qui ſatis eſſe putent ſuam

Conſcientia, fama.

probari Deo conſcientiam. Nobis enim vita noſtra neceſſaria eſt: aliis etiam fama noſtra. Quod & in Pontificios canones eſſe relatum video. Idem ipſe de communi vita clericorum; Duæ res ſunt, conſcientia & fama: conſcientia tibi neceſſaria eſt; fama proximo. Qui confidens conſcientiæ famã negligit, crudelis eſt. Quod conſcientiæ, famæque quaſi Emblema lepidè, & ſæpius à Plinio nec ſanè temerè vſurpatum mihi vltrò refert ſymbolum amiciſſimi hominis, & cũ quo mihi vetus neceſſitudo interceſſit, Stephani Bernardi, patroni cauſarum Diuionenſis, non minus inculpati, quàm egregiè diſerti: apud quem cùm fortè diuerſarer ſuperioribus anteactis annis; mihi tabellam conſpiciendam exhibuit, in qua ipſe ad viuum expreſſus eſſet: ſubtus adiecto etiam lemmate, NON FORMA, SED FAMA; quod cùm primùm intuerer, non obſcurè artificis manum laudaui: ſed tacitus vnà mecum ſymboli noëma ſenſúmque intimum agnoui, dignum viro integerrimo, quíque laudabili propoſito, conſcientiam optimam, illæſámque famam in togata militia eſt aſſecutus. Symboli charactere non ab illo Gorgiæ videbam petitum, quo diceret, Mulieris non formam, ſed famam eſſe vulgatam oportere: quamquam ad id alluſum eſſe conſtet, verum ex eo potius, vt opinor, auctoris ad Herennium, quo perſpicuè dicit, Perditiſſimam rationem eſſe diligere formam, famam verò negligere. Sed non plura, quamquam

Stephanus Bernardus Diuionenſis.

in ea ſanè iucunda recordatione amici hominis nihil eſt quod verear ne nimius ſim, ex cuius fide ac candore nihil me vnquam parum fuiſſe adeptum liberrimè fateor.

QVIA *de omnibus quæ me delectant, vel angunt, non aliter tecum quàm mecum loqui ſoleo*] Id ex amicitiæ officio, cùm inter amicos communia omnia; quod itidem ſæpe indicat Plinius.

AD EPISTOLAM 2.

PRo turdis acceptis à Flacco gratias agit.

AC *ne illam quidem ſolertiam Diomedis in permutando munere imitàmus*] Notũ adagium de Glauci & Diomedis permutatione, ex Homericæ Iliad.ζ.

AD EPISTOLAM 3.

AIT ſua epigrammata; quæ multis audientibus recitaſſet, quibuſdam approbata, aliis verò reprehenſa, quòd vir ea dignitate ſcripta laſciua ederet: id tamen exẽplo maiorum tueri conatur, dum interdum animi relaxationem quærit. Huc confer epiſtol. 14. lib. proximè ſuperioris.

SATYRICOS *intelligo*] Socraticos leg. vt vet. cod.

VTQVE *omnia innoxiæ remiſſionis genera breuiter amplectar, homo ſum*] Sic Chremes Terẽtianus, *Homo ſum, humani à me nihil alienũ puto.*

Et Iuuenalis,

Clames licet, & mare cælo
Confundas, homo ſum.

Homo ſum.

VT *qui neſciunt talia doctiſſimos, grauiſſimos, ſanctiſſimos ſcriptitaſſe*] Exemplis ſe tuetur hominum longè grauium, qui cùm vita verecunda eſſent, feſtiuos tamen & iocoſos, & interdum prurientes luſus ediderunt, quales hi maximè qui longa ſerie hîc enumerantur. Et quidem res aliquæ ſunt eius generis, vt ſi quædam tollas, quæ omnibus æquè non placent, vim penè omnem & gratiam ſuſtuleris, vt opportunè videatur dixiſſe Apuleius Apolog. pro ſeipſo 1. Sed ſum ego ineptus, qui hæc etiam in iudicio: an vos potius calumnioſi, qui hæc etiam accuſatis, quaſi vllum ſpecimen morum ſit verſibus ludere? Catullum ita reſpondentem maleuolis non legiſtis,

Scriptores laſciuiẽtes qui vita alioqui verecunda.

Nam caſtum eſſe decet pium Poetam
Ipſum, verſiculos nihil neceſſe eſt.

Diuus Hadrianus cùm Voconij amici ſui, Poëtæ tumulum verſibus veneraretur, ita ſcripſit;

Laſciua ſcripta, vita pudica.

Laſciuus verſu, mente pudicus eras.

Quod nunquam ita dixiſſet, ſi forent lepidiora carmina argumentum impudicitiæ habenda. Ipſius autem D. Hadriani multa id genus legere me memini. Audes igitur dicere malè id fieri quod Imperator, & diuus, & cenſor fecit Hadrianus, & factum memoriæ reliquit? & quæ his ſubiiciuntur plura. Ita Martial. lib. 1.

Non probantur verſus niſi laſciuiant, aut pruriát.

Lex hæc carminibus data eſt iocoſis,
Ne poſsint niſi pruriant, iuuare:
Parcas luſibus & iocis, rogamus,
Ne caſtrare velis meos libellos,
Gallo turpius eſt nihil Priapo.

Idem alio loco:

Laſciua eſt nobis pagina, vita proba.

Et ad Flaccum 4. lib.

A noſtris procul eſt omnis veſica libellis.

Quo loco plerique veſicæ nomine, tumidũ & inflatum dicendi genus intelligunt: at libidinem hîc innui putẽ. Sed & lib. 7. in malum Poëtam,

Dulcia cùm tantùm ſcribas epigrammata ſemper,
Et ceruſſata candidiora cute,
Nullaq; mica ſalis, nec amari fellis in illis
Gutta ſit, ô demens vis tamen illa legi.
Nec cibus ipſe iuuat morſu fraudatus aceti,
Nec grata eſt facies cui gelaſinus abeſt.
Infanti melimela dato, fatuáſq; mariſcas,
Nam mihi quæ nouit pungere, Chia ſapit.

Id Auſonius; vir alioqui tum eruditus; tum facetus, vidit ad finem Centonis, ne fortaſſe ſpectent mores meos de carmine,

Laſciua eſt nobis pagina, vita proba,

Vt Martial. dicit. Meminerint autem eruditi probatiſſimo viro Martiali in poëmatis laſciuiam; in moribus conſtituiſſe cenſuram. Hæc ille.

Error cum iudicio.

VT *errare me cum illis ſinant*] Quod Cicero dixit 1. Tuſcul. errare ſe malle cum Platone, quàm cum aliis vera ſentire. Sanè vt id obiter, Poëticæ ſtudium & nomen non vbicun-

que laudatum reperio; quorſum enim Horatius? Poeticæ ſtudium illaudatū.

Aut inſanit homo, aut verſus facit.

Martial. 10. de Næuio quodam;

Iucundus, probus, innocens, amicus,
Lingua doctus vtraque, cuius vnum eſt
Et magnum vitium, quod eſt Poeta.

Sic ex recentioribus aliquis non illepidè in Poëtam quartana laborantem,

Te vexat quartana grauis, tu carmina condis,
Hoc eſt hoc prorſus, Poſthume, bis furere.

NEMINEM, *&c. nominabo, ne me non ſatis deceat*] Cod. vet. nominabo, ſed ego verear ne me non ſatis deceat.

QVOD *decuit M. Tullium*] Quem verſus laſciuos ſcripſiſſe poſtea dicit, lib. 7.

C. *Caluum*] De quo nonnihil lib. 1. epiſt. 2 Caluus.

ASINIVM *Pollionem*] Quem Poëtam agnoſcit Seneca. Laudat Horat. 2. Carm. Oda 1. & auctor lib. de Oratorib. Sed quid Poëtarum princeps? Pollio.

Pollio & ipſe facit noua carmina. &
Qui te Pollio amat, veniat, quo te quoque gaudet.

vide Suidam.

M. *Meſſalam*] De quo Quintilianus lib. 1. cap. 7. & locis aliis: Dio, Plutarch. Tibul. meminêre. Meſſala.

Q. *Hortenſium*] Magnus orator qui ſecūdas poſt Ciceronem tulit, de quo idem de claris Orator. & Valer. Max. lib. 8. Ouid. 2. de Triſtib. in verſibus Hortenſianis laſciuiam fuiſſe ſcribit: eius tamen inuenuſta carmina quidam cenſuerunt, ait Gellius. Hortēſius.

M. Brutus. *M. Brutum*] Huius eloquentiam Cicero ſępe laudat: de Iure ciuili ſcripſiſſe eum libros tradit Pompon. initio Dig. de orig. iur.

L. Sylla. *L. Syllam*] Dictatorem, de quo multa hiſtorici.

Catullus. *Q. Catullum*] Poëtam terſiſſimum, & Latinæ linguæ optimum auctorem, cuius epigrammata omni ſale aſperſa, & multa obſcœna ad nos tranſmiſſa ſunt.

Q. Scæuola. *Q. Scæuolam*] Is Iuriſconſ. inſignis, & Pōtifex, à quo Cic. in Iure ciuili inſtitutus legitur: de quo dialogo de claris Orat.

Ser. Sulpitius. *S. Sulpitium*] Is etiam peritiſſimus Iuris ciuilis autor, de quo idem de claris Oratorib. Oratio pro Muræn. & Antoniana 9. & Pompon. de orig. iur.

M. Varro. VARRONEM] Quem togatorum omnium peritiſſimum dicit B. Auguſt. & cuius penè vnius ingenium iudiciúmque Cic. admiratur: præter innumera ferè ſcripta, celebrantur Satyræ Menippeæ, & alia quædā. Lege Fab. Senec. Macrob. Apul. Gellium.

Torquatus TORQVATVM, *imò Torquatos*] De eorū poëmatis nihil dum comperi: de rebus verò geſtis multa ſatis apud hiſtoricos.

Cn. Memmius. CN. *Memmium*] Huius etiam Cicer. meminit in Bruto. Is ille Memmius eſt qui dicebat M. Catonem totas noctes ebrium eſſe: quíq; in Cæſarem eſt inuectus, à quo repreſſus eſt non minus acriter. Ouid. 2. de Triſt.

Quid proferā Ticidæ, quid Mēmi carmen, apud quos
Nomen adeſt rebus, nominibúſque pudor?

Eius dura fuiſſe epigrammata Gellius notat.

C. *Lentulum*] Eum inter Oratores Cicero adnumerat, qui & multos Lentulos alios meminit fuiſſe. Lentulus.

GETVLICVM] Cuius apud Senecam mentio,lib.4. Nat. Quæſt. Seneca.

L. *Annæum Senecam*] Rhetorem, & Stoicæ doctrinæ ſumnmm propagatorem, de quo aliquid dicere precium operæ non puto.

LVCANVM] Scriptorem belli ciuilis Pompeiani.de hoc Lilius Girald.dialogo 4. Lucanus.

D. *Julium*] Cęſarem, de quo Tranquil. Dio.Plutarch. Iul.Cęſar.

AVGVSTVM [Hunc & illum ſuperiorem fuiſſe doctos ſanè viros & à poëtica non auerſum animum habuiſſe, teſtantur epigrammatum aliquot reliquiæ. Auguſtum ſanè iocos affectaſſe memorat lib.2. Macrobius. Auguſtus.

D. *Neruam*] Qui Domitiano ; peſſimo Tyranno,bonus Imperator ſucceſſit,ſcripſit carmina quædam : cui Nero ſuum poema commiſit, ac Tibullum alterum appellare non dubitauit. Nerua.

TITVM *(Cæſarem*] Veſpaſianum,Latinè Grecéque peritiſſimum. Plin. maior pręfat. hiſtoriæ Mundi. quanto tu ore patris laudes tonas,quanto fratris amas,quantus in poëtica es. Titus.

NERONEM] Quem & poëtam non malum fuiſſe, hiſtorię produnt. Nero.

QVAMVIS *ſciam non corrumpi in deterius, quæ etiam aliquando à malis, ſed honeſta manere quæ*

ſæpius à nobis ſiunt] Et hęc ſanè διανοία perelegans & arguta, quæ pręcipuum robur addit defenſioni ſui, qui iocoſis verſibus delectetur. Ea enim quæ honeſta ſunt, ſi quidem tractentur ab improbis, vileſcunt, ſuámque omnem auctoritatem & vim amittunt, quia ſæpe referat non modò quid, ſed à quo dicatur quidque, vel fiat: nempè quòd quaſi ſacrum eſt, non ſit ab impuro, prophano, contemptóque attingendum. Contra, quæ iocoſa ſunt, & laſciua etiam, vel ſalacia ſi ab honeſtis hominibus tractentur, & orationis aliquo lumine patefiant, nihil tamen inde probitati vel conſtantiæ vel integritati detrahitur ſcribentium, quibus etiam in rebus ludicris ociari & ludere permittitur.

Pulcræ res dictæ ab improbis.

P. *Virgilius*] Quia Priapeia ſcripſiſſe memoratur: quod tamen alij prefractè negant.

Virgilius.

ENNIVS, *Acciuſque*] Ex fragmentis vetuſtis intelligere eſt, eorum poëticam non prorſus fuiſſe ſeriam, ſed interdum etiam iocularem.

Ennius, Actius.

SANCTITAS *morum non diſtat ordinibus*] Vt dignitatum ordo ſeruetur Iura præcipiunt, in Reip. negotiis maximè: at in vita priuata qui probiores & ſanctiores citra controuerſiam, aut æquantur, aut etiam pręferuntur iis qui magiſtratus obtinent. Conſtat ergo non ſolis eruditis qui magiſtratum gerunt, quique honoribus præficiuntur, doctrinæ laudem, grãdumque tribui, ſed & aliis etiã priuatis, qui eruditionis laude ſenatores vel æquare, vel anteuertere

Sanctitas morum non diſtat ordinibus.

facilè poſſunt. Ennium enim Naſica vir maximus, poetam ſuſpexit, interque pręcipuos amicos ac familiares habuit, nec putauit auctoritatem ſuam tanti, vt eruditum hominem poſtremo loco haberet. Ad eundem modum Scipio & Lælius Comicum Terentium quaſi poeticæ rei ſocium habuerunt. Sic denique Męcenas eques, & ipſe Auguſtus, rerum dominus Varum, Tuccam, Virgilium, Horatium præclaros ea ætate viros, totíque poſteritati admirabiles, ita magni fecerunt, ſeque illis adiunxerunt ob eruditionis gloriam, vt etiam muneribus abundè cumularent. Sed ad rem facit quod grauiter Seneca epiſt. 44. Si quid eſt, inquit, in philoſophia boni, hoc eſt quod ſtemma non inſpicit; omnes ſi ad primam originem reuocentur, à Diis ſunt. Et dein: bona mens omnibus patet: omnes ad hoc ſumus nobiles.

Mihi *modeſtior conſtantia eſt, vt ſatis abſolutum putem quod à me probatur*] Modeſtè id, vt ſe non raro ab omni φιλαυτίας ſuſpicione vindicet, quod tamē ſolemne poetis vitium, vt Tull. ait in 5. Tuſcul. neminem enim ſe poetam noſſe dicit quin ſibi optimus videretur. de quo & nos iam aliquid meminimus dixiſſe. Plinij modeſtia.

Aliqvando *acrius ſcriptis ſuis auditorum reuerentia intendit*] In vet. cod. intendit acrius reuerentiam auditorum ſcriptis ſuis.

*M*anvvm *motu*] Al. cod. manu, motu.

Ivdicivm *ab humanitate diſcernunt*] Iu-

Scripto-rum examen. dicij eſt dicere liberè quę de ſcriptis alienis ſentias: humanitatis vero, multa remittere, conniuere ad errata, & diſſimulare etiam in quibus peccatum eſt. Quo tamen humanitatis officio, vel affectu potius, nihil ingeniis, ſcriptíſque noſtris ęquè graue magîſque fugiendum, quid enim amicum offendas in nugis?

——*hæ nugæ ſeria ducunt*, ait ille.

ATQVE *hæc ita diſputo*] Vet. atque hic vt diſputo.

AD EPISTOLAM 4.

TVSCILLIVS quidam notatur, qui cum pro aduocatione nummos à Vicentinis accepiſſet, eos deſeruit.

RESPONDERVNT *quam priùs*] Alij quod priùs.

AN *tunc gratis adfuiſſet*] Vet. adfuiſſent.

NAM *pleraque tacita tantum ex minimo commota latiſſimè ſerpunt*] Γνώμη, huic ſimilis parœmię, E minima ſcintilla, magnum interdum incendium excitari.

TANTVM *ex minimo commota*] Vet. tantum & omnino: ſed non ita emendatè.

QVANDIV *nunc oportet, ſcio quam blande roges*] Scio, abeſt à veterib.

AD EPISTOLAM 5.

LVGET obitum Fannij, quem à variis ingenij dotibus laudat.

NVNCIATVM *mihi*] Nunciatur mihi.

DECESSIT *vetere teſtamento, omiſit quos diligebat, proſequutus eſt quibus offenſior erat*] Locus hic de iure & auctoritate teſtamenti, ex quo facile colligas quantus fauor vltimarum voluntatum: de quo multa in Iure noſtro pręcipiuntur, maximéque lib. 28. Digeſtorum & 6. Cod. Iuſtinianei. Ius teſtamenti.

QVOD *pulcerrimum opus imperfectum reliquit*] Id fuit de Neronis ſceleribus, vt coniicere eſt.

FREQVENTIVS *hi lectitabantur*] Manuſc. hab. delectabantur.

MIHI *videtur ſemper acerba & immatura mors eorum, qui immortale aliquid parant*] Egregiè id cordatéque dictum. Qui enim non ſibi tantùm, ſed poſteris viuit, quocumque ætatis tempore fatis abripiatur, ſemper tamen ante tempus videtur mori. Mors ſemper immatura doctorum hominum.

NAM *qui voluptatibus dediti, quaſi in diem viuunt, viuendi cauſas quotidie finiunt*] Attigit ferè illa Salluſtiana; multi mortales dediti ventri atque ſomno, indocti incultíque vitã ſicut peregrinantes tranſiere: quibus profecto contra naturam corpus voluptati, anima oneri fuit: eorum ergo vitam, mortémque iuxta æſtimo, quoniam de vtraque ſiletur.

ITA *ſolebat*] Ita vt ſolent, in vet.

IN *thoro ſediſſe*] In thoro reſediſſe, vt manuſc. Fauierij.

MIHI *miſeratio ſubit quantum vigiliarum, quantum laboris exhauſerit fruſtra*] Octauij Au- Auctoritas teſtamentorum.

guſti de poemate Virgiliano, quod auctor concremari teſtamento cauerat.

Frangatur legum potius veneranda poteſtas,
Quam tot congeſtos noctéſque diéſque labores
Hauſerit vna dies.

Et Seneca de incendio Lugdunenſi, epiſt. 92.

ENITAMVR *vt mors quam pauciſsima quæ abolere poſsit, inueniat*] Ad famam nominis comparandam adhortationes longè crebræ ſunt apud hunc noſtrum Secundum, vt ſtudiorum omnium eam vnam videatur fixiſſe metam, æmulatus M. Tullij ingenium, qui ſæpiſſimè itidem inculcauit.

AD EPISTOLAM 6.

PLINIVM monuerat Apollinaris, ne in Tuſculanum ſuum ſecederet, quia diceret oram Tuſcorum eſſe peſtiferam. Sed contra Plinius villæ ſuæ ſalubritatem, amœnitatémque per partes deſcribit. Confer cum hac epiſt. 19. lib. 2 quod obiter dixerim. Seneca epiſt. 52. locorum illam amœnitatem, vt indignam planéque indecoram ſapienti homini inceſſit. Quid mihi inquit, cum iſtis calentibus ſtagnis, quid cum ſudatoriis, in quæ ſiccus vapor corpora exhauſurus includitur? omnis ſudor per laborem exeat: idem argumentum fuſè & ſtrictè ab eodem tractatur epiſt. 87.

Apẽninus. APENNINO, *ſaluberrimo montium*] Qui Italiam iuxta eius longitudinem diſterminat: Ptolomeus.

MYRTOS, *oleas*] De quibus Plinius 15. cap. 1. & 19.

ASSIDVO] Æſtiuo tempore: tepore, legunt alij.

SVB *vrbe noſtra necat*] In aliis, necat.

SEMPER *aliquo ſpiritu mouetur, frequentiùs tamen auras, quam ventos habet*] Ex hoc colligas inter ſpiritum, auram, ventum, quid interſit. Spiritus, nomen generis eſt: aura tenuior, ſeu lenis ventus.

HINC *ſenes multos videas*] Quod non amœnitati tantùm & temperiei ſoli tribuendum eſt, ſed frugalitati maximè, & continentiæ, quæ ruri degentibus familiaris eſt, quid enim? — Mors nullo non loco.

Nullo fata loco poſſis excludere: cum mors
Venerit, in medio Tibure Sardinia eſt:

Vt rectè Martialis.

AVOS, *proauoſq; iam iuuenum*] Sic alij interpungunt: auos, proauóſq; iam iuuenũ, &c.

INDE *cæduæ ſyluæ*] Vet. crebræ ſyluæ.

PRATA *florida & gemmea*] Al. prata florida & gramen.

TRIFOLIVM] Sic dictum quia terna ſingulis germinationibus exeunt folia, Dioſcorid. lib. 3. cap. 106. Eius genera multa traduntur à Plinio lib. 21. cap. 1. — Trifolium

VBI *aquæ plurimum*] Al. ibi aquæ plurim.

MEMBRA: *atrium etiam*] Atrium at. veter. Membrum, pro ædificij parte ſuprà docuimus lib. 2. Eodem ſenſu membrum accipit Sidonius Apollinaris epiſt. 2. lib. 2. — Membra pro parte domus.

ANTE *porticum Xyſtus*] Et quid porti- — Porticus, Xyſtus.

cus, quid Xyſtus, iam ſuprà, epiſt.17.lib.2.

CONCISVS *in plurimas ſpecies*] In al. confiſſus.

DEMISSVS, *promiſſúſque puluinus*] Quaſi herbis virentibus cubile ſtratum, in quo puluinus, hoc eſt ceruicale capiti ſuppoſitum.

Acanthus.

ACANTHVS *in plano mollis*] Tò mollis, non eſt in veterib. Acanthus, herpauancha topiaria, quam brancam vrſinam vocant, & marmorariam, aut mariolanam, vt Græci ἄκανθος μελάμφυλον, de qua Plin.24.cap.12.

Geſtatio.

GESTATIO *in modum circi*] Quid etiam geſtatio, & multa fuiſſe geſtationum genera, docui ad eandem epiſtolām 17.

RETRVSAS] Vet. retentas.

OMNIA *maceria muniuntur*] Maceriam eſſe murum è congeſtis lapidibus abſque calce & cemento, Grammaticis edocemur.

A capite porticus triclinium excurrit] De triclinio, etiam ſuprà, ex Victruuio.

Hippodromus.

IACENTIS *hippodromi*] Curriculi, in quo de equorum certatur pernicitate, citra pugnę ſimilitudinem.

Dieta.

DIETA *paulum recedit*] In al. Zeta, ſicuti antè, epiſt.17.lib.2.

LENI *aſpergine*] Vel, lento aſperg. vt vet.

QVOD *diem, clamorem, ſonúmque excludit*] In vet. quod clamoris ſonum excludit: alij ſic, quod die clamorem, ſonum excludit.

MARMORE *exſculptum*] Al. excultum.

PODIO *tenus*] Podium, locus extra ędificium porrectum, ex quo ſpectari liceat ſi

quid foras fiat: Victruu. lib. 2. cap. 8. & paſſim.

SIPVNCVLI *plures*] Siphunculi, vti ſcribunt alij: vt in, triompo, tropęum, & ſimilib. dicuntur autem ſipunculi, ſalientes: nam & pro fonte, ſalientem accipi video. Victruu. 8. cap. 3. Sipunculi.

SED *ante piſcina*] Alij leg. piſcinam iucundam.

COHÆRET *hypocauſtum*] Locus ad ſudandum, ſudatorium Columellæ dicitur, vt vaporarium Senecæ. vbi ſicco calore cruditas excoquitur, & prouocatur ſudor. Hypocauſtum.

APODITERIVM *balinei laxum*] Apoditerium, locus vbi lauaturi veſtes eximunt, ἀποδυτήριον Græcè, Latinè ſpoliarium dici fortè poteſt.

CELLA *frigidaria, in qua baptiſterium*] Scio quibuſdam verba hęc frigidarium, baptiſterium, hypocauſtum, & alia eiuſmodi poſſe negocium exhibere. Sanè frigidarium, in quo frigida lauabant ſeſe; baptiſterium, lauacrum eſt generale nomen, &c. de quibus Victruu. Frigidaria cella.

IN *hac tres diſcenſiones*] Al. tres diſceſſiones.

SVPRAPOSITVM *eſt ſphæriſterium*] In al. ſuppoſitum.

SPHÆRISTERIVM] In quo parua pila corpus exercere ſolitum. Sphęriſterium.

IN *cryptoporticum*] Cauatam & ſubterraneam porticum, quę vtplurimum fiat fornicatis, hoc eſt arcuatis parietibus. de qua etiam ſuprà. Cryptoporticus.

HIC *viſus à fonte*] Vet. hic vſus.

VALLIBVS *recipit*] Vet. accipit.

SECRETIORE *ambitu*] Alij, aditu.

ACANTHVS] De acantho, ſuprà.

Stibadium STIBADIVM] Thorus, & menſa herbida, qua conuiuę diſcumbebant in viridario.

Columellę caryſtię. COLVMELLÆ *caryſtię*] Paruæ quędam columnę, quarum vſus primus è Caryſto, Etruſcorum oppido, ſi tamen Cataneo credimus: cæterum pro, columellę, vet. hab. columnellę, paruula differentia.

DIETVLA] Al. Zetecula.

LECTVS *hic*] Vet. lectulus.

SIMVL *omnia iuuantur*] Al leg. lauantur. & quidam, lętantur.

QVOD *viſenti*] In vet. ſcribenti: alij pręſenti: ſunt & qui leg. abſenti.

CVR *enim non aperiam*] Enim, abeſt à manuſcrip.

Homeri artificium. VIDES *quot verſib. Homerus, quot Virgil. arma, hic Æneæ, Achillis ille deſcribat: breuis tamen vterque, quia facit quod inſtituit*] Sic enim breuitas non eſt ſemper vel metienda, vel appendenda verbis, ſed rebus æſtimanda, quę vt variæ & multiformes ſint, non deſinit tamen contextus eſſe breuis, quia iucundus, & illuſtri varietate negociorum expreſſus, minimè lectori faſtidium parit. Sed de breuitate nos etiam loco alio nonnihil.

Aratus. VT *Aratus minutiſſima ſidera conſectetur*] Is ſcripſit librum, cui nomen φαινόμενα, quem Cicero adoleſcens Latinum fecit.

PARVA *magnis conferamus*] Conferamus, abeſt à meis manuſc.

NVLLA *neceſſitas togæ, nullus accerſitor*] Et ita ſępe ruris ocium ac ſeceſſum togati affectant, vbi nulla interpellatio, nulla importuni clientis tædia, nulli clamores aut ſtrepitus. Laus ſeceſſus.

NE *purius cælum, vt aer liquidior accidit*] Horat. 1. epiſt. ad Ariſtium,

Viuere naturæ ſi conuenienter oportet,
Noniſtine locum potiorem rure beato?

Et quę ſequuntur multa.

VBI *animo, vbi corpore maximè valeo*] Quia procul à negotiis, quódque villæ amœnitas & temperies, ad valetudinem maximè conducat.

STVDIIS *animum, venatu corpus exerceo*] Vt lib. 1. epiſtola ad Cornelium Tacitum, 6. & aliquot aliis ſequentibus. In eo imitatus Scipionem illum, qui dicebat, ſe non minùs ſolum, quàm cùm ſolus eſſet; vt nunquam minus ocioſum, quàm cùm ocioſus: de quo Cicero pręfatione 3. Offic. quod ſignificabat illum & in ocio de negòciis cogitaſſe; & in ſolitudine ſecum loqui ſolitum, vt non ceſſaret vnquam: & interdum colloquio alterius non egeret. Idem elogium tribuitur Theodoſio à Pacato in Panegyrico: Quidni ego tuum ocium aliorum negociis anteuerto, non enim te amœna litora, nec diſpoſiti ad temporum vices habuęre ſeceſſus; ſed ſiue tu in agris, ſiue oppidis tempus dabas, rem & famam pariter augebas.

Venationis ſtudiũ in Plinio. Scipio nõ minus ſolus, quàm cùm ſolus.

Theodoſij laus.

AD EPISTOLAM 7.

POMPEIVS Saturninus heredē Plinium ſcripſerat ex dodrante, Rempub. vero Comenſium ex quadrante, quod tamen poſtremum fieri leges vetabant: vult autem hic valere potius Saturnini vltimam voluntatem.

Teſtamentum irritū.

HOC *ſi ius aſpicias, irritum*] In Iure dicimus irritum teſtamentum, quod ipſo iure nullum eſt, vt nullo caſu ſubſiſtere poſſit: atqui quod contra leges fit, à nemine debet approbari, ex l. 5. D. quibus mo. teſt. inf. ſed rumpi dicitur, quod caſu aliquo euertitur, in ſuo ſtatu manente teſtatore, l. 1. de iniuſt. rup. teſt. Eam autem legem, de qua hic Plin. fuiſſe municipalem ſuſpicamur. Marcellus enim, de leg. & fideic. Si quid relictum ſit ciuitatibus, omne valet, ſiue in diſtributionem relinquatur, ſiue in opus, ſiue in alimenta vel eruditionem puerorū, ſiue in quid aliud. ſicuti & Paulus eod. tit. quod tamen in legatis tantum valere quidam voluerunt, non de hereditatibus, quia vt illi aiunt, heredem eſſe certum oportet, verùm Reſpub. eſt incertum aliquid. adde quod, litis cauſa non liceat Imperatorem aut Rempub. inſtituere, vt Paul. idem tit. de heredib. inſtituendis. quæ vt vera ſint, non tamen ſtricte interpretandam eſſe defuncti voluntatem, Plinius aſſeuerat; Vlpian. enim teſtatoris voluntatem eſſe in primis inſpiciendam tradit, ſicut & Imp.

Lex quædā municipalis.

& Imp. Iuſtinianus cupere ſe dicit voluntates defunctorum validiores eſſe, nec verbis, ſed voluntati eſſe ſtandum. huc refer epiſt. ad Gauinium lib.7.ſeq.

MIHI *defuncti voluntas, vereor quam in partem Iuriſconſulti quod ſum dicturus accipiant, antiquior Iure eſt*] De iure teſtamentorum hic, & locis aliis Plin. noſter, vt lib.2. epiſt.16. Amiano, & 4. epiſt.10. Teſtamenti ius & auctoritas.

AN *cui de meo ſeſtertium vndecies contuli, huic quadringentorum millium paulò amplius tertiam ex aduentitio denegem*] Sic habet codex Oliuarij: an cui de meo his adiiciens contuli, huic CCCC. millium paulò ampliùs, &c.

QVID *ſit iuris, indicas*] Vet. dicas.

NOS *quadringenta millia offerre*] Vet. nos CCCC. millium.

ILLIVS *liberalitas, noſtrum tantum obſequium vocetur*] Illius liberalitatis obſequium vocetur.

PRO *neceſſit. amicitiæ noſtræ*] Tuæ, vt vet.

SERMONEM *vox geſtus, &c. moderatur: epiſtola omnibus commendationibus deſtituta malignitati interpretantium exponitur*] Hic non parum inter epiſtolæ, ſeu ſcripti alicuius, & viuæ orationis approbationem differentiæ. Viuę vocis & ſcriptorum differentia. qua ratione putem Antonium oratoré ſummum, rogatum olim cur ſuas orationes edi nollet, id ita ſe fieri dicere, vt ſi quędam fortaſſe aliis minimè placerent, inficiari poſſet. Caium vero Lucilium quæ ſcriberet, neque à doctis, neque ab imperitis legi velle: quod illi melius quam ſe, hi au-

tem nihil intelligerent.

MALIGNITATI *interpretantium exponitur*] Emendatius, quam in quibuſd. membr. quæ habent, malignitatem interpretantium exponit.

AD EPISTOLAM 8.

SVADEBAT Capito vt hiſtoriam Plin. ſcriberet; idem ſe velle ait, & cauſas exponit, quibus vel ad id præſtandum accendatur, vel quibus reuocetur.

Laus hiſtoriç.

MIHI *pulcrum videtur non pati occidere quibus æternitas debeatur*] Id ad hiſtoriç laudem, quã qui ſinũt intercipi aut obliterari, peſſimè de hominum memoria merentur, adeò ut lucem veritatis, magiſtrámq; vitæ, quam Cicero appellat, hominum generi videantur inuidere.

Cupido famæ in Plinio.

MIHI *nihil æquè ac diuturnitatis amor, & cupido ſollicitat*] Quem diximus non longè antè, ſcopum ac metam ſtudiorum, imò etiam votorum Plinij noſtri, qui ſcriptis famam extendere vnice geſtit.

AMOR *& cupido*] Vet. amoris cupido.

RES *eo homine digniſſimæ*] At alij, res homine digniſſimę.

COGITO *ſi qua me poſſim tollere humo*] Sic Virgil. 3. Georgicon.

Tentanda via eſt, qua me quoque poſſim
Tollere humo, victorque virum volitare per ora.

ORATIONI *& carmini parua gratia niſi eloquentia ſit ſumma*] Horat. in Arte,

————*mediocribus eſſe Poetis*
Non homines, non dij, non conceſſere columnæ
Vt gratus inter menſas ſymphonia diſcors, &c.

AVVNCVLVS *meus hiſtorias religioſiſſimè ſcripſit*] Et hæc amiſimus, vt multa Pliniana, iniuria temporũ, meminit idem noſter epiſt. 5. lib. 3. item lib. 6. epiſt. ad Tacitum, 16. Plinij maioris ſcripta.

INVENIO *apud ſapientes honeſtiſſimum eſſe, maiorum veſtigia ſequi, modo recto itinere proceſſerint*] Idem Cic. 1. de Offic. Quia paulo ante dictum, imitandos eſſe maiores, primum illud exceptum ſit, ne vitia ſint imitanda. Veteres vt imitandi.

CVR *ergo cunctor? egi magnas & graues cauſas*] Sic vet. cur enim tot egi magnas & graues cauſas?

SI *rationem poſteritatis habes, quicquid non eſt peractum pro non inchoato eſt*] Sic vet. quicquid non eſt peractum Po. Ro. pro non inchoato. Non curatur enim quod imperfectum eſt, vel etiam negligitur id, cui ſuprema manus appoſita non ſit.

HABET *quidem oratio & hiſtoria multa communia*] Ea de re multa Cic. 2. de Orator. habent ſanè verba eadem, & eadem ſententiarum lumina, ſolutáque eſt dictio huius & illius, ſed non idem ordo, neque idem iudicium, vel collocatio eſſe poteſt.

ILLI *omnia recondita*] Vet. illas.

NAM *plurimùm refert, vt Thucydides ait, an κτῆμα ſit, an ἀγώνισμα*] Hoc eſt an monimentum, an certamen ſit. Illius enim eſt Oratoris, qui in foro contendit, & quaſi dimicat, elocutio, pugnax nimirùm, & ad victo- κτῆμα. καὶ ἀγώνισμα.

riam comparata: ſed hiſtoricum dicendi genus paratur ad rerum memoriã poſteris tradendam. Locus eſt in præfatione Thucydidis, κτῆμα δὲ ἀεὶ μᾶλλον ἢ ἀγώνισμα ἐς τὸ παραχρῆμα ἀκούειν ξύγκειται. Quem locum Quintilian. expreſſit 10. lib. Totum hiſtorię opus, non ad intuitum rei, pugnámve præſentem, ſed ad memoriam poſteritatis & ingenij famam componitur.

NAM *præterq; quod in tantis vitiis*] Vet. hanc præter & quam in tantis vitiis.

Cur arduũ hiſtoriam ſcribere.

SI *laudaueris parcus, ſi culpaueris minus feciſſe dicaris*] Et ex eo non pauci cenſent hiſtoriam quæ omne punctum ferat, arduum eſſe ſcribere, nempe quia variant hominum iudicia; dominãtur affectus: adeò vt ne ipſe quidem vel Thucydides, vel Liuius omnibus placet, ac multo difficilius eſt ſui ſęculi hominibus facere ſatis, vt qui ad res etiam ſubtiliter & accuratè ſcriptas ſemper aliquid miſcent.

QVAMVIS *illud pleniſſimè, hoc reſtrictiſſimè feceris*] Hęc omnia deſunt in vetere.

ILLVD *pelo præſtrinxas.*] Alij codic. præſternas.

AD EPISTOLAM 9.

DOLET Iulium Valentem cum acutiſſimo morbo conflictari, ſed multo grauius. Auitum ſummæ ſpei iuuenem extinctum eſſe.

NOLLEM, *inquis: ſed ego volo, propterea quod recitaturum ſtatim vt veniſſem, pollicebantur*] Sic

vet. nollem inquis: ſed ego volo, præterea quod recitaturum ſtatim &c.

IAM *quidem in flore primo*] Alij hab. iam quod in flore primo.

PROPTEREA *quod recitas*] Prætereáque vt vet.

CVIVS *intereſt quam maturiſsimè inexplicabili morbo liberari*] Propter acutiſſimum doloris ſenſum nihil aliquando habent optatius, qui lecto ſunt affixi, quàm vt citiſſimè moriantur.

SVMMA *conſequuturus ſi virtutes eius maturuiſſent*] Alij, maxima conſequuturus, amabam virtutes eius, maturitatémque.

SINE *fructu abierunt*] Vet. aruerunt.

AD EPISTOLAM 10.

VERSVS Antonini vt inimitabiles commendat.

AB *hoc archetypo laboro & decido*] Vt enim Macrob. diſputat. 5. Saturn. cap. 17. Pindarum imitationi inacceſſum: quod & Horat. 4. carm. 2. & Quintilian. lib. 10. cap. 1. tradiderunt.

AD EPISTOLAM 11.

TRANQVILLVM Suetonium pollicitus erat Plinius hendecaſyllabo emiſſurum quidpiam: quę cùm differret ille diutius, eundem monet ad exſoluendum quod amici nomine promiſerat, id ne faciat, mi-

natur conuicioſos in eum verſus editurum.

Appellantur *quotidie & flagitantur, ac iam periculum eſt ne cogatur ad exhibendum*] Actio ad exhibendum Iuriſconſultis eſt pręparatoria, quæque promptam exactionem habet, & quandiu illa ventilatur in foro, alię actiones pręcipuè quieſcunt. toto tit. ad exhib. Dig.

Actio ad exhibendum.

Svm *& ipſe in edendo hæſitator: tu mora tamen meam quoque cunctationem viciſti*] Alij ſic: ſine ipſe in edendo hęſita tortuoſa tamen: meam quoque cunctationem, &c. ſed mutilum hoc in verbo vno vel altero.

Scazontes

Convicijs *ſcazontes extorqueant*] Hoc eſt iambicos ſcazontas, ad conuiciandum maledicendúmque cõparatos, quales apud Martialem nónnulli: de quibus Terentianus Maurus, cap. de Metris.

AD EPISTOLAM 12.

Gratulatur Fabato proſocero, qui pulcerrimam porticum ſuo filiíque nomine dedicauerat.

Nescit *enim ſemel incitata liberalitas ſtare, cuius pulcritudinem vſus ipſe commendat*] Sententia communis, ex qua dicimus, liberalitatem eſſe ἐν ἕξει, vt loquitur Ariſtot. vt ſit conſummatus habitus, nec tantum διάθεσιν, quod ipſum parum eſſet, cùm, vt dicitur, vna hirundo non facit ver: & gratię meritum noua aliqua ſemper gratia cumulari, quaſi irrogari, quod de beneficiis Senec. pręclarè.

Hirundo vna non facit ver.

AD EPISTOLAM 13.

SCAVRI iudicio permittit orationem quam apud ſuos municipes habuerat, quamque apud amicos aliquot recitatione commendarat.

RECITATVRVS *oratiunculam, quam publicare cogito, aduocaui aliquos, vt vererer, paucos vt verum audirem*] Sic hęc interpungenda ſententia, vt ſibi magis conſtet.

V T *vererer paucos, & verum audirem*. Prouide id, & ſapienter. durum eſt enim venire in multorum quaſi cenſuram, ex eoque non fieri meliorem. Et vide hic vt ſępe, quàm alienum ſe præſtet Secundus à vitio αὐταδίας καὶ ἀλαζονίας qui ſuo ingenio ita parum fidat. Pudor Plinij.

DVPLEX *mihi ratio recitandi, &c.*] Duplex recitationis cauſa, ſollicitudo & cura, prima eſt: altera verò audientium iudicium conſiliumq; : quę duo ſi quis adhibuerit, ſua ſcripta limatiora fecerit, quàm ſi vnum ſe in cōſilium adhibuerit. id quia non pręſtamus mirum non eſt, ſi quicquid ſcribimus, impolitum & ſemper inchoatum ſit. Ratio recitandi.

SOLICITVDINI *incendat*] Al. accēdat.

SI *quid forte me, vt meum fallit*] Vt mecum.

TV *verò quid de vniuerſo, quid de partibus ſentias*] Vt in epiſt. 5. lib. 2. item 16. lib. 3. & 14. & 20. lib. 4. denique 12. lib. 7.

AD EPISTOLAM 14.

QVEM aduentum habuerit poſtulatio Nepotis aduerſus Tuſcilium, cuius in ſuperioribus meminit, qui accepta pecunia à Vincentinis, cauſam ſuſceptam deſeruerat.

NON *modo non prœſſerunt*] Vet. non modo præceſſerunt.

NON *fidem ſibi, ſed conſtantiam defuiſſe*] Id ex opinione vulgari, nam alioqui nulla ſine conſtantia fides, quod enim fiat, quod dicitur, fides eſt, rectéque definitur, dictorum cóuentorumque conſtantia & veritas. quanquam me non lateat fidum eſſe, & conſtantem, variis ſecerni differentiis.

Fides quid.

PRÆTER *Flaminium Aprum.*] L. Acrem, alij legunt. quidam, Lucinium.

ADVOCATIONIBVS] Vet. aduocationem.

EXPROBRARE *ei cenſenti ambitionem videbantur*] Al. ne exprobrare ei ſententiam dicerentur.

QVAM *me iuuat, quod in cauſis agendis, non modò pactione, dono, munere, verum etiam xeniis ſemper abſtinui*] Ante Domitij Neronis ætatem, nullę merces ita certè cauſidicis conſtituebantur, quia tanti quiſque conducebatur, quanti ars eloquentię eſſet. At precium Nero propoſuit, ait Sueton. Quintilian. exiſtimat legendum eſſe gratis, ſi ſit ſatis ampla domi res, nam vendere operam tanti beneficij putat eſſe ſordidum: ſic enim cap. 7. lib.

Plinij abſtinentia à muneribus capiũdis.

Aduocatorum honoraria.

12.plurimum refert à quo accipiat,& quantum & quouſque.Paciſcendi quidem piraticus ille mos,& imponentium periculis precia, procul abominanda negotiatio etiam à mediocriter improbis aberit. huc l. 1. de poſtulando. Cod. Theodoſian. &.l. ſi ſub ſpecie, ff.eod.Vlp. l.1.§. eſt quidem de variis. & extraor. cognit.§.honorariis: Tacitus lib.11. Annal.item l.remunerandi 6.D.mandati.

OPORTET *quidem quæ ſunt inhoneſta non quaſi licita,ſed quaſi pudēda vitare*] Philoſophicū *νόημα*,quale illud Iuriſconſultorum,in coniunctionibus non quod licet, ſed quod honeſtum eſt, inſpiciendum l. 42.D.de ritu nupt. Sic Horat.epiſt.ad Quinct.16. Non quod licet, ſed quod decet.

Oderunt peccare boni,virtutis amore,
Tu nihil admittes in te formidine pœnæ.

Vide Senecā epiſt. 16. ne te morer pluribus.

CVM *omnes ex neceſsitate faciant, quod ego ſponte faciam*] Vt ſupra oppoſuit neceſſitati honeſtatem lib.4.epiſt.10.

AC *iocum dictitant*] Vet.acceptum dictitāt.

AD EPISTOLAM 15.

GRATVLATVR Pontio, Æmiliç viæ curam demandatam Tertullo, ſicuti & temporum fœlicitati, qua boni honores conſequantur.

ÆMILIÆ *viæ curam*] Viarum curatores fuiſſe olim Cenſores, vt in vrbe ſilice viæ ſternerentur, glarea extra vrbem, reperio apud Liuium initio 5. Decad. Id verò non

Curatorũ genera tria. prætermiſero fuiſſe tria curatorum genera, & alios quidem fuiſſe curatores ipſarum ciuitatum generales, alios Romanorum ciuium, qui iſthic habitarent, tertios vicorum, riparum ac viarum: formula extat curatoris ciuitatum apud Caſſiodor. 7. variar. alij moderabantur ius Romanæ ciuitatis, ciueſque Romanos in aliquo honore conſtitutos, vt ex vetuſtatis monimentis colligere eſt. De curatoribus vrbis ab Alexandro Seuero conſtitutis Lamprid. Agrippam eo munere functum fuiſſe Sueton. refert in Auguſto.

QVOD *ſit licet*] Quod ſcilicet, in vet.

Æquari bonis gratius quam dignitate augeri. NEQVE *enim augeri dignitate, quàm æquari bonis gratius*] Grauiter hoc vereque: nam magiſtratus & honores ſæpe fortuna tribuit, vt & arbitrio popularis auræ, vel principis ad nutum dantur aut adimuntur ſecures: at bonis æquari, & ex meritis famam conſequi, hoc demum proprium, non extraneum bonum eſt.

Exẽplum antiquitatis. QVID *melius, quid ſanctius, quid in omni genere laudis ad exemplar antiquitatis expreſſius*?] Et id elogium pulcerrimum, cui ſimilia quędam apud Tullium, ſed maximè, cum ſuum Catonem laudat, aut Naſicam, aut Scipionem minorem; viros toti poſteritati commendabiles.

QVÆ *ſocietas amicitiarum arctiſsima nos familiaritate coniunxit*] Vt voluntatum, ſic & ſtudiorum cõiunctio amicitiam gignit, ait Cic. in Lælio.

Præfectus ærario. IN *præfectura ærarij*] Quale munus fuerit

præfectorum ærarij, peti poteſt ex l. cum quidam, D. de iis quę vt indign. l. 2. §. res D. ne quid in loco publico l. Adrianus De iur. fiſci nonnulli ex Dione & Suet. in Auguſto.

V T *parentem vererer; quod non tam ætatis maturitate, quàm vita merebatur*] Non cani, non rugæ, ait Cato Maior, plerumque afferunt auctoritatem, ſed honeſtè acta ſuperior ætas dignitatis fructus capit extremos. Simile illud ſapientis Hebrei; quo loco ait, ſenectutem veneratione dignam, & non ex annorum computandam numero: canos enim eſſe hominis ſenſus, vitam labis expertem. D. Ambroſij ſuccinit illud ad Valerianum: Non annorum, inquit, caniciem laudandam, ſed morum: quod idem in Symmachũ relatione de ara victoriæ. Senectus prudentia æſtimatur, non annis.

Q V O D *tandem homines non ad pericula, vt prius, verum ad honores virtute perueniunt*] Id dictum ad ſummam Traiani laudem, cuius imperio virtus omnis in pretio eſſet, improbitas, quę tandiu ſub tyrannis triumphos egerat, iam tandem exſularet. id ex Panegyrico Traiano dicto vberius cognoſcere eſt, tum ex Dione. Traiani laus.

E T *curſim: aliis enim chartis, aliis ſum litteris initiatus*] Vet. & cauſis: malis enim chartis ſum litteris incitatus.

T E *quoque ſub idem tempus*] Al. te cum ſub idem tempus.

C A M P A N I A *tua*] Al. noſtra.

AD EPISTOLAM 16.

MARCELLINVM monet, vt ſi quid litterarum Fundano dederit, ad eum conſolandum, qui minorem natu filiam, ex duabus vnam amiſerat, caueat ne eum caſtigare potius, quàm mitigare videatur. Cũ hac epiſtola lubens coniungo 5. lib. 8. ſeq.

Anilis ſtultitia.

IAM *illi anilis*] Malim, ſenilis, vt in quibuſdam exempl. nam anile, video ferè accipi in vitio: vt anilis ſtultitia, anilis opinio, anilia deliramenta; vt apud notę melioris auctores.

MODESTE] Al. honeſtè, eod. penè ſenſu.

QVA *patientia*] Abeſt à veterib.

Puella nubilis præmatura morte rapta.

IAM *deſtinata erat egregio iuueni, &c.* Id mihi in mentem reuocat Alciati Emblema, in formoſam fato pręreptam,

Cur puerum mors auſa dolis es carpere Amorem,
Tela tua vt iaceres dum propria eſſe putat.

Et in Teleſilę mortem Petrus Bembus,

Quid mors tam pulcram rapuiſti dura puellam?
Nunquid me miſerum, te quoque tangit amor?

Dolor in filiæ morte.

EST *quidẽ ille eruditior ac ſapiens, &c.*] Sapiẽs vt libet, ſed dolori tamen ceſſit, qui ita molliter in morte filię animum deiiceret: Sic Tullius mœrore cõfectus ex obitu filię quaſi extra ſe poſitus, nullas omnino amicorum conſolationes admiſit, dolorique ſe ita permiſit, vt quaſi ſapientiam omnem videretur ex animo expectoraſſe. Sic & ille ipſe Tuſc. 1. diſputat cum Attico: quid tibi opera mea opus eſt? num eloquẽtia Platonem ſuperare

Dolor ſapientiam expectorat.

poſſumus? euolue diligenter eius eum librum,qui eſt de Animo: amplius quod deſideres; nihil erit: A. Feci me hercule,& quidem ſæpius: ſed neſcio quomodo dum lego,aſſentior: cùm librum poſui, & cœpi de immortalitate animorum mecum ipſe cogitare, omnis illa aſſenſio elabitur.

Artibvsqve] Vet.altiúſque.

Omnia *quæ audiit,ſæpéque dixit,aſpernatur*] Al. omnia quærit, ſæpe quæ didicit, aſpernatur. Quæ poſterior lectio emendatior, meo quidem iudicio, ſi pro quærit, legas queritur. In vehementi enim dolore vel cruciatu, nullus querendi finis aut modus. Eſt enim mœror,animi vitium& quaſi morbus,qui nobiliores animi partes, iudiciúmque maximè impedit, aut etiam labefactat. Qui enim mœſti dolent impatientius; nullam in ipſo doloris æſtu conſolationem admittunt: quin putant virtutem eſſe verba & voces, ipſúmque inane nomen, ſed conſultor malus, dolor, quem qui audit,tortori ſe ſponte committit.

Dolor vt amolliendus.

Qvæ *mores eius, quam os, vultúmque referebat*] Al.formam oris.Id verò nos parum angebat in patre φιλοστοργίαν, quòd filium haberet ſibi ſimillimum. Quod mihi reuocat in mentem ſeculi aurei ſub Auguſto fœlicitatem,quo naſcerentur filij parentibus ſimiles: Laudantur, inquit, ſimili prole puerperæ. Heſiodus inter ſeculi ferrei noxas longè multas, eam ponit, quòd nulla eſſet in liberis parentum ſimilitudo; [illegible]

φιλοστοργία.

Filij parentibus ſimiles.

Οὐδὲ πατὴρ παίδεσσιν ὁμοίιος, ἐδέ τι παῖ-
δες.

Idem Poëta, quo loco notat ea incommoda quibus Dij iuſtos homines cumulent, ait eorum vxores ſimilia parentibus pignora parere,

Τίκτουσιν δὲ γυναῖκες ἐοικότα τέκνα γονεῦσι.

DOLORE *tam iuſto*] Tam iuſto, in vet. non eſt.

MEMENTO *adhibere ſolatium, non quaſi caſtigatorium, & minus forte, ſed molle & humanum*] Adhibeantur verba & voces non amarulentæ, ſed molles;

——quibus hunc lenire dolorem
Poßis, & magnam morbi depellere partem.

Conſolationis vis. Vt enim ad ægri & doloris naturam ſeſe medici aptant, & nunc amaris, nunc lenibus vtuntur pharmacis; ita qui medelam animis adhibent, debent habere perſpectum geniũ eorum, qui dolent: alioqui enim, quod Naſo docuit;

Impatiens animus nec adhuc tractabilis arte
Reſpuit, atq; odio verba monentis habet.

MVLTVM *faciet medij temporis ſpatium*] Noſtri manuſc. multùm fauet.

ET *clementer*] In al. vehementer: rectius.

AD EPISTOLAM 17.

EXQVISITA oratione commendat Calphurnij Piſonis librum, cui ἐρωτοπαίγνιον nomen indiderat, in frequenti recitatum auditorio.

DIGNVM *aliquid ſuis maioribus faciant*] Sic cod. manuſ. dignum aliquid moribus. non æquè rectius.

Ερωτοπαίγνιον] Al. hab. καταςερισμὸν, nō ita rectè. Certè ἐρωτοπαίγνιον, eſt ludicrum & amatorium poëma, vel amoris luſus, aut ludus amatorius: καταςερισμὸν, à καταςερίζειν, ſtellis inſignire, aut in ſtellarum referre numerum, quæ tamen vox non probatur doctis.

Amatorius liber.

POPOSCIT *locus*] Al. res.

VOCEM *verecundia*] In alio, voce verecunda.

ETENIM *neſcio quo pacto magis in ſtudiis homines timor, quàm fiducia decet*] Si quæ virtus literatum hominem commendat, verecundia eſt, modeſtúſque habitus, vt dici non poſſit, quam verecundas muſas dedeceat impudētia. Quod tamen non vident argutuli quidā & nugiuendi Sophiſtæ, & nonnulli etiā togatuli; qui paulùm vltra primas litteras progreſſi, mirum quàm altè ſpirent, déque veterum aut recentiorum ſcriptis, quæ vix attigerunt, temerè & inuerecundè pronuncient.

Verecūdia ſtudioſorum.

QVI *ex auditorio*] Vet. qui in audit.

TVLIT] Al. retulit.

FAVEO *ſeculo, ne ſit ſterile & effœtum, miréq; cupio ne nobiles noſtri nihil pulcrum niſi imagines habeant*] Immodeſtia caſtigatur quorumdam nobilium in ſtemmatis & imaginibus maiorum omnia ponentium, quos vel eo nomine ſatyrico ſale inſperſit Iuuenalis in octaua, &

Stemmata maiorum.

memini me copioſè ſatis id argumentum locupletaſſe ad Alciati emblema, cuius epigrapha, Nobiles & generoſi.

AGNOSCERE *videntur*] Vet. id cognoſcere videntur.

AD EPISTOLAM 18.

GRATVLATVR Macro, quod in Tarentina villa lætus & fœlix viuat.

MACRO] Vet. Marco.

FONTIBVS *viridibus*] Varia hîc lectio, ruribus enim alij; ſunt qui vitibus, al. virib. al. amnibus.

Nerua. FOELICIOR *antequàm fœliciſſimus fieret*] Nerua in vita priuata fœlicior eſſe diceba-tur, quia tutus, quàm cùm ad imperium vocari ab Orfito & Rufo diceretur, ſuſpectus eſſe Domitiano cœpit: & Rufo quidem Orfitóque deportatis; Nerua Tarentum ſecedere iuſſus eſt, vbi ocio fretus, tanquam æui reliquum illic exacturus, ad imperium tamē tandem non ſine metu vocatus eſt. Lege Aurelium Victor. lib. de Cæſaribus.

ALTERNIS *& interdum*] Abſunt hæc à Fauieriano.

Studium venandi Plin. oſtentat. NEC *poſſum pronunciare vtrum ſit difficilius capere aliquid, an ſcribere*] Non ſemel iam ante ſuum in venando, hoc eſt, exercendo corpore ſtudium, & ſcribendi etiam in ipſa venatione curam ociúmque oſtentauit, lib. 1. epi. 6. lib. 2. epiſt. 8. &c.

DIFFICILIVS *capere*] Al. carpere.

AD EPISTOLAM 19.

A Paulino petit villam ſuam commodet Zoſimo ſeruo ægrotanti, donec à tuſſi curetur, quam recitando contraxerat.

Πατὴρ δ' ὣς ἤπιος ἦεν] Homericum id ex Iliad. ω. Verum eſt, αἰεὶ, non ἦεν: hoc eſt, mitis erat, vt pater.

Paterfamilias] Manuſcr. habet conſtanter, paterfamiliæ. Quod & auctores Iuris aliquando. id non adnotarem, ſed curioſis etiam dandum aliquid.

Qvanto *nunc illa magis eget*] Vet. ſic: quanto nunc vtilior humanitas ægrotanti.

Est *enim à natura comparatum, vt nihil æque amorem incitet, & accendat, quàm carendi metus*] Nec enim eſt vllus amoris affectus vehemēs ſine aliquo metu, tanquam amoris indiuiduus comes: vt cùm vel abſentiam, vel mortem amici hominis præſentiſcimus, tum ſe nobis obiicit amoris acer aculeus, qui ſubinde nos carendi metu exerceat: in qua cogitationis defixi materia latiſſima, quia nimis fortè amamus, ipſi nobis ſomnia mera fingimus. Carendi metus.

Nimis *imperat voci*] In aliis, reparatur. Noſtri manuſcr. imperatur voci.

Tvssicvla *admonitus rurſus ſanguinem reddidit*] Sanguis tuſſiendo reiectus ex pulmonibus, reiicitur propter apertionem, vel ruptionem & eroſionem venarum, quæ ſunt in ipſis pulmonibus. Id etiam fieri poteſt ob Sanguis ex tuſſi, vnde.

reſudationem, quam diapedeſin appellant, Gal.cap.2.lib.5.Methodi.

TVSSICVLA *admon.*] Libri manuſcrip. tuſſicula admonetur, auſus ſanguinem reddit. In quo, auſus, pro rurſus, ſcriptum perperam.

EST *enim tam parcus*] Tam, in vet. non eſt.

ET *moderato*] Abeſt etiam à noſtris membranis.

AD EPISTOLAM 20.

BITHYNI accuſauerant Iulium Baſſum repetundarum, qui apud eos Proconſul fuerat, in eum à Senatu impetrauerant Rufum Varenum patronum: is eãdem prouinciam ſortitus, & ipſe repetundarum reus factus, Vareno adfuit Plinius: contra Fonteius: conceſſa Bithynis inquiſitio, & Vareno poſtulatio.

QVEM *nuper aduerſus Baſſum aduocatum*] Voces duæ, nuper, &, aduocatum, non legũtur in manuſcr.

LIBER *offenſis*] Vet. offenſionis.

RESPONDIT *Fonteius plurimis verbis, pauciſſimis rebus*] Nempe Græcus homo, qui vt Salluſt. de Catil. multum loquentiæ, ſapientiæ parum haberet.

Loquentia Græci hominis.

VT *illis ſit pro copia volubilitas*] Vet. vt citò copia volubilis.

NAM *eloquentia, ſi M. Antonio credimus, nemini*] Quod apud M. Tullium diſputatur, 1. de Orat. dicebat enim ille ſe diſertos vidiſſe multos, eloquentem neminem.

Eloquẽtia paucis data.

IMMO *ſi M. Antonio credimus, nemini*] Sic cod.man. Iam non ſumus Antonij, credamus nemini.

ACCVSATORIBVS *quæ petebam*]. Vet. actoribus quæ petebant.

NEC *lege comprehenſam*] Vet. negligenter comprehenſam.

NEC *ſatis vſitatam*] Al. ſubſiſtentem. Vet. nec ſatis ſuis tantùm iuſtam.

HOMERICVM *illud;*
Τὴν γὰρ ἀοιδὴν μᾶλλον ἐπικλείουσ᾽ ἄνθρωποι,
Ἥτις ἀκουόντεσσι νεωτάτη ἀμφιπέλεται.] Ex Odyſſ.α. hoc eſt, Eam cantionem lubentius homines audiunt, quæ recentiſſima ſit: verba Telemachi. Quale illud Pindari, *Αἴνει παλαιὸν οἶνον, ἄνθεα δ᾽ ὕμνων νεωτέρων*: quo ait, laudandum quidem vinum vetus, at etiam nouorum hymnorum flores in laude eſſe. Et id alio iam loco me adnotaſſe memini.

APVD *te prouidendum eſt*] Vet. à te prouidendum.

PRÆCERPAM] Al. perdam: in noſtris membr. prætercam.

AD EPISTOLAM 21.

AGITVR hîc de Nepotis edicto, vt ſeruaretur Senatuſconſultum, quo cauebatur, ne quis ante actionem pecunias vel acciperet, vel etiam paciſceretur: quod ipſe in quorumdam reprehenſionem veniebat, ab aliis commendabatur.

Sedere iudicum eſt.

SEDEBANT *iudices*] Sedere iudicũ eſt, ſtare oratorum, ſeu patronorum. Iuſtinianus Nouel.8. Sedebant, ait, pedanei iudices cõtinue & nunc & in baſilica, in quibus & tũc domunculis iudicant. Datũ eſt eis hoc priuilegium, ni cogantur aut ſedere cum iudicibus, cum iudicant aut ſtare rurſus tanquã litigantes. Martian. l. 7. D. quod met. cauſa. confeſtim autem pro tribunali ſedentem adiit. Sic in l. 2. ad S.C. Tertul. Sedere dicitur Prætor, confeſtim autem ſic accipiendum, cùm primum potuit, id eſt Prætoris habuit copiam ad hanc rem ſedentis: & l. 7. de in integr. reſtit. confeſtim autem pro tribunali te ſedente adiit, Bonif. in cap. fin. de ſenten. & re iudic. in 6. Sententia quam ſcriptam edi à iudice litigatoribus non recitari, vel quam ab ipſo ſtando, non ſedendo proferri contigit; nullius penitus eſt momenti. Gell. lib. 7. de Scipione, quodam die in caſtris ſedens, ius dicebat. Cic. pro Rabir. Poſthumo: Accuſaui de pecuniis repetundis, iudex ſedi: & alia ſexcenta.

CENTVMVIRI *venerant*] In aliis eſt, decemuiri: quod ex characterum mendo erratum.

OBSERVABANTVR] Al. obuerſabãtur.

Meditationis ſtudiũ.

NVNQVAM *ita ſum paratus vt nõ mora læter*] Vet. vt non morari ter. Quo quis eruditior, ſuíq; nominis ſtudioſior, eo ſe paratiorem præſtat ad neceſſaria vitę obeunda officia: prȩſto eſt exemplum Tull. Cic. qui cùm accepiſſet à ſeruo ſuo, quem in curiã miſe-

rat, dilatum eſſe iudicium in diem ſequentem, in quo patronus futurus eſſet, tãto gaudio geſtiit, vt eum, eo accepto nuncio, ſeruũ manumiſerit.

QVI *curus corrigerent*] In alio, cuncta corrigeret.

PERACTIS *tamen negociis permittebantur*] Hæc deſunt in vet.

REPRIMIT *fœdiſsimas paſsiones*] Cod. vet. nouiſſimas.

EST *omnino iniquum*] Vet. hab. inimicum.

EST *enim omnino iniquum, vel vſu receptũ, quòd honeſta conſilia vel turpia, prout malè, aut proſperè cedunt, ita vel probantur, vel reprehenduntur*] Pro, probantur, al. leg. procedunt. Celebratur illud Euripidis, vt opinor, Conſilia euentu non æſtimanda.

Τὸν εὐτυχοῦντα καὶ φρονεῖν νομίζομεν, Ei cui res ſecundæ ſunt, eundem & putamus ſapere. Pind. Olymp. 5. ἐν δ' εὖ λόντες σοφοὶ καὶ πολίταις ἔδοξαν ἔμμεν. Voti cõpotes, & quibus arridet fortuna, ſapere videntur omniũ iudicio. Cic. pro Rab. Poſth. Hoc plerumque facimus, vt conſilio euentus ponderemus: & cui bene quod proceſſerit, multum illum prouidiſſe; cui ſecus, nihil ſenſiſſe dicamus. At Ouid. in epiſt.

Exitus acta probat, careat ſucceſsibus opto
Quiſquis ab euentu facta notanda putat.

ITA *vel probantur*] Hæc non leg. in man.

INDE *plerumque eadem facta modò diligentiæ, modò vanitatis, modò furoris nomen accipiunt*] Abſunt à vet. hæc; modò diligentiæ, modò vanitatis. Atqui abſurdum eſt, ait Sidonius lib. 4,

epiſt.6.ſi cœptis audacibus aduerſetur euêtus, conſurgere in querimonias,& inconſultarum diſpoſitionum culpabiles exitus, ad infamanda caſuum incerta confugere.

IN C. PLINII SECVNDI EPISTOLARVM Lib. VI. Notæ & Obſeruationes.

AD EPISTOLAM I.

SIGNIFICAT angi ſe Tironis deſiderio, quem ideò ad ſe venire rogat.

IPSA *loca in quibus vnà eſſe ſolemus, acrius me tui commonent*] Quàm loca deſiderium augeant, Poëtæ rerum, ſed maximè affectuum mimi paſſim exprimant, exempla ſunt multa in Heroïdũ epiſtolis Ouidianis: ſed præſto nobis occurrit elegans Tullij locus 2. de Legib. Mouemur enim neſcio quo pacto locis ipſis, in quibus eorum quos diligimus aut admiramur, adſunt veſtigia. Cui Ciceronis loco adiungo lubens & illud *S*enecæ ex epiſtol.50.

Eſt quidem mihi Lucilli, ſupinus & negligens, qui in amici memoriam ab aliqua regione admonitus reducitur: tamen repoſitũ in animo noſtro deſiderium, loca interdum familiaria euocant, nec extinctam memoriã reddunt, ſed quieſcentem irritant; ſicut dolorem lugentium, etiamſi mitigatus eſt tempore, aut ſeruuli familiaris amiſſio, aut veſtis, aut domus renouat. Ecce Campania, & maximè Neapolis ad Pompeiorum tuorum conſpectum incredibile eſt quàm recens deſiderium tui fecerit. Totus mihi in oculis es, cùm maximè à te diſcedo, video lacrymas combibentem, & affectibus tuis inter ipſam coerctionem exeuntibus nobis ſatis reſiſtentem, &c.

ACRIVS *me tui cõmonent*] Alij cod. acrius metus commouent.

QVODQVE *propius acceſſeris*] Vet. quòq; prop. acc.

IMPATIENTIVS *careas*] Alij cupias.

SIMILES *his epiſtolas*] Tò his, in vet. abeſt.

AD EPISTOLAM 2.

ACTIONEM Reguli, quem & multis locis iam antea inceſſit, & agendi morem ſuo ſeculo receptum notat.

M. *Regulum*] Meum Regulum, in vet. ſed non ita rectè.

SED *tamen à magno*] Et magno. vet.

IAM *illa*] Vet. tam illa.

QVID *denique iucundius*] Al. quid enim

iucundius.

BENEFECIT *Regulus, quod eſt mortuus, melius ſi ante*] Id non ſine ſtomacho, cùm ad hominum, ſed Reipub. maximè commodũ expediat, impuros ac ſceleſtos rabulas Regulo imprimis ſimiles, viuẽtum albo eximi.

Mori malos expedit.

NVNC *etiam ſane poterat ſine malo publico viuere, ſub eo principe ſub quo nocere non poterat*] Argutum hoc ſanè noëma, Reguli extremam improbitatem arguit, duóque quaſi membra ſuo ambitu complectitur, i. ſine malo publico nefarium hominem viuere non poſſe, quales patriæ peſtes, vomicas & carcinomata Græci Romaníque ſcriptores appellant: ij cùm nihil non ſceleris animo concipiant, non poſſunt ſine maximo patriæ malo viuere ſub bonis principibus, cùm quæ ſub tyrannis viguerat, improbitatem debilitari, frangíque, nec iam habere nocendi vim, nõ minus quàm ſerpentes ferunt ſub vmbra fraxini, aut ranas in ſicca palude femineces.

Sine malo publico viuere improbi non poſſunt.

O *Regule*] Malim, ô Regulum, vt in exẽp. manuſcr.

QVANTVM *quis plurimum poſtulat*] In ali. quantum quas plurimum temporis poſtulat: tantum de eo qui docet, ſed quantũ quis plurimum poſtulat.

AQVÆ *do*] Al. addo etiam.

PRÆSERTIM *cùm primùm religioni ſuæ iudex patientiam debeat, quæ pars maxima eſt iuſtitiæ*] Puto alludi ad vetus illud, μηδὲ δίκην δικάσης πρὶν ἀμφοῖν μῦθον ἀκούσης: Ne de lite pronuncies, niſi vtramque partem prius audie-

Iudicis officium.

audieris. Tertul. Apologe. Reſpondendi, altercandíque poteſtas patet, quando nec liceat inauditos & indefenſos omnino dãnari. Huic conuenit l. 1. C. de condemn. reis. Et veterum conſuetudo, qui reos niſi auditos condemnabant, quia qui eſſent inauditi, haberentur pro indemnatis, vt tradit Valer. Max. cap. de ſapienter dictis aut factis. Notum id è Solonis elegiis, ἄρχων, ἀκούε καὶ δικαίως καὶ ἀδίκως; Magiſtratum gerens, audi & iuſta & iniuſta. Et rectè quidem Græci iudicem, δικαστὴν quaſi διχαστὴν appellant, vt δίκαιον quaſi δίχαον, hoc eſt diuiſum, quod duobus inter ſe diſſidentibus & diuiſis medius ſit, quaſi honorarius arbiter cõſtitutus. Qua ratione putem apud Thebanos iudicum imagines fuiſſe, qui trũcatis eſſent manibus, principem autem Senatus captum oculis, quod Plut. attigit de Iſide & Oſiride, quare Cic. ad Fratr. de Reipubl. adminiſtratione: Conſtantia eſt adhibenda & grauitas, quæ reſiſtat non ſolùm gratiæ, verùm etiam ſuſpicioni. Vlp. l. generaliter. 24. §. quod ſi legatum. D. de fideic. libert.

Δικαστὴς vnde dictus iudex.

Thebanorum iudicum effigies.

SED *ſatius eſt, & hæc dici, quàm dici non neceſſaria*] Multa dicenda oratori, non pauca etiã interdum ſubticenda: quædam dicuntur, iterantúrque ad inculcandum infigendúmq; auditorum animis, quæ ſtatim effluunt, niſi ſubinde variato dicendi genere quaſi reponantur: at non neceſſaria prætermittenda ſunt, quæ plus ſæpe nocent, vt in dialogis oratoriis & Partitionibus Cic. docuit.

Dicenda, tacenda oratori.

Corrigere emēdare.

CVPIS *emendari quæ corrigere difficile eſt*] Et hæc quidem γνώμη haud obſcurè ſignificat, τὸ emendare aliquid eſſe minus, quàm corrigere; quanquam id diſcrimen non ſemper agnoſcant auctores latinitatis.

RESPICE *domus noſtras*] Abeſt à vet.

NOVI *nihil*] Nonnihil, vet.

Bonum quale.

MIHI *& gratiora ſunt bona quod perſeuerant, & leniora incommoda quod aſſueui*] Duæ gnomę ſimul & vno faſce complexæ, i. Bonum eo melius & iucundius, quò ſæpius repetitum: nec rectè bonum eſt niſi ἐν ἕξει, & quod perſeuerantia comprobarit, & incommoda leuiora fiũt aſſuetudine, aliquóque vſu; quod libris de Moribus pręclarè diſputatur ab Ariſtot, & ita paſſim apud Senecam, vt nullã materiam vberiorem habeat.

AD EPISTOLAM 3.

COMMENDATORIA eſt agri, quem nutrici ſuæ donarat: monétque Verum agriculturæ addictum, non modò cultus agri, ſed maximè doni meminerit.

COMMENDARI *tibi à me memineris, non terram & arbores, ſed munuſculum meum*] Vt in parœmia veteri, ξενίων θυμὸς ἄριστος: animus eſt munerum optimus, nempe non tam ipſum quod donatur, gratum haberi debet, quàm donantis animus. Martial. ad Marcum lib. 10.

Animus munerum optimus.

Vilior hæc nobis alio mittente fuiſſent:
Non quacunque manu victima cæſa litat.

A te miſſa venit, poſſem niſi munus amare,
Marce tuum, poteram nomen amare meum.
Munere ſed plus eſt & nomine gratius ipſo
Officium docti, iudiciúmque viri.

Idem lib. 8. ad Domitianum;

Diligeris populo non propter præmia Cæſar,
Propter te populus præmia Cæſar amat.

AD EPISTOLAM 4.

QVERITVR ſibi non dari facultatē ſecedendi in Campaniam cū vxore Calphurnia, cuius abſentis nomine, quàm ſit variè ſollicitus, amiciſſimè monet.

IN *Campania*] In Campaniam.

CORPVSCVLO *acquireres*] Al. appareres

INOFFENSA *tranſmitt.*] Inoffenſa valetudine, vet. libri habent.

EST *enim ſuſpenſum & anxium de eo quem ardentiſsimè diligas, interdum nihil ſcire*] Amiciſſimi animi argumentum: & quidem verus & conſtans amor comitem ſemper metum habet, éſtque maximè ſuſpicax. Quam eandem amoris teſtificationem aperit, & locis aliis noſter hîc, de amicorum ſalute quàm maximè ſollicitus. Signum amicitiæ.

VEREOR *omnia, imaginor omnia*] Poſterius hoc, imaginor omnia, non leg. in cod. vet.

VEREOR *omnia, imaginor omnia; quæque natura metuentium eſt, ea maxime mihi quæ maximè abominor, fingo*] Expolitio ſententiæ proximæ, qua animi affectum egregiè depingit, vt qui amici cauſa omnia tuta Abſentis amici deſiderium.

timeat,nihílq; non fingat quod ſiniſtrè poſſit amico homini accidere. Eundem affectũ videtur Ouid. expreſſiſſe in ſua Penelope, his ſanè verbis:

Quando ego non timui grauiora pericula veris?
Res eſt ſolliciti plena timoris amor.
In te fingebam violentos Troas ituros,
Nomine in Hectoreo pallida ſemper eram.
Siue quis Antilochum narrabat ab Hectore victũ,
Antilochus noſtri cauſa timoris erat.

AD EPISTOLAM 5.

Vbi Varenus obtinuiſſet, vt ſibi teſtes pro defẽſione liceret enarrare, Nepos Licinius petiit, vt legi de repetundis adiiceretur; liceret reis denunciare teſtes: cui multi reclamarunt, ſed imprimis Iubentius Celſus, vt ad lites vſque proceſſum ſit.

Lex ambitus & repetundarum.

Addidit *petendum à Conſulibus, vt referrent ſub exemplo legis ambitus, de lege repetundarum, an placeret in futurum, ad eam legem adiici*] Nihil hîc neceſſe de legibus ambitus, aut repetundarum dicere: de quibus noſtri multa ſatis, vt Paul. 5. recept. ſentent. tit. 30. l. vn. D. ad l. Iul. de ambitu. De pœna ambitus variant Sueton. in Auguſto, & Dio. de repetundarũ iudicio, l. 7. & fin. C. ad l. Iuliam repetundarum.

Cupiditate *audiendi curſitabant*] Curſitantem, vet.

Amicorum *loquacitas fuit*] Illud fuit, in vet. non eſt.

AD EPISTOLAM 6.

FVNDANVM precatur Romam veniat; vt ſuffragio ſuo Iulium Naſonem honores petentem iuuet.

FVNDANO] Vet. Fundanio.

QVOS *tunc frequentabam Quintilianum & Nicetam*] Al. Niceam: & quidem abſunt à vetuſtis hæc, Quintilianum & Nicetam ſacerdotem ventitabat.

IPSI *enitendum & elaborandum eſt*] In mẽb. ſic: ipſi laborandum eſt: abſunt enim, enitendum &.

VT PRIMVM *ſibi ætas iudicare permiſit*] Ætas in vet. non eſt.

ANTE *cum fratre*] Vet. ante cum patre.

AD EPISTOLAM 7.

RESPONSORIA eſt ad Calphurniam vxorem in Campania ſecedentẽ, cuius ſe quàm maximo teneri deſiderio fatetur.

EO *magis ad deſiderium tui accendor*] Amanti homini nihil ſatis feſtinatur, vt & neq; vẽti, neq; remi vlli vnquã ſatisfaciant. Plaut. Pœnulo, *Homo amans properat omnia.* Idem Ciſtellaria, *Spiſſum iſtud amanti eſt verbum, Veniet niſi venit, amatori cupienti.* Eò reſpexit Horat. cùm ait ad Mecœnatem, Deſiderãti nihil ſatis feſtinatur.

— vt nox longa quibus mentitur amica,
Sic mihi tarda fluunt ingratáque tempora quæ
ſpem,

Conſiliúmque morantur agendi gnauiter.
Huc epiſt. Senecæ 40. & 48.

FOMENTIS *meis*] To meis, in vet. non eſt.

LICET *hoc ita me delectet, vt torqueat*] Non conſtat amor ſine aliquo metu, vt paulò ante, quod & noſtri aiunt: & quamquam amoris monimenta quædam coram poſſint abſentis amantis tædium fallere, ipſa tamen rei amatæ delectatio, neſcio quomodo torquet, vt ex ea ſibi animus minimè ſatisfiat.

Qui ſperat metuit.

AD EPISTOLAM 8.

ROGAT Maximum Priſcus vrgeat Valerij Vari heredem reddere pecuniam cum vſuris, quam Attilio Varus debebat.

QVIS *enim illum ſpectatior*] Illo ſpect. vt in vetuſt.

QVI *eſt flagrantiſſimus amor amari adoleſcentuli cœpimus*] Amor ille qui cœperit à teneris flagrantior eſſe ſolet, & alioqui tenacior, vt qui vnà cum ætate adoleuerit, & firmiores egerit radices, quàm qui impetu aliquo, caſúve momentaneo conciliatur, de quo præclarè Cic. in Lælio.

Amor à teneris annis

Οὔτις ἐμεῦ ζῶντος καὶ ἐπὶ χθονὶ δερκομένοιο, &c.] Hoc eſt, Nemo viuente me, & luce fruente, ex 1. Iliad.

HOMO *eſt alieni abſtinentiſſimus, ſui diligens, nullis quæſtibus ſuſtinetur, nullus illi niſi ex frugalitate redditus*]. Præclarum hoc innocentis hominis (eo enim maxima laus cenſenda, quia

Alieni abſtinens.

inter nõ perfectos viuimus) elogium ex abſtinentiæ laude, ſtudij inculpati rei familiaris, & frugalitatis.

NVLLVS *illi niſi ex frugalitate redditus*] Illi niſi, abeſt à vet. incuria, vt opinor, librarij.

NE *in bilem & amaritudinem vertat iniuria, quam vim habeat offenſus*] Expreſſit illud Hor. Serm. 2. Sat. 2. Dulcia in bilem.

Dulcia ſe in bilem vertunt, ſtomachóque tumultum
Lenta feret pituita —

NON *feret magnum & liberum ingenium cum contumelia damnum*] Quorum alterutrum ferre, graue: vtrumque, grauiſſimum, penéque δυσπέλαστον: bene ille apud Comicum: Damnum cum cõtumelia.

Facile conuicium fero, dum abſit contumelia.

Vt Cic. 3. in Verrem: Etiámne hæc tot detrimenta atque damna, cùm te maximis iniuriis, contumeliíſque perferret? Et Plinius libr. 2. epiſtol. 12. Quid miſerius quàm exceptum & exemptum honoribus Senatoriis, labore & moleſtia non carere, quid grauius quàm tanta ignominia affectum, non in ſolitudine latere, ſed in altiſſima hac ſpecula conſpiciendum ſe, monſtrandúmque præbere?

MEAM *contumeliã indicabo*] Al. vindicabo.

AD EPISTOLAM 9.

TACITVS Candidatum Secundo commendarat: is reſpondet iam ſibi cõmendatum ſatis, vt qui itidem facturus eſſet, ſi Romæ abfuiſſet.

Amicus, alter ipſe.

NASONEM *mihi, quid ſi meipſum?*] Reſpexit ad illud veterũ φίλος, ἕτερος αὐτός, qui amicitiam nihil aliud eſſe quam ἰσότητα dicerent. Seneca 48. epiſt. Non ſum amicus, niſi quicquid agitur ad te pertinens, meum eſt. Conſortium rerum omnium inter nos facit amicitia: nec ſecundi quicquam ſingulis eſt, nec aduerſi. in commune viuitur.

Amor vehemens.

HABET *hoc ſolicitudo quod omnia neceſſaria putet*] Quippe amor vehemens modum neſcit, vt qui plus diligentię ac ſtudij adhibeat, minus iudicij ponat.

AD EPISTOLAM 10.

QVERITVR abſolutum nondum ſepulcrum Virginio Rufo, laudatiſſimo homini, quanquam iam ante annos decem mortuo.

Querela de egregiis viris ſepulcri honore carentibus.

NEGLECTVM *cinerem ſine titulo, ſine nomine iacere*] Ita Lucanus 8. libro conqueritur nullum Pompeio magno exſtructum tumulum,

Notâque ne buſtum religato fune moueret,
Inſcripſit ſacrum ſemiuſto ſtipite nomen,
Hic ſitus eſt Magnus: placet hoc fortuna ſepulcrũ
Dicere Pompeij quo condi maluit illam,
Quam terra caruiſſe ſocer temeraria dextra,
Cur obicis magno tumulum, maneſque vagantes,
Includis?

Cui & adiungo Martialis de Pompeio eodem cenotaphium,

Pompeios iuuenes Aſia atque Europa, ſed ipſum

Terra tegit Lybies, ſi tamen vlla tegit.
Quid mirum toto ſi ſpargitur orbe? iacere
Uno non poterat tanta ruina loco.

Apud Caietam in ſepulcro marmoreo æneaque vrna hęc inſcripta reperiuntur Scipioni Africano,

Deuicto Annibale, capta Carthagine, & aucto
Imperio, hos cineres marmore tectus habes.
Cui non Europa, non obſtitit Africa quondam,
Reſpice res hominũ, quam breuis vrna premit.

Legi & in veterum epigrammatis,

Marmoreo in tumulo Licinus iacet, at Cato paruo,
Pompeius nullo: credimus eſſe Deos?

Sed hi, & ſimiles hominum ciuilium queſtus. verum poëtę non omnino malè putarunt, facilem iacturam ſepulcri, & præter eos, opinionem vulgarem retundit Seneca morum cenſor acerrimus ſic epiſt. 91. Non eſt quod nos tumulis metiaris, & his monumentis quę viam diſparia prętexunt. æquat omnes cinis, impares naſcimur, pares morimur.

AD EPISTOLAM II.

COMMENDAT Fuſcum Salinatorem & Numidiũ Quadratum, adoleſcentes nobiles, quod apud vrbis prętectum cum ſumma laude egiſſent.

IVVENES *duos*] Duos, abeſt à vet.

OS. *Latinum*] In aliis, planum.

QVOD *& ipſi me vt rectorem*] Quod ipſum rectorem vt magiſtrum intuebantui,

etiam qui audiebant.

Dies natalis. Diem *mihi notandum candidiſsimo calculo*] Perſianum id cuique puto notum iam ſatis ſupérque;

Hunc Macrine diem numera meliore lapillo,
Qui tibi labentes apponat candidus annos.

Et adagiũ, Albo calculo notare, ſumptum è more Thracum.

Meliores *eſſe quàm me velint*] Modeſtè hic aculeus poſtremo affigitur, ne quid impenſius ſibi ipſi tribuiſſe videatur.

Ab *iiſdem teſte te peto*] Ac eoſdem teſtes peto.

Pvtant] Vet. putabunt.

AD EPISTOLAM 12.

Ait ſe ſuſcepturum Priſci defenſionem, ſibíque gratas fore obiurgationes proſoceri Fabati proteſtatur.

Vectio *Priſco*] Al. Bettio Priſ. In aliis etiam Betitio.

Cvm *ſic exegeris*] Egeris, vt vet.

Qvod *tu curare*] Vet. curari.

AD EPISTOLAM 13.

P. Varenus obtinuerat, vt ſibi liceret teſtes euocare: conabantur Bithyni Senatusconſultum euerti à Traiano principe, ſed ab eo ſunt ad Senatum remiſſi.

Laboriosvm *& exercitum*] Al. laborioſè exercitum. Sunt & qui legant, tam la-

borioſum & exercitum.

A T Q V E *etiam abſenti*] Al.abſente,ſed alij abſentem.

S I N G V L O S *enim integra re diſſentire fas eſſe: peracta quod pluribus placuiſſet tuendum*] Quid ſit re integra facere, aut non facere,diſſentire,&c. ex Iuriſconſultis didicimus, vt l. 1. §. cœpiſſe. D.de pollicit.c. vbi maius. de elect. lib.6.vt rebus in eodem ſtatu manentibus.l. quòd ſi minor. D.de minorib. vel poſtquàm res iudicata ſit,non licere vel iudici ipſi,vel litigantibus id quod iudicatum ſit, in dubiũ reuocare,ſatis ſupérque iidem. Re integra Res iudicata.

A C I L I V S *tamen*] Al. tantùm. al.tamen rurſus.

Q V O R V M *temporaria grauitas , vel potius grauitatis imitatio ridebatur*] Id cauillum egregiè tortum in quoſdam non tam iudices, quàm iudicum ſimias , cuiuſmodi multos ſubſellia noſtra ferunt . Hi nullo ſtudio politi,nulla doctrina culti , nullo vſu facti peritiores, è ſcholis in curiam irrumpunt , honorem magno mercati precio,mirum quantum altè ſpirent , attollunt ſupercilia , toto vultu reliquóque corpore ita graues videri volunt,vt vel ſenioribus æquari ſeſe putent. Quod cùm maiores noſtri,vt inſolens.& planè nouum aut mirarentur, aut riderent;qui iampridem ferre imitatores eiuſmodi aſſueuimus,nemo ferè ridet , ſed vel ætatis huius peruerſos mores,aut principum virorum nimias ſordes , aut deniq; magiſtratuum aliorum nimiã patientiã meritò execratur: quid Iudicum ſimiæ.

enim tot noxas, tot peſtes, ita dudum inter nos graſſantes querimur? Hæc enim vna ferè eáque prima fundi noſtri calamitas.

Qvantvm *in hac pugna prælij & certaminis*] Prælij &, abeſt à vet. man.

AD EPISTOLAM 14.

Se proximè venturum in prædium Fornianum Maurico ſcribit, ea tamen lege, ne illi ſit incommodum.

Ea *conditione*] Al. ex conditione.

Loca hominum cauſa adamari.

Neqve *enim mare & litus, ſed te, ocium, libertatem ſequor*] Non quo more, & in eum finem, quo alij qui ſecedunt, vel ruſticantur, voluptatis tantùm gratia, ſed ſapientis hominis, & amici viſendi cauſa, cuius conuictu ſit ſummam animi capturus oblectationem. Eo penè ſenſu apud Ælianum lib. 7. hiſtor. var. cap. 17. cum Eudoxo Dionyſius agere ſe gratias diceret; quod ad ſe veniſſet, liberrimè reſpondit, ſe quidem veniſſe non Dionyſij cauſa, ſed Platonis, optimi viri, qui Dionyſij hoſpes eſſet. Idem lib. 14. cap. 17. Socrates dicebat Archelaum permultas pecunias in ſuas ædes impendiſſe, quas tamen nemo viſeret Archelai gratia, ſed ad pictu-ras Zeuſidis intuendas.

AD EPISTOLAM 15.

NISI ſanę mentis auditores ad recitationem adhibendos eſſe monet.

GENTILITIVM *hoc*] In aliis gentile.

PRISCVS, *dubiæ ſanitatis*] Stolidus parúmque ſanę mentis, quique aliquo animi deliquio laboraret. Sic enim verbum hoc, ſanus, & inſanus, accipi à Tullio, & Horatio paſſim: notum iis omnibus qui Latinam linguam puriorem ſciunt. Dubiæ ſanitatis homo.

COGITA *qui riſus hominum, qui ioci, eſt omnino Priſcus dubiæ ſanitatis*] Alij ſic: cogita qui riſus hominum, quoties omnino Priſcus dubiæ ſanitatis.

AD EPISTOLAM 16.

PLINII auunculi mortem Tacito, hiſtoriarum ſcriptori longè grauiſſimo, refert.

TACITO *ſuo*] Alij Cornelio Tacito.

MVLTVM *perpetuitati eius ſcriptorum tuorum æternitas addet*] Cornelij Taciti laus, ab hiſtoria quam ita grauiter & eruditè puróque iudicio ſcripſit, vt iam in laude eſſet, cùm primùm ederetur, adeò vt ſuę ipſe poſteritati ſuperfuerit, & non falsò ſit auguratus hic noſter eum, cum ſumma admiratione, lectum iri à poſteris. Laus Cornelij Taciti.

QVANVIS *ipſe plurima opera, & manſura cõdiderit, multùm tamen perpetuitati eum ſcriptorum*

tuorũ æternitas addet] Cod.vet.ita:quamuis ipſe plurima ſcripſerit, plura tamen perpetuitati eius ſcriptorum tuorum æternitas addet.

Beati qui ſcribenda faciunt aut legenda ſcribunt.

Beatos *puto quibus datum eſt aut facere ſcribenda, aut ſcribere legenda*] Pulcrè ſanè hoc & eleganter: ita Salluſtius in coniuratione Catilinæ. is demum mihi viuere, & frui anima videtur, qui aliquo negocio intentus, præclari facinoris, aut artis bonæ famam quærit.

Præsens *regebat 9. Kal. Septemb. hora diei ferè ſeptima*] Sic vet. præſens regebat Nouēb. Kal. hora ferè ſeptima.

Vsus *ille ſole, nox frigidam geſtauerat iacens*] Alij, ſurgit ille è Sole frigida guſtata, iacens enim ſtudebat.

Veſuuius mons.

Vesvvivm] Scribunt alij veſeuum: alij etiam, veſbiū. ſic & qui veſubium. apud Diodor. lib. 4. ὀυεσούιος, qui eum montem Phlegræum appellat.

Credo *quia recenti*] Vet. credo & recenti.

In *latitudinem*] Al. altitudinem.

Liburnicę.

Ivbet *Liburnicam aptari*] Romanis dicebantur liburnicę, quę biremes Liuio, nonnumquam celeres appellantur. Tranquill. in Auguſto: circa montes Ceraunios vtrobique parte liburnicarum demerſa. Horat. 1. Epod.

Ibis liburnis inter alta nauium, amice propugnacula.

Plutarch. in Catone videtur accepiſſe pro iis quę non ad pugnam, ſed ad pręcurrendum potius & ſpeculandum. ſed de iis alij multa, & vereor ne in trita iam via nimium

multus ſim.

ACCIPIT *codicillos*] Paruos codices, in quib.quiduis exſcriberet.

RETINA *Claſſiarij*] Manuſc. retinere claſſiarij, ſed mendosè, vt ex ſequ.apparet.

NAM *villa ea ſubiacebat*] Al. nauicula eius ſubiacebat.

NON *vertit ille conſilium*] Nō, in vet.abeſt.

NON *Retinæ modo*] Al.nō retinet modum.

ERAT *enim frequens amœnitas oræ, laturus auxilium*] Vet.frequens amœnitas erat laturus auxilium, properat.

CVNCTATVSQVE *paullùm*] Vet.cunctanti paullùm.

FORTES, *inquit, fortuna iuuat*] Id Prouerb.Ennij eſt: vſurpatur à Tullio 2. Tuſculana. addo illud Eueni poëtæ veteris, Fortes fortuna iuuat

Πρὸς σοφίαν μὲν ἔχειν τόλμαν μάλα σύμφορόν ἐστι,

Χωρὶς δὲ βλαβερὴ, καὶ κακότητα φέρει.

Ait, ad ſapientiam adiungendum eſſe audaciæ ſeu confidentiæ quaſi comitatum: quæ ſi ſeorſum ſolaque habeatur, non parum detrimenti adferat. Sed id fortaſſe ἀπροσδιόνυσον.

STABIVS *erat*] Vet. abierat, al. mixta hic erat.

DIREMPTVS *ſinu medio*] Al. perueneratque ſinu-medio. ſed pro diremptus, leg. diremit.

CVRVATISQVE] Vet.turbatiſque.

LOTVS *accubat*] diſcumbit, vt in quibuſdam.

Miſtiſque *pumicibus*] Miſſiſque pum.

Altaque *incendia*] Atque incend. vt vet.

Quod *tamen periculorum*] Al. quod tamen malorum.

Adversus *decidentia*] Vet. incidentia.

Vere *perſecutum*] Verè, à vet. abeſt.

AD EPISTOLAM 17.

NON ſine ſtomacho in quoſdam inuehit, qui amico recitanti nullo ſe modo in lętitię ſignum mouerant.

Siniſteritas. Arrogantia, *ſiniſteritas*] Siniſteritatis vitium videtur haud dubiè candori opponere: quam tamen ſunt qui putent eſſe ἀπειροκαλίαν. de qua in moralibus Ariſtot. verum ἀπειρόκαλοι ſunt inficeti, & communi ſenſu carentes. huc multa Plutarch. περὶ ἀκούειν. Eo verbo eodem fermè ſenſu vſum memini Apollinarem Sidonium libr. 2. epiſtolar.

Nam *qui inuidet minor eſt, denique ſiue plus, ſiue minus, ſiue idem præſtas*] Vet. cod. Fauierij: nam qui inuidet, denique minorem, ſiue plus, ſiue minus, ſiue idem præſtat.

Miſeratio peior inuidia. Qui *inuidet minor eſt*] Ex quo vetus parœmia, qua dicitur peiorem eſſe liuore miſerationem: ſolamque miſeriam carere inuidia. ergo inuidus eſſe non poteſt, niſi qui ipſum ſe tacito iudicio deteriorē putet.

Nisi *laudandus ille non eſt*] Non, ab. in vet.

EST *enim res difficilis, ardua, faſtidioſa, & quæ eos, à quibus contemnitur, dedignatur*] Inuicem contemnit, alij legunt. Is ſtudioſorum hominum debet eſſe candor, vt eos ament, vel certè diligant, qui iiſdem quaſi ſacris initiati ſunt: Quod niſi fiat ab iis, mirum quantus inde naſcatur contemptus: immò etiam rixę aliquando implacabiles, cum nihil eorum probetur, quę fiunt ab aliis. Candor ſtudioſorum.

BENIGNIOR *æſtimator*] Al. atteſtator.

AD EPISTOLAM 18.

POLLICETVR Sabino Firmianis patronum ſe adfuturum.

FIRMANORVM] Al. Firmianorum. Firmium apud Ptolomeum, quod Strabo *φίρμον* vocat: caſtellum Firmanorum Plinio, hiſt. nat. 3. cap. 13. Picenorum in Italia ciuitas. Firmium.

PRO *patria petenti, &c.*] Indulget pietati hominis pro patria quaſi excubantis, & amici precibus iuſta & honeſta petentis. Nihil inquit, honeſtius quàm pręſidio eſſe patriæ (pro qua mori vir ſapiens ne quidem dubitarit, vt inquit M. Tull.) & nihil efficacius quàm ab amico pio, beneque in nos animato rogari. Singulos enim Plinij noſtri verborum ductus, & ſententiarum pondera ſi quis propius aduertat, facilè reperiet quàm cordatè omnia, quàm appoſitè & grauiter ſuadendi locos explicet, interpoſitis Oratoriis motibus, in quibus ſe egregium artificem pręſtitit. Verùm hęc obiter. Honeſta petenti nihil denegandum. Plinij ſcripta qualia.

AD EPISTOLAM 19.

CANDIDATI qui honores petebant, pecuniis ſuffragatores corrumpere ſoliti, lege lata repreſſi ſunt Traiano, qui & cauit tertiam patrimonij partem conferrent, in eáque ſolo tenerentur, ex quo monet Nepotem, ſi volet Itala prędia vendere, & in prouinciis comparare, tempus idoneum eſſe.

HOMVLVS *noſter vigilanter*] Vet. homulus deinde noſter vigilat.

Deſideriũ quid.

DESIDERIVM *vniuerſorum principi notum facerẽt*] Deſiderium, eſt libellus ſupplex, quam requeſtam noſtri appellant, tritum in Iure verbum, l. 4. §. ingreſſus l. 9. §. obſeruare, de offic. Proconſ. l. 1. de poſtul. l. 15. de off. præſ. & paſſim Dig. Suet. Auguſto c. 53.

Leges multæ de ambitu.

FOEDOS *illos (male frigidos, vt in quibuſdam) & infames ambitus lege reſtrinxit*] Multas iam olim latas de ambitu leges, memini me loco iam alio docuiſſe.

PIVRA *venalia efficiunt*] Vet. officiunt.

VT *hic emant*] Hæc abſunt à meis manuſcriptis.

AD EPISTOLAM 20.

TACITO ſignificat quæ paſſus eſſet, aut quantum metuiſſet ardente Veſuuio, dum Miſeni, cum matre ab auunculo relictus eſſet, in hac epiſtola luculenter

enarrat.

Miſeni *relictus*] Vet. Miſeni litus.

Qvamqvam *animus meminiſſe horret*] Id hemiſtichium commode vſurpatum ex 2. Æneidos ad periculum quod euaſerit exprimendum.

Illa *verò nocte*] Vet. ille verò nocte.

Irrvmpit *cubiculum*] Alij, inuaſit in cubiculum.

Constantiam *vocare*] Vet. rogare, ſed malè.

Vix *conſederamus*] Alij, viam deſerueramus.

Erant *qui metu mortis, mortem precarentur*] Quod fieri ſolet in magna vel trepidatione, vel conſternatione: vt ille apud Martialem, Metu mortis, optare mortem.

Hoſtes cum fugeret, ſe Fannius ipſe peremit,
Dic mihi, non furor eſt, ne moriare, mori?

Æternamqve *illam & nouiſſimam noctem mundo interpretabatur*] Vt apud Virgil. ad finem 1. Georg. Æterna mors.

Impiáque æternam timuerunt ſecula noctem.

Et Catullus,

Nox eſt perpetua vna dormienda.

Sic enim noctem pro morte non rarò accipi videmus.

Indicivm] Vet. iudicium.

Mox *dies verè ſol etiam*] In aliis, verus ſol.

Cvm *deficit ſol*] Alij cum deficere ſolet.

Abevndi *conſilium*] Vet. adeundi.

Donec *de auunculo nuncius veniret*] Verbum id, veniret, in vetuſtis non eſt.

Non *ſcripturus leges*] Alij, nos ſcripturos leges.

Si *digna*] Al. ſi dignæ.

AD EPISTOLAM 21.

Mores & doctrinam Virginij commendat, qua occaſione ſuorum temporum ingenia, in honore ſe haberi confitetur ingenuè, ſecus quam alij, qui vetera tantum ſuſpici malunt.

Auctores recentes non aſpernandi.

Svm *ex iis qui mirer antiquos &c.*] Pindar. Olymp. 9. *αἴνει πάλαιον μὲν οἶνον, ἄνθεα δ' ὕμνων νεωτέρων.* Lauda, inquit, vinum vetus: flores autem hymnorum recentium. quod magis perſpicuum fit verbis Lactantianis, 2. cap. 8. nec quia nos illi (veteres intelligit) temporibus anteceſſerunt, ſapientia quoque anteceſſiſſe putandi ſunt; quæ ſi omnibus ęqualiter datur, occupari ab antecedentibus non poteſt. Pertinet huc Ariſtid. ſophiſtæ, oratione de Rhetor. *ὅστις ἂν κάλλιστ' ἀγωνίσηται τοῦτον στεφανοῦν, καὶ πρῶτον ἀναγορεύειν χρὴ, κἂν ὕστατος εἰσελθὼν τύχῃ.* Qui pulcerrimè decertarit, hunc coronare, primóque victorem coronare oportet, tametſi poſtremus in arenam deſcenderit: Horat. ad Auguſtum epiſt. 1. lib. 2. & Quintil. dialogo de Oratoribus (quem plerique Tacito tribuunt) id vberrimè docent, neque virtutem aut eruditionem annis æſtimandam cenſent: qua de re & nos olim quędam non pœnitenda fortaſſe con-

mentati ſumus.

NEQVE *enim quaſi laſſa*] Quaſi,ab.à vet. in quo ſic:neque enim laſſa & effœta natura nihil tam laudabile parit.

AVDII *Verginium Romanum*] Al. audi Vergilium Romanum.

NESCIO *an noris hominem*] Vet. neſcio, mireris hominem.

AD *exemplar veteris comœdiæ*] Cuius initium inde cœpit, quod veteres Athenienſes, cum per pagos adhuc diſperſi eſſent, & agriculturæ operam darent, cum ab opere & laboribus ceſſarent, iidémque genio indulgerent, atque inter ſe dicta ridiculis iociſque referta iactarent, quod in plauſtris factitabant. Idque tandem in dicteria flexerunt, & extemporanea quædam poemata, ex quo Satyræ & veteres ortę comœdiæ. de his Horatius 1.ſermon.& de arte poëtica. Comœdiæ initium.

SCRIPSIT *mimiiambos*] Verſus iambici à mimis vſurpati,& mimiiambi.vnde [p]oſtę mimographi, & mimologi dicti; de quibus Suidas & Atheneus. Vide 6.dialogum de poëtis Lilij Gregorij. Mimiiambi.

ORNAVIT *virtutes, inſectatus eſt vitia*] Ex quibus alterum, an ſine altero commodè, veréque fieri poſſit, alij viderint. certè nemo virtutem ex animo colat, niſi qui ſimul vitium oderit, quo nomine grauiter apud feſtiuum poëtam notatur Calliſtratus, qui quemuis citra diſcrimen commendaret: Ornare virtutes, inſectari vitia.

Ne laudet dignos, laudat Calliſtratus omnes,
Cui malus eſt nemo, qui bonus eſt poteſt?

Poetę an mēdaces. POETIS *mentiri licet*] Id ex opinione vulgari, quia figmenta plerique pro mendaciis habent. alia tamen mens, & aliud iudicium Lactantij Firmiani libro 1. cap. vndecimo, à poëtis totum fictum non eſt, quod narratur aliquid fortaſſe traductum, & aliqua figuratione obſcuratum, quo veritas inuoluta tegeretur. dein ſequitur: multa in hunc modum poëtæ transferunt, non vt Deos mentiantur, quos colunt. ſed vt figuris, variiſque coloribus venuſtatem ac leporem carminibus ſuis addant. idem lib. 2. cap. 11. veros poetas dixeram, non omnino mẽtiri ſolere, ſed figuris inuoluere & obſcurare, quæ dicant: non dico eſſe mentitos, ſed primum omnium Prometheum ſimulacrum hominum formaſſe, &c. Huc pertinet Maximi Tyrij diſputatio, qua querit, vtri de Diis melius tractarint, poëtæ an philoſophi.

AD EPISTOLAM 22.

MONET Tironem Caleſtrium, ſortitum Bęticæ proconſulatũ, ne cui ſuorum facilè credat, exemplo Brutiani, qui dum in prouincia eſſet, deque Atticinij flagitiis ad Cæſarem ſcripſiſſet, accuſatus ab eo, abſolutus eſt, Atticinio damnato.

Κατὰ κεφάλαια. KATA` κεφάλαια. Alij habent κεφαλαίων quaſi dixeris, capitatim, vel per ſingula capita, ſigillatim: vt cum ordine varium dixerimus, non vno faſce complectimur.

ILLE *cum diluere non poſſet, ita receſſit* (al. ſe

geſſit, al. reiecit) *vt dum defenditur, turpis: dum accuſat, ſceleratus probaretur*] Sceleris accuſatio arguebat ſuſpicionem patrati flagitij: at ipſa turpitudo apparuit, ex eo quod crimen non dilueret, ſed augeret eo defendẽdo, aut improbè refellendo.

Impudens ſcelus.

Non enim pro ſcelerato eſt continuo habendus qui ſceleris accuſatur, ſed demum qui conuincitur. At tum turpis eſt, qui factum verum, aut impudenter, aut ignauo animo conatur refellere vel excuſare.

BRVTIANO *iuſtiſſimum integritatis teſtimonium redditum*] In aliis, præmium.

PLVRIMVM *tibi credas, nec cuiquam ſatis fidas*] Sententia hęc aurea planè, ac à multis vſurpata. ſic vetus quiſpiam, *μὴ πίστευε τάχιστα πρὶν ἀτρεκέως πέρας ὄψῃ*: ne crede citiſſime, ne prius exitum videris. Epicharmi laudatur illud etiam à Clemẽte 5. Stromat. *νῦφε, καὶ μέμνησο ἀπιστεῖν ἀρθρὰ νεῦρα τῶν φρενῶν.* Ex eo multi celebrarunt *ἀπιστίαν*, non quidem, vt omnino fidem abrogandã omnibus putarent: ſed vt nullo non loco circunſpecti veniremus. Demoſthen. enim eam vnãm ait omnibus, qui ſapiunt, conceſſam à natura cuſtodiam ſalutis & fortunarum. Homerus Vlyſſem, quem prudentiſſimum facit, non alio vſum præſidio dicit, neque alia ratione terræ mariſque pericula euaſiſſe, quàm quod nemini crediderit, & callidè ſua conſilia texerit. Heſiodus non abs re monet, vt neque fratri quiſquam adeo fidem habeat, aut etiam aliquid cum eo, vel

Parte inaudita quis damnandus non eſt.

Credulitas.

ioco tranſigat, niſi adhibito teſte. Sane vt vno verbo, plures in veterum libris, ipſaque vita quotidiana reperiri amicorum queſtus, quam inimicorum accuſationes, Ouid. 3. de Arte,

Nec cito credideris, quantum citò credere lædat,
Exemplum vobis non leue Procris erit.

Aurel. Victor in Valentiniano: Si ei infidus Romulus, quibus ſeſe, quaſi fidiſſimis prudentiſſimiſque dederat, carere, aut probatis, eruditiſque monitoribus vti licuiſſet, perfectus haud dubiè princeps enituiſſet. Præclara vox Hieronymi ad Cælantiam, nihil tam inquietat animum, nihil eſt quod ita mobilem mentem ac leuem faciat, quam facile totum credere. Vide Dionis Chryſoſtomi Orationem ſanè pulcram περὶ ἀπιστίας.

TE *quod abominor fallat*] Alij feſellerit.

QVA *tamen ne ſit opus*] Al. vſus.

NEQVE *enim eſt tam iucundum vindicari, quam decipi miſerum*] Sententia hæc grauis ſanè & acuta, ſoluit quod dicturus eſſet Tiro, ſiquis eum feſellerit, vltionem paratam. ſatius enim eſt morbo cum vacat, occurrere quam poſt cauſam vulneratam remedium quærere, ait Iuriſconſultus.

AD EPISTOLAM 23.

POLLICETVR ſe patronum adfuturum eius cauſæ, quam commendarat Triarius, ſub ea tamen lege, vt ſecum agat Cremetius Ruſſo clarus adoleſcens.

MIRE

MIRE *concupiſco bonos iuuenes oſtendere foro*] Is animus boni ciuis, vt boni œconomi, qui ſerat arbores alteri ſeculo profuturas. Hic obiter aduerte morem veterem conſcribendi in album cauſidicorum bonę ſpei iuuenes, cuius vmbram etiam nunc videmus obſeruari in ſuperioribus curiis iudicum. Mos ille fuit, vt ab accuſatione aliqua inſigni, quaſi tirocinium facerent: cuius rei exẽpla multa ſunt apud Tullium, & Fab. lib. 12. cap. 7. quam officij partem principes viri non detrectauerunt, adeò vt ita ſe obſidem reipub. dare ſuam fidem crederentur, ſi improbos accuſaſſent: quod niſi ex fiducia bonę mentis putabatur ab iis fieri. Morem cum Plutarc. laudat in Lucullo.

Mos veterum in iuuenibus prouehendis.

MAGNITVDINI *cauſę ſuffecturum*] Vet. ſatisfacturum, rectius aliquanto. Hęc enim vox, ſuffecturum, mihi valde ſuſpecta eſt, quamquam in membranis quibuſdam ea legitur.

NEQVE *enim tam clarum ingenium vt poſſit emergere, niſi illi materia, occaſio, fauor etiam, commendatórque contingat*] Dionyſius Halic lib. 4. οὐ γὰρ ἂν γένοιτο, φρόνημα εὐγενὲς ἐν ἀνδρᾶσιν ἀπορουμένοις τὸν καθ' ἡμέραν ἀναγκαῖον. Nihil generoſum ſapere poteſt, qui quotidiani victus penuria vrgetur. Ennius,

Paupertas ingenijs bonis obeſt.

——— multi aliquid aduentant
Quorum paupertas obſcurat nomina.

Sed quid tranſilio Horatiana,

Haud facile emergunt, quorum virtutibus obſtat
Res anguſta domi.

Iuuenalis 7. Saty.

——— cantare ſub antro
Pierio thyrſumne poteſt contingere ſana paupertas.

AD EPISTOLAM 24.

Excvrrit in communem locum de fama: rerum quarumdam vel obſcurarum augeri; alias quanquam egregias obliuione deleri: idque exemplo ſuę cuiuſdam municipis adprobat.

Quid à quoque fiat, intereſt.

Qvam *multum intereſt quid à quoque fiat: eadem enim facta claritate, vel obſcuritate facientium aut tolluntur altiſſimè, aut humillimè deprimuntur*] Ex Gellio 11. cap. 4. citantur iſta: Cum opulenti loquuntur pariterque & ignobiles, eadem dicta, eademque oratio æqua; nō æque valet: ſic ſępe intereſt non tam quid, quàm à quo dicatur, quia in negotiis humanis auctoritas ſemper vna ſecum habeat vel tacitam Suadelam, cuius rei exempla ſuppetunt ex Val. Max. cap. de maieſtate, de fiducia ſui, 4. de grauiter dictis & factis, & paſſim.

AD EPISTOLAM 25.

Hic de Robuſto equite, qui cū Attilio Scauro Ocriculum vſque iter faceret, & quod nuſquam comparuiſſent, neque de iis nuncium vllum redditum eſſet, pollicetur Hiſpano ſe de re omni ſedulo percontaturum.

Scribis *Robuſtū*] Vet. ſcribit Robuſt⁹.

OCRICVLVM] Al. Otriculum.

ITER *feciſſe*] Al. peregiſſe.

VT *Scaurus*] Vet. Carus.

PIETATE *ſumma*] Vet. pietate, mora etiam ſagax.

HISPANO] In quibuſdam eſt Vipſano.

AD EPISTOLAM 26.

SERVIANO gratulatur filiam ſuam Fuſco Salinatori elocare deſtinanti.

COMITATE *iuuenis, ſenex grauitate*] Egregia laus, quam & pleriſque aliis tributam lego. Æſchylus in ea, cui nomen fecit, ſeptem ad Thebas: Iuuenis corpore, mente ſenex.

Γέροντα τὸν νοῦν, σάρκα δὲ ἡβῶσαν φέρει.

Mentem ſenilem habet in iuuenili corpore. Pindarus 4. Pythior.

Κεῖνος γὰρ ἐν παισὶ νέος, ἐν δὲ βουλαῖς πρεσβύς:

Iuuenis inter pueros, conſiliis verò ſenex. Simile quid de Baſilio Magno, Gregorius Nazanzenus retulit, vt de Macari Niceph.

CONTINGET] Al. contingeret.

AD EPISTOLAM 27.

SEVERVS conſul deſignatus, petierat à Secundo, quid in principis honorem faciendum eſſet; cui reſpondet quam materiam ſibi ſumere debeat ob res notas & maiores nuper ab Imperatore Traiano geſtas.

TAMEN *quod ſentiam, indicabo*] Al. ſcri-

bam tamen quod ſentiam, vel quod malim indicabo.

DVBITO *num idem*] Vet. dubito vnum idem tibi ſuadere.

Indignis delati honores.

RECORDABAR *plurimos honores peßimo cuique delatos: à quibus tunc optimis ſeparari non alio modo magis poterat, quam diuerſitate cenſendi*] Et malis principibus delati honores, quibus indigniſſimi eſſent, de quibus plena antiquitatum monumenta, plenę ſapientum voces. Plinius verò noſter in Panegyrico rationes in medium confert, cur mali principes æquè ac boni laudarentur; de quibus, cum ad eum locum peruentum erit, æſtimaturi ſumus.

Suum cuique pulcrum.

NON *omnibus eadem placent, nec conueniunt quidem*] Γνώμη duplex: cuius particula prior, ad id reſpexit, ſuum cuique pulcrum; &,

——— *trahit ſua quemque voluptas.*

Decorum.

altera reſpicit pręceptum τȣ͂ πρέποντος, & perſonarum, vt ita dicam, decentiæ: quę nos monet variandas eſſe laudationes aut reprehenſiones pro varietate perſonarum. Eſt enim ridiculum eoſdem colores, & pigmenta eadem aliis atque aliis perſonis tribuere.

FACIENDI *aliquid aut non faciendi ratio cum hominum ipſorum, tum rerum etiam ac temporum conditione initur*] Legunt alij mutatur, vtrumque rectè. Et hic locus pulcer & elegans de circunſtantiis obſeruandis, in quibus verſatur omnis hominum prudentia & ratio: qua de re multa grauiter Cicero 1. de Officiis.

Circunſtantiæ.

ALIQVID *aut non faciendi*] Hęc abſunt à meis manuſc.

CONDITIONE *innititur*] Vet. conditio nunciatur.

AD EPISTOLAM 28.

PONTIVS excuſarat ſe quod ſibi non veniſſet obuius: id excuſat Plin. ſimúlque laudat oblata ſibi à Pontij ſeruis donaria pene vltra modum.

DICES, *me oportere tuis rebus, vt meis vti, etiam: ſed perinde illis ac meis parco*] Quamquam ex illa vetere Pythagoreorum lege, πάντα τὰ κοινὰ φίλων, ſe tueri amicus poſſit, memiſſe tamen debet in primis verecundiæ, quia, vt rectè in Lęlio Tullius: Maximum ornamentùm amicitiæ tollit qui ex ea tollit verecundiam. Itaque in iis pernicioſus eſt error qui exiſtimant libidinum peccatorúmque omnium patere in amicitia licentiam. Virtutum enim amicitia adiutrix, non vitiorum comes. Verecundia in amicitiis.

AD EPISTOLAM 29.

MONET Quadratum, quas agere cauſas debeat, multum ſtudiis operę ponat, vt paratior ſit ad dicendum, quod ipſe ſe feciſſe docet.

ET *cui*] Vet. & quo.

THRASEÆ] Thraſeæ Pæti, viri inculpati, & malis temporibus clari, ſemper Thraſeas Pętus.

honorifica mentio ſit apud hiſtoricos: inter eum, & Neronem peracres inimicitię fuerunt: cui viro cum grauiter infenſus Nero, nullum non lapidem mouit, vt eum quoquo modo de gradu deiiceret. Simultatis non vna cauſa fuit. Nam Thraſea ſenatu egreſſus dicitur, cum epiſtola legeretur de matris Agrippinę nece, déque natali eius inter nefaſtos habendo referretur: deinde quia in ſuo municipio tragœdiam egiſſet, die quodam feſto, qui triceſimo quoque anno celebrari ſolitus eſſet: tum quod in iuuenalium ludicro Thraſea nõ intereſſet, aut non applauderet, vel operam ſuam aſſentando, vt alij, præſtaret: denique quod animum haberet alienum ab iis omnibus, quę placere Neroni intelligeret. Cauſæ hæ graues admodum Neroni viſæ, quibus ad mortem Thraſea raperetur. ille audito indictę mortis nuncio, ſibi venas abſcidit, cúmque cruor iam efflueret, Libemus, inquit, Ioui liberatori. Dion, & Tacitus.

INDVCERETVR] Al. ducem haberent. vet. diceretur.

GLORIÆ *& famæ, id eſt ſuam cauſam hos terminos quia me conſuluiſti dignitati ac verecundiæ tuæ ſtatuo*] Vet. ſic nonnunquam glorię & famæ, idem dignitati ac verecundiæ tuæ ſtatuo.

Vſus dicendi magiſter.

VSVM *eſſe & haberi optimum dicendi magiſtrum*] Quod de ſtilo dicitur à Tullio 1. de Oratore ſub Craſſi perſona, caput autem eſt, quid verè dicam, minimè facimus, eſt

enim magni laboris, quem plerique fugimus, quamplurimum ſcribere, ſtilus optimus & præſtantiſſimus dicendi effector & magiſter. idem repetiit & in Orat. ad Brutum. Sic Fab. 10. cap. 3.

Sed *& illud quod vel Pollionis, vel tanquam Pollionis verum experior*] Vet. ita: ſed & illud vel Pollionis accepi veriſſimũ experior.

Commode *agendo factum eſt vt ſæpe agerem: ſæpe agendo, vt minus commodè*] Sententiam torquet ad ſuum vſum, non vt vulgo putatur. Sunt enim qui volunt ſæpius agẽdo, tandem fieri vt bene agatur: vt quod ſępe fiat, aliquando commodè fiat: à quo non diſſenſit tamen Fabius. Exercitatio.

Nec *verò Iſocrati quo minus haberetur ſummus orator, &c.*] Iſocrates ἰσχνόφωνος, tenui voce fuit & verecundus, adeout quia os non haberet, à foro abſtinuit. Cic. in Bruto 2. de Oratore, in oratore ad Brutum, Plutarchus, alij. Iſocrates.

Bæbivm *Naſſam*] Bæb. Baſſum.

Incvstoditvm *nimis & incautum*] Vet. & cautum.

AD EPISTOLAM 30.

Concvssa proſoceri villa. ex nimia vetuſtate, ait præficiendum ei eſſe durum aliquem & laborum patientem ruſticum.

Natales *tuos*] legitur in al. nouales.

Nobis *ibi præſtare*] Al. noui ſibi.

AD EPISTOLAM 31.

DE his ad Corneliam ſcripſit, quę acta ſunt in conſilio Traiani; dum ad Centumcellas ſecederet, ad quod cum ſenatoribus aliquot vocatus erat Plinius, ad finem epiſtolę portum deſcribens eleganti & rotunda oratione.

CORNELIANO *ſuo*] Vet. Cornelio.

HOC *loco nomen*] Vet. hoc longo nomine.

CENTVRIONEM *exautorauit*] Adulterij pœna, militię abdicatio, & relegatio.

Lenocinium mariti.

SED *maritum non ſine aliqua reprehenſione patientiæ, amor. vxoris retardabat*] Vt qui lenocinium feciſſet, l. quamuis 30. C. ad l. Iul. de adult. & l. ita nobis, eo.

COMMVNITER *epiſtola ſcripta*] Veter. comiter.

REMITTERENT] Alij, mitterent.

NEC *ille Polycletus*] Alij, Polydytus.

NEC *ego Nero*] Vet. nec ille Nero.

CVIVS *tempore exacto conſederat auditurus, à parte Hercilum, &c.*] Vet. cuius tempore exacto, conſederat: auditurus apertè. heredum intrauerunt duo.

CONVERSVS *ad nos ἐπίστατε, quid facere debeamus*] Subſcribo doctiſſimo H. Stephano, cui vox non placet ἐπίστατε, pro qua ſubſtituit, καταστήσατε, ſiue καταστήσασθε, ex vet. exempl. hoc eſt, ſtatuite, decernite.

EX *conſilij ſententia*] Alij, conſulis.

ADHIBEBAMVR *quotidie cœnæ: erat mo-*

dica, ſi principem cogites] Vet. adhibebamur quotidie: cœna erat modica, ſi principem cogitares.

ACROAMATA *audiebamus*] Hoc eſt, recitationem, vel narrationem aliquam, vt opinor, ab *ἀκούειν*, audiendo: ſic enim videtur Tul. accipere in Verr. 6. & pro Licinio poeta: non me tamen fugit accipi pro muſico cantu. Sic Macrob. Saturnal. Delectatus Cæſar inter cœnam ſymphoniacis, eos frumento tantum donauit, cum in alia acroamata fuiſſet nimis liberalis. Acroamata.

XENIA *ſunt miſſa*] Munera hoſpitibus mitti ſolita, vt & verbo intelligitur, nempe *ἀπὸ τῶν ξενῶν*. Victruu. lib. 6. cap. 10. cùm eſſent Græci delicatiores, & à fortuna opulentiores, hoſpitibus aduenientibus inſtruebant triclinia, cubicula, cum penu cellas: primóque die ad cœnam inuitabant, poſtremò mittebant pullos, oua, olera, poma, reliquáſque res agreſtes: ideo pictores ea quę mittebantur hoſpitibus, picturis imitantes, xenia appellauerunt. Et hæc quidem ille de nominis etymo, quod nomen poſteà fuit acceptum promiſcuè pro quocumque munere, vel honorario, vt apud Plinium noſtrum lib. 5. epiſt. ad Valerian. vt in l. 6. D. de offic. Proconſ. l. vn. ne dona prouincialibus in Cod. Theodoſ. Xenia.

VELVT *amphitheatrum*] Abeſt à vet.

CONSTRVVNTVR, *eminet iam & apparet*] Vet. conſtruuntur eminentia, & apparet ſaxeum.

AD EPISTOLAM 32.

DONO dat filiæ Quintiliani nuptæ Nonio Celeri nummûm quinquaginta millia, plus etiam donaturus, ſi putaret id ſe per modeſtiam patris impetraturum.

M[u]lieres illuſtrantur radiis maritorú.

DEBET *ſecundum conditiones mariti, veſte, comitatu augeri*] Mulieres enim illuſtrantur maritorum radiis, ex l. mariti, de dignitatibus Cod. lib.12.& l.fœminæ, D.de ſenat.

VESTE, *comitatu augeri*] Verbum iſtud augeri, non reperio in libris manuſcriptis: quæ lectio etiam viris doctis probatur.

AVGETVR *dignitas*] Vet.agitur dignitas.

ORNATVR *tamen & inſtruitur*] Al. ornatus tamen inſtruitur te.

AD EPISTOLAM 33.

APVD Centumuiros pro Accia Variola ſe egiſſe ait, magna auditorum frequentia.

TOLLITE *cuncta, inquit, cœptóſque auferte labores*] Auſpicatur à carmine Virgiliano, Æneid.8. vbi Vulcanus Æneæ arma fabricaturus ſuōs Cyclopas deponere iubet quęcumque in manibus haberent, vt ei vni rei ſe totos dederent.

Accia Variola.

EXHEREDATA *ab octogenario patre*] Accia Variola fuerat à patre ſene, nulla iuſta cauſa exheres facta, quam indignitatem c[u]m non ferret, mouit inofficioſi querelam

patrono Plinio: de qua eſt epiſt.2. lib. 1. ad hanc verò querelam titul. Pandect. ſpectat 1. & ſequen. lib.28. & Cod.6.

QVAM *ei nouercam, amore captus, induxerat*] Non eſt, ait Caius, aſſentiendum parentibus qui iniuriam liberis ſuis teſtamento inducunt, malignè circa ſanguinem ſuum inferentes iudicium nouercalibus delenimẽtis, inſtigationibúſque corrupti. Vide l.1. & 3. D. de inoff. teſtam.

COLLIGVNTVR] Al. conſcribuntur.

INGENS *vtrinque aduocatio*] Vet. aduocatorum, & numeroſa ſubſellia prẽſtantiam.

DVOBVS *conſiliis vicimus, totidem victi ſumus*] Dūo conſilia ſunt hîc duæ iudicum decuriȩ. quod autem dicit ſe viciſſe totidem iudiciis, id eam rationem habet, quia inter pares numero iudices ſi diuerſæ ſententiȩ proferantur in liberalibus cauſis, ſecundum quod à D. Pio conſtitutum eſt, pro libertate conſtitutum obtinet: ſic enim Paul. tit. Digeſtor. de re iudicata.

DEDIMVS *vela indignationi*] Quod vnũ, vel certè maximum ex officiis oratoris; vt qui fidem facere non debeat modò, ſed & motum adhibere animis: qua de re, multa Cicer.2. de Orat. Huic ſimile quod de Aiace Ouid. 13. Metamorph.

Talibus atque aliis in quæ dolor ipſe diſertum
Fecerat.

EAM *orationem præcipuam vt inter meas, ὡς ὑπὲρ Κτησιφῶντος*] Cic. in oratore ad Brutum; itaque hic quem præſtitiſſe diximus Actio ſingularum partium orationis.

cæteris, in illa pro Cteſiphonte oratione longè optima,ſummiſſius à principio, deinde dum de legibus diſputat preſſius, póſt ſenſim incedens, &c. ea eſt oratio περὶ στεφάνου, quàm Cicero reliquis antepoſuit, quam & Latinam fecerat, vnà cum Æſchinis contra Cteſiphontem oratione, quæ ambæ interierunt.

AD EPISTOLAM 34.

MVNVS gladiatorum in funere vxoris Maximi exhibitum celebrat.

CVIVS *memoriæ aut opus aliquod, aut ſpectaculum, atque hoc potiſsimum, quod maximè funeri debeatur*] Ita in aliis, cuius memoriæ, vt opus aliquod; ita maximè funebre debeatur. De muneribus gladiatoriis, quæ in funere dari ſolita, & ex teſtamento heredem obligarent, multa apud varios. ſed id omne complexus eſt nuperrimè vir politus & elegans Lipſius lib. Saturnalium, qui de gladiatoribus.

AVT *opus aliquod, aut ſpectaculum, atque hoc potiſsimum quod maximè funeri debeatur*] Vet. ita: vt opus aliquod maximè funebre debeatur.

ILLA *tempeſtate detenta*] Rectè ita, non in vulgatis quibuſdam, detentè.

IN C. PLINII SECVNDI EPISTOLArum Libr. VII. Notæ & Obſeruationes.

AD EPISTOLAM I.

HORTATORIA eſt ad Geminium, patienter vt morbū ferat, idquè ſuo exemplo, ne prauo affectu obſecundet, ſed medicis pareat.

RESTITVTO *ſuo*] Alij libri hab. Geminio, al. Gemino. Fortaſſe id cognomen fuit.

VEREOR *ne quid illi in tuos mores liceat*] Etenim ſunt qui toto vitæ genere moderatiſſimi, nullum dolorem niſi admodum impatienter ferant: vt quaſi fortitudinis habitū vel febriculæ occurſu auelli ſibi patiantur. Doloris impatientes.

SCIANTQVE *ſi dederunt*] In alio, neſcio quàm contortè, ſciatiſque ſi dederitis.

ATQVE *ita ſpe balinei*] Pro ſpe, vet. habet ſæpe.

RVRSVS *non ſecus*] Al. verſus.

HAC *epiſtola quaſi pignore obligauiſſem*] Vet.

ſic: ipſe ad eandem temperantiam aſtringerer hac epiſtola, quaſi pignore.

AD EPISTOLAM 2.

IVSTO pollicetur ſe de ſcriptis ſuis aliquid ad eum miſſurum, exacta æſtate.

QVÆ *vix ab ocioſis impetrare aliquid perituri temporis poſſunt*] Modeſtè id de ſuis ſcriptis, quæ non putat eſſe tanti, vt legantur ab erudito homine, certéque occupato, quaſi

Carmina quæ poſſunt oculos, auréſque morari,

Vt Horat. ad Vinnium.

PATIAR *æſtatem nobis inquietam & exercitam tranſcurrere*] Puto legendum inexercitam: ſin minus cõgruet verbi prioris, inquietam, cum proximè ſequenti verus ſenſus.

ET *ideò*] Vet. & vel eò..

AD EPISTOLAM 3.

REVOCATVR ad negocia vrbana Præſens, vt fiat ocium iucundius, negociorum intermiſſione.

QVOVSQVE *regnabis*] Ab. à vet.

NVSQVAM *toga feriata*] In al. quouſque tog. fer.

TEMPVS *eſt reuiſere moleſtias noſtras*] Vrbana officia repetere, quæ vix poſſunt vacare moleſtiis. hoc quaſi claſſico excitatur vir ocio immerſus, & longioris fortè ruſticationis mollitia fractus ad vrbis ſtrepitus & neceſſarias procurationes.

NE *voluptates iſtæ ſatietate langueſcant*] Iuuenalis ſic;

——— *voluptates commendat rarior vſus.*

QVEM *reuocare conor*] Vet.euocare.

QVOD, *ſcilicet ocium, abrumpi non intermitti volo*] Eſt enim aliquando feriandum, ociandum, & quieti danda opera. ſed non paſſim, non ſemper, neque ita remiſſè quaſi ad ludum, iocúmque te natum putes. Feriandũ aliquando.

AD EPISTOLAM 4.

QVOS cùm primùm rei poëticæ operam dederat libros exſcripſerit, Pontio indicat.

ENDECASYLLABOS *meos*] Librum hunc quem etiam aliàs, vt iudicio ſuo probatum laudat, meminit & locis aliis. Endecaſyllabi Plinij

VT *ipſe fateor*] Vet.ipſe patior.

TRAGOEDIAM *ſcripſi: neſcio, tragœdia vocabatur*] Lepidè id ab erudito ſanè, miniméq; vano homine. quiuis enim tragœdiæ quandam imaginem adumbrare poteſt, actus, ſcenas, numeros exprimere, & alia quibus externus tragœdiæ habitus concipitur: at materiam eam induere, qualis tragœdiam decet, nempe τὸ ἐλεεινὸν καὶ φοβερὸν repræſentare, perſonis grauibus paria verba ſenſúſque accommodare, & tanquam ſpeculum oſtendere rerum miſerabilium, variáſque principum virorum cataſtrophas, hoc opus, hic labor. Tragœdiæ habitus.

CVM *è militia rediens*] Al.è Sicilia.

Tiro Ciceronis.

EPIGRAMMA [*Ciceronis in Tironem ſuum*] Cicero ſuum libertum Tironem virum ſanè doctum & elegantem ita complexus eſt, vt filium, quem & libros quoſdam edidiſſe teſtantur veterum monimenta.

Gallus Aſinius.

CVM *libros Galli legerem, &c.*] Verſus hi Pliniani in Gallum Aſinium, qui librum de comparatione Ciceronis & Plinij maioris ediderat: in quo non prætermiſerat ſummũ Tullij amorem in ſuum Tironem, quem ipſemet epigrammate Tullius expreſſerat.

LASCIVVM *inueni luſum*] Al. laſciuũ inuenit verſum.

Furor Poetarum.

SED *quid ego tam furioſè?*] Al. glorioſè. Vulgata lectio reſpicit ad poëticum furorem, quem Enthuſiaſmum appellant: ac ſi, glorioſè, legas, ad φιλαυτίαν Poëtarum referas.

Poetis furere conceſſum.

QVAMQVAM *Poetis furere conceſſum eſt*] Plato triplicem furorem ſtatuit: vnum, quẽ Poëtis Muſæ immittant: alterum, quem Apollo vatibus: tertium, quem Cupido amantibus. Certè ſi eum furorem tollas, & ipſam poëſim omnem ſuſtuleris. Ouidiana hæc cò ſpectant;

Eſt Deus in nobis, agitante caleſcimus illo,
Sedibus æthereis ſpiritus ille venit.

Idem alibi,

Eſt Deus in nobis, ſunt & commercia cœli,
Sunt etiam qui nos numen habere velint.

Poetarum φιλαυτία

NON *de meo, ſed de aliorum iudicio loquor: qui ſiue iudicant, ſiue errant, me delectant*] Id ex innata Poëtis φιλαυτίᾳ, inquam, de qua & ipſe & alij multa ſatis. Cic. 5. Tuſcul. de Dionyſio

tyranno, eum Muſicorum perſtudioſum accepimus, Poëtam etiam tragicum, quàm bonũ nihil ad rẽ: in hoc enim genere, neſcio quo pacto magis quàm in aliis ſuum cuiq; pulcrum eſt: adhuc neminem cognoui Poëtarũ, quin ſibi optimus videretur. Plato ſub perſona Socratis, cùm ſe mirari dixiſſet, quod Cephalus qui opes ſuo ipſe ſibi labore pepererat, immodicè tamen eas non amaret; hac comparatione vſus eſt, ὥσπερ γὰρ οἱ ποιηταὶ τὰ αὑτῶν ποιήματα, καὶ οἱ πατέρες τοὺς παῖδας ἀγαπῶσι, &c. Quem locum Ariſt. tranſtulit 4. de Morib. ad Nicom. καὶ πάντες ἀγαπῶσι μᾶλλον τὰ ἔργα αὑτῶν, ὥσπερ οἱ γονεῖς καὶ οἱ ποιηταί. Quod & apertius lib. eiuſdem operis 9. Cic. ad Attic. 14. E Pompeianis nemo vnquam Poëta, vel orator fuit, qui quẽquam meliorem quàm ſe arbitraretur, hoc etiam malis contigit. Sed huic Pliniano loco conuenit Matt. illud, ex lib. 5.

Quid tamen hæc proſunt quamquam venerantia multos?
Non proſunt ſanè, me tamen iſta iuuant.

AD EPISTOLAM 5.

AD abſentem vxorem, ſe magno eius teneri deſiderio.

IN *imagine tua vigil exigo*] Nimirum qui amant, ipſi ſibi ſomnia fingunt.

AD *diætam tuam ipſi me pedes ducunt*] Totum hoc amatorium videtur ex illo Poëtæ;

Quò te Mœri pedes? vel quò via ducit?

ÆGER, *& mæſtus, & ſimilis excluſo*] Vet. denique æger victus, ac ſimil. excl. Et hunc ardentem quidem (quod dixerim obiter) mariti affectum in vxorem bellè Seneca expreſſit epiſt. 105.

AD EPISTOLAM 6.

DE cauſa Vareni de qua iam ſuprà ad Traianum remiſſi, quam tamen Bithyni volebant eſſe deſertam.

EGO *ad me habeo decretum*] Rectius, apud me, vt in quibuſdam vet.

EX *diuerſo liquet*] Vet. libet.

ACCEPI *non minus interdum oratorium eſſe tacere, quàm dicere*] Prudens enim orator, multa interdum præterit, vt qui locorum, vel temporum circumſtantiis inſeruiat: vel ſubticet quæ lædant, vel aliquam malam cauſæ ſuæ ingerant ſuſpicionem: vt qui non tã veritatem, quàm probabilitatem ſibi propoſitã habeat. Hor. Carm. 3.

Interdum tacere oratoris eſt.

Eſt & fideli tuta ſilentio merces.

SERVIANO] Vet. Suburano.

RETRACTANTI] Al. retractandi.

SED *quo tam bene*] Al. ſi quid iam bene. Vet. ſed quidem tam bene huius nepos.

SED *non parum callidus*] Vet. ſed parum.

ROGO *inquit, Seruiane*] Vet. rogo inquit, Suburane.

VNVM *verſum adiicere*] In al. verbum adicere.

NON *facilè me repeto tantùm conſecutum aſſen-*

ſum agendo, quàm tu tunc non agendo ſimiliter nunc & prob.] Sic in vet. Fauierij: non facilè me repeto tantum iam adſenſum agendo ſimiliter nunc & probatum, &c.

PRO *Vareno hactenus non tacui*] Vet. libri negatiuam non habent. Sic, Pro Var. hacten. tacui.

AD EPISTOLAM 7.

COMMENDAT amicitiæ officia mutua inter Priſcum & Saturninum.

NAM *ille quoque ex amicitia tua voluptatem ſe capere profitetur, certátque tecum honeſtiſsimo certamine mutuæ charitatis*] Amicitia virtus eſt, quæ καθ' αὑτὸ per ſe, non autem κατ' ἄλλο expetitur, vt Cic. præclarè in Lælio. Amicitia propter ſe.

ALTERAM *vt ais ipſe finieris*] Vt ais, nō leg. in vet.

AD EPISTOLAM 8.

EPISTOLÆ huius argumentum, idem cum eius quæ proximè antecedit.

NEC *ad breue tempus, nam cum virtutibus abūdat, tum hac præcipue quod habet maximam in amore conſtantiam*] Niſi amicitia tenax eſt, altáſque in animo radices egerit, minimè cenſeri virtutis appellatione debet, quandoquidem virtus ex ſui natura τὶ ἔμμονον ἐστι, minimé q; varium & inconſtans. Amicitia tenax.

AD EPISTOLAM 9.

HORTATORIA eſt ad ſtudia liberalia, potiſſimùm verò vt Græca Latinè, & rurſum illa Græcè transferantur: vt lecta repetantur, nonnunquam oratoria intermittantur, & ad hiſtoriam aut poëticen opera conuertatur.

FVSCO] Legunt alij, Tuſco.

VTILE *imprimis & multi præcipium*] Al. vtile mihi primùm, & multis præcipuè erit.

PRÆTEREA *imitatione*] De qua iā nonnihil ante, & Fab. Quintil. lib. 10. cap. 2. quidpiam hic noſter epiſt. 5.

QVOSQVE *ſubſequi*] Vet. quouſque.

Virtutis radices amaræ.

LABORIOSVM *iſtud & tædio plenum, ſed difficultate ipſa fructuoſum*] Pro tædio, ſtudio leg. vet. Vulgatū illud Iſocratis, vt Aphthonius retulit, Virtutis radices amaras eſſe, fructus autem dulces: hoc eſt, τῆς παιδείας ῥίζαν πικρὰν, γλυκεῖς δὲ τοὺς καρπούς.

BELLATORIVM *ſtilum*] Vet. bellorū ſtilum.

Studiorū varietas.

VT *terræ variis, mutatiſque ſeminibus, ita ingenia noſtra nunc hac, nunc illa meditatione recoluntur*] Probat lectionis, & ſtudiorum varietatem, quæ quidem quibuſdam placet, & eruditis ſanè viris. Senecæ diſplicet epiſt. 2. de qua quæſtione quid in totum ſtatuam, non poſſum niſi alio loco & pluribus dicere.

NAM *ſæpe in orationes quoque non hiſtorica modò, ſed prope poetica deſcriptionum neceſſitas incidit*]

Vet. ſic: nam ſæpe in orationes quoque non hiſtoricæ modò, ſed prope poeticæ deſcriptionis neceſſitas incidit.

VOLO *carmina*] Abeſt à vet.

LVSVS *vocantur, ſed hi luſus non minorem interdum gloriam, quã ſeria conſequuntur*] Horat. in Arte,

———— cur ego amicum
Offendam in nugis? hi luſus ſeria ducunt.

VT *laus eſt ceræ*] Plinij epigramma quod ſimilitudine conficitur: è cera bonus artifex non rem aliquam vnam, ſed multas effingit, vt Martem, Pallada, Venerem, Cupidinem: item ex fontibus non incendium modò reſtinguitur; ſed & inde prata irrigantur, floréſque lauantur: ſic ingenium erudita rerum varietate alendum. Plinij epigramma.

IVSSA *fiat opus*] Al. fingat.

PRATA *iuuant*] Al. lauant.

SVI *cuiuſque generis auctores diligenter eligere, aiunt enim multum legendum eſſe, non multa*] Delectus auctorum prodeſt, confuſio nocet: itaque certi auctores, iique non ita multi ſunt in manibus habendi, vt quibuſdam ingeniis aſſueſcamus, quod Seneca diſertè monet epiſtol. 2. & 44. his planè verbis: Lectio certa prodeſt, varia delectat. Qui quò deſtinauit, peruenire vult, vnam ſequatur viam, nõ per multas vagetur: nõ ire iſtud, ſed errare eſt. Legendũ multum, non multa

AD *vitam pertinent*] Tò pertinent, in mẽbran. non eſt.

PROVOCATVMQVE *eſt*] Al. prouulgatum.

EPISTOLA *me extendi*] Al. epiſtolã extendi. Vet. epiſtola mea tendi.

AD EPISTOLAM 10.

QVEM euentum habuerit Vareni & Bithynorum cauſa, exponit.

QVAM *dubium*] quia dubium.

AGATQVE *pœnitentiam pœnitentiæ ſuæ*] Non reuocet decretum illud, pœnituit Varenum accuſaſſe: lepidè dictum profectò ab homine lepido Plinio. Similis dicendi lepos apud Quintil. lib. 6. ca. 1. de quodã Coſſutio Capitone, quem ait veritum fuiſſe, ne Cæſarem vereretur.

Agit pœnitentiam pœnitẽtiæ ſuę.

AD EPISTOLAM 11.

HERMES libertus Plinij, vendiderat agros hereditarios Corelliæ precio minore, idque quia non probaretur proſocero Fabato, ei ſuæ venditionis rationes reddit.

EX *ſeptingentis mil.*] Al. ſex ſeptem.

IVBENTE *ſecerno*] Al. vincente.

HAS *epiſtolas Hermes*] Vel, his epiſtolis Hermes, vt in vet.

HAS *epiſtolas Hermes tulit*] Tulit, à manuſ. abeſt.

IVRA *ſunt*] Sunt, etiam deeſt.

AD EPISTOLAM 12.

MINVTIO libellum mittit, hoc eſt accuſationis vel defenſionis formulam,

qua amicus vtatur. epiſtola hæc amicè ſcripta & facetè, quod ipſa lectio ſatis arguit.

NE *tempus emendandi eum, ideſt diſperdendi haberes*] Vet. ne tempus emendandi, neſcio vtique diſperdendi haberes.

Ὑμεῖς γὰρ κακόζηλοι] Οἱ δὲ ζηλοι, al. ἀεὶ ἰσχνοί.

VT *in eo quod annotatum inuenies*] Vt in eo, quod adnotandum adnotatúmq; inuenies. In alio, Vt in eo, quod annotatum inuenies, ex ſupraſcripto aliter explicetur. At Fauicrian. adnotatum inuenies.

SVPRASCRIPTO *explicitum*] Vet. & ſupraſcriptum aliter explicitum.

QVOD *impendi data opera*] Al. quod impēdit operam.

NEGABISQVE *vllius precij eſſe, cuius precium repoſcas*] Quia veræ amicitiæ officium omne gratuitum, neque aliquo precio nummario eſtimandum, vel alio quocunque metiendum, ſin aliter perit gratia, cùm repoſcitur quaſi ἀντίδωρον. Amicitia gratuita.

AD EPISTOLAM 13.

ARGVTA hæc breuiſque epiſtola, qua Iulij Ferocis litteras elegantes & politas eſſe oſtendit.

STVDERE *& non ſtudere*] Lepos hic ex contradicentibus videtur, ni fallor, cōplecti amicā quandā, ſi non apertam reprehēſionē,

ſaltem tamen adiunctionem tacitam, qua amicum ſub inuolucro verborum ſcripta vel excuſantem ſua, vel commendantem arguat.

SVPER *omnes*] Vet. ſuper omnia.

AD EPISTOLAM 14.

DVCENTA ſeſtertia Corelliæ remittit, pro agris quos ille emerat.

ERGO *vt non ſolùm quod te, vérùm etiam quod me deceat, aſpicias*] Simile apud Plutarch. Alexandri Macedonis reſponſum ei in quē donum immenſum contulerat: Non tam te aſpicere quid donem, quàm quid me donare deceat, ęquum eſt.

Munerum ratio.

AD EPISTOLAM 15.

AIT ſe Reipubl. negociis, & amicorum intereſſe.

NEGOCIA *curare*] Al. negociis, ſimpliciter legunt, ſed verbum fuit adiiciendum aliquod, vt ſeruire, adeſſe. Et puto, alludit ad id quod ſuprà: curare negocium publicum, maximam eſſe philoſophiæ & quidem partem vtiliſſimam.

QVOD *minus*] Vet. quo minus.

QVOD *tam iucundè*] Al. cùm iucun.

AD EPISTOLAM 16.

FABATO proſocero commendat Tironem Caleſtrium, vt proficiſcentem in

prouinciam

prouinciam Bęticam, eum à recto itinere Comum reuocet, eíque vindicta manumittendos ſeruos, quoſdam committat.

FAMILIARISSIME] Vet. familiariſſimum.

SI *voles vindicta liberare*] Manumiſſionis genus per vindictam, notum ex Iuriſconſultis; ex quo illud Perſij ſub perſona Damę cuiuſdam nuper manumiſſi, Manumiſſio vindicta.

Vindicta poſtquam meus à Prætore receſſi,

Cur mihi non liceat iuſſit quodcumque voluntas.

Meminit huius manumittendi formę Cicero in Topicis ad Trebatium: & titulus eſt in noſtro Iure, De manumiſſis vindicta D. & in Cod. de vind. libert. Eam virgam, quam Perſius feſtucam nominat, à Vindicio ſeruo dictam Liuius auctor eſt lib. 2. & Plutarch. à vindicando tamen Grammatici deriuant. Eum enim vindicem vocant, qui ſeruum manumittit.

IVCVNDVM *eſt quod ego*] Id, quod ego, deeſt in vet.

AD EPISTOLAM 17.

DE recitatione hic multa ſatis, tum de ſcriptorum emendatione.

VT *certè fugit*] Alij, vt cur te fugit.

ADMONEAR] Vet. admoneat.

REQVISIERIM] Vet. requiſieris.

QVÆ *non aſſentationis, ſed fidei veritatíque comparatur*] Qua nota in primis differt hiſtoria ab oratione, tum poetica, tum forenſi, Hiſtoria & oratio quid differant.

tum philoſophica. Poetica eſt μίμησις, ait Ariſtotel. adeout poetam non tam verſus faciat, quam figmentum. oratio ergo poetæ niſi figurata ſit ingenioſis figmentis penè ipſam naturam exprimentibus, poeſim non facit, ſed aliud neſcio quid. Ex eo Lucretium, Manilium, Lucanum; non poetas eſſe, ſed ex iis priores philoſophos; hunc verò hiſtoricum rectè aſſeuerem. Forenſis oratio, probabilitatem ſibi proponit, ſeu quæ ſimilia veris appareant, & ad vulgi ſenſum, captúmque accommodatiora. At philoſophorum diſputationes, quamquam veritatem ipſam rerum conſectentur, aut etiam inueſtigent, non tamen eodem modo, atque hiſtorici eam tractant: cùm philoſophi præceptis ſeu decretis; hiſtorici exemplis, illi quid verum, alij quid factum ſit, explicent: nemóque neſciat longè aliud eſſe de virtute præcipere aliquid, aliud, virtutum ſimulacra ob oculos ponere.

Scenam *& actores*] Vet. ſcenam & actionem.

Si *quoſdam nouos*] In quibuſdam, alio.

Solicitius *intendo*] Vet. intendo aurem.

Orator eloquentior multitudine audientium.

Nonne, *ſi locuturus es cum aliquo, quamlibet docto viro, tamen minus commoueris, quam ſi cum multis indoctis*] Facit huc præclarus Tullij locus 2. de oratore. ſit autem vt quia maxima quaſi oratori ſcena videatur concio, natura ipſa adornatius dicendi genus excitetur, habet enim multitudo vim quandam talem:

vt quemadmodum tibicen ſine tibiis canere, ſic orator niſi multitudine audiente eloquens eſſe non poſſit.

Familiarior *amicus tollendum, ipſe retinendum arbitraretur*] Vet. familiarior amicus tolleret, dum ipſe vel arb.

Ad populum prouoco.

Ad *populum prouoco*] Cuius tamen iudicium vt plurimum ſolet à ſapientibus eleuari, vt belluæ multorum capitum. Seneca epiſt. 7. & 29. itẽ de vita beata cap. 28. ad Gallionem initio, Plin. noſter 2. epiſt. 14. & 19. Sanè apud veteres imperitię argumẽtum fuit. probari vulgo, vt Athen. 14. *πάλαι παρὰ τοῖς ὄχλοις εὐδοκιμεῖν, σημεῖον τῆς κακοτεχνίας.* adeout Antiſtenes non ſibi laudi verteret, cum quis diceret à multis laudari ſeſe, *τί κακὸν πεποίηκα*, inquit: quia omnis honeſtę rei peſſimus iudex ſit populus, quodq; *πλείονες οἱ κακοί.* verum oratorum, qui ſunt artifices populares idem iudicium non eſt, qui probari vulgo volunt. Cic. in Bruto; ad oratoris laudem perficiendam vulgi approbationem requirat. Idipſum, inquit, ſummi oratoris eſt, ſummum oratorem populo videri. quare tibicen Antigenidas dixerit diſcipulo ſanè frigenti ad populum, mihi cane & Muſis: ego huic Bruto dicenti vt ſoleat apud multitudinem: mihi cane, & populo; mi Brute, dixerim: vt qui audiat quid efficiatur, ego etiam cur id efficiatur, intelligam. Idem Val. Maxim. lib. 3. cap. 7. ſiuſę nihil aliud ſunt, quàm melos harmonicum. paulopoſt, apud eund. Tull. Ego quę ſit de

me opinio populi, neſcio: de reliquis hoc affirmo qui vulgi opinione diſertiſſimi habiti ſunt, eoſdem quoque intelligentium iudicio fuiſſe probatiſſimos: nec enim poſſe idem Demoſthenes dicere, quod dixiſſe Antimachum Clarium poëtam ferunt: qui cùm auditoribus cõuocatis legeret, eos magnum illud quod nouiſtis volumen ſuum, & eum legentem omnes prꝫter Platonem reliquiſſent: Legam inquit, nihilominus: Plato enim mihi vnus inſtar omnium eſt.

Timor, emendator acerrimus.

TIMOR *eſt emendator acerrimus*] Vet. aſperrimus. timor hîc pro verecundia, cuius magnas eſſe vires, in ingenij rationibus, nemo eſt qui neſciat.

Arduum, aliquid ſcriptorũ edere.

COGITO *quam ſit magnum dare aliquid in hominum manus, &c.*] Seipſum enim ſubiicit omnium examini & doctorum hominum, & indoctorum, qui ſcriptorum aliquid in lucem edit, adeout antequam id faciat, ſæpe vnum idémque retractare debeat, & quaſi ſub incudem reuocare, ſi velit effugere reprehenſionem hominum, aut id, quod lucubrarit, poſteris tradi.

AD EPISTOLAM 18.

CVM Plinio Caninius conſultarat de epulo perpetuo Comenſibus promiſſo, vt qui metueret ne lapſu temporis, vt omnia ferè, irritum fieret, is ergo quid agẽdum in ea re ſit, monetur.

NE *dilabatur, des agros, vt publici negligantur*]

Vet.ſic:ne dilab.ad ſacros : vt publicè negligenter eundem. mutilè id prorſus, & id negocij ocioſis lubens permitto.

Ingenvorvm, *ingenuarúmque*] Illud ingenuarum obreptitium eſt, & in manuſc. meis non habetur.

Exactori *publico*] Alij, actori publ.

Oportet *priuatis vtilitatibus publicas, mortalibus æternas anteferre*] Publica, priuatis potiora: vt in Iure l.3.§.fin.C.de caduc. toll. Aut. res quę Cod. Comm. de leg. Eſt enim quod rectè Horatius, Publica priuatis potiora.

———— *ſapientia prima,*
Publica priuatis ſecernere, ſacra profanis.

AD EPISTOLAM 19.

Fanniæ morbum dolet, lectiſſimę fœminę, cuius virtutes ita numerat, vt quaſi exemplar videatur ob oculos ponere ſanctiſſimæ, patientiſſimę, laudatiſſimęque matronæ.

Insident *febres, tuſſis increſcit*] Alij, inſidens febris tuſſim iniecit. vet. ita : inſidens febris, tuſſis, orexis, ſumma macies. Febris autem tuſſim ingerit, ſi humoribus liquefactis fluxio in pulmones fiat: quę ſi ferina & acris erit, pulmones exulcerat, vnde macies ſeu tabes, & virium ſumma defectio. Tuſſim vbi febris auget.

Tvlit *in exſilium exſilij cauſam*] Elegans hoc noema: quale hoc Didus Ouidianę,

Præbuit Æneas & cauſam mortis, & enſem.

Qvam *veneranda*] Al. verecunda.

QVAS *ſi Deus*] Al. quę ſi Deus.

AD EPISTOLAM 20.

SVMMÆ inter Plinium & Tacitum beneuolentiæ, & ex ſtudiis honeſtiſſimis, queſitę amicitiæ, teſtis epiſtola.

Conuicia irrita.

NEQVE *enim vlli patientius reprehenduntur, quam qui maximè laudari merentur*] Conuicia enim in ſe torta, quia putent ad ſe minimè pertinere, pro nihilo habent, neque ſuccenſent obtrectantibus: ſicuti nec medici morbo laborantibus.

NVNC *ad te*] A te, rectius, vt in vet.

DVOS *homines, ætate, dignitate, propemodum æquales*] Vet. duos homines ætate, propemodum ęquales.

Laudatio amici ſobria.

COGOR *de te parcius dicere, quia de me ſimul dico*] Qui enim impenſius amicum, hoc eſt, alterum ſeipſum laudat, in eo ſobriè agere debet, ne ſub amici nomine, ſuas ipſe laudes efferre videatur. Noſter hic alio loco ſub grauiſſimi viri perſona ſic: Cogor de Secundo parcius dicere, qui nihil non ex meo conſilio facit.

CVM *iam tu fama, gloriáque floreres*] Vet. cum iam tua fama, gloriáque floreret.

SERMO, *vna nominamur*] Sermo vnus, nominamur: vt vet.

STATIM *occurro*] Vet. ſtatim occurrit.

NAM *hoc ego primus*] Al. nam in hoc ego primus.

EADEM *legata & quidem pariter accepimus*] Abſunt hęc à manuſc.

AD EPISTOLAM 21.

AIT ſe parere amici conſilio valetudine oculorum impeditum, tum de gallina miſſa iocatur.

ET *non ſtilo*] Vet. & hic non ſtilo.

INTERIORIBVS *feneſtris*] Al. inferioribus feneſtris.

AD EPISTOLAM 22.

MINVTIANVM dignum Tribunatu ob egregias virtutes, Falconi commẽdat.

RECTISSIMVS *iudex, fortiſſimus aduocatus, fideliſſimus amicus,*] Elogium viri publicè, priuatimque optimi & vtiliſſimi, quale illud ferè Catonis ſenioris, quem Tull. ait fuiſſe bonum Imperatorem, oratorem fortem, bonum etiam agricolam: & illud Aſinij Pollionis ex Horat. 2. Carm. Elogium viri maximi.

Inſigne mæſtis præſidium reis,
Et conſulenti Pollio Curiæ,
Cui laurus æternos honores,
Dalmatico peperit triumpho.

Hoc eſt, optimus tum patronus, tum ſenator, tum imperator.

AD EPISTOLAM 23.

RVRSVM hanc ad Fabatum proſocerum epiſtolam, quem monet domi Tironem proconſulem Bæticę, expectet, neque ei occurrat.

Cvm *à me vt frater diligatur, non debet ab eo, quem ego parentis loco obſeruo, exigere officium, quod parenti ſuo remiſiſſet*] Prudenter id & circumſpectè, ne cùm officium præſtandum ſit pietatis & obſequij, reuerentiæque, incideret in vitium contrarium, alienum à pudore ac religione amici hominis. Scio quid contrà dici poſſet & exempla ſupereſſe quibus conſtet maiores honores deberi magiſtratui, quam ipſis parentibus, qui etiã ipſis filiis ſubiaceãt magiſtratibus, idque ex Iuriſconſultorum maxime placitis. ſed vt alia ratione vrbanæ poteſtatis & prouincialis, ita magnum illum apparatum, & qualem magiſtratum deceret, potuiſſe impune pretermitti, facilè crediderim.

Honor magiſtratui debitus.

AD EPISTOLAM 24.

COMMENDATVR educatio Quadratilli nepotis Numidię Quadratillę.

Decessit *honeſtiſsimo teſtamento*] Ius teſtamenti faciendi ſummæ auctoritatis, ſummæque olim dignitatis, vt quod ciuium Romanorum eſſe norunt omnes, ſed cauſam teſtati quam inteſtati fauorabiliorem

Teſtati cauſa.

& commendatiorem extitiſſe, ſoli prudentes agnoſcunt.

RELIQVIT *hæredes, ex beſſe nepotem, ex tertia parte neptem*] Nihil eſt quod magis hominibus debeatur, quam vt ſupremę voluntatis liber ſit ſtilus, & licitum quod iterum non redit, arbitrium, ait Conſtantin. in l. 1. C. de ſacroſ. eccleſiis: quin & Reipub. maximè intereſt vt ſupremę hominum voluntates exitum ſortiantur, vt Iure & moribus conſtitutum. Ius teſtamētorum.

OMNES *ſermones malignorū & puer & iuuenis euaſit*] In eo ætatis flexu, & quaſi lubrico magnum eſt effugiſſe linguę maledicæ aculeos. vt non parua laus exiſtimetur, iuuenem fuiſſe & eundem inculpatum, qualis Cato Vticenſis à Plutarcho: Piſo ille, qui à Galba fuerat adoptatus, à Cornel. Tacito. Continentia adoleſcentis.

SOLERE *ſpectare pantomimos, ſed cùm factura eſſet alterutrū, ſemper nepoti ſuo præcepiſſe, abiret, ſtuderétque*] Iuuenal. Satyr. 14. Debetur puero reuerentia.

——— velocius & citius nos
Corrumpunt vitiorum exempla domeſtica:

Et dein,

Nec dictu fœdum, viſúque hæc limina tangat,
Intra quæ puer eſt: procul hinc procul inde puellæ,
Lenonum & cantus pernoctantis paraſiti,
Maxima debetur puero reuerentia, ſiquid
Turpe paras, nec tu pueri contempſeris annos.

Quam multis id exaggeret Cicer. in Verrem 3. & 5. dicere longum eſſet. vide Val. Max. de Nota cenſoria.

EXVLTABANT, *plaudebant*] Id alterum,

plaudebant, in manuſc. non eſt.

QVI *non ſpectabat*] Vet. non ſuſpiciebat hæc: quia ſoles ſi quid accidit noui non inuitus audire.

IVCVNDVM *eſt mihi*] Al. ſic: iucundum eſt in hoc.

HÆC *ſcripſi, quia ſoles ſi quid incidit noui inuitus non audire*] In vetuſt. cod. ita reperi: quorſum hæc? quia ſoles, ſi quid incidit noui non inuitus audire.

C. Caſſius. QVOD *domus etiam C. Caßij*] Is Iuriſconſultus fuit ex vetuſta Rom. familia, is eſt Caſſius Longinus, natus ex filia Tuberonis, Sulpitij Seruij neptis, qui prope hereditariam Iuris ciuilis ſcientiam exercuit, cùm proauum Sulpitium, Tuberonem auum, maternos habuerit. huius honorifica mentio apud Pompon. de Orig. Iuris initio Pandectarum.

AD EPISTOLAM 25.

ADMIRATVR ingenium Terentij Iunioris, qui quanquam vitam priuatam & paganicam ageret, expeditam tamen eloquentiam vtraque lingua, vir multiſcius contineret: qua occaſione nonnullos ait eſſe qui priuatim degentes vel pudore, aut modeſtia, vel etiam ocio ſubſtrahuntur famę.

Pudor quorundam ſtudioſorum. AVT *modeſtia ipſorum*] Quorumdam nempe is pudor eſt, vt quanquam multa norint, multúmque ſapiant, vt ſuę Reipublicæ permultum eſſe vſui poſſint, ſic tamen in ſua

pellicula continentur, vt in tacito ſinu gaudere malint, quam cum periculo, in aliqua nominis celebritate verſari. Sed ex iis alios fortuna deſtituit, alij conſilio, certóque animi propoſito ſibi viuunt, ſtantque gratis, & cum ſilentio, quod ait Martialis, neque ab aura populari pendent. Id tamen inſtitutum vitę, alioqui quietum & tranquillum laudatur paucis, probatur ferè nemini, quia nemo magni ducitur, niſi aliquem in ſua ciuitate locum occupet, quo ſe vindicet à vulgi contemptu, & nemo omnium ſatis putatur ſcire, niſi qui imperij aliquid in alios habeat. & id vnum eſt ſapere, quod

Maxima pars hominum morbo iactatur eodem.

SVNT *enim vt in caſtris, ſic etiam in litteris noſtris plures cultu pagano, quos cinctos & armatos ardentiſſimo ingenio inuenies*] Mihi videtur haud dubie alludere ad illam pręſumptam in iure militum imperitiam, cuius ratione illis teſtandi remiſſa fere ſolemnia omnia, conceſſáque militaris teſtamenti priuilegia. De hoc 29. Digeſt. & 6. Cod. Iuſtinianæi.

AD EPISTOLAM 26.

OCCASIONE morbi, quo grauiter amicus torquebatur, aſſeuerat nos eſſe vitiis ſolutos, cùm morbo aliquo corporis laboramus.

LANGVOR] In alio eſt ἐκτικὸς lãguor.

QVEM *enim infirmum aut auaritia aut libido ſollicitat*] Pręclarus locus hic, ſanéque philo-

ſophicus, quem vberius tractat Plutarchus ea diſputatione, qua de vtilitate ab aduerſariis capienda ſermocinatur.

PERSEVEREMVS] Alij vet. perciperemus.

AD EPISTOLAM 27.

DE ſpectris pulcerrima hæc epiſtola, qua querendo, ſeu etiam quodammodo addubitando, aſſeuerat eſſe *φαντάσματα* ſeu apparitiones, idque grauiſſimis exemplis.

Φαντάσματα. *Φαντάσματα*] Viſum ſeu ſpectrum cùm inter vigiliam, & adultam quietem, in quadam (vt aiunt) primi ſomni nebula, adhuc vigilare ſe exiſtimans, qui dormire vix cœpit, aſpicere videtur irruentes in ſe, vel paſſim vagantes formas à natura ſeu magnitudine ſeu ſpecie diſcrepantes, ait Macrob. in Somnium Scipionis lib. 1. quo loco quinque genera viſorum, ſeu inſomniorum facit: hic tamen phantaſma etiam vigilanti offertur. cuius rei & multa exempla alia poſſem conferre in medium, ſed ad alia me confero. Ceterum pro *φαντάσματα* fortè non malè *φάσματα* legas, hoc eſt, viſio, ſpectrum, apparitio: quod ex Macrobio verum eſſe colligimus.

INANIA *& vana*] Al. inanem & variam.

ITVRVM *enim Romani*] Al. & venturum.

NVMENQVE *aliquod putes, an inania & vana*] Vet. numénque aliquod putes inane:

ſed variam ex metu noſtro imaginem accipere.

DIRÆQVE *noctes*] Vet. duræ noct.

MEMORIA *imaginis oculis inſerebat*] Al. inerrabat.

SEV *quis emere*] Hæc abſunt à meis manuſcript.

ATHENODORVS] Qui Athenis floruit Octauij Auguſti temporibus, Stoicæ doctrinæ alumnus, quem ferunt Areopagitæ Dionyſij præceptorem, vt Plutarch. Suidas, & alij. Athenodoro oblatũ ſpectrum.

AVRIBVSQVE *prætendere manum*] Al. auribúſque manum præt.

NE *vacua mens*] Vet. vt vacua mens.

INITIO *quale vbique ſilen.*] Vet. initio vbique ſilentium.

CAPITI *ſuo admouentem cultros*] Admouẽtem non eſt in vet.

NON *fui reus futurus*] Tò reus, abeſt etiam.

QVIA *reis moris eſt ſubmittere capillum*] Legeram pridem apud Artemidorũ de inſomniis, erinium amiſſionem protendere infortunium, aut graue aliquod detrimentum; qua de re multa quidem & varia Hadrianus Iunius, doctiſſimo de Coma commentario. Reis eſt capillos ſubmittere.

AD EPISTOLAM 28.

QVOD amicos commendare impenſius, pluríſq; fieri, quàm fortè eſſent, à quibuſdam argueretur, Plinius hac ſe non exc*ſ*-

ſat modò,ſed factum tuetur ſuum.

SEPTITIO] Vet. Septimo.

Culpa benignitatis.

AGNOSCO *crimen, amplector etiam; quid enim honeſtius culpa benignitatis?*] Neque id crimen propriè, à quo dolus abſit, neque etiam culpa quæ reprehenſionem non admittit, ſed error aliquis, quo facilè excuſatur; cùm in amore non ita exactum conſilium ſemper exquiratur.

SED *vt norint*] Abſunt hæc à manuſcr.

Fœlix error.

FOELICISSIMO *errore*] Vt gratiſſimus mentis error dicitur Horatio 2.epiſt.ſicuti & Cic. cùm 1. Tuſc.dicit ſibi eum errorē non paſſurum auelli ex animo, qui animos immortales eſſe credat. confer huc epiſt.14. lib.1.& 11.lib.3.item vltimam lib.8.

AD EPISTOLAM 29.

INDIGNATVR Pallanti liberto, homini nihili, ſepulcrum operoſè nimis exſtructum.

RIDEBIS, *deinde indignaberis: deinde ridebis ſi legeris*] In vet. verba hæc, deinde ridebis, non leguntur: & puto interiecta temerè à quodam nimium diligenti.

Honores à fortuna.

EQVIDEM *nunquam ſum miratus quæ ſæpius à fortuna quàm à iudicio proficiſcerentur*] Eodem omnino modo, & ſatyrico felle inſectatur Horat. Epod. 4. Menam quendam libertum Pompeij, quem populus Romanus ludos ſpectantem in quatuordecim ordinibus indignanter aſpiciebat, momento ſtatim ad

ſummos honores euectum: quin & Iuuenal. in quendam Criſpinum,

Patricios omnes opibus cùm prouocet vnus,
Quo tondente grauis iuueni mihi barba ſonabat, &c.

Sed ad mentem Plinij referre licet Timothei nimium fortunati honores, cui dormiẽti quidam inuidentes, pingebant vrbes in naſſam vltro ingrediẽtes. Plutar. apophteg. Regum & Imperat.

IN *has ſordes abiicerentur*] Vet. adiicerẽtur.

AD EPISTOLAM 9.

IMPEDITA Iulij Genitoris ſtudia morte diſcipuli, ſummæ indolis, dolet. de ſuis ſcriptis, quæ à Genitore commendabantur impenſiſſime, modeſtè ſentit ac ſapit.

QVERELÆ *ruſticorum, qui auribus meis poſt longum tempus ſuo iure abutuntur*] Feſtiuè id quidem & lepidè, quod idem ſanè experiũtur non rarò togati viri, quibus ſi ruſticari detur, dum à forenſi omni turba ſe abductos putant; cúmque ſuo genio in gratiam redire properant, mirum quantum importunis quorumdam ſalutationibus, aut intempeſtiuis alloquiis, vel denique libellis ſupplicibus interpellantur.

Ruſtici togatis obſtreperi.

SCRIBO *aliquid & lego: ſed cùm lego, ex comparatione ſentio, quàm male ſcribam*] Sapienter id & modeſtè. nam ferè fit, vt cùm ſoli ſapiamus, incluſi ſcribamus, neminem præter nos percontemur, nullum nobis exemplum

Modeſtia Plinij.

proponamus ad imitādum, nobis videmur, quod ait Varro, Belli feſtiui ſaperdæ cùm ſimus capri.

Libellos *meos de vltione Heluidij*] De quo quædam à nobis dicta meminimus lib. 3. epiſt. 11.

Aemulari, imitari. Non *vt æmularer, improbum enim ac furioſum; ſed tamen imitarer ac ſequerer*] Plus in æmulando, quàm in imitando eſſe, locus hic arguit: quamquam vtroque verbo promiſcuè auctores vti ſoleant. Sic enim Tullius in multis conatus eſt æmulari Demoſthenem, imitatus tātùm: at Virgilius fœliciter eſt Theocritum, Heſiodum, Homerum æmulatus, nedum imitatus.

AD EPISTOLAM 31.

Laudatio eſt Claudij Pollionis, quē multis magníſque virtutibus præditum virum, amicitia Tertulli digniſſimum eſſe dicit.

Verecundia. Ac *pene vltra modum* (*ſi quis tamen vltra modum*) *verecundus*] Summa verecundiæ laus, quam cuſtodem virtutū omnium rectè appellat in Partitio. Tul.

Vir abſtinens. Nulla *occaſione correptus, ab inſtituto abſtinentiæ more deflexit*] Significat fuiſſe ἀδωροδόκητον, id eſt, à muneribus capiundis abſtinentem: quo verbo vſus Cic. ad Atticum 5. Libanius de Demoſthene, Orat. de Pace, ἑαυτὸν ὡς εὔνοοῦν τῇ πόλει, καὶ ἀδωροδόκητον: vt patriæ amantem, & à muneribus alienū.

Horat. 4 Carm. 9.

Iudex auaræ fraudis, & abſtinens
Ducentis ad ſe cuncta pecuniæ.

Cicer. 2. Officio. Nulla rè conciliare facilius beneuolentiam multitudinis poſſunt ij, qui Reipubl. præſunt, quàm abſtinentia & continentia.

NVNQVAM *ſecundis rebus intumuit*] Quod argumentum vel maximum conſtantis, ſanique animi. Etenim fœlicitatis & moderationis diuiduum ſolet eſſe contubernium, ait Val. Max. 9. cap. 6. apud Ariſtoph. πλȣ̃τος αὑτοῖς, καὶ τύφλος, immò verò τυφλοποιὸς effingitur: Eadem moderationis laude commendatur Nerua apud Mart. in 11. Conſtans animus in vtraque fortuna.

Tanta tibi eſt recti reuerentia Cæſar, & æqui,
Quanta Numæ fuerat, ſed Numa pauper erat.
Ardua res hæc eſt opibus non tradere mores,
Et cùm tot Crœſos viceris, eſſe Numam.

NVNQVAM *officiorum varietate continuam laudem humanitatis infregit*] Et id certè arduũ, miniméque populare encomium, ſic ſeruire multorum commodis, & iis morem gerere, qui opera tua ac ſtudio indigeant, vt cum aliis adſis, aliis te minimè moroſum aut ceſſatorem præſtes. Officium æquabile.

QVA *gloria dignum eſt, ſummo viro in tanta eligendi facultate præcipue placuiſſe*] Summa laus eſt laudari à laudato viro, ſed in magna eligendi facultate præcipuè placere res longè maxima, grauiſſimáque, quod dignis viris anteferri magnum ſit, & placere magno & ſapienti viro, arduum merito iudicetur. Laudari à laudato. Placere ſapienti arduum.

Varietate *ipſa probandum*] Vet. ita: ſed in vulg. raritate.

Cum *plerique hactenus defunctorum meminerint, vt querantur*] Vt cùm putant à ſe non ſatis honorificè habitos, aut ex beſſe inſtitutos heredes, vel etiam fructuarios non proprietarios in teſtamento ſcriptos: quid enim attinet ingratas aliorum querelas huc conferre, cum cuiuis ita facile ſit, vita functos inceſſere?

Facile vita functos inceſſere.

Ac *ſic ama, tanquam gratiam referas*] Argutè hoc ſcitéque dictum, qui enim dignum benéque meritum amat, officium viri boni facit, & ſe memorem gratúmque exhibet.

AD EPISTOLAM 32.

Multos fuiſſe Comi manumiſſos à Caleſtrio Tirone Proconſule, ex eóque habitas gratias publicè priuatímque tũ ſibi, tum Fabato proſocero.

Cupio *patriam noſtram omnibus rebus augeri, maximè tamen ciuium numero*] Liberorum numero complere ciuitates, Reip. vtile eſt; l. 1. D. ſolut. matr. ex quo non tantùm parentum eſſe, ſed Reip. imprimis dicantur, l. 1. §. & generaliter. de vent. in poſ. mit. l. hoc modo. de cond. & demonſt.

Liberorũ numero complere ciuitates.

Vt *Xenophon ait, ἥδυστον ἄκουσμα ἔπαινος*] Sui audire laudem, iucundiſſimum, Cic. pro Aulo Licinio: Themiſtoclem illum ſummum Athenis virum, dixiſſe aiunt cùm ex eo quæreretur quod acroama, aut cuius

Laudari pulcrum.

vocem libentius audiret: eius à quo ſua virtus optimè prædicaretur. Etenim οὐδεμία ἀνθρωπίνη ἡδονὴ ἐπὶ τοῦ θείου ἐγγυτέρω, ἢ περὶ τὰς τιμὰς εὐφροσύνη.

AD EPISTOLAM 33.

Petit à Corn. Tacito ſuis hiſtoriis inſeri, intérque cætera, vt vocis fortis liberæque meminerit, aduerſus Maſſam quam edidiſſet pro Bæticis.

Avgvror, *nec me fallit augurium, hiſtorias tuas immortales futuras*] Vt Cicer. ad Luceium libr. 5. ad famil. 12. qua epiſtola rogat inſeri ſeſe monumentis hiſtoriarũ Luceij, ea ætate hiſtorici nobilis. Hiſtoriæ Taciti.

Vt *facies noſtra ab optimo quoque artifice exprimatur*] Ea ratione laudis & gloriæ Alexander, qua maximè flagrabat;

Edicto vetuit, ne quis ſe præter Apellem
Pingeret, aut alius Lyſippo duceret æra
Fortis Alexandri vultum ſimulantia ——— Edictum Alexandri

Non *poſſit*] Vet. non poſſum.

Cvm *ſit*] Abeſt à vet.

D. *Nerua miſſis ad me litteris, &c.*] Sic honeſtum fuit laudari à viro laudato, Nerua nempe.

Nam *nec hiſtoria debet egredi veritatem*] In qua enarranda præcipuè verſatur: quocirca hiſtorici id eſſe ſtudium imprimis dicit Tullius 2. de Oratore, Quis neſcit primam eſſe hiſtoriẹ legem, ne quid falſi dicere audeat, deinde ne quid veri non audeat, Veritas hiſtoriæ.

ne qua ſit in ſcribendo gratiæ ſuſpicio, ne qua ſimultatis? Quod duobus verbis complexus eſt Lucianus, eo quem de hiſtoria

Duo hiſto riæ obiecta.

ſcribenda libro ſcripſit, παῤῥησιάζεσθαι, καὶ ἀληθεύεσθαι: Ex quibus alterum qui ſectati ſunt, altero prætermiſſo, videntur aut in cõmittendo, aut in omittendo deliquiſſe, & hiſtoricorum munus haudquaquam expleuiſſe: quo nomine inceſſitur à multis Paulus Iouius (vt de veteribus taceam) à ſuis popularibus, nedum aliis, & is de quo Sannazarius epigrammate lepido,

Paulus Iouius.

Pogius Florent.

Dum laudat ſocios, damnat dum Pogius hoſtem;
Nec malus eſt ciuis, nec bonus hiſtoricus.

IN C. PLINII SECVNDI EPISTOLARUM Libr. VIII. Notæ & Obſeruationes.

AD EPISTOLAM I.

DE aduerſa libertorum valetudine, ſed maximè Encolpij, quem vnicè Plinius adamabat.

ENCOLPIVS *lector, ille deliciæ, ille ſeria noſtra*] Similes verborum blandiciæ ſunt apud auctores veteres quoſque, vt Cicer. 14. ad famil. Obſecrò te mea lux, meum deſiderium, mea vita: apud Hor. 1. Carm. Amica verba.

O & præſidium, & dulce decus meum.

Martialis,

—ſi verum, lux mea, narras.

Vt Græcis *ζῶν ϗ ψυχὴ*, amicus & amica dicitur. Perſ. Sat. 5.

—— quantáque noſtræ
Pars tua ſit Cornute animæ.

Ita Suetonius ſcribit Titum, amorem ac delicias humani generis appellatum. & Pe-

tron. Arbiter: Tu deſiderium, tu voluptas mea. Rutilius itinerario lib. 1. Prouecta eſt animæ portio magna meæ. Paulin. ad Seuerum, Tu pars noſtri maior & melior: tu requies noſtra, tu gaudium. Apul.

Florea ſerta, meum mel, & hæc tibi carmina dono.

Longum eſſet alia ſexcenta cogere, at hæc plus fortè ſatis.

AD EPISTOLAM 21.

QVIBVSDAM ſuas vindemias vendidiſſe quæ cum ex temperie cœli ſterileſcerent, ex eoque emptores damnum maximum paſſuri eſſent, aliis ex iis octauam, aliis decimam remiſiſſe ait.

Iuſtitia diſtributiua.

ERAT *expeditum remittere æqualiter, ſed non ſatis æquum*] Id prudentiæ fuit & iuſtitiæ, quã appellãt διανεμητικῆς, remittere aliquid colonis ob acceptam calamitatem, ſed ratione diuerſi iuris non fuit æquum æqualiter iis remittere: ne in iſta æqualitate committeretur quędam inæqualitas, quam ipſe alibi prudenter improbarit.

MIHI *egregium inprimis videtur; vt foris, ita domi: vt in magnis, ita in paruis: vt in alienis, ita in ſuis agitare iuſtitiam*] Sapienter id, & dignum homine cordato, veréque libero, qua innuit generale Iuris axioma, quod in ſuo quibuſcumque tribuendo verſatur, ad omnes & ſingulos pertinere nedum ad iuridicos. Iuſtitia enim colenda & exercenda eſt in vita, tum priuata, tum ciuili, tum honeſte viuendo,

Iuſtitiæ officia & partes.

tum abſtinendo ab iniuriis: indignum eſſe maiorem, in exteros, quàm ſuos bonitatem preſtare, vel contra: aut arduis rebus conſulere, paruas negligere: denique quod noſtri cauſa volumus, aliis non ægrè impartiri: vt perpetua inter omnes, quantum fieri poterit, ſeruetur æqualitas.

SI *paria peccata, pares etiam laudes*] Quod Stoicorum delirium fuit, in ceteris virtutem admirantium, ſua placita arctè tenentium, accuratéque defendentium, ſed in delictorum æqualitate ſtatuenda nugantium. quos ideo acriter Cicer. 4. de finib. exagitat & Plutarch. ridicula magis à Stoicis quam à poetis aſſerta fuiſſe diſputat. Horatius I. Serm. Peccata an paria.

Queis paria eſſe ferè placuit peccata laborant,
Quum ventum ad verum eſt, ſenſus moreſque repugnant.

NON *vna, vt dicitur, pertica*] Adagium quo ſignificat non eodem modo, eadémve opera ſe feciſſe: ductũ ab agrorum menſoribus, ſeu decempedis.

AD EPISTOLAM 3.

SIBI gratulatur librum placuiſſe amico Sparſo: ita de oratione, quam proximè ad eundem miſſurus eſſet ſibi pollicetur.

AD EPISTOLAM 4.

BELLVM Dacicum, quod Caninius adornabat, apertè laudat; quamquam impeditum opus, & ipſa rerum magnitudine communem fidem excedens, petítq; amici nomine, vt ſibi vel recens & inchoatum cómittatur.

AMPLISSIMIS *operibus*] Al. ampliſſimè.

AD *lenitatem verſus*] Al. bonitatem.

NECESSARIA *negetur*] Al. non detur.

Inuocatio numinis.

IVRE *vatum inuocatis diis*] Solemne maximè Poëtis inuocare deos. Aratus enim ſic auſpicatur Phænomena,

Ἐκ Διὸς ἀρχώμεσθα, &c.

Homerus Iliada,

Μῆνιν ἄειδε θεὰ πηληϊάδεω Ἀχιλῆος.

Virgil. Æneidem,

Muſa mihi cauſas memora,

Ouid. Transformationum libros,

Dij cœptis (nam vos mutaſtis & illas)
Aſpirate meis.

Quod & alio me púto locó vberiús docuiſſe.

IN *ſcrinio noſtro*] Vet. in ſinu.

Ius amicitiæ.

VT *in ea quoque norim, quæ noſſe neminem velles, &c.*] Id pro iure amicitiæ arctiſſimæ petit, vt ea de ſuis ſcriptis ei credat, quæ in arcanis ita habeat, vt nemini cómittenda vellet; vir enim vt ſtudioſus, ſic & cordatus dicenda, tacendáque callet, & candidè accipit: etiam ſi quid in ſcriptis alienis vitij ſit,

aut

aut minus abſolutum videri poſſit.

AD EPISTOLAM 5.

DEFLET obitum vxoris Macrini, omni commẽdatione digniſſimę fœminę.

VIXIT *cum illa 39. annis, ſine iurgio, ſine offenſa*] Breuis illa quidem, ſed egregia tamen laus optimę fœminæ: cuius illud primum, ſine iurgio, refertur ad placidos, facileſque mores, vt quæ abeſſet procul vitio familiari ſexui, rixis, querelis, iurgiis vt plurimum exundanti: alterum, ſine offenſa, pudicitiam indicat, vt de qua mentiri fama vereretur. Huic certe pulcro elogio adiungi placet epitaphium vetus, inter Romanę vrbis repertum monimenta:

Laudatio fœminæ lectiſſimę.

Hoſpes, quod dico, paullum eſt, adſta ac pellege,
Heic eſt ſepulcrum haud pulcrum pulcrai fœminæ,
Nomen parentes nominarunt Claudiam,
Souom mareitum corde deilexit ſouo.
Gnatos duos creauit, horumc' alterum
In terra linquit, alium ſub terra locat:
Sermone lepido, tum autem inceſſa commodo:
Domum ſeruauit, lanam fecit. dixi, abei.

HABET *Macrinus grande ſolatium, quod tantum bonum tandiu tenuit*] Eiuſmodi ſunt apud Senecam multæ conſolationes: quas in multis videtur æmulatus variis epiſtolis.

NAM *fruenti voluptatibus creſcit carendi dolor*] Al. ferendi. Ita Cicero poſt redit. ad Quirites: amicitię, conſuetudines, vicinitates quid voluptatis habeant, carẽdo magis intelligi-

mus quàm fruendo.

Conſolatio in feruenti doloris motu nō admittitur.

D V M *admittere auocamenta, & cicatricem pati poſſit*] Sapienter id & prouide, quandoquidem temporibus medicina valet, &c. Sed

Quis matrem, niſi mentis inops, in funere nati,
Flere vetet? non hoc illa monenda loco eſt.

Crudum enim vulnus adhuc medentium manus reformidat, deinde patitur, atque vltrò requirit: ſic animi dolor recens conſolationes refugit, ac reiicit, mox deſiderat, & vehementer admotis acquieſcit, ait noſter lib. 5. epiſt. 16. Omnis aduerſa fortuna habet in querelis leuamentum, ait Seneca. itaque qui queſtus omnis quaſi fibras ſtirpitùs auellit in primo doloris morſu, humanę naturæ quaſi vim adfert, ad quam ſanandam veluti ſenſim ſine ſenſu admouendæ blanditiæ ſunt.

AD EPISTOLAM 6.

SENATVSCONSVLTVM acriter reprehendit de Pallantē Libertino honorificè habito, vt pretoriis ornamentis inſigniretur, cuius & meminerat lib. proximè ſuperiore epiſt. ad Montanum.

C O N F E R A N T *ſe, non dico veteres Africani, Achaici, Numantini, &c.*] Al. conferant ſe miſceantque.

Vrbanus.

V R B A N O S *putem, aut miſeros*] Verbum vrbanus, quo ſenſu à veteribus interdum acciperetur, alio loco admonuimus. confirmat eam interpretationem, quod proximè

ſequitur, dicerem vrbanos, ſi ſenatum deceret vrbanitas.

PALLANTI *ſeruo prætoria ornamenta offeruntur, quippe auferantur à ſeruis*] Nihil adeo tritum apud iuriſperitos, quam hoc, ſeruum nullam habere Iuris ciuilis communionem, cum ſeruitutem mortalitati comparent: ergo ſeruus munerum publicorum vt & honorum particeps eſſe non potuit l. 33. & l. 210. de reg. Iur. ſed maximè, 136. eo.

AD *vſum aureorum annulorum*] Vſum annuli aurei primum equitibus fuiſſe conceſſum reperio, quo à plebe diſtinguerētur, vt ipſi à ſenatoribus qui latum clauum, hoc eſt tunicam geſtarent, de quo aliquid ſupra. & eum quidem annulum aureum à ſolis ingenuis geſtari ſolitum fuiſſe, nemo neſcit: quod tamen ius annuli etiam libertis ab Imperatore permiſſum conſtat, l. ſed etſi, §. patronum D. de in ius voc. l. cum ex curat. de excuſ. tut. ſed apertius libro 6. cod. Tamen Plinius & alij nonnulli coniiciunt annulos fuiſſe vſus promiſcui, tam ſenatoribus, quam equitibus: quanquam ne ſenatores quidem Druſi tempore, hoc eſt Marſico bello, annulos geſtaſſe, idem tradat. Aureorum annulorũ vſus.

NEQVE *expiata curia eſt*] L. ea iniuria.

TANQVAM *minus recepiſſet*] In vetuſtis, nimis.

PRÆTORIA, *ſic quaſi fœdera antiqua*] Al. prætoria ornamenta Pallantis.

NISI *vellet in oculis figi inſolentiam ſuam Pallas, patientiam Cæſar, humilitatem ſenatus*] Indi-

gnitatem auget facti huius, verborum tum grauitate tum eloquentia. Sed hoc miretur quantumuis Plinius Secundus, magis certè obſtupeſceret ſi noſtra ætate quæ nihil non monſtrorum aluit,& Pallantis honores putaret alioqui tolerabiles ; aut de Pallante ipſo remiſſius ſtatueret, ſi multa eiuſmodi mancipia,impuros & inertes mimos,ganeones, ſtrobylos ad ſumma honorum faſtigia dicto citius peruenisse, hoc torquatos equites,hoc prouinciis,& Reip. admotos procurationibus ab omni Reipub.cura toto cœlo alieniſſimos, alios etiam opimis ſacerdotiis indigniſſime donatos: in quo an inſolētiam viliſſimarum pecudum, an patientiam nimiam procerum, an ſenatus verecundiam prius vel mirari vel indignari debeam;nondum habeo compertum.

Honores indignis delati.

EA *honorum vilitas*] Al. vtilitas.

QVAM *iuuat quod in tempora illa non incidi, quorum ſic me, tanquam illis vixerim, pudet*] Et nos etiam pudet, tædetque maximè, quod inſolentiæ huius & vilitatis exempla adeo multa domi ſuppetant, vt nihil ſit quod ita miremur veterum quorumdam faſtus, & alienos à pudore mores, omnium noſtrorum nos ita pudeat.

QVAM *ſit tibi viuus & ingenuus animus*] Al. verus & ingenuus ani. in aliis leg.iuſtus.

AD EPISTOLAM 7.

CORNELIVS Tacitus librum quendam ſuum miſerat ad Secundum, vt le-

geret & obſeruaret: ſe longo hyperbato verecundéque noſter hic excuſat.

NEQVE *vt magiſtro magiſter*] Sententia ita directo accipienda. librum miſiſti, non vt moris eſt magiſtro ad magiſtrum: neque vt diſcipulus diſcipulo ad emendandum, ſed miſiſti, vt magiſter eruditior ſuo diſcipulo.

SATVRNALIA *extendo*] Feſta hæc celebrari ſolita Decembri menſe, vt Macrob. 1. Saturn. quæ fere hilarioribus cœnis & geniali vita tranſigebant: quin & ipſi domini ſeruos ſuos conuiuiis liberalibus & oppiparis accipiebant, iiſque miniſtrabant, vt & Athenæus lib. 14. Saturnalibus bellum inchoare nefas habebatur, & pœnas à ſontibus exigere, piaculare erat. de his multi multa, nos ſtrictim omnia, ad alia properamus. Saturnalia.

AD EPISTOLAM 8.

DESCRIBIT admirabilem Clitumni fontis vim & naturam.

QVI *lato gremio pateſcit purus & vitreus*] Vet. patefacto gremio latè. vel, vt in aliis, quem facit gurgitem lato gremio patefacit, vel etiam, eluctatuſque facit gurgitem, qui lato gremio pateſcit.

MINORES *capite diſcreti*] Capita fontiũ, & fluuiorum appellari veteribus ſolemne fuit quæ ſacra iis eſſent. Capita fontium.

Corniger Heſperidum fluuius regnator aquarum. ait Virgil. in 8. vt caput aquæ apud Victruuium libr. 8. cap. 1. de fontium capitibus, ita

Seneca epiſt.41. Magnorum fluminum capita veneramur, ſubita ex abdito vaſti amnis eruptio aras habet. coluntur aquarum calentium fontes, & ſtagna quædam vel opacitas, vel immenſa altitudo ſacrauit.

BALINEVM *Hyſpellates*] Hyſpellum locũ in Vmbria, de quo Plin. 2.cap.14.& Straboni εἰσπελλὸν memoratur colonia Iulia Hyſpella, vt in theſauro Goltzij; hodie Spello vocant.

AD EPISTOLAM 9.

STVDIIS omnibus vel in ſummo ſe habentibus ocio negocia amicorum præferenda eſſe dicit.

QVID *ocium, quid quies, iners quidem, iucundum tamen nihil agere*] Id quale ſit quamque verum ſit, ex ſe ipſo quiſque reputet: vt rectè Ouidius,

Ocia corpus alunt, animus quoque paſcitur illis.

NEC *ſecedere*] Al. nec ſedere.

NVLLA *ſtudia tanti ſunt, vt amicitiæ officium deſeratur, quod religioſiſsime cuſtodiendum ſtudia ipſa præcipiunt*] Sed in primis, quę mores, rectéque viuendi rationem docent. Quorſum enim quod dicitur, non ſolum ſibi natos eſſe homines, ſed ortus ſui partem, partim vindicare patriam, partim parentes, partim amicos? Et quis niſi vel ignauus, aut parum ſanę mentis pingue illud ocium, quod priuatis ſtudiis impenditur, neceſſariis amicorum negociis, libenter non poſtpoſuerit? im-

Studia intermittenda, amicorum cauſa.

mò ſtudendi occaſio reſumi poteſt, ad tempus amici ſubleuandi, eique opem ferendi dum vrget: ſeponendum omne aliud ſtudium eſt, nec eſt quòd ſibi quis blandiatur: quaſi qui apud Sirenios ſcopulos molli captus illicio conſeneſcere malit, quam Vlyſſem ducem ſequi, & neceſſaria ſuorum officia perſequi.

AD EPISTOLAM 10.

DOLET apud Fabatum, ſuam Calphurniam abortum feciſſe, ſed non deſperat tamen quin & liberos alios poſtea paritura ſit.

PER *hoc quædam cuſtodiēda prægnantibus omiſit.*] Prȩgnantes ſi in victus ratione peccarint, facilè abortum faciunt, potiſſimum ſi molles & delicatæ ſint, & quȩ à minimis quibuſque offendantur: ideò & ab æſtu nimio, & à nimio frigore, & ab arctiore veſtitu, & à ſaltatione motúque corporis violento lȩduntur, omittendo cuſtodienda, & faciendo omittenda. Prægnantum culpȩ.

ET *non ſubitas imagines relicturus*] Significat vetuſtam nobilitatem, quam olim imaginibus & ſtemmatis, à reliquo vulgo ſecretam fuiſſe diximus alio loco.

AD EPISTOLAM 11.

SOLATVR Hiſpullam, Fabati filiam, de Calphurniæ abortu: idem argumentum

atque ſuperioris.

Quæ differuntur non auferri.

DILATVM *iſtud magis, quam negatum*] Id prudenter interſerit ad meliorem ſpem animo concipiendam. Nam quæ differuntur, non continuò auferuntur, vt etiam in ore omnium eſt: at quę prorſus negantur, adeo ut omnis intercepta ſpes videatur, qualis maximè fœcunditatis, multo grauius vrget.

AD EPISTOLAM 12.

PETIT excuſare quod intereſſe non poſſit negociis, auocatus Titinij Capitonis recitationi, de morte illuſtrium virorum.

BENIGNITATE *mira*] Al. mera.

TANTO *turpius gratiam non referre, quantò honeſtior cauſa referendæ*] Argutè id de referenda gratia, & ferè ſimile Valer. Maxim. cap. 3. lib. 5. Dandi & accipiendi beneficij commercium (ſine quo, vix vita hominis conſtat) perdit & tollit, quiſquis bene merito parem referre gratiam negligit.

NE *dicam, ſoleo*] Al. ſolo.

NVLLAM *vicem*] Al. diem.

AD EPISTOLAM 13.

PROBAT Genialis ſtudia, qui ſua ſcripta cum eruditiſſimo patre legiſſet, à quo diſcere potuiſſet, tam quæ laudatione digna, tam quę improbanda.

GENIATI] In omnibus fere, Geniali.

QVI *denique eum potiſſimum imitandum habes, cui natura eſſe te ſimillimum voluit*] Simile illud Agaſiclis Lacedæmoniorum regis, cui cum diceret aliquis mirari ſeſe, quod cum magna diſcendi cupiditate flagraret, Philophane Rhetore non vteretur, τούτων ἔφη, χρήσω μαθητὴς εἶναι ὧν εἰμὶ καὶ υἱός, eorum me diſcipulum eſſe oportet, quorum ſum filius. Plutarch. apophtegm. Laconicis. Auſonius ad nepotem protreptico, Doctrina à patre.

Nunc ego te puerum, mox in iuuenilibus annis,
Iámque virum cernam, ſi fors ita iuſſerit, aut ſi
Inuidia eſt: ſperabo tamen, nec vota fatiſcent,
Vt patris, vtque mei non immemor.

Et noſter in 5. antè dixit, inuenio apud ſapientes honeſtiſſimum eſſe maiorum veſtigia ſequi.

AD EPISTOLAM 14.

TITVM Ariſtonem, ſapientiſſimum hominem & exquiſitæ doctrinæ virum percontatur Secundus, an rectè fecerit qui cum de libertis Afranij Dextri quereretur incertum an ſua vel ſuorum manu peremptі, variantibus ſententiis cum quidam ſeruos interficiendos, alij relegandos, nonnulli etiam abſoluendos eſſe cenſerent, petierit à ſenatu vt ij ſecernerentur qui relegauerint & qui interfici vellent.

CVIVS *pars ſenatorium eſt*] Etenim quod obiicit olim Scęuola Seruio Sulpitio, Turpe eſt patricio & nobili, & cauſas agenti, ius in Turpe patrono ius ignorare.

quo verſatur, ignorare. Pompon. l. 2. de orig. Iur. §. Seruius.

PRIORVM *temporum ſeruitus, vt aliarum rerum, ſic iuris obliuionem induxit*] Qualia maximè tempora ſub Tiberio primum, dein Caligula, Nerone, Domitiano. quod ipſum ex Dione, Tacito, Suetonio cognoſcere eſt.

QVOTVS *quiſque tam patiens, vt velit diſcere quod in vſu non ſit habiturus?*] Vere id grauitérque. Honos alit artes. ſimile ferè Tullianum hoc, honos alit artes: iacentque ea ſemper quæ apud quoſque improbantur. Non malè huc conferas quæ Socrates apud Platon. diſputat, in eo cui *ἐραςαὶ* nomen, vbi colligit *φιλοσοφίαν ὐκ πολυμαθίαν*, ſicuti neque *φιλογυμνασίαν, ὐκ φιλοπονίαν εἶ)*, vt qui ad vſum doctrinæ omnis laudem referret.

ANTIQVITVS *inſtitutum vt à maioribus natu, non auribus modò, ſed & oculis diſceremus*] Non tam pręceptis quam exēplis. Non tantum pręceptis, ſed exemplis maximè: nam vt præcepta iuuent, quod nemo eſt qui neſciat, exempla tamen magis quam verba mouent. Ad id videtur Cicero reſpexiſſe 1. Offic. quo loci ait eſſe adoleſcentis maiores natu vereri, ex iiſque eligere optimos, & probatiſſimos, quorum conſilio atque auctoritate nitatur. Eius moris exempla paſſim apud Val. Max.

VT *imperare, parendo*] Nulla vel ſimplicior, vel exactior diſciplina, quam veterum fuit, qui ipſi facerent, quod præciperent: nec enim eum bellè imperare poſſe iudicabant, niſi qui parere prius imperio didiciſſet.

Omnem *ſenatoriùm morem, quod fideliſsimum præcipiendi genus, exemplis docebantur*] Exempla magis docent quam verba, vt præclarè Lactant. diuin. Inſtitut. lib. 4. cap. 23.

Curiam *trepidam, & elinguem, cum dicere quod velles, periculoſum, & quod nolles, miſerum eſſet*] Tyrannici huius Imperij exempla longè multa apud Tacitum qui vnus ſcriptor & tacenda longè multa, & plura videnda ſuis tabulis arguto quaſi penicillo expreſſit; ex quibus nefanda Tyrannorum vita propalam haberetur, & poſteris prodita in odium raperetur. Tyrannorum ætas.

Hos *alius quis ego*] Al. aliquis ego.

Novissimam *periment*] In al. premãt.

Quæ *ſuperior exierit*] Al. extiterit. in alio ſuperiorem exegerit.

AD EPISTOLAM 15.

Excvsat ſe apud Iuniorem quod libros quoſdam ſuos legendos miſiſſet: ſimúlque de vindemiarum tenuitate quędam adiicit.

AD EPISTOLAM 16.

Deflet aduerſas tum valetudines, tum obitus ſeruorum, quos tamen & ante mortem manumiſerit, & teſtamenta ſcribere permiſerit.

Et *quidem iuuenum*] Al. & quidem inueni ſolatia duo.

Permitto *ſeruis teſtamenta facere*] Non certè vt ſeruis, ſed vt iam libertis manumiſſis, vt iure præcipitur.

Damnum. Alios *huiuſmodi caſus mihil amplius vocare, quam damnum*] Damnũ à deminuendo dictũ eſſe Varro ſcribit. in Iure, damnum aliquãdo pro impenſis, nonnunquam & pœnã: eſt & damnum iniuria datum, &c. Hic ſeruorum amiſſionem (quia ſerui ſunt in patrimonio) molliore verbo, damnum potius, quam caſum vocare mauult.

Admittere, *non ſolatiis non egere*] In al. leg. admittere, ſolatiis non egere.

Est *enim quædam dolendi voluptas, præſertim ſi in amici ſinu defleas*] Ouidius 4. Triſtium.

Fléque meos caſus: eſt quædam flere voluptas:
Expletur lacrymis, egeritúrque dolor.

AD EPISTOLAM 17.

De inundatione Tiberis.

Fossa *quam prouidentiſſimus Imp. fecit*] Traianus, nempe.

Anio, *delicatiſſimus amnium*] Fluuius Latij, quem & Anienum Statius nominat. vide Plinium Hiſtor. natur.

Evexit *atque extulit*] Leg. in vet. erexit.

Viderunt *hic quoque &c.*] Huc cõferri velim vberam illam & luxuriantem, vt ita dixerim, deſcriptionem diluuij apud Ouid. 1. Transformationum.

Deiecti *nubibus*] Al. adiecti: al. additi.

Prorupta *opera*] Al. proruta.

AVCTA *luctibus damna*] Quod idem ipſum queritur Cic. in Verrem 3. Etiamne hæc tot detrimenta, atque damna cum maximis iniuriis, contumeliíſque perferre. Idem in 5. exaggerat Verris facinus de ſupplicio ciuium cruci affixorum, quos ille iuſſerat in ea parte figere quæ ad fretum ſpectaret; & hoc addidiſſe, palam ſe illum locum delegiſſe, vt qui ſe ciuem Reipublicæ diceret, ex cruce Italiam cernere, ac domum ſuam proſpicere poſſet. Plin. lib. 6. epiſt. 8. Non ferret magnum & liberum ingenium cum contumelia damnum. Huc etiam quæ lib. 2. epiſtol. 12. Quid miſerius quam exſectum, & exemptum honoribus, &c. Aucta luctibus damna.

PARVVLVM *differt, patiaris diuerſa an expectes*] Immò interdũ quod metuitur grauius exiſtimatur, vt bellè Ouid. in Heroid. epiſt.

Occurrunt animo pereundi mille figuræ,
Morſque minus pœnæ quam mora mortis habet.

AD EPISTOLAM 18.

DOMITIVM Tullum, virum alioqui toto vitæ tempore nefarium habitum, tamen laudabile teſtamentum condidiſſe.

TESTAMENTA *hominum ſpeculum morũ*] Vt quę arguunt hominis animũ ingeniũmque quale, quam prouidum, quam rectum ſtúmque fuerit. quod tamen non vbicumque verum eſſę docemur exemplis longè multis, nedum Pliniana hac epiſtola. Nam & videmus multos eſſe locupletes homines Teſtamẽta hominum ſpeculum.

qui legatis in pios vſus relictis, vel etiã ipſo hereditatis aſſe, vitę alioqui facinoroſæ maculas, & infamiæ labem hoc laudabili exitu conentur abſtergere: & hi quidem de eo genere hominum qui vt eſt in Publ. Mimo, nũquam niſi cùm moriuntur, boni ſint.

Ergo *varij tota ciuitate ſermones*] Vt poſt hominum mortem liberrima eſſe iudicia ſolent, Seneca epiſtol. vnus dies de omnibus fert ſententiam. Plin. 7. hiſtor. nat. cap. 40. ita eſt profectò, alius de alio iudicat dies, & tamen ſupremus de omnibus. Pind. Olymp.

Ἁμέραι δὲ ἐπίλοιποι μάρτυρες σοφώτατοι,

Dies poſteriores ait eſſe teſtes ſapientiſſimos.

Qvos *ſic decipere pro moribus temporum prudentia eſt*] Quamquam à viro bono debeat imprimis abeſſe fraus omnis & calliditas, tamen quia non viuimus inter perfectos, eos qui fallunt aliquo viciſſim modo capere nõ putatur non licitum: Ouid. in 1. de Arte,

Fallere fallentes.

Fallite fallentes, ex magna parte profanum.
Sunt genus, in laqueos quos poſuere cadant.

Nam *Curtius Mantia peroſus*] Rectius in multis vet. Curtius mancipia peroſus.

In *quo omnibus affinitatibus, pro cuiuſque officio, gratia relata eſt*] Vt cognationum, ſic & affinitatum ſunt diſtincti gradus quos ſecernere nemo prudens ac bonus non debet.

Tantas *opes oculis ſolis obibat*] Vir alioqui diues, ſed adeò ſenex, & morbo confectus, vt ei opum quas haberet magna ſanè copia fructus abeſſet.

In *horreis quæ negligebantur*] Horat.

Exilis domus eſt, vbi non & multa ſuperſunt;
Et dominum fallunt, & proſunt furibus.

AD EPISTOLAM 19.

Maximo librum quendam ſuum & legendum, & diligenter emendãdum committit.

Et *gaudium mihi & ſolatium à litteris*] Locus hic communis fuſè à M. Tull. digeritur Orat. pro Licinio Archia aliiſque locis ſanè multis, vbi excurrit in philoſophiæ laudes.

Intende *libro*] Sic lego in quibuſdã, Intende in librum meum.

Porro *vt ex ſtudiis gaudium, ſic ſtudia hilaritate preueniunt*] Et quod de Poëtica dixit Ouid. id generaliter ad ſtudia litterarum alia conferre libet;

Carmina proueniunt animo deducta ſereno.

AD EPISTOLAM 20.

Multa de Vadimonis lacu miratu digna narrantur.

Natura *comparatum vt proximorum incurioſi, longinqua ſectemur*] Id non tam natura; quàm conſuetudine praua comparatum, vt quod de longinquarũ peregrinationũ mercibus, quas cariſſimè vendant propolæ, itidem de aliis ferè rebus ſentiamus, quæ procul hinc cõparari ſolẽt à nobis, earum interdum quas habemus fortè meliores obliti. Merces exteræ carius vendũtur.

E T *preſsior: ſulfuris*] Al. preſſior ſulfure.

V E L V T *cymbulæ*] Leguntal. corbulæ.

Naturę opera.

N A M *te, vt me nihil æquè ac naturæ opera delectant*] Sapientum hominum is labor, ea cura, id ſtudium, vt cùm naturam ſequantur, eique pareant, naturæ etiam miraculis imprimis delectentur: quæ vna contemplatio tot eruditos homines per tot ſecula exercuit, vt plerique cùm in eo ſtudio ſint emortui, poſteros tamen non modò non deterruerunt, ſed & vehementer ad eam philoſophiæ partem longè maximam & vberrimam illuſtrãdam inflammarunt.

AD EPISTOLAM 21.

IOCIS interdum liberalibus remittenda eſſe ſtudia grauiora: tum de ſuis epigrammatis quædam.

Comitas ſeueritati admiſta.

I N *ſtudiis, vt in vita ſeueritatem, comitatémque miſcere*] Ita comitate conditam grauitatem celebrat Cato Senior apud Tul. Auſo. epiſt. Tetradio,

Qui felle carmen atque melle temperans,
Torpere Muſas non ſinis.
Paritérque fucas quæque guſtu ignaua ſunt,
Et quæ ſapore triſtia,
Rudes Camœnas qui ſueſſe præuenis,
Aenóque cedis, non ſtilo.

Idem in Parentalibus;

Qui ioca lætitiámque colis, qui triſtia damnas,
Nec metuis quemquam, nec metuendus agis,
Tu grauis & comis, cum iuſtitiáq; remiſſus,

Auſteris doctus iungere temperiem.

In profeſſoribus. Tiberio Victori,

Nullo felle tibi mens liuida, tum ſale multo
Lingua dicax, blandis & ſine lite iocis.

Itidem;

Facete comis, animo iuuenili ſenex,
Cum felle nullo, melle multo mens madens,
Aeuum per omne nihil amarum miſcuit.

Ivlio *menſe, quo maximè lites interquieſcunt*] Iuſtitiorum dies indicantur, ob nimios æſtus, quod cenſet Cataneus: ex quo tamen mihi non facio ſatis. Videram iam ante dictos olim dies Halcyonides, ſeu Halcyonios in quibus fora conticeſcunt. Sic Plautus dixit, Halcedones eſſe iuxta forum: quod intelligitur de intermiſſis fori procellis & turbinibus. Sed ad rẽ: à forenſi & litigioſo ſtrepitu iudiciorum fuiſſe conceſſas remiſſiones quas Iuſtitiorũ nomine veteres appellabant, notum ſatis eſſe arbitror: vt apud Senecam in Claudij ludo; Feriis res proferũtur, inquit, quod tum meſſium, tum etiam vindemiarum tempore fieri ſolitum accepimus: duos tamen poſtea menſes ad id cõceſſos ex Minucij Octauio didicimus: Ad vindemiam feriæ iudiciariam curam relaxauerant. Idem Seneca Claudium taxans quod litigiis impenſius operam daret, vt etiam diebus feſtis ea non laxaret, ſic ait: Plus in eum ſeuerè animaduerti, nec illi rerum iudicandarum vacationem dari, eúmque quamprimùm exportans, de cœlo intra dies triginta excedere, olympo intra diem ter-

Dies Halcyonides.

tium. Et Claudij ad Herculem verba hæc apud eundem: Ego eram qui tibi ante templum tuum ius dicebam totis menſibus Iulio & Auguſto. Ex quibus verbis facilè apparet Quintili & Sextili ferè menſe in foro ſolemnes fuiſſe ferias.

VT *neceſsitatem voluptatibus, ſeria iucundis anteferrem*] Rectè ille quicũque tandẽ fuerit;

Multa voluptati debemur, plura ſaluti:

Quam naturæ legem qui excedit, malè de ſe naturáque humana meretur: quæ cùm ſanè multa blandimenta dederit, quis tamen ſanus anteferat voluptates titillantes, & luſus & delicias rebus honeſtis, iiſque neceſſariis?

DELEGATVS *ac ſimilis ignoto*] Malim, delicatus, vt ſententiæ accommodatius verbum.

AD EPISTOLAM 22.

IN eos qui grauius multò aliorum errores vellicant, aut reprehendunt.

QVI *omnino libidinum ſerui, ſic aliorum vitiis iraſcuntur, quaſi inuideant*] In quo non modò turpe & pudendum, ſi

Turpe ſi criminoſus criminoſũ arguat.

Clodius accuſet mœchos, Catilina Cethegum.

Sed & planè miſerum, quòd ſe homines eſſe non meminerint, & ipſimet turpia caſtigãtes inuidere videantur iis quos minus vitioſos poſſunt agnoſcere.

OPTIMVM *& emendatiſsimum exiſtimo, qui cæteris ita ignoſcit, tanquam ipſe quotidie peccet: ita*

peccatis abſtinet, tanquam nemini ignoſcat] Neſcio an grauius, an cordatius dictum: In reprehendendo non debemus ita vehementes eſſe, quin nos homines meminerimus. Nemo enim vitiis ſine naſcitur, id ſcimus;

Et hanc veniam petimúſq; damúſq; viciſsim.

Ergo qui in alium quid dicere eſt paratus, carere iis vitiis maximè debet quę reprehédit, ne ſuo ipſe gladio ſe confodiat.

Qvod *vir mitiſsimus, & ob hoc quoque maximus Thraſea; crebrò dicebat, Qui vitia odit, homines odit*] Non quod nulla ſit admittenda caſtigatio, ſed vt qui reprehēdit, ſeipſum prius norit, & naturæ humanæ meminerit, quæ omni prorſus carere vitio non poſſit. Sic enim ille, Qui vitia odit, homines odit.

Amici vitia ſi celes, facis tua.

Et Ouidius;

Corripis vt debes ſtulti peccata ſodalis.

Sed id tamen Thraſeæ lubens cum Mimo Publij conferam; Amici vitia noueris, non oderis: cuius hic ſenſus, Amicum vel quibuſdam vitiis obnoxium ferre potes, non tamē vt perſonam ipſam amici oderis, quamquã vitia odiſſe debeas. Conuenit & illud D. Hieronymi, Homines ſunt diligendi, peccata odio habenda, c. odio. diſt. 86.

AD EPISTOLAM 23.

Ivlii Auiti, ædilitatis candidati mortem deflet, vt ornata & eleganti, ſic triſti admodum oratione.

Latus clauus Senatorum.

LATVM *clauum in domo mea induerat*] Latum clauum, inſigne Senatorum, quo diſtinguerentur ab equitibus, in ſuperioribus meminimus.

Impudentia quorũdam iuuenum.

QVOTVS *quiſque vel ætati alterius, vel auctoritati vt minor cedit*] Et hanc noſtrorũ quorumdam nouiciorum vel impudentiam, vel petulantiam ferre, patíque cogimur, quia legum ſilente voce, & deprauatis moribus eò proceſſimus, vt nulla penè ſit ordinum vel ætatum diſtinctio.

STATIM *ſapiunt, ſtatim ſciunt omnia, neminẽ verentur, imitantur neminem*] Hoc dictum non ſine dente in impudentes quoſdam iuuenes è ſcholis Rhetorum, aut Sophiſtarum recẽtes, quibus quid vanius, aut intolerabilius, ſupra ex Petron. Arbitro, qui qualéſque ſunt adumbrare conati ſumus, qui quo loci de centumuiralibus cauſis Plinius.

TRIB. *ita intellexit & excepit*] Alter quidã, cœpit, habet ſimpliciter.

QVÆSTOR *Conſulibus ſuis & pluris habuit*] Al. & Prætoribus habitus.

TOT *ſpes, tot gaudia dies vnus in diuerſa conuertit*] In al. aduerſa conu.

NE *grauiſſimo dolori timore conſueſcerem*] Al. tempore.

SCRIBEREM *hæc ſcriberem ſola*] In vet. melius, ſcriberẽ hæc méque, &c. Nam quod poſt additur, ſcriberem ſola, valde ſuſpectum.

AD EPISTOLAM 24.

DE ordinanda Achaia prouincia, monet quo pacto prouinciales hi, vt qui libertati aſſueti, regendi ſint.

NON *vt præcipiam, neque enim præceptore eges*] Ea non rarò apud Tullium Ciceronem ἐπανόρθωσις, qui orationis color modeſtiã arguit.

NON *vt præcipiam, admoneam tamen*] Modeſtè id, vt diſtinguat præceptum quod neceſſitatem quandam parendi habet, ab admonitione, ſeu conſilio libero, quo relinquitur & quo ſuadetur aliquid facere arbitrium liberum. Præcepta & monita.

IN *qua primùm humanitas, litteræ, etiam fruges inuentæ eſſe creduntur*] Ciceronem videtur æmulatus, ex Orat pro Flacco, Adſunt Athenienſes, vnde humanitas, doctrina, religio, fruges, iura, leges ortæ ſunt, atque in omnes terras diſtributæ putantur. Et hæc quidem ille. Ariſtoteles autem non ſine morſu dixit, Athenienſes frumenta legéſque inueniſſe, at eos frumentis vti, non legibus. Athenienſiũ laus.

REVERERE *& ipſam ſenectutem, quæ in homine venerabilis, in vrbibus ſacra eſt*] Et ipſum quidem verbum γῆρας, id eſt, ſenectus, quaſi γέρας, honos ſiue præmium dicitur, οἱ μὲν παλαιοὶ κρείττονες ἡμῶν καὶ ἐγγυτέρω Θεῶν οἰκοῦντες; ait Plato Philebo, priſcos nempe nobis præſtantiores, Deóque propinquiores. Simile id l. ſemper. D. de iur. immunitat. Laus veterum.

Semper in ciuitate noſtra ſenectus venerabilis fuit: namque maiores noſtri eundem ſenibus honorem quem magiſtratibus tribuebant. Ita Val.Max. de inſtitutis antiquis lib. 2. ſenectuti iuuentutem olim ita cumulatũ & circumſpectum honorem reddidiſſe, tanquam maiores natu, adoleſcentium cõmunes patres eſſent. Eadem penè Gell. retulit 2.lib.Noctium,cap.14. Sic Lycurgus honorem magnum non diuitum aut potentum, ſed pro ætatis gradu, ſenum eſſe voluit, ait lib.3.Iuſtin.idémq; Plut.in Lycur. Sed quid Ouidiana è 5.Faſtor.prætercam?

Magna fuit quondam capitis reuerentia cani,
Inque ſuo precio ruga ſenilis erat.

Et Iuuenal.13.Sat.

Credebant hoc grande nefas, & morte piandum,
Si iuuenis vetulo non aſſurrexerat.

SIT *honor antiquitatis, ſit ingentibus factis, ſit fabulis quoque*] Elegans hic locus de honore antiquitati, canęq́ue, vt ita dicam, virtuti exhibendo, imò ad ſuperſtitionẽ vſq;, quaſi fabuloſis factis habẽdus honos eſſe videatur. Sed vno verbo, antiquitas veneratione digna in multis, quæ vt plurimum vera fabuloſis implicat, non vt fabulas amplexemur; ſed vt ipſos quaſi canos vetuſtatis honore omni proſequamur. Tull. de Orator. Habet vt in ætatibus auctoritatem, ſic in exemplis antiquitas, quæ quidem apud meipſum valet plurimùm. Ouid.1.Metam.

— mihi ſit pro teſte vetuſtas.

HABE *ante oculos hanc eſſe terram, quæ nobis*

miſerit iura, quæ leges non victa acceperit] Idem expreſſum ex eo quem proximè citaui Tullij loco.

Recordare *quid quæque ciuitas fuerit, non vt deſpicias quod eſſe deſierit*] Ciuitates hæ quondam magnę ac felices imperio tandem Romano parére coactæ: & hæ conditionis ſuæ primæ memores, vſurparunt alioqui Æneæ illud; Lapſa gloria etiam verenda.

Nos fuimus Troes,———

Vel hoc alterius cuiuſdam;

Nos quoque floruimus, ſed flos fuit iſte caducus.

Non fuiſſe tamen ex eo commutato ſtatu minoris habendas, ſapienter præcipit optimus humanarum rerum æſtimator Plinius: qui fortunæ inconſtantiam non eſſe ſeruiẽtibus vt probrum obiiciendam, aut rapiendam in contumeliam velit: quaſi vno verbo, reuerere antiquam illam ciuitatum liberarum felicitatem: neque protinus aſpernere, ſi ab ea exciderint.

An *contemnuntur qui imperium, qui faſces habet, niſi qui humilis, & ſordidus, & qui ſe primus ipſe contemnit*] Horum verborum certè grauiſſimorum tota vis pendet à prouerbio vetere, Magiſtratus virum arguit: cuius vim elegantiſſimè eſt Cicero perſecutus adhortatoria ad Qu. Fratrem, quæ eſt de prouinciæ adminiſtratione. Magiſtratus virum arguit.

Male *vim ſuam poteſtas aliorum contumeliis experitur*] Nihil alienum magis à magiſtratu, quàm ſi ſe contumelioſum aut petulantem in ſubditos præſtet. Ergo circa eos Contumelia abſit à magiſtratu.

quibus dicit ius, Proconſulem eſſe patientē oportet,l.9.§.circa.D.de offic.proconſ.Celebrat imprimis Cicero Cyrum & Ageſilaū Xenophontis, quorum imperio neminem vnquam verbum vllum aſperius audiuiſſe: at cùm imperiū ſit cura ſalutis alienæ, quod Ammianus Marcellinus ait, & magiſtratus imperij partem aliquam habeat, quis eum conuiciosſum, petulantem,aut contumelioſum ferat? qui non modò indignum honore eo putet, ſed & pœna aliqua mulctandum, qui cùm modeſtiæ omnis & æquabilitatis exemplum præbere debeat,nihílque non facere pœnitendum, iis quibus ius dicit,iniurioſè appellet? Viderint hoc noſtri plerique Decuriones, qui ſuæ dignitatis parū interdum memores, ſic etiam aut pro tribunali ſedentes,aut de plano ſtatuētes aliquid,vel denique oblato ſupplici aliquo libello ſic concitantur, vt ſatius aliquando ſit naufragis miſerrimis in ſcopulos decidere.

Principis clementia

MALE *terrore veneratio acquiritur*] Quem metuunt,oderunt; & quem quiſque metuit, periiſſe cupit. Melius Claudianus,

——— *peragit tranquilla poteſtas*
Quæ violenta nequit, mandatáque fortius vrget
Imperioſa quies.

LONGE *valentior amor ad obtinendum quod velis, quàm timor*] Plus amore quàm vi effici, exemplis longè multis veterū, & quotidiano vſu facile eſt cognoſcere.

QVO *magis nitendum*] In al.interdum.

CVM *ſit multò deformius amittere, quàm non aſſequi*

aſſequi laudem] Bene Tull. durior eſt ſpectatæ virtutis, quàm incognitæ conditio. vtque nihil miſerius quam ex beato miſer, ſic poſt comparatam laudem de gradu deiici, longè pudendum eſt & miſerum.

Nihil miſerius quá ex beato miſer.

NON *vereor in amore ne modum exceſſerim: neque enim periculum eſt ne ſit nimium, quod eſſe maximum debet*] Id ſupra ferè eodem ſenſu complexus eſt, quo loci excuſat ſe, quia pluris amicos feciſſe videatur, quam fortè eſſent. lib. 1. epiſt. 14. lib. 3. epiſt. 11. & lib. 7. epiſt. 28.

IN C. PLINII SECVNDI EPISTOLArum Lib. IX. Notæ & Obſeruationes.

AD EPISTOLAM I.

MAXIMVS ſcripſerat libros quoſdam in Blaterá: quo mortuo cùm publicationem differret ille, monetur à Plinio vt eos edat, ne videantur poſt hominis mortem compoſiti.

BLATERAM] Al. Platam: ſed & in aliis plantam.

Immò *& pro te & in illum*] Quales ſunt orationes Ciceronis adeò multę, vt illa pro Pub. Seſtio, qua ſuam ipſe potius Cicero cauſam, quam Seſtij tuetur, aduerſus Clodium, Gabinium, Piſonem, &c.

Salva *tibi ſit conſtantiæ fama*] Vet. ſalua tibi ſit conſtantia.

Si *notum æquis, iniquiſq; fuerit non poſt inimici mortem ſcribendi tibi natam eſſe fiduciam*] Contra enim laruas luctari, hoc eſt mortuis obtrectare, non eſt hominis ſobrij, quin potius vel ſuæ famæ iactura litteris & otio abutentis.

Simvl *vitabis οὐχ ὅσιον, &c.*] Verſus eſt Homericus in Odyſſ. χ. quo ſignificat nefas eſſe viris interfectis inſultare, aut quoquo modo maledicere: Laërtius Chilonem ait, vetuiſſe mortuis obloqui, quod ignauum videretur eos lingua inceſſere, qui reſpondere non poſſent. Ælianus Philoſtratum reprehendit, qui accuſationem cuiuſdam tyranni iam mortui ſcripſerat. Inſtitutū illud tuum laudarem, inquit, ſi viuum accuſaſſes. Viuentem enim tyrannum inceſſere, viri eſſe dico: at mortuo inſultare, vel temerarij vel inſani eſt, *τὸν μὲν ζῶντα τὸν τύραννον ἐπικόπτειν, ἀνδρὸς εἶναι νομίζω, τὸ δὲ ἐπεμβαίνειν κειμένῳ, παντὸς καὶ δειλοῦ.* Et Minutius Plancus cum audiſſet orationes quaſdam in ſe ab Aſinio Pollione ſcriptas, quas tamen ante mortem editurus non eſſet, cum mortuis non niſi laruas luctari reſpondit. Demoſthenes aduerſus Leptinem, nemini mortuo maledicendum. Verſui Homerico

Indignum mortuis inſultare.

conuenit Maronis illud ex 11. Æneid.

Nullum cum victis certamen & æthere caſsis.

DE *viuente recitatum*] Abeſt à membr.

SI *editur*] Etiam abeſt.

TEMPORIS *ratio*] In aliis, mortis ratio.

AD EPISTOLAM 2.

AIT ſe hominem rebus occupatum grauioribus, de rebus leuioribus minime poſſe ſcribere.

VEREBAR] Al. noui.

FRIGIDIS *negociis, quæ ſimul & auocant animum & comminuunt*] Ea frigida curarum momenta vocat Horat. vti iam ſupra epiſt. 3. lib. 1. vt & noſter 8. lib. 2.

NEQVE *enim eadem noſtra conditio quæ Marci Tull. illi & copioſiſsimum ingenium, & ingenio par materia*] Egregium hoc Ciceronis elogium ab egregio profectum viro, petitum nempe illud à duobus adiunctis, quorum prius animi, & naturę, ingenij nempe, cuius beata vena, ſubinde à multis celebrata, vt in quem eloquentiæ vis omnis, qualis in homine eſſe poteſt transfuſa videatur: alterū à materia, ſeu ſubiecto, in quo maximè elaborauit, quod felicibus rerum temporibus non potuit non magnum eſſe ac pręclarum: qui ſane quamquam eruditiſſimus ſi ſeculo minus felici & alio Reipub. ſtatu floruiſſet, eum, vt opinor, occaſio rerum benè gerendarum, & tot ſcriptorum in lucem mittendorum impetus defeciſſet. Quotus

M. Tullij laudatio.

enim quiſque non videt fuiſſe vel noſtra ætate quoſdam qui nequaquam Cicerone inferiores videri poſſunt.

PARVO *ingenio materia*] Deeſt à vet.

INGENIO *par materia*] Vt Iuuenalis Satyr. I.

Ingenium par materiæ.

Scholaſtici libri.

SCHOLASTICAS, *atque vmbraticas litteras*] Hic ſcholaſticas & vmbratiles ſcriptiones opponit veris, & quæ in vſu hominum quotidiano conſtant: vt alias Rhetorum σκιόμαχίαι opponi ſolent veris certaminibus & caſtris.

ARMA *veſtra*] Plerique legunt armaturam.

AD EPISTOLAM 3.

AD famam nominis comparandam adhortatio longe pulcerrima.

AC *nihil niſi præmium*] Vet. cod. habet, at mihi niſi premium.

CONTENDERE *& non remitti, tum hos quieſcere*] Alij lib. ſic. contendere eniti, hos quieſcere, remitti: malum tamen quieſcere, non remitti, vel: hos quieſcere, non remitti.

Vita ſtudioſorum, & inertium.

VT *video multos miſera ſimul & ingrata imagine induſtriæ ad mortalitatem ſui peruenire*] Salluſt. initio Catilinarij: Quoniam vita ipſa, qua fruimur, breuis eſt, memoriam noſtri quam maximè longam efficere debemus. dein ſequitur: multi mortales dediti ventri atque ſomno, indocti incultique, vitam ſicut

peregrinantes tranſegere, quibus profecto contra naturam corpus voluptati, anima oneri fuit, eorum vitam mortémque iuxta æſtimo, quia de vtraque ſiletur.

AD EPISTOLAM 4.

ORATIONEM quam in Claſſicum habuit, excuſari vult vt longam ſatis, ſi vniuerſum attẽdimus, ſed in partibus breuem, quia tædium legenti non adferat.

SÆPE *incipere, ſæpe deſinere videatur*] Orationum cõtentiones forenſes multis meandris ac flexibus deductæ varios habent multipliceſq; ingreſſus & exitus, vel quia multa interdum capita non poſſunt vno contineri faſce, vel quia genus dicendi varium, ſępéque mutatum eas habet arguendi ſtrophas quæ ad vertendum, & iudicem & auditorem flectendum valeant, qua de re pleni ſunt oratorij Ciceronis libri & Fabij Quintiliani. Oratio forenſis.

AD EPISTOLAM 5.

PROBAT Tironis Caleſtrij, ſimúlque laudat æquitatem in adminiſtranda prouincia Bętica.

INQVIRO *enim & perſeuero*]. Al. inquire enim, & perſeuera.

PLERIQVE *dum verentur ne gratis potentium nimium videantur impartiri, ſiniſteritatis, atque etiam malignitatis famam conſequuntur*] Sic enim Siniſteritas.

Dum vitant ſtulti vitia, in contraria currunt.

Vt enim plerique aſſentationis ſuſpicionem fugiant, neque quicquam principibus viris obſequantur, quia ſeruile id turpéq;, interdum etiam flagitioſum putant, incidunt in contrarium vitium ſiniſteritatis, quam vel duritiam vel maleuolentiam placet appellare, in quorum certè vitiorum medio, virtus, candor nominatur, vt alio iam loco meminimus.

Diſcrimina ordinum. V T *diſcrimina ordinũ dignitatúmque cuſtodias*] L. ſiquis indebitum toto titulo, vt dignitatum ordo ſeruetur; cuius hæc verba legis: ſiquis indebitum ſibi locum vſurpauerit, nulla ſe ignorantia defendat, ſitque plane ſacrilegij reus, idem in Cod. Theodoſiano lib. 6.tit.1. Nobilis eſt Tauri Philoſophi diſſertatio apud Gell.lib.2.cap. 2.

AD EPISTOLAM 6.

QVAM nihil fecerit Secundus ludos Circenſes, ad quos populi omnium ordinum concurſus fiebat, hîc diſertè aperit.

Circenſes ludi. N V N C *fauent panno, pannum amant*] Id de coloribus Circenſium certaminum: quem morem veterem quia plerique non ita notum habent, hęc pauca: In certaminibus erãt factiones in coloribus iuxta anni quatuor diſcrimina. Prima factio erat praſſina, propter virorem dicatum Veri: ſecunda roſea, Æſtati: tertia alba, Autumno: vltima veneta quæ & cerulea, Hyemi: in his ſpectantium

ora, & fauores populi attendebantur, gratiáque valebat plurimum, & ſtudio non parum certabatur: quiſque ſuo clamore & plauſu fauebat ſuis, adeout ij magis panni colore & clamore fauentium, tum excitante, tum impellente; quam virtute niterentur; ex quo fiebat vt popul⁹ & principes inter ſe magnopere factionũ affectationé certarent. Martial. ſæpe meminit, aliíque. vide Lactan. lib. 1. & 7. cap. 1.

Medioqve *certamine*] Alij, non mediocri.

Apvd *vulgus, quod vilius tunica eſt*] Dicitur hoc non ſine ſtomacho ad eleuandum populare ſtudium. & id ſanè νόημα, ſeu παρεκβολὴ, quales multę apud auctores, vt Ouid. Vulgus panno vilius.

——— quæ veſtra libido eſt.

Item illud,

Quæque latent meliora putat ———.

Et Horat.

Digne puer meliore flamma.

Sed hęc apud Rhetoras. De vulgi vilitate alij multa. Eadem fermè ſentẽtia Seneca 42. nihil eſt cuiq; ſe vilius. quo loci diſputat de iis quæ cariſſimè conſtant, pluríſque ex eo fiunt, quod nobis noſtra cupiditas imperet.

Sed *ego apud graues homines quos ego cum recordor in re inani, frigida, aſſidua tam inſatiabiliter deſidere*] Acutè hoc & ſapienter; quod facile torſerim in noſtros togatos, viros graues & ad exemplum publicum natos qui ſe rebus ludicris, aleę, pilę, nonnunquam choreis, in-

terdum etiam mimorum cœtibus totos dies immiſceant, vel etiam obtrudunt ſeſe, vt eos ſæpe pœniteat & quaſi conquerantur ſe tempus amiſiſſe, quia non perdiderunt.

CAPIO *aliquam voluptatem, quod hac voluptate non capiar*] Argute id & eleganter, quo refertur Platonis illud, cum diceret eum beatiſſimum cui vel in ſenectute ſanę opiniones contigerint. Rectè autem cordatéque Secundus, qui ſuum ipſe animum oblectet, quod vulgari illa Circenſium voluptatę non capiatur; vt qui iam pridem ſe à vulgi ludicris & inanibus ineptiis exemerat. Ita Seneca epiſt. 18. nec per omnia nos ſimiles eſſe pileatę turbę par eſt: nec per omnia diſſimiles, niſi his forte diebus maximè ſit imperandum, vt tunc voluptatibus ſolus abſtineat, cùm in illas turba omnis procubuit. certiſſimum argumentum firmitatis ſuæ capit ſi ad blanda, & luxuriam trahentia nec it nec adducitur. Hoc multò fortius eſt ebrio ac vomitante populo ſiccum ac ſobrium eſſe. Illud temperantius non excerpere ſe, nec inſigniri, nec miſceri omnibus, & eadem, ſed non eodem modo facere, licet enim ſine luxuria agere feſtum diem.

AD EPISTOLAM 7.

Plinij villæ.

DVAS villas iuxta lacum Larium, vnam in demiſſo colle, alteram in edito colle ſitas, oculos ponit: & ioculari quodam modo, hanc comœdiam, illam tragœ-

diam nominat.

NON *diſsimile*] Vet. non diſſimulo.

ILLAM *quod quaſi cothurnis, hanc quod quaſi ſocculis ſuſtinetur*] Iocoſe id à Secundo, qui ſuas villas eruditis appellationibus Tragœdię & Comœdię inſigniat. Hîc verò de cothurnis tragicorum, & comicorum ſoccis dicere aliquid non video quam ſit neceſſe.

HIC *ſpacioſiſsimo Xyſto leuiter inflectitur*] Deſunt hęc in membr.

ILLA *editiſsimo dorſo duos dirimit*] In aliis, illam duriſſima dorſa dirimunt.

ILLIC *recta geſtatio longo limite ſuper littus extenditur*] Variat hic lectio: nam alij legunt, illic recta venatio, hic geſtatio longa mire ſuper litus extenditur.

SPACIOSISSIMO *Xyſto*] De Xyſto dictum in ſuperioribus.

AD EPISTOLAM 8.

VERETVR laudare Augurium à quo laudatus erat.

ET *ego quæ de me vel optima lego*] Alij, ſic legunt: ea quoque de me peto optima.

AD EPISTOLAM 9.

COLONIS fidem & tenacem amicitiam laudat, qui mortem Quintiliani dolenter ferret, viri ea laude propter magnas animi dotes digniſſimi.

AC *ne ſimulant quidem*] Ab. à vet.

de quo tanta diuerſitate regionum diſcreta hominum iudicia conſentiunt] Alij, diſcrepata, perperam.

AD EPISTOLAM 12.

NON eſſe ſeuere agendum cum adoleſcente filio, cum nemo ſit ex omnibus quin vitio ſit alicui obnoxius.

NAM *omnes homines aliquo errore ducuntur*] Horat. 1. Serm.

Nemo vitiis ſine naſcitur, optimus ille,
Qui minimis vrgetur.

Affine illud Plinij maioris: nemo omnibus horis ſapit.

PRO *amore mutuo*] Al. more.

ATQVE *ita hoc quod es pater, vtere*] Nullus amor eſt qui paternum vincat, vt conſulti aiunt, στοργὴν φυσικὴν Greci: quem affectũ certè vehementem appellamus, vt Cic. ad Atticum: cum & patria poteſtas in pietate debet, non atrocitate conſiſtere. l. Diuus D. ad l. Pompeiam de parricid.

AD EPISTOLAM 13.

SIGNIFICAT quomodo ſe geſſerit in tractanda perorandáque Heluidij vltione, & quid inde ſecutum ſit.

FVERAT *mihi cum Heluidio amicitia quanta poſuerat cum eo qui metu temporum nomen ingens, pareſque virtutes ſeceſſu tegebat*] Tyrannis enim quia ſuſpecti boni, ſeſe in ſua continere pellicula coguntur, vt ne quidem hiſcere Heluidius.

audeant. Vide Ælianum lib. 14. variæ hiſtoriȩ cap. vlt. & Ariſtot. 5. Politicorum cap. 10. & ſequentib.

Indvcere *in animum quominus illi eodem die facturum me inducerem*] Al. induceret in animum quo minus illi crederem non factũrum me.

Avdio *imperturbatus*]: Al. inturbatus, ſed & in quibuſdam interturbatus.

Resido ; *aguntur alia interea*] Hoc in aliis ita interpungitur: reſido, aguntur alia interea me quidem.

Et *famoſiſsimum*] Non eſt in cod. manuſc.

Omnia *percepi atque animo mecum ante peregi*] Ex Virgil. in 6. Æneid. verba Æneæ ad Sibyllam.

Fab. *Poſthumius*] Vel Maximinus.

Ammivs *Flaccus*] Al. Annius.

Datvm *ſe à conſulibus tutorem*] Ea tutelȩ ſpecies, quæ datiua noſtris dicitur.

Relationem *quidem de eo Cæſar ad ſenatum non remiſit.*] In vet. ſic, relationis quidem die Cæſar abfuit.

Imaginem *menti eius hanc oculis oberraſſe*] Al. inerraſſe.

Me *ſibi cum ferro imminere*] Al. Heluidium reſpondere mihi.

Tanqvam *videret me ſibi cum ferro imminere*] Vet. ſic, tanquam videret Heluidium reſpondere mihi.

Si *modo epiſtolam cogitas*] Al. ſi modum epiſtolæ.

AD EPISTOLAM 14.

HORTATIO ad Corn. Tacitum vt ſibi famam nominis immortalē ſcriptis comparet.

ID *enim ſuperbum*] Abeſt à manuſ.

QVOD *vt paucos in lucem famámque prouexit, ita multos è tenebris & ſilentio protulit*] Pauci ſunt ſempérque fuerunt eruditionis nomine illuſtres viri, ſi cum reliqua hominum multitudine conferantur, qui famam nominis ex ſtudiis quæſiuerunt: qui tamen ipſi lōgè multos, ſanéque innumerabiles ab obliuione vindicarunt, quod Cicero, Horatius, Salluſtius, aliíque inculcant. Fama nominis.

AD EPISTOLAM 15.

CONCESSERAT Secundus ad Tuſcos, ocij & ſtudiorum cauſa, quo cùm ageret, ſe moleſtis ruſticorū interpellationibus exerceri queritur.

FALCONI *ſuo*] Vel Mamiliano, vt in aliis.

ACTIVNCVLAS] Al. retiuaculas.

ET *frigidum, & acerbum*] Al. & ſerum.

AD EPISTOLAM 16.

STERILES fuiſſe vindemias indicat, ſed pro muſto ait ſe nouos verſus cōfecturū.

AD EPISTOLAM 17.

PERMITTENDVM ſuam quibuſq; voluptatem exemplo monet.

QVIA *nequaquam me, inſpectatum, feſtiuumve delectat, ſed quid molle à cynædo, petulans à ſcurra, ſtultum à morione præſtatur?*] Elegans & acuta διάνοια, qua prudentis hominis τὸ πρέπον effingitur, qui in iis quæ ipſe improbet, patientiam ſibi poſſit imperare. Seruiendum enim aliquando ſcenæ ac tempori, ne cùm ſemper nimíſque rigidè vitia inceſſimus, eadem exuperemus, nóſq; aliis ridendos propinemus: vt enim rerum aliarum, ſic reprehenſionum ſua tempeſtiuitas eſt, vt qui non opportunè vitia reprehendat, infelix operam perdat, Et

Seruiendũ ſcenæ.

Sapere vltra modũ.

Inſani ſapiens nomen ferat, æquus iniqui
Vltra quam ſatis eſt, virtutem ſi petat ipſam.

DEMVS *alienis oblectationibus veniam, vt noſtris impetremus*] Te tua delectant, me mea, inquit ille, & trahit ſua quemq; voluptas: & quid? num quædã habes vitia? certè alia atq; haud fortaſſe minora: vt Hora. 1. Serm. Nihil igitur erit quod tuis vitiis condones, niſi ad aliena vtcunque conniueas.

Trahit ſua quemque voluptas.

AD EPISTOLAM 18.

POLLICETVR ſe libros ſuos Sabino daturum, ſed ordine aliquo ſeruato ne memoria oneretur.

QVASI *digeſta*] Qualia quæ ordine, certâque ratione ita digeruntur, vt ſimul & ingenio conſulatur & memoriæ; eo nomine vocātur Latino verbo digeſta Iuris, Gręcóque Pandectæ, quibus iuxta edicti perpetuum ordinem compoſitis, Ius omne Romanum compoſitum eſt. Digeſta.

AD EPISTOLAM 19.

AN in laude maiore minoréque Virginius, qui monumentum ſibi extrui curauiſſet, an Frontinus qui prohibuiſſet.

QVOD *voluerit omnino ſibi monimentū fieri*] Vt Cato qui malebat ſibi ſtatuam non poni: aut vt ille apud Tul. Sepulcri cura.

Nemo me lacrymis decoret, neque funera fletu

Faxit; Quantum extenditur hominum memoria? aut quam habent ęternitatem ſaxa & tumulorum extructiones? apud ſapiētes igitur facilis iactura ſepulcri.

REPREHENDIS, *mirariſq; atque ita miratus*] Multò correctius in membr. leg. reprehendis, adeóque miratus: ſic enim ſibi cōſtat ſentētia, expuncta voce, mirariſque, quæ videtur librariis obrepſiſſe.

AD *hoc ſic illum, Cluuine tu ignoras*] Al. ſic: Ad hęc Virgini⁹ tu ô Cluui, Cluui, túne ignoras.

IMPENSA *monimenti ſuperuacua memoria noſtri durabit, ſi vitam meruimus*] Al. vita. Id Seneca ad Gallionem, Inſepultus iacebis, quid aliud reſpondeam quàm illud Maronis,

——*facilis iactura ſepulcri.*

Si nihil ſentio, non pertinet ad me iactura corporis inſepulti: ſi ſentio, omnis ſepultura tormentum eſt: inſepultus iacebis, cœlo tegitur qui non habet vrnā: quid intereſt ignis me an terra conſumat? ſic Horatius Carminum 2.

Vltima compeſce clamorem, ac ſepulcri
Mitte ſupervacuos honores.

Memoriam *ſuam*] Al. ſui.

AD EPISTOLAM 20.

Et gratam ſibi Venatoris epiſtolam fuiſſe; & quid ruri agat, exponit.

AD EPISTOLAM 21.

Conatvr Sabinianum libertum quēdam qui peccauerat reconciliare.

Vere *credo emendatum, quia deliquiſſe ſe ſentit*] Quem peccaſſe pudet, penè eſt innocēs, quod ex ſenario Græco didicimus eum minimè improbis adnumerandum, qui vereatur, aut rubore aliquo ſuffundatur, quod eſt indicium ſeipſum corripientis. Ex Stobeo cap. 29. πᾶς ἐρυθριῶν χρηστὸς εἶναί μοι δοκεῖ. Vir erubeſcens optimus eſſe mihi videtur, ſicuti apud Comicum,

Peccantis verecundia.

Erubuit ſalua res eſt.

AD EPISTOLAM 22.

AEGRE fert Paulum Paſſienum detineri morbo; virum tum bene moratũ, tum elegantis doctrinæ, vt qui Propertium, gentilem ſuum elegis numeris imitetur; lyricis Horatium.

VETERES *æmulatur*] Quæ non poſtrema laus in iis quæ vel morum, vel doctrinæ ſunt.

ÆMVLATVR, *exprimit, reddit, Propertium imprimis*] Sic alius, æmulatione exprimit, reddit Propertium.

REDDIT *Propertium*] De hoc vide quid Lilius in ſuis poëtis, dialogo nempe quarto.

PLANE *in Propertij domo ſcriptum*] Melius aliquanto in vet. Planè vt à Propertio, id eſt optimè ſcriptum.

MAGNA *mobilitas*] Al. mollitas.

GRATVLARE *mihi, gratulare etiam litteris*] Al. ſic: gratulare quod illum, & me recepi.

AD EPISTOLAM 23.

GLORIÆ vt plurimùm ſtudioſus Plinius, ſibi gratulatur ſe doctorum virorum numero, ſed vnà maximè cum Tacito adnumerari.

SE *cum Circenſibus proximis equitem Romanũ*] Al. ſe Circenſibus proximum equiti.

AN *ſi Demoſthenes iure lætatus eſt, quòd illum anus Attica*] Retulit M. Tul. 5. Tuſc. Leuiculus ſanè, ait, Demoſthenes qui illo ſuſurro delectari ſe dicebat, aquã ferẽtis mulierculę, vt mos in Græcia eſt, inſuſurrantiſq́; alteri, Hic eſt ille Demoſthenes. Quid hoc leuius? Simile illud de Telamone, ob cuius os Graij ora obuertebant ſua: vt idem Cicer. Confer huc quæ Plinius ſuprà epiſt. 12. lib. 4. Omniũ qui gloria famáque ducuntur, mirum in modum aſſenſio, etiam à minoribus etiam profecta delectat.

Demoſthenes laudis cupidus.

AD EPISTOLAM 24.

SABINIANO ad quem ante ſcripſerat, gratias agit, quòd libertum ſuum domũ redeuntem receperit, eique condonarit.

QVOD *te talem video, vt in ira regi poßis*] Aliter, ſic tam tractabilem video.

AD EPISTOLAM 25.

MAMILIANVS negociis caſtrenſibus occupatus, petebat aliquid ſibi dari de ſcriptis Plinianis: quod ne ſatis conuenire dicat, nihilo tamen minus pollicetur ſe miſſurum aliquid, poſtquàm nouas actiones abſoluerit.

POST *iudicium tuum viri grauißimi, eruditiſſimi, ac ſuper iſta verißimi*] Ita noſter 7. epiſt. 31. Etenim qua gloria dignum eſt ſummo viro, in tanta eligendi facultate præcipuè

placuiſſe. Non enim paruum; vti ante diximus, laudari à laudato viro. Seneca conſolatione ad Albinum; Brutus eo libro quem de virtute compoſuit, ait ſe vidiſſe Marcellum Mitylenis epulantem, & quantum hominis natura pateretur, beatiſſimè viuentem, &c. adiicit, viſum ſibi ſe magis in exſiliũ ire, qui ſine illo rediturus eſſet, quàm illum in exſilio relinqui. O fortunatiorem Marcellum eo tempore quo exſilium ſuum Bruto adprobauit, quàm quo Ro. Pop. conſulatum: hæc Seneca. Mart. lib. 7. de Cæſio, ad quem libellos mittit:

O quantum mihi nominis paratur?
O quæ gloria, quàm frequens amator?
Te conuiuia, te forum ſeruabit,
Vni mitteris, omnibus legeris.

Auſon. Drepanio eodem fermè ſenſu;

Pacatum haud dubiè Poeta dicis,
Ipſe eſt, intrepide volate verſus.
Et nudum in gremio fouete tuto,
Poſt hunc, iudicium timete nullum.

Tv *paſſerculis & columbis noſtris inter aquilas veſtras dabis pennas*] Iocoſè id, ex quo humilem ſtudioſorum conditionẽ quam columbis & paſſeribus æquiparat, cum militum & caſtrorum ſublimitate, quam nomine aquilarum intelligit, poëtico more confert.

AD EPISTOLAM 26.

Agitvr hîc de genere dicendi, quod elatũ eſſe & grande nonnunquã debet,

aliquando etiam ſæpius materiæ quæ tractatur conſentaneum.

Nihil peccat, niſi quod nihil peccat.

Nihil *peccat, niſi quod nihil peccat*] Vitio datum Iſocrati, quod in compoſitione eſſet exactior, & fortè ſuperſtitioſior: nec minus eſt Protogenes reprehenſus qui manum de tabula ponere nunquam poſſet. Itaque Ouidius pulcrum corpus ſibi non probari dicebat, niſi in quo aliqui næui eſſent.]

Debet *enim orator*] De officio oratoris multa & copioſe & variè Tul. Orat. ad Brutũ ſcribit dialogis oratoriis, vt & Fab. Quin.

Nulla *laus, illis nonnulla laus*] Al. vis nulla, illis nonnulla vis.

Qui *per funem in ſumma nituntur, quantos ſoleant excitare clamores*] Horat. in Arte, videtur ita funambulum, hoc eſt σχοινοβάτην deſcripſiſſe;

Schenobates.

Namque per extenſum funem mihi poſſe videtur
Ire Poeta meum qui pectus inaniter angit.

Quæ *maxime inſperata*] Al. inſpectata.

Paradoxa.

Παράδοξα] Vulgarem opinionem excedentia, qualia fuiſſe iactantur Stoicorũ placita quædam.

Quæ *grandi ſunt ſubiecta diſcrimini*] Hæc abſ. à vet.

Admirante *nullo*] Al. laudante.

Curvatur *arbor*]. Sic al. turbatur.

Gubernacula *gemunt*] Ita apud Poëtam,

——— *gemuit ſub pondere cymba.*

Lectionẽ aliquanto diuerſam video in mẽb. ſic: Exſpecto vt quædam ex hac epiſtola, vt

illud, gubernacula gemunt, & Diis maris proximus.

Et *libra*] Id non eſt in vet.

INCREDIBILIA *& immania*] Malè al. inania.

LAXANDOS *eſſe eloquentiæ frenos*] Vberem eſſe & copioſam orationem debere, nõ ſiccam & ieiunam, qualis illa Stoicorum, vt Cic. præclarè 2. de Orat. Nec enim probatur vbicumque Pompeius, qui primus eloquẽtiæ frenos dicitur impoſuiſſe.

REFRINGENDOS] Alij reſtringendos.

Θαύματα, non ῥήματα vocantur] Portẽta, non verba dicta Æſchini Demoſthenis quædã ſupra vulgi cõſuetudinem ac modũ.

HVNC *quoque ob iſta culpari*] Ita al. ob dicta culp.

ILLA *cuſtoditius*] Al. commodius.

TV *me timidum*] Al. tumidum.

AD EPISTOLAM 27.

ID ad hiſtoriæ laudationem, occaſione recitationis libelli de cuiuſdem ſceleribus, cuius libelli partem cùm recitaret, in alium diẽ diſtuliſſet, rogarunt alij vt id quicquid eſſet, ſupprimeret.

LATERANO] Al. Paterno.

TANTVS *audiendi quæ fecerint pudor, quibus nullus faciendi quæ audire erubeſcunt*] Grauiter id & accuratè in eos quos verum audire pudeat, nempe cùm quid vel facti parum Quos verum audire pudet.

ſobrij, aut etiam ſcelerati audiunt, ſe vt in ſpeculo ita deformes vident, vt in quadam depictos tabula moleſtiſſimè ferant.

AD EPISTOLAM 28.

RESPONDET ad quaſdam Virginij litteras.

EADEM *commendat Popilium*] Al. eundem commendas pupillum.

MVLTA *te nunc dictare*] Al. multa de te nunc dictari.

SI *me illa ipſa quæ ſcribis aut dictas, legere voluiſſes*] Sic in al. ſi illa ipſa legere potuiſſem.

PERFRINGERE] Vel eſtringere.

PRO *C. Lario*] Al. pro C. Lanio.

QVAM *ego non parcius poſſum, centeſima cõputabo*] Quas ego, nec parcius poſſim, centeſimam computabo.

AD EPISTOLAM 29.

VVLT excuſari ſcripta ſua, vt quæ varia multipliciáque.

VT *ſatius eſt vnum aliquid inſigniter facere, quam plurima mediocriter, ſi non poſſis vnum aliquid inſigniter*] Video qui ſic legi emendatius putent, inſigniter quàm plura mediocriter, ita ſatius facere plura mediocriter. Plato Theęteto, κρεῖττον που σμικρὸν εὖ, ἢ πολὺ μὴ ἱκανῶς περᾶναι. Satius eſt parua bene ſufficiéter perficere. Et in Euthydemo, ἐλάττω πράττων, ἐλάττω ἂν ἐξαμαρτάνοι, Qui agit pau-

Satius pauca perficere.

ciora, rarius errat. Ariſt. 2. Polit. ἓν ὑφ' ἑνὸς ἔργον, ἄριςτ' ἀποτελεῖται. Vnicum ab vno rectè raro peragitur.

ITA *ſingulis veniam, vt non ſingulis dabis*] Al. ita de ſingulis, vt non ſingulis iudicabis.

AD EPISTOLAM 30.

QVID ſit vera liberalitas ex comparatione oſtenditur.

SED *amicis dico pauperibus*] Sic al. ſed iis dico pauperibus.

VISCATIS *hamatiſque muneribus*] Dona viſcata, qualia comparantur ad homines inescandos. Huc illa Mart. pertinēt, vt in Gargilianum, lib. 4. Viſcata dona.

Munera quod ſenibus, viduiſque ingentia mittis,
Vis te munificum Gargiliane vocem?
Sordidius nihil eſt, nihil eſt te ſpurcius vno,
Qui potes inſidias dona vocare tuas, &c.

Item in Quintianum lib. 5.

Odi doloſas munerum, & malas artes,
Imitantur hamos dona.

Et eodem libro ad Stellam;

Quod non argentum, quod non tibi miſimus aurum.

Et quæ ſequuntur. Item libro 6. ad Marianum:

Scis te captari ſcis hunc qui captat auarum,
Et ſi qui captat quid Mariane velit.
Munera magna quidem miſit, ſed miſit in hamo,
Et piſcatorem piſcis amare poteſt?

Item lib.7. ad Regulum.

Æra domi non ſunt, ſupereſt hoc Regule tantùm,
Vt tua vendamus munera, nunquid emis?

Item lib.8.in Gaurum;

Munera qui tibi dat locupleti, Gaure ſenique,
Si ſapis & ſentis, hic tibi ait, morere.

Plin. Panegyrico, Nonne vt Regum, ita Cæſarum munera, illitos cibis hamos, opertis præda laqueis æmulantur?

ORBE *quodam ſocietatis*] Al. in vet. ſocialitatis.

TAM *rarum eſt etiam imperfectæ liberalitatis exemplar*] Sic alij, tam rara ſunt etiam imperfectæ liberalitatis exempla tanta inuaſit.

AD EPISTOLAM 31.

LAVDAT Sardi librum, eíque gratias agit quòd ab eo laudatus ſit.

QVAM *non eadem de eodem*] Al. eadem de eodem iugo, tamen diuerſa dixiſti.

AD EPISTOLAM 32.

SCISCITATVR quid rerum agat Titianus atque ſe nolle pluribus ſcribere.

QVID *agis, quid acturus es*] Al. ſic, quid agis, an quod ago ruri, ipſe vitam.

Delicati ignauiores

NIHIL *eſt pinguius delicatis, aut curioſius ocioſis*] Γνώμη, delicatis adiuncta ferè pigritia; ocioſis curioſitas: qua ratione dicitur Prouerbio, Ignauis ſemper ferias eſſe, nemo neſcit deliciis frangi, debilitaríque animi & corporis

corporis viribus,vt mens nihil ſuperum aut excelſum ſapiat. At de curioſo, id occurrit feſtiuum Martialis,

Occurris quocumque loco mihi Poſthume clamas,
Protinus & prima eſt hæc tua vox,quid agis?
Hæc ſi me decies vna conuenerit hora
Dicis;habes puto tu Poſthume, nil quod agas.

AD EPISTOLAM 33.

DE Hipponẽſi quodam Delphino mira: ex quo Caninium monet,id argumentum numeris poëticis exornare.

ISTO *lætiſſimo*] Al.ſcolaſtico.

MAGNA *auctoritas, fides, tametſi quid poetæ cum fide?*] Al.auctori fides,ſi quid tamen poëtæ cum fide.

OMNIS *hic ætas piſcandi*] Al. æſtus.

NATANTES] Vet.nantes.

DELPHINVS *occurrit*] Al. incurrit.

AGNOSCIT *ſe, amari putat,amat ipſe*] Hinc φιλάνθρωπος Delphin quibuſdam dictus. Conferenda hiſtoria de Arione citharædo, de quo Herodot.lib.1. poſt eum Gellius lib. 16. cap.vlt. Item Ouid.2.Faſtor. ſed quia id fabuloſum putatur, aduocare in medium ſimilem penè hiſtoriam quam Plutarch.ſympoſio mandauit ſcriptis, de Enalo quodam adoleſcente. Idem de Telemacho puerulo; quod & eo quo quęrit, an ſit aliquid in mutis animantibus rationis. Delphin φιλάνθρωπος.

RVRSVS *ad puerum venit, fugit ille cum cæteris. Delphinus quaſi inuitet*] Vet. rurſus ad

puerum fugit: venit puer, fugit ille cum cæteris Delphinis quaſi inuitet.

Exilit] Al. exiliunt.

Implicitat] Vet. implicat.

Pertractantque *præbetem*] Vet. præeuntem.

Monentesque *ibat vnà*] Alij, vet. monentéſque ne timeat.

Octavium *Auitum*] Vet. Octauium Habitum.

Novis *ſumptibus*] Al. nouiſſimum partibus atteres.

Affingas *aliquid*] Leg. alij, affigas.

AD EPISTOLAM 34.

Petit à Tranquillo, vt Encolpium libertum ſuum recitantem experiatur, cum ſibi ipſi recitanti diffidat.

Hoc *quoque familiare quod elegi*] Hic quoque ſimiliter quem elegi.

Sed *melius ſcio lecturum*] Vet. ſit melius lecturus.

AD EPISTOLAM 35.

Pollicetur ſe librum Appij emendaturum, in eoque modum ſeruaturum.

Appio] Al. Oppio.

Aliqui] Vet. aliquid.

Nimia cura. Nimia *cura deterit magis quam emendat*] Vt in rebus aliis, ſic in emendando maior eſſe cura non debet, vt rectè etiam Quintilian. lib. 2. cap. 4. itémque lib. 10. cap. 4.

AD EPISTOLAM 36.

VITÆ ſuę rationem Fuſco per partes exponit.

MIRE *enim ſilentio & tenebris animus alitur*] Al. cum ſilentium & tenebræ ab iis quę auocant.

SI *cum vxore, vel paucis liber legitur*] Agnoſce hinc ardens Plinij ſtudium, qui nunquam ne in ſummo quidem ocio, à litterato negocio ceſſaret.

SI *cum Comœdus*] Al. Comœdia.

INTERVENIVNT] Sic al. interim veniunt.

LASSATO *mihi*] Al. laſſo.

VT *quamuis nihil ceperim, nonnihil referam*] Idem antè, epiſt. 6, lib. 1. & lib. 2. epiſt. 8.

AD EPISTOLAM 37.

QVOD non poſſit eſſe Romæ Kal. Ianuariis, ineunte conſulatum Paullino, excuſat ſeſe.

NEC *tuæ naturæ eſt tranſlaticia hæc*] Nec tua natura eſt tranſlatiua, vt vet.

LOCANDORVM *prædiorum*] Vet. Fauierij: Tuſcianorum prædiorum.

INDE *pleriſque*] Vet. inde plerique.

POST *magnas remiſſiones*] Nempe remiſerat Plinius de canone à ſuis colonis penſitando, quod faciendum eſſe & iura præcipiunt. l. 17. D. locati Sueton. cap. 20. publicanos remiſſionem petentes tertia mercedum parte releuauit. Columella lib. 1. cap. 7. Si ſe- Penſitationum remiſſiones.

dulo ager colitur, plerumque compendium numquam niſi cœli maior vis, aut prędonis inceſſit, detrimentum adfert, eóque remiſſionem colonis petere non audet.

Occurrendum malo.

Occvrrendvm *eſt augeſcentibus vitiis & medendum*] Perſius Satyr. 3.

——— venienti occurrite morbo.

Notum illud Ouidij,

Principiis obſta: ſero medicina paratur,
Cum mala per longas inualuere moras.

Si *non numini, ſed partibus locem*] Sic in vet. ſi nos vni, ſed pluribus locem.

Operi *cuſtodes*] Fortè legendum, operis exactores.

Qvasi *in veteri morbo quælibet mutationis auxilia tentanda ſunt*] Frequenter enim accidit vt multa & varia remediorum genera aduerſus vnum & eundem morbum, vel per ſe, vel ex accidenti conueniſſent. Empirici ſolebant, ſi vno aliquo præſidio morbus diuturnus non ceſſiſſet, ad aliud tranſire. Id ita cenſet Steph. Gormelenus, Pariſinus Medicus doctiſſimus vir, & qui mihi πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων, eo quod vel maximè raram quandam & politam eruditionem moribus adornat.

AD EPISTOLAM 38.

Rvfvm commendat ex ſe laude dignum hominem, nedum quia Saturninus id à Plinio petiiſſet.

Neqve *ſoli iudicant qui malignè legunt*] Ar-

guta hęc ætiologia quæ proximè accedit ad Antiſthenis illud qui dicebat, hominibus maximè conducere vt amicos habeant & inimicos, nam ab iis admoneri blandè, ab illis acriter reprehendi poſſe, ſua tandem errata vt videant & corrigant. Eo ſpectat pictoris laudati conſilium qui ſuas tabulas propalam haberet, ipſéque latitando omnium iudicia exciperet, vt ex ſingulorum reprehenſionibus obſeruaret ſi quid eſſet in iis immutandum.

Fidis amicis & acribus inimicis opus eſſe.

AD EPISTOLAM 39.

AD Cereris ædem reficiendam conſilium init cum Muſtio.

FACIENDVM, *vel emendum ipſius Deæ ſignum*] Quidam tollunt, & emendum, tanquam interpollatum à quodam non ſatis erudito verbum.

SVFFVGIVM] Rectè ita, non vt in aliis, ſuffragium.

QVIA *antiquum illud è ligno quibuſdam ſui partibus vetuſtate obtruncatum eſt*] Et neſcio an rectè huc conferre placeat ſcitum Atheniéſium, qui Phidiam tulerunt quandiu is marmore potius, quam ebore Mineruam fieri debere aiebat, quod diutius nitor manſurus videretur: ſed vt adiecit, & vilius, tacere iuſſerunt. Val. Max. lib. De neglecta religione.

ISTINC *eſſe*] Al. ſtatim.

NISI *tamen*] Sic alii, niſi tantum.

POSSVNT *circundari*] In al. quibuſdam poſſum circumdare.

AD EPISTOLAM 40.

QVID hieme, & inſtante vere agat in Laurentino, exponit.

Plinius diligens ſcriptorū ſuorum exactor.

ILLA *quæ dictaui identidem retractantur*] Ex hoc loco & aliis multis intelligere eſt quam diligens exactor Plinius fuerit, emendatorque eorum quę ſcripſiſſet, vt eadem nō ſemel recognoſceret, ſed & eruditis hominibus recitaret, iudiciúmque aliorum potius exquireret, quam ſuum. itidem feciſſe Politianum, Picum, Ficinum, alióſque Mediceæ domus alumnos audio, qua ætate litterę politiores reuiuiſcere tādem cœperunt.

ADDAS *huc licet*] Sic vet. non addas.

ADDAS *huc licet autumnum, quæ inter hiemem æſtatémque media*] Ita vet. cod. non meliùs, vt opinor: tantum, quę inter hyemem, æſtatémque mediam. ſic emendatius ex aliis quibuſdam, habes æſtate, hyeme conſuetudinem: addas vt licet ver, & autumnum, quæ inter hyemem, æſtatémque media, vt nihil de die perdunt, ita de nocte paruulum acquirunt.

IN C. PLINII SECVNDI EPISTOLARUM LIB. X. NOTÆ & OBſERVATIONES.

AD EPISTOLAM I.

TRAIANO principi laudatiſſimo gratulatur, quod breui poſtquã à Nerua eſt adoptatus, Imperium acceperit.

TVA *pietas optauerat, &c.*] Pius Imperator.
Hoc eſt, tu qua es in patrem pietate: ſolemne tamen id verbum pietatis tributum Imperatoribus, vt in l. decernimus, C. de ſacroſ. Eccl. vt & ſacrę pietatis. l. quoties, C. vbi ſenatores, & alia ſexcenta.

SVCCEDERES *patri*] Adoptitio, Neruę, de quo Dion, & Aurel. Victor. talem is ſe Reipub. prębuit, qualem vix, ægréque potuerunt exprimere ſummorum virorum ingenia.

TIBI, *& generi humano*] Sic in Panegyrico: quod precatus es vt illa ipſa ordinatio comitiorum benè ac fœliciter eueniret nobis, Reipub. nonne tibi tale eſt, vt nos hunc

ordinem votorum conuertere debeamus? Deos denique obſecrare vt omnia quę facis, quęqué facies proſperè cedant tibi, Reipublicæ, nobis: vel ſi breuius ſit optandum, vt vni tibi, in quo & Reſp. & nos ſumus.

Seculum principis.

Digna *ſeculo tuo contingant*] Longum eſſet hic attexere auctores qui fœlicitati ſeculi principum vel ſeriò, veréque, vel aſſentando gratulati ſunt: adeóque in criminis incidebant ſuſpicionem qui parum commodè de ſeculo principis dixiſſent.

Fortis, hilaris.

Fortem *te, & hilarem*] Ex duabus virtutibus, fortitudine & hilaritate, vna reſpicit imperatoris officium pręcipuum: altera perſonam, nempe vt magno animo ſit circa belli paciſque artes: deinde ſit placabilis & comis. quod vocabulum hilaritatis ſolemne fuit, vt opinor, vt & lenitatis, vt in l.1.C.Imp. inter pupill. & ſerenitatis, vt in l.nemo, C. de pagani. Item manſuetudinis in l.decernimus, C.de ſacroſ. Eccleſ. denique & clemétię in l.humanum C.de leg.

Optimus Traianus.

Imperator *optime*] Optimi elogium Traiano cur attributum, ex Plinij Panegyrico cognoſcere eſt.

Et *priuatim & publicè opto*] Priuatim mihi, meiſque: publicè, omnibus. primum illud grati animi argumentum. nolebat enim Plinius eorum quę acceperat à Traiano beneficiorum eſſe immemor, & honorum augmenta ſperabat: alterum vero ciuis boni, qui publicę rei per principem velit eſſe optimè conſultum.

AD EPISTOLAM 2.

AGit gratias Imperatori, quod ius trium liberorum impetrarit.

Domine] Vocem, domini, fuiſſe demum vſurpatam temporibus Reipub. ſeneſcentis, plerique coniiciunt. Sanè me non fugit accipi à Virgilio pro Rege, ſummoque principe; cum ait, lib. 1.

——— *Romanos rerum dominos.*

Et in 4. ſub Hiarbę perſona per cōtemptum, Dominus.

Dominum Æneam in regna recepit.

Hoc vocabulo ſolitos fuiſſe ſalutare aliquē honoris gratia, vt in l. Neſennius, D. ad l. Falcid. Hincque vir & vxor, dominus & domina viciſſim dicebantur, Nouell. 74. & in l. Titia, §. qui Marco D. de annuis legat. Item l. vlt. de auro, & arg. leg. Et dominus in iure feudorum opponitur vaſſallo ſeu clienti fiduciario. Martialis ſępe dominum ſenſu eo accipit, quo nos eum qui in aliquem imperium habeat. Sed de voce iam ſatis.

Me *dignum putaſti iure trium liberorum*] Dionyſ. Halic. lib. 3. meminit iuris huius, idque repetit à tergeminis illis in quorum gratiam conſtitutum eſt. Id poſtea ampliatum à Numidio Cenſore, poſt etiam à Iulio & Auguſto, à quibus edictum eſt, ancillis quę tres peperiſſent, vacationem: quę quatuor, libertatem dari. Quin & ex Senatuſconſulto Tertulliano mulieri quæ trium liberorum mater eſſet, concedebatur inteſtatorum filiorum ſucceſſio, ſi modò ingenuę eſſent: itē Ius trium liberorū.

ius teſtandi, & libertas rerum ſuarum ſine curatore adminiſtrandarum. Denique & qui trium liberorum pater eſſet, legationibus publicis liberabatur. Olim etiam apud Spartanos trium liberorum parens immunis erat ab vrbis cuſtodia, & excubiis: & qui quatuor haberet, ab omni prorſus onere, ait Ariſt. 2. Polit.

Ivlii *Seruiani*] Is conſulatum bis ſub Traiano geſſit: cui tantum tribuit Traianus, vt eum Imperio dignũ cẽſuerit, & quem ſibi ſucceſſorem facere aliquãdo cogitarit, Dio.

Ex *reſcripto*] Impetrari non poterat ius illud triũ liberorum ſine reſcripto principali.

Dii *melius, qui omnia integra tuæ bonitati reſeruarunt*] Quippe me beare noluerunt liberis, quos etiam ſub Tyrãno Domitiano exoptaueram, ſed id gaudij ad fœliciora tui principatus tempora diſtulerunt.

AD EPISTOLAM 3.

A Traiano petit, Voconium in ordinem ſenatorum cooptari.

Voconivs *Romanus*] Ad eum epiſt. 1. lib. 2. & 15. lib. 6. &c. huius ſepulcro id elogium aſcriptum fuiſſe meminimus ſuprà,

Laſciuus verſu, mente pudicus eras.

Diuus Imperator.

A *diuo patre tuo*] Nerua: diuorum autem appellationem tributam Imperatoribus fato functis, notum ex hiſtoricis, & innumeris Iuris noſtri locis.

Qvia *mater Romani liberalitatẽ ſeſtertij qua-*

dringenties, quod conferre ſe filio codicillis ad patrem tuum ſcriptis, profeſſa fuerat] Ad explẽdum cenſum ſenatorium opus erat ſeſtertij quadringenties decies centenis millibus: quę erant ſeſtertium octingenties. Plin. lib. 14. hiſt. nat. id queritur: poſterius, inquit, laxitas mundi & rerum amplitudo damno fuit, poſtquam ſenator cenſu legi cœptus, peſſum ire vitæ pręcia. laudatur autem cenſus in ſenatore, ne ſplendor ampliſſimi ordinis rei familiaris anguſtiis obſcuretur. id & ante Seneca expoſtulatus erat, lib. declam 2. quo loco ait: ſenatorum gradum cenſus aſcendere facit: cẽſus & equitem Romanum à plebe diſcernit: cenſus in caſtris ordinem promouet; cẽſu in foro iudex legitur.

FVNDOS *emancipauit*] Dominio & poſſeſſione priuauit ſeſe, & filio agros conceſſit liberè. recte enim in Iure dicuntur res noſtri municipij, quæ noſtri dominij ſeu patrimonij ſunt. Fundos emancipare.

ET *cætera quæ in emancipatione ſolent exigi, conſummauit*] Emancipationem fieri ſolitam per quędam nexus ſolemnia ex Romano iure didicimus. Vide Cai. Inſtit. lib. 1.

QVOS *mores & liberalia ſtudia exornãt, & eximia pietas*] Egregia laus naturę optimę diſciplinis humaniorib⁹ cultę, pietatéq; ſingulari.

AVGET *hæc natalium ſplendor, & paternarum facultàtum*] Prudẽter id interiectum & quaſi collatum in poſtremum elogij locum, vt ſignificet nobilitaté generis, & opes adiicere ornamenti aliquid & adiumenti: quę per ſe

quidem laudatum hominem non faciant, virtuti tamen robur aliquod adiiciunt.

AD EPISTOLAM 4.

PETIT ciuitate Romana donari Harpocratem medicum: & Quiritium ius Antoniȩ Maximillæ, Aliæ & Antoniȩ.

Iatraliptes.

IATRALIPTEM *aſſumpſi*] Is eſt Medicus vnguentarius, ἰατραλειπτὴς, ab ἰᾶσθαι καὶ ἀλείφειν. Plinius maior lib. 29. diſcipulus eius Prodicus Selymbriȩ natus inſtitués quã vocant iatralipticem, reunctoribus quoque medicorum, ac mediaſtinis vectigal inuenit.

AD EPISTOLAM 5.

QVOD Harpocras ſit factus ciuis Alexandrinus, lætari ſe dicit: rogatq; vt litteras ad Ægypti præfectum mittat, quibus certior factus Imperatori quam longiſſimè obuius eſſe poſſit.

SECVNDVM *inſtitutionem principum non temere eum dare propoſuiſſes*] Ius id ciuitatis quale, quantumque fuerit, non niſi multis enarrari commodè poteſt, ſed ne plura, ſuppetit lib. Sigonij 1. de Iure ciuium Rom.

Νόμος μεμφυτικός.

Νόμον μεμφυτικὸν] Sic alij νόμου μεμφύτου, hoc eſt, Memphiticȩ prȩfecturȩ vt rectè Car. nihil enim cauſæ eſt cur *νόμος* hic pro lege accipiatur.

PRÆFECTVM *Ægypti amicum tuum*] Qualis prȩfectus Alexandriæ, quem iuridicum noſtræ leges appellant, 1. Dig.

AD EPISTOLAM 6.

PROPINQVIS Medici ſui ius etiā petit ciuitatis.

ITA *vt ſint in patris poteſtate*] Iuris ciuitatis effectus is fuit, vt qui donaretur ciuitate, liber homo cenſeretur, eóque patriæ poteſtatis ius cōſequeretur, aliáque multa de quibus in noſtro Iure.

VTQVE *in libertos ſeruetur ius patronorum*] Et ius patronatus longè peruulgatum iam olim: vt qui manumiſſi eſſent, ſanctam haberent patroni & liberorum eius perſonam: vt obſequia & operas eidem præſtarent, & alia de quibus toto tit. de obſ. à lib. & libert. pręſ. & de iure patron. Ius patronatus.

IVS *Quiritium*] Hoc eſt Romanorū, quod & ciuile appellant κατ' ἐξοχὴν, de hoc Caius in Inſtit. lib. 1. initio ferè.

ABASCANTIO] Al. Abaſcanto.

AD EPISTOLAM 7.

SVRÆ amico Præturam petit.

MEMORIÆ *tuæ quæ eſt beneficiendi tenaciſſima*] Quàm ſæpè à multis celebretur egregia Traiani bonitas, adeò notum eſſe video, vt hîc ſilere quàm pauca dicere ſatius videatur.

PRÆTVRA *exornare digneris*] Conſtat ex hoc & aliis multis auctorum locis, ſub Imperatorum temporibus omnes maiores Magiſtratus quales ſub Imperatoribus.

magiſtratus tributos fuiſſe ad principum arbitrium: quod ſuprà etiam memini, cùm de Plinij tribunatu ageretur.

ALIOQVI *quietiſſimam*] Vet. quietiſſimum.

NATALIVM *ſplendor*] Cui aliquid dandum propter maiorum dignitatem qui ſuũ in minores ſplendorem tranſtulerunt.

Paupertas. SVMMA *integritas in paupertate*] Hoc eſt in opum mediocritate, & quod ille ait, in tenui re: ſic enim paupertatis nomen interpretor, vt ſuprà, quo loci quid inter hanc & egeſtatem differentiæ eſſet, admonui. In opum inquam tenuitate incorruptus animus alioqui, vt Horat. dicit, magnum pauperies opprobrium iubet quiduis & facere, & pati.

Fœlix principatus. FOELICITAS *temporum, quæ bonam conſcientiam ciuiũ tuorum ad vſum indulgentiæ tuæ prouocat*] Fœliciſſimi principatus argumentum eſt, cùm bonis artibus euehuntur ad honores, & cohoneſtantur dignitatibus qui digni ſunt.

AD EPISTOLAM 8.

PETIT ſibi ab Imperatore tribui vel Auguratum, vel Septemuiratum.

MAIORVM] Al. morum.

Laudari à laudato. BONI *principis iudicio exornari*] Vt laudari à laudato viro pulcrum, ita maximè honorificum à bono principe commendari.

QVIA *vacant*] In vet. vacat.

AD EPISTOLAM 9.

TRAIANO gratulatur ob partam victoriam.

AD EPISTOLAM 10.

SERVILIVM Prudentem legatum veniſſe Nicomediam ſcribit.

AD EPISTOLAM 11.

COMMENDAT Imperatori Roſianum Geminum.

HABVI *illum Quæſtorē in Conſulatu*] Quod neceſſitudinis maximè vinculum interceſſit ex Reipubl. procuratione. Cæterùm variè acceptum id nomen variis temporibus, norunt ij quibus antiquitas iuris Romani cognita: ſed ne multa, vide Sigon. de ant. iure ciu. Rom. 15. c. lib. 2. Quæſtor.

EX *commilitio*] Fuit enim ex Cæſaris cōmilitonibus. commendationis id argumentum longè magnum, ſiquidem Principis eſt virtus maxima noſſe ſuos. Commiſſto Cęſaris.

PROPTER *charitatem eius*] Charitatis emphaticon verbum, & multò ſpecialius quàm amoris, aut beneuolentiæ, vt apud Græcos τῆς ἀγαπῆς, quàm τῆς φιλίας. Charitas.

AD EPISTOLAM 12.

PETIERAT à Traiano vnà cum ſocru ſua mitti in Bythiniam Clementem Cęlium Proconſulem, id quod obtinuiſſet, agit gratias.

AD EPISTOLAM 13.

AD Traianum mittit tabellarium Sauromatæ Regis, vnà cum Regis Lycormæ tabellario.

Boſphorus A *Boſphoro*] Boſphorus Thracius Ptolomæo, ab Italis fretum Conſtantinopoleos, Arriano fretum Myſium, Straboni os Bizancium. De eo Petrus Gillius in ſuo Boſphoro.

AD EPISTOLAM 14.

AIT ſe diploma dediſſe tabellario Sauromatæ.

AD EPISTOLAM 15.

QVOD diu legatũ Sauromatæ retinuerit, excuſat ſe Traiano.

AD EPISTOLAM 16.

AD Traianum mittit Callidorum quẽdam multorum ſeruum.

CONFVGISSE *ad tuam ſtatuam*] De iis

qui ad ſtatuas confugiunt,tit. Iuris eſt. Cod. Iuſtin.1.

A Suſago in Mœſia] Suſagus is Decibali regis Dacorum præfectus.

A Decibalo muneri miſſum à Pacoro] Pacorus Parthiæ,Miſiæque rex, temporibus Veſpaſiani,vt ex Ioſepho cognoſcere eſt. Pacorus.

DVM *requiro gemmam, quam ſibi habentem imaginem Pacori*] Locum hunc & alios auctorum multos illuſtrare ſum conatus meo de ſymbolis commentario.

SICVT *glebulam*] Al. bullam.

SIGNATA *eſt annulo meo,cuius eſt apoſphragiſma,quadriga*] Aliquid vide ſimile in multis veterum ſymbolis in ęs inciſis,de quibus ſatis multa ſpero me coniecisse. Quadriga ſymbolũ Plinij.

AD EPISTOLAM 17.

COMMENDATORIA eſt Maximi, liberti.

PROCVRATOREM *tuum*] Quod officiũ fuerit Procuratoris Cæſaris, cognoſcere eſt ex lib. Dig.1. cap.19.

AD EPISTOLAM 18.

BASSVM Gabinium commendat.

PRÆFECTVM *oræ Ponticæ*] Alij, Ponti.

ET *milites & pagani*] Diſcrimen paganorũ & militum ex Iure noſtro cognoſcitur: Pagani nempe qui nulli militiæ ſacramẽto ad- Pagani.

ſtringebantur, erántque ij qui domi relinquebantur ad agriculturam & ciuilia munera: Iuuenal, Sat. poſtrema,

— citius falſum producere teſtem
Contra paganum poßis, quàm vera loquentem,
Contra fortunam armati, contráque pudorem.

RETRIBVERANT] In al. pertribuerant.

AD EPISTOLAM 19.

APVD Imperatorē celebrat Nymphidium Lupum.

Primipilus PRIMIPILAREM *commilitonem*] Primipilaris à primipilo, adminiſtro annonæ militaris, quę primipili centurionibus mandari ſolita fuit, l. 3. 7. 8. Cod. de cohort. princ. l. 3. & 4. Cod. de primipilis.

Iniectio manus. QVIETI *eius inieci manū*] Ei ocioſo eſſe, ſeu in vita manere priuata, non amplius ſuſtinui. iniectio manus, Iuris eſt formula.

IVLII *Ferocis*] Huius mentio in 11. epi. 2. li.

FVSCI *Salinatoris*] De quo & lib. 6. epi. 11.

AD EPISTOLAM 20.

QVIA ærario præfectus ſuum patrocinium denegaſſet Afris aduerſus Mariū Priſcum, id tamen muneris exigente Senatu præſtitiſſet, excuſat ſeſe apud Imp.

Plinij aduocatio qualis. OMNIBVS *aduocationibus quibus alioqui nō eram promiſcuè functus*] Ex hoc agnoſce purū, ſimplicémque & illibatum, vt ita dicam, Plinij animum, qui paſſim aut omnibus ſine de-

lęctu ſuum patrocinium minimè commodaret,ſecus quàm alij longè multi, quorũ vænalis lingua nihil non lucri cauſa captat.

VT *toto animo delegato mihi officio vacarem*] Exiſtimabat enim longè difficile, patronum agere,& præfecturam ærarij ſuſtinere.

PATEREMVR *nomina noſtra in vrnam cõiici*] Per ſortitionem,quæ olim in iudiciis vſurpabatur, vti ex libris Iureconſultorũ didicimus,& Aſconio Pædi. Iudicum etiã nomina tabellis inſculpta,inq́; vrnam iacta per ſortẽ promebantur:pręterea Conſules,Proconſules, & Prætores prouincias ſortiebantur:vetabatúrq; lege Curiata vltra prouinciã emptum credere, hoc eſt ne alter prouinciã alterius ſibi ſuo iure tribueret,ſed miſſis ſortibus eas ducerent,præcipiebat. Sortitio.

AD EPISTOLAM 21.

TRAIANI hæc epiſtola, Plinij factum approbantis,quòd ſe cùm ciuis & Senator eſſet, permiſerit iudicem adnumerari in Afrorum cauſa.

CIVIS *& Senatoris boni partes functus es*] Suam fidem & religionem probauit, in vita tum priuata,tum publica.

AD EPISTOLAM 22.

EPISTOLA hæc cum ſuperioribus 4. 5. 6. quia eiuſmodi argumenti ſit, coniungenda eſt.

CIVITATEM *Romanam*] Ius Romani ciuis, de quo iam ante.

ANNOS *eius & cenſum ederem*] De cenſu ciuium Rom. eruditè Sigon. lib. de iur. ciuiũ. 1. cap. 14.

Ius ciuiũ Roman.

EGO *quia inter Aegyptios, cæteróſque peregrinos nihil intereſſe credebam*] Quia ius idẽ omnium ciuium Romanorum, ex leg. Iuſtiniani.

A *peregrina manumiſſum*] Quæ manumiſſio nihil habere iuris poterat, vt quæ à non ciue Romano, ſed peregrina conceſſa eſſet.

AD EPISTOLAM 23.

DE iure ciuitatis Alexandrinæ Harpocrati conceſſo.

TV *ex quo nomo ſit*] Νόμος hîc vt antea, pro præfectura.

POMPEIVM *Plantam*] De quo ſuprà epiſtol. 5.

AD EPISTOLAM 24.

COMMEATVM petit à Traiano, vt excurrat in oppidum Tifernum, & in ſuos agros ad excitandum fanum, in quod eſſet principum ſtatuas tralaturus.

Decuriones.

STATIM *Decurionibus ſcripſeram*] Quinã Decuriones olim, & quod eorum munus, ex 10. Cod. Iuſtin. perſpicuè intelligitur.

Menſtruũ.

MENSTRVVM *meum Calendis Septembris finitur*] Officij ratio ſeu exactio potius mẽ-

ſis, nam præfecti Prætorio id munus ſuum alternis menſibus adminiſtrabant. Sic menſtruum tempus à Varrone, & menſtrua Luna Virgilio dicitur.

INDVLGEAS *commeatum*] Ita Plin. 3. epiſt. ad Macrinum. cõmeatus meminit Suet. in Claudio, cap. 23. commeatus à Senatu peti ſolitos beneficij ſui fecit. Idem Tiberio cap. 10. Tunc autem bonorum ſatietatem prætendens commeatum petiit: eo ſenſu accipiendum quod dicitur in l. 34. D. ex quib. cau. mai. commeatu accepto. Formula dandi commeatus legitur apud Caſſiodorum lib. 7. variar. 36. Commeatus.

CONTINVÆ *ſterilitates cogunt me de remiſſionibus cogitare*] Dictum iam ante à nobis remitti aliquid colonis ſolitum ſterilitatis aut alia violenta cauſa, vt in l. 16. & 17. D. locati. Suet. in Iul. cap. 20. Publicanos mercedem petentes tertia parte releuauit. Columel. 1. cap. 7. Si ager ſedulò colitur, plerumque cõpendium nunquam niſi cœli vis maior, aut prædonis inceſſit, detrimentum adfert eóque remiſſionem petere colonis non audet. Remiſſiones colonis factæ.

AD EPISTOLAM 25.

QVOD rogarat Plinius epiſtola ſuperiore, Traianus permittit, quę Imperatoris reſponſio vtrum amicior, an modeſtior, vel cordatior ſit, vix poſſim verbis aſſequi.

AD EPISTOLAM 26.

SE in Epheſum veniſſe dicit, itineris reliquum in Bithyniam facturum.

Supra Maleas. Ὑπὲρ Μαλέαν] Supra Maleas, Cic. dixit in 4. ad famil. Id promontorium eſt Peloponeſi ad Laconicum ſinum: Maleũ Plinio dicitur: hinc ſinus Maleus, qui & aureus vocabatur à latronibus, inquit Florus lib. 3. cap. 6. nomen habuit à forma, aſini maxilla. ὄνου γνάθος, auctore Iſacio ad Lycophronem.

Orariæ naues. ORARIIS *nauibus*] Exiguis ſcaphis ſeu lembis, & nauiculis ad celerius tranſmittẽdum, potius quàm onerariis & liburnicis, de quibus iam ſuprà nonnihil.

Eteſiæ. CONTINVÆ *nauigationi Eteſiæ reluctantur*] Seneca nat. quæſt. 5. cap. 10. flare incipere æſtati dici quibuſdam, & à ſolſtitio illis initium, vltráque ortum caniculæ non valere. Cicero verò 2. de natur. Deorum, Eteſias ventos oriri è terra, & eorum flatu nimios calores temperari, ab iiſdem etiam maritimos curſus celeres, & certos dirigi: Eurum eum ventum alij nominant. Sed lege Pliniũ hiſt. mundi lib. 2. cap. 47. nonnihil lib. 6. cap. 17. Eteſiam tamen eundem ac Aquilonem facit lib. 18. cap. 34.

AD EPISTOLAM 27.

PROBAT Imperator Plinij conſilium.

AD EPISTOLAM 28.

SIGNIFICAT ſe in eam veniſſe prouinciam in quam miſſus eſſet: rogátq; menſorem mitti ad opera publica.

PERGAMI *ſubſtiti*] Troadis vrbs eſt Pergamus in Aſia minori: in qua chartæ vſus primùm inuentus, quæ ideò pergamena. Pergamus

BITHYNIAM *intraui*] Aſię minoris regionem, olim Mydoniam, & Bebriciã Martianus Capella tradit. Bithynia.

QVÆDAM *nimiè*] In aliis veterib. minimè.

PECVNIÆ *poſſe reuocari à curatoribus operum*] Curatores operum, ſeu redemptores, qui & ergolabi, de quibus in Cod. de monopol. & conuentu ergolab. Curatores operum.

PRVSENSIVM] A Pruſa vrbe Bithyniæ ad Olympum ſita montem: ea eſt Pruſias Ptolomæo. Pruſa.

AD EPISTOLAM 29.

TRAIANVS ait ſe ab vrbe menſorem non poſſe mittere,

ELECTVM *te eſſe qui ad eoſdem mei loco mittereris*] Miſſus erat Plinius in prouinciam Ponti & Bithyniæ pro Prætore cum poteſtate Conſulari. Plinius Proconſul in Bithynia.

AD EPISTOLAM 30.

AN per publicos ciuitatum ſeruos, an per milites debeant fieri cuſtodiæ, Traianũ conſulit.

AD EPISTOLAM 31.

MOREM veterem in cuſtodiis eſſe ſeruandum monet.

MVTVA *inter ſe fiducia negligentiores ſint*] Morbus is procliuis, vt quod commune ſit, negligatur: feréque fit, vt prona ſit inter eos qui ſe non vereantur, ignauia, aut certè nimis ocioſa ſecuritas.

Quod cõmune eſt, negligitur

QVAMPAVCISSIMOS *milites à ſignis auocandos eſſe*] Ad conſeruãdam diſciplinam militum, qui vel facilè conſuetudine vrbanorum popularium frangantur, & molliores fiant.

AD EPISTOLAM 32.

SCRIBIT ſe non ita ſtatim reuocaſſe numerum militum quibus præerat Gabius Baſſus, quamquam id à Traiano imperatũ.

AD EPISTOLAM 33.

DE numero militum quem velit Imperator aſſignari Baſſo.

MVLTVM *intereſt res poſcat, an homines imperare*

perare latiùs velint] Alij ſic, te poſcat, an homines in ſe, vt latiùs velint: omnino idem, vt in editione Henrici Stephan.

AD EPISTOLAM 34.

PRVSENSIBVS balineum exſtrui rogat.

ERIT *enim pecunia ex qua fiat*] Ad opus id publicum ædificandum, pecunia opus erat, eius occaſione, ne vel fiſco aliquid vel ærario detraheret, viam alioqui facilem aperit ad eos ſumptus ſuggerendos. Aſpectus ciuitatis.

DIGNITAS *ciuitatis & ſeculi nitor*] Pertinet ad decorem vrbis opera publica fieri: & conuenit moribus optimi principis, qualis Traianus fuit eam fœlicitatis partem ſuis ciuibus tribuere.

AD EPISTOLAM 35.

PERMITTIT, quod petierat Pruſienſibus balineum, ſed adhibito modo pecuniarum quæ in id eſſent impendendę.

DESIDERIO *eorum*] Deſiderium pro libello ſupplici, Iuris auctores accipiunt, vt in l.4.§.ingreſſus, l.9.§.obſeruare, D.de offic. proconſ.l.1.de poſtul.l.15.de offic.præſid. Deſiderium.

INTRIBVANT] Al. intribuatur.

AD *neceſſarias erogationes*] Hoc eſt largitiones tributiones, vt in l.fin.de hered. petit. l.54. D.ad Trebell. eo verbo vſus eſt Papinianus l.ſcio, de annuis legatis. Erogationes.

AD EPISTOLAM 36.

AN miſſos facere debeat milites ſupernumerarios, quærit ex Traiano.

Maximvs *libertus & procurator tuus*] Cuius iam paulò antè meminit & in ſeq. etiam.

Beneficiarij. Beneficiarios] Beneficiarij ij olim quos ſuo beneficio Imperator promouiſſet in militia. eo ſenſu verbo eodem vſus eſt Cæſar de bello ciuili lib. 1. olim tamen ij municipibus opponebantur. nam qui officio vacârent, beneficiarij dicebantur, vt in Nou. 13.

Paphlagonia. In *Paphlagoniam*] Aſię minoris regionē, vt apud Ptolom. apud Strabon. lib. 4. Eneti vocantur, & alij modis aliis.

Tutela. Tvtelæ *cauſa*] Hoc eſt defenſionis, vt cum dicitur in Iure, licere inſidiatorē quoquo modo repellere, dum tamen id fiat cum moderamine inculpatę tutelę. l. 1. Cod. Vnde vi. l. 3. §. cum igitur. de vi & vi arm.

AD EPISTOLAM 37.

MIlitibvs quatuor contentum eſſe debere Maximum, ſignificat Imp. Traianus.

Extraordinarium. Extraordinario *munere*] Ad frumentationē nempe id dici extraordinarium quod ſolēne non eſt, liquet ex l. omnes omnino, C. de ann. tribut. libr. 10. hinc extraordinarium commodum, vt in l. 239. §. munus,

D. de verb. ſign. extraordinaria munera l. vn. de vacat. pub. mun. lib. 10. & alia ſexcenta.

AD EPISTOLAM 38.

DE pœna ſeruorum inter tyrones repertorum, conſulit Imperatorem.

De *modo pœnæ*] Pœna ſeruorum quę fuerit, ex variis colligere eſt facilè, ſed quali pœna fuerint afficiendi qui cum ſerui eſſent neque haberent militię ius, non abs re Plin. addubitabat. vſurpari enim potuit ordinaria pœna, ſi ſimpliciter vt ſerui deliquiſſent: qualis erat flagrorum aut ſcuticarum; verum quia diſciplinæ militaris ſacramentum temeritate ſua polluiſſe videbantur, non ea tam moderata pœna digni erant. Pœna ſeruilis.

AD EPISTOLAM 39.

QVALITER in ſeruos eos de quibus modò, ſit animaduertendum indicat.

De *quibus cognoſci oportebat*] Cognoſcendi verbum Iuris eſt, vt cum iudex dicitur de cauſa cognoſcere, litigatores audit, ſedens pro tribunali & diiudicat l. 1. de conſt. princip. l. quod ſi Epheſi §. interdum D de eo quod certo loco. Cognoſcere.

Refert *voluntarij ſe obtulerint, ãn lecti ſint, an vicarij dati*] Si ſponte cõditionem ęmentiti, pœna grauiſſima digni erant: ſi lecti, cum iis agendum videbatur remiſſius, & in inquiſitorem animaduertendum: ſi vicarij,

de vicariis quærendum imprimis erat.

Vicarij ſerui. Si *vicarij dati*] De ſeruis ordinariis déque vicariis, Vlp. l.ſeruos 73. de leg. 3. Paul. l.ſi in re 19. de nox.act.

Cvm *haberent conditionis ſuæ conſcientiam*] Cum ſe ſeruos eſſe verè ſcirent.

AD EPISTOLAM 40.

Servi quidam ſe publicis miniſteriis immiſcuerant. quid ergo de iis faciendum ſit, à Cęſare petit.

Nicomedia. Nicomediæ] Ea vrbs Aſiæ minoris in Bithynia vt Ptolomæus.

Nícea. Niceæ] Al. Riccæ. Nicęa olim Antigonia Straboni, Olbia vt Plin. Bithyniæ Mediterranea vrbs.

In opus damnati. Qvidam *vel in opus damnati*] L.6. D. de extraord. crim. l.1.§.1.&l.fin.D. de effract. l.10. §. fin. de pœn.

Vel *in ludum*] Certamen.

Vt *publici ſerui annua accipiunt*] Demenſum annuum ex publico, qui ſerui publici ſunt, capiunt. Varro de lingua Lat.7. & Vlp. Inſtit. cap.20.

Durum plecti ſenio caſſos. Nam *reddere pœnæ pleroſque iam ſenes, & frugaliter, modeſtéque viuentes, nimis ſeuerum arbitrabar*] Humanius id & æquius aliquantò, quam vt ſcripti iuris duritia plecterentur ſenio iam caſſi frugique homines. exemplum id æquitatis contra Iuris ſummi ſęuitiam.

Eosdem *à Rep. paſci otioſos inutile, non paſci, etiam periculoſum exiſtimabam*] Ita è duo-

bus malis quod minus erat, eligendum videbatur.

AD EPISTOLAM 41.

QVID de ſeruis faciēdum ſit, Plinium edocet.

QVI *intra hos proximos decem annos damnati*] Id ex ciuili more ne quis decemni ſpacio ſibi impune eſſe iam putaret.

SI *qui vetuſtiores inueniantur ante decem annos damnati*] Mediam viam ſequendo, ne quia ſenes ſunt, inhumanius puniantur: at quia deliquerint, ad miniſteria publica nuncupentur, quaſi in pœnæ mitioris locum.

AD EPISTOLAM 42.

DE conſtituendo fabrorum collegio Nicomediæ, occaſione incendij, quo pars vrbis abſumpta fuerat.

NVLLVM *in publico ſipo*] Fiſtulam ſeu canalam intelligit ad aquam deducendam.

NVLLA *hama*] Vncus eſt ſeu harpago. hinc hamare, verbum apud hiſtoricos legi memini.

COLLEGIVM *fabrorum, duntaxat hominum clariſsimorum*] Meminere veteres auctores collegij fabrorum, vt & in Iure fabricenſium mentio l.1. & paſſim Cod. de fabricenſibus lib 11. & Nou. 85. & l. fabricenſes, C. de decur. lib. 10. Collegiū fabrorum.

AD EPISTOLAM 43.

NON probat collegium fabrorum inſtitui, ſed monet ad incendium comparari inſtrumenta.

HETÆRIÆ *quamuis breues fiant*] Heteriarum nomine ſodalitates intelligi palam eſt ex vi vocis, quæ & ſocietatem Grece ſonat.

AD EPISTOLAM 44.

DE ſolutis pro Traiani incolumitate votis.

Laus vera Traiani.

QVA *publica ſalus continetur*] Verè id rectéque tributum Traiano, quod antè adulatoriè Domitiano, nefando homini tribuerat Martialis, lib.7.

Rerum certa ſalus terrarum gloria Cæſar,
Soſpite quo magnos credimus eſſe Deos, &c.

AD EPISTOLAM 45.

RESPONDET ſuperiori Traianus.

Soluere vota.

Briſſonius V. C. ſummæ Curiæ Præſes.

SOLVISSE, *nuncupaſſe*] Verba hæc ſolemnia, ex receptis veterum formulis, de quib.lib.1.formul. elegantiſſime vir multiſcius Briſſonius ſupremi Senatus Preſes, togatorum eloquentiſſimus: cui ad ſummam laudem ſcio iam olim tributum ab eruditis, plus eum ſcripſiſſe in ſummis publicę rei negociis, in quibus perpetuò verſatus eſt, quam alij vel in ſummo ocio legerint: plus eundem vidiſſe, quàm alij audiuerint.

AD EPISTOLAM 46.

NICOMEDIENSES impendiſſe in aquæ ductum ingentem pecuniam ait, quam vtilius educturum ſeſe, miſſo imprimis aquilege,& architecto,pollicetur.

IN *aquæ ductu*] Vel in aquæ ductum.

ARCVATO *opere*] Fornicatis ſtructo parietibus, ad arcus ſimilitudinem.

OPERE *teſtaceo agenda erit*] E teſta facto vel teſtacea materia, qualis è piſcium cochleis. Opus teſtaceum.

MITTI *aquilegem, vel architectum*] Aquilex à legendis aquis nomen inuenit; is enim eſt qui aquæ inueniendæ rationem callet, vt apud Varronem & Non. Marc. Aquilex.

AD EPISTOLAM 47.

PERMITTIT Traianus aquæductum fieri,ſed interea Plinium monet,vt cauſas impenſarum in id opus inquirat.

AD *hoc opus*] Vet.quidam tempus.

AD EPISTOLAM 48.

DE theatro imperfecto gymnaſióque vi ignis conſumpto conſulit Traianum.

CLAVDIOPOLITANI] A Claudiopoli vrbe Bithyniæ apud Ptolom. hodie vocari Caſtamenam & olim Nicomediam tradit Marius Niger. Claudiopolis.

Buleutæ. BVLEVTÆ] De buleutis aliquid dicere me ſupra memini.

NE *munus tuum male collocetur*] Iudicij eſt quod publicam pecuniam, quę & principis eſt, male impendi nolit: ſummi, in principem amoris, quod munus eius male collocari non patiatur.

Pecunia publica rectè impendenda.

NE *dum ſeruare volumus quod impenſum eſt, male impendamus quod addendum eſt*] Quorum alterum inſipientiæ eſt: alterum verò ſtultitiæ, dum enim quod male cœptum eſt perſequimur, ne neglecta opera ſtultitiam exprobret, incidimus in vitium maius, temerariæ & obſtinatæ incogitantiæ.

AD EPISTOLAM 49.

THEATRI ædificationem permittit Plinij iudicio: Nicenſes gymnaſio ſufficienti vere eſſe contentos, veréque in iis prouinciis quęrat architectum monet.

Græci delicatiores. GYMNASIIS *indulgent Græculi*] Græcos vt delicatiores & ocio longo immerſos variis ludorum generibus ſe olim exercuiſſe, conſtat ex Plutarcho, Pauſania, Athenæo & aliis.

AD EPISTOLAM 50.

DE lacu non procul à Nicomedia in mare deducendo.

SVMPTV *modico*] Alij immodico.

Librator. LIBRATOREM] Exploratorem aqua-

rum vel amnium altitudinis, quanto ea loca ſuperent quo eas deriuare conſtituerit. de librationibus aquarum Vitruuius 8. cap. 6.

CVPIAM *à te peragi quæ tantum cœperant Reges*] Vt maior ſit laus abſoluti operis quam inchoati: & hic aduerte aculeum Plinij, quo laudatum principem ad famam nominis exſtimulat.

AD EPISTOLAM 51.

PROBAT conſilium Plinij, ſed ne lacus omnino in mare effluat, monet.

AD EPISTOLAM 52.

AN ſumptus publicos Byzantiorum qui legatis darentur ad Imperatorem ſalutandum, reſcindere debeat: Imperatorem conſulit.

BYZANTIORVM *Reip.*] Hoc eſt Conſtantinopoleos, de qua iam ſupra nonnihil. Byzantiũ.

LEGATVM *cum pſephiſmate*] Hoc eſt decreto, ψήφισμα enim Græcè: cuius vocis mentio multa in Demoſthenis cõcionibus. Pſephiſma.

AD *eum qui Mœſiæ præeſt*] Prefectum Mœſiæ, regionis Europæ de qua Calchondil. & Sabellic. Mœſia.

AD EPISTOLAM 53.

PLINII conſilium adprobat Traianus.

AD EPISTOLAM 54.

DE diplomate quid in eo ſeruandum, Cæſarem percontatur.

Diplomata. DIPLOMATA] Litterę hę ſunt vel principales vel magiſtratuum. quibus alicunde poteſtas datur exeundi l. 27. §. 2. D. de falſ. eo ſenſu video à Tullio acceptum. ſed & codicillaris poteſtas, quę confertur à principe datis diplomatibus vel codicillis, vt in l. adminiſtrantes D. de excuſ. tut.

AD EPISTOLAM 55.

NOVA ſe miſſurum diplomata Traianus ſcribit.

Priuilegio non abutendum. DIPLOMATA *quorum præteritus eſt dies, in vſu eſſe non debent*] Et id iure quodam principali receptum, vt quibus ſint conceſſa priuilegia, iis ne temere abutantur vltra pręſtitutum à principe tempus.

AD EPISTOLAM 56.

CONSVLIT Traianum de priuilegio Apameorum.

VEREOR *ne aut exceßiſſe aut non impleſſe officij mei partes videar*] Quorum alterum in eo quod nimium eſt, quę culpa in committendo dicitur: alterum in eo quod parum, quæ in omittendo.

AD EPISTOLAM 57.

IVBET priuilegio ſaluo rationes inſpiciantur Apameorum.

ABSTINVISSE *inſpectione*] Al. leg. inſpectatione.

AD EPISTOLAM 58.

CONSVLIT Traianum de æde ſacra in alium locum transferenda.

MATRIS *magnæ*] Cybeles Deũ matris.

ALIVM *apud nos eſſe morem dedicationis*] De quo more alij viderint. certè ex hoc loco facile intelligas Plinium legum, morúmque receptorum fuiſſe obſeruantiſſimum, ſed in rebus ſacris maximè. Receptum morem ſeruandum.

AD EPISTOLAM 59.

PERMITTIT ius transferendi ædis ſacræ.

CVM *ſolum peregrinæ ciuitatis capax, &c.*] Quaſi ſolum illud peregrinum; & vt peregrini ipſi incolæ redire debeant Imperio Romano. cuius enim armis ſubacti ſint, & moribus iiſdem viuere debeant.

AD EPISTOLAM 60.

DE celebrato die ſuſcepti à Traiano Imperij agit: & iuſiurandum ait cõmilito-

nibus datum.

Præire. PRÆIMVS] Al. præbuimus, ſed vulgatum illud ſapit veterem formulam, vt eſt voce pręire, & ſacrum precationis carmen apud Liuium, Val. Max. alios.

AD EPISTOLAM 61.

RESPONDET epiſtolæ proximę Taianus.

AD EPISTOLAM 62.

DE pecuniis publicis quo leuiore vſura decurionibus tradendas putet, Traianum conſulit.

Pecunia ocioſa. QVÆ *vereor ne ocioſæ iaceant*] Ocioſa pecunia in Iure, quę ad nullum confertur vſum: l.13. §.1. D. de vſur. l. 5. 28. depoſiti. l. 3. §. vſurus de contr. & vtili. act. tut.

IDONEOS *debitores*] Qui ſint ſoluendo.

Cauere. RECTE *Reipublicæ caueant*] Et cauendi verbum iuridicum eſt. quo fideiuſſio vel ſatiſdatio intelligitur: quanquam nonnihil inter cauere & fideiubere diſcriminis eſſe noſtri velint.

AD EPISTOLAM 63.

PROBAT conſilium vſurarum minuendarum.

ILLIS *ocioſum*] In al. oneroſum.

AD EPISTOLAM 64.

DE exſulibus ad tempus relegatis, dein reſtitutis à Proconſulibus: ſed maximè de eo qui relegatus à Iulio Baſſo redierat in prouinciam, Imperatorem conſulit.

RELEGATVS *in perpetuum à Julio Baſſo Proconſule*] Relegatio eſt miſſio in exſilium, vt cùm quis fines patriæ iubetur exire, l. exſilium. D. de interd. & releg. Sanè relegationem vt quę temporarium ferè exſilium eſſet, fuiſſe paulò mitiorem deportatione, conſtat ex prudentum libris: quamquam & relegationem fuiſſe nonnũquam perpetuam, diſcimus ex l. 4. l. 28. l. 38. §. ſi quis inſtrumentum. D. de pœn. l. 3. C. qui pet. tu. Aliam differentiam Iſidorus attulit lib. 5. cap. 27. Relegatio

AD EPISTOLAM 65.

SE prius ex Caluo cognoſciturum quid de iis actum eſſet quos relegarat: à Baſſo exactum, mittendum vinctum ad præfectos prætorio.

NEQVE *ſufficit pœnæ ſuæ reſtitui quem contumacia eluſit*] In al. quàm.

AD EPISTOLAM 66.

DE Archippo iudice, qui cùm vacationē à munere iudicandi petiiſſet, accuſatus eſt vt qui fractis vinculis è cuſtodia euaſiſſet.

Vacatio conceſſa philoſophis.

VACATIONEM *petiit vt Philoſophus*] Ex Imperatorum conſtitutionibus philoſophiã profitentes vacationem à muneribus impetrabant, tit. Dig.de vacat. & excuſat.muner. l. 9.

IVDICANDI *neceßitate*] Iudicis officiũ neceſſarium,l.quippe.78.D.de iudiciis.l.munerum.18.§.iudicandi. de muneribus & honoribus.

QVA *probatur*] Melius probabatur.

In metallum damnati.

DAMNATVS *in metallum*] Damnari in metallum,frequens fuit tyrannorum maximè temporibus: in quod pœnæ genus coniiciebantur damnati ob aliquod flagitium.

EPISTOLA DOMITIANI
ad Terentium Maximum.

PLINIVS Bithyniæ Proconſul, cùm citaret iudices, Flauius Archippus vacationem petiit vt Philoſophus: fuêre tamen qui referrent eum non modò liberandum iudicandi neceſſitate, ſed è iudicum numero eximendum, pœnæque reddendum,quã fractis vinculis euaſiſſet. Vellei enim Proconſulis tum ſententia recitata, qua conſtabat Archippum damnatum in metallũ fuiſſe ob crimen falſi. Contrà ille nihil aliud, niſi ſe reſtitutum à Domitiano, aut ſaltem libellum ab eodem datum proferebat:cuius beneficij principalis ſe minimè capacem innuebat fuiſſe, niſi ſui ſtatus integer foret: quod ex reſcripto Diocletiani & Maximia-

Archippi accuſatio.

ni, de precib. Imper. offer. liquet. Quin & iactabat epiſtolas Domitiani ad honorem ſuũ pertinentes: item decretum quorundã Druſenſium, quo ei conceſſus eſſet honor ſtatuæ. His etiam adiiciebat D. Neruæ edictũ, & epiſtolam, quibus Nerua confirmaſſet beneficia à Domitiano data. Denique & Traiani litteras honorificè ad ſe datas. Ex iis omnibus ſeſe tuebatur Archippus, ſéq; pro reſtituto arguebat: quia de tantorum príncipum iudicio addubitare nefas videretur. Verùm cõtrà dicebatur, Domitianum ignoraſſe quo in ſtatu Archippus eſſet: ex quo ſubrepticia eſſe omnia quæ ille pro ſe iactaret; fallaces enim eſſe coniecturas, quibus non ita temerè credi oporteret. Et hæc quidem de Archippo. Quãtum verò ad eorum ſtatum pertinet, qui preces Imperatoribus offerrent, Honorius & Theodoſius edixêre, vt ſemel impetrato reſcripto non inquireretur per quem preces oblatæ eſſent, ſeruum an ingenuum.

EDICTVM D. NERVÆ.

EDICTO Neruæ confirmabantur edicta, priuilegia, diplomata, codicilli: quod tamen prius Titum Veſpaſianum feciſſe, teſtes ſunt Dio & Tranquillus.

ME *ſecuritatem omnium quieti meæ prætuliſſe*] Ea boni principis vox, qua natum ſe Reip. bono profitebatur.

Cvm *rerum omnium ordinatio*] Reſcriptum eiuſdem Neruæ, quo Domitiani confirmat ordinationes.

AD EPISTOLAM 67.

Libellos Archippi Traiano mittit. Item Furię quæ eum accuſarat.

Audita vtraque parte iudicandum.

Velit *audita vtraque parte*] Sic Tertul. Apologet. Reſpondendi, altercandíque poteſtas patet, quando nec liceat inauditos, & indefenſos omnino damnari. huc l. 1. Cod. de condem. reis.

AD EPISTOLAM 68.

Traianvs Archippum à pœna metalli liberat.

Honor ſtatuæ.

Statvarvm *honor decretus ab iis qui ignorabãt*] Quem honorem fuiſſe maximum, nec niſi dignis tribui ſolitum, ex veteribus cognoſcitur, ſed in Tullio maximè oratione funebri in Seru. Sulpitium.

AD EPISTOLAM 69.

Itervm de Nicomedienſi lacu in flumẽ aut mare deducendo.

Cataractæ.

Cataractis *aquæ curſum temperare*] Siſtere aut cohibere impetum aquæ portarum vectibus, vel cancellatis portarum foribus.

AD EPISTOLAM 70.

LAVDAT conſilium Plinij Traianus de Nicomedienſi lacu.

AD EPISTOLAM 71.

DE liberis natis expoſitis,ínque ſeruitutem tractis, quid faciendum videatur, Traianum conſulit.

DE *conditione*] De ſtatu.

QVOS *vocant* θρεπτοὺς] Hoc eſt expoſitos, τρέφεσθαι: hinc τροφὴ alimentum, & τὰ θρεπτήρια alimenta, quæ liberis præſtandá τοῖς θρεπτοῖς. Sanè Iuſtin. in l. ſancimus. 3. C. de infantibus expoſitis liberis & ſeruis, expoſitos cuiuſcunque conditionis ab exponentibus non poſſe vindicari, nec à colligétibus, vt ſeruos, velvt libertinos retineri, ſed manere ingenuos conſtituit. Expoſiti liberi.

NEQVE *putaui poſſe me quod auctoritatem tuã poſceret, exemplis eſſe contentum*] Legibus enim vtendum non exemplis, l. nemo. 13. C. de ſen. & interl. omn. iud. Legibus vtendum, non exemplis.

PARVM *emendata*] In al. emendatè.

AD EPISTOLAM 72.

RESPONDET Imperator optimus libertatem nulli adimendam.

IN *ſeruitute educati ſunt*] Aliud eſt ſeruire, aliud in ſeruitute eſſe. Fuerunt enim quidã Seruire, & ſeruum eſſe.

in ſeruitute, qui tamen ſerui non eſſent, nec proinde ingenuitatem amiſiſſent, vt qui iuſtam ſeruitutem nõ ſeruiiſſent, ideóq; ſi poſtea caſu aliquo manumiſſi eſſent, non tamẽ libertinæ conditionis cenſendi erant.

QVÆ *fortaſſe debeant*] Al. debebant.

NEC *libertatem adimendam precio alimentorum*] Multus eſt in Iure libertatis fauor, vt ſemel data libertas vel ex falſa cauſa non reuocetur.

AD EPISTOLAM 73.

DE reliquiis mortuorum transferendis; Cæſarem percontatur.

PROPTER *iniuriam vetuſtatis*] Quam inuidioſam & edacem rectè Ouid. appellauit.

Pontificũ collegium

QVIA *ſciebam ex eiuſmodi cauſis collegium Pontificum adiri ſolere*] Quia enim res ad religionem ſepulcrorum pertineret, ea erat ad Pontificum referenda cognitionem. Nonnihil ea de re fortaſſe Tul. 2. de Leg.

AD EPISTOLAM 74.

RELIQVIAS transferre permittit, ſed adhibito iudicio, & ex cauſa.

Conſuetudo.

SEQVENDA *ergo potius exempla*] In iis quæ obſcura vel dubia ſunt, aut de quibus nihil cautum legibus; conſuetudo vel exẽpla maiorum ſequenda.

AD EPISTOLAM 75.

DE balineo extruendo Pruſæ.

DOMVS *deformis ruinis*] Vlp.l. Prætor.§.deinde.de oper.nou.nunciat.Pertinet, inquit, ad decus vrbium ædificia non derelinqui: & reſcriptum eſt decoram ciuitatis faciem conſeruandam, l.præſcriptio.C.de oper.publ.mandatúmque præſidibus, & Reipubl.curatoribus, vt curent dirutas domos à dominis exſtrui,& refici, vtque deformitati auxilium ferant, competenti remedio aduerſus detrectantes. Id à veteribus ſummo ſtudio ſeruatum, vt publicus ciuitatis ornatus maneret. Eadem ratio mouit Hadrianũ Imperatorem, vt conſtitueret ne in vlla ciuitate domus aliquę tranſferrentur in aliam vrbem, vllius materiæ cauſa, ait Spartianus. Quin & legibus prohibetur ne domus diruantur negocij cauſa cum publici decoris iactura, l.vlt. de dam.inf.l.ſenatus. de contr. empt.l.2.C.æd.priu. Domus ruinis deformis.

IN *periſtylio*] Porticu columnis vndique incluſa, ſeptáque quaquauerſus: quales in monaſteriis,& principum regiis. Periſtylia.

NISI *ſolum ſupereſt, quòd ſi donaueris ciuitati*] Ex hoc loco facilè intelligas caduca fiſco cedere, & cùm iam dominum non habeant, Imperatoris eſſe.

EXEDRA & *porticibus*] Exedra à ſedium frequentia dicitur, vt apud Tul.cuius ſpeciẽ ſeruãt monaſteria. Porticus autẽ ambulacrũ Exedra.

fultum columnis, ϛοὰν Græci nominant.

AD EPISTOLAM 76.

CONCEDIT balineum Pruſienſibus exſtrui.

DOMO *collapſa*] In vet. domu. Sic enim olim ſcribebant, vt lauru, & ſimilia.

Aede ſacra diruta, ſolum ſacrũ manet.

NAM *ſi facta ædes eſſet, licet ſit collapſa, religio eius occupauit ſolum*] Æde ſacra caſu aliquo diruta, locus tamen ædificij profanus non eſt, ideóq; non poteſt alienari, l. æde. D. de cõtr. empt. Quòd ſi ſacer vel religioſus locus capiatur ab hoſtibus, deſinit ſacer eſſe: at ſi ab ea calamitate liber factus erit, quaſi quodã poſtliminio reuerſus, reſtituitur priſtino ſtatui, l. cùm loca, de relig. & ſump. fun.

AD EPISTOLAM 77.

DE cognoſcendis, déque natalibus reſtituendis, Cæſarem conſulit.

Agnoſcere liberos.

DE *agnoſcendis liberis, & natalibus reſtituẽdis*] Agnoſcere liberos, & natalibus reſtituere, quid ſit, ex tit. Pand. cognoſcere eſt, lib. 25. 3. itémque 40. 11. ne nimium in re trita multus ſim.

AD EPISTOLAM 78.

ANTEQVAM de eo pronunciet Cæſar quod Plinius petierat, Senatuſcõ-

ſultum ad ſe mitti vult, de ingenuorum aſſertione.

Æstimabo *an debeas cognoſcere de agnoſcendis liberis, &c.*] De natalibus reſtituendis agitur in Pandectis Iuris, quæ quæſtio cùm deciſa eſſet, conſtarétque liberos in ſeruitutem per vim tractos, ſequebatur eos eſſe reſtituendos natalibus, & cùm reſtituti eſſent, pro liberis & ingenuis habendos: manumiſſionem enim non officere natalibus, l. ſi quis. 21. D. de capt. & poſtl. reuerſ. quo loco Vlp. ait natum ex ingenua, vel redempta, vel virtute militum recepta, quamuis ab ignorante patre manumittatur, ingenuum tamen eſſe: Vide l. 1. & tot. tit. de agnoſc. lib. Natalibus reſtituere.

AD EPISTOLAM 79.

Ivlivs Largus teſtamentum condiderat in quo ex fideicommiſſo Plinium rogarat hereditatem ſuam cernere, & ex quinquaginta millibus pro ſuo arbitratu diſpenſaret in honorem Imperatoris. Itaque quid ſibi in ea re faciundum videatur, Traianum conſulit.

Ex *Ponto nondum mihi viſus eſt, ac ne auditus quidem*] Quod abfuit ab omni ſpecie captationis.

Rogavit *teſtamento vt hereditatem ſuā adirem*] Adire hereditatem, extranei eſt inſtituti: agnoſcere verò, ſui heredis, vti didicimus ex prudentum libris. Cernere hereditatem, προσέρχεσθαι τῇ κληρονομίᾳ, vt in D. Adire & agnoſcere hereditatē

Germani Lexico. qui cernit, verba cretionis pronunciat, de quibus Vlp. Inſt. cap. 22.

Heraclea. HERACLEOTARVM] Heraclea Cretæ inſulæ vrbs Ptolomæo & Straboni.

Theanum. ET *Theanorum*] Theanum vel Sidicinum oppidum Campaniæ Plinio, lib. 3. hiſt. natu. cap. 5.

Ludi in Traiani honorem. QVINQVENNALES *agonas, qui Traiani appellentur*] Ludi quintò quoque anno celebrandi, quales illi Græciæ olim, de quibus multi multa.

AD EPISTOLAM 80.

PERMITTIT arbitrio Plinij quod epiſtola ſuperiore ipſe conſulēdo petierat.

Teſtamēta qualia. QVASI *te bene noſſet, elegit*] Teſtamentū fieri debere certo animi conſilio propoſitóque, vt eo non niſi digni & capaces inſtituātur, leges præcipiunt.

AD EPISTOLAM 81.

DE Centurione Iuliopolitanis mittendo ad vindicādas à militibus acceptas iniurias.

Centurio legionarius. LEGIONARIVM *Centurionem*] Qui legioni præfuerit, & qui iam vſu doctus tumultuantes in officio contineat. De Centurionum officio multa Lagus lib. 4. Commēt. Reip. Rom. cap. 10.

Iuliopolis IVLIOPOLITANIS] Iuliopolis, vrbs Aſiæ minoris, quæ & Gordiucomæ Plinio, & Straboni.

TANTO *grauiores iniurias, quanto eſt infirmior, patitur*] Eo grauiores iniurias quiſque pati putatur, quo eſt imbecillior, & ſe à vi vel contemptu vindicare non poſſit.

AD EPISTOLAM 82.

AIT Traianus prouidendum fuiſſe Bizantinis ob dignitatem, & cõmeantiũ turbam: at Iuliopolitanis non eſſe permittẽdũ quod peterent, ne id exẽplo cæteris eſſet ciuitatibus, quæ Centuriones facilè cuperẽt.

BIZANTIORVM *ciuitatis*] Bizantium, quæ & Conſtantinopolis, Thraciæ vrbs nobiliſſima, ad Boſphorũ ſita, Lygos antea Plinio, & Antonia ab Antonio, & eius filio Imperatoribus, & Anthuſa à Conſtantino, vt Euſtathius: noua & ſecunda Roma hiſtoricis. Bizantiũ.

AD EPISTOLAM 83.

DE ciuitate Bithyniæ, & qua ætate legi debeant Senatores, Traianum conſulit.

LEGE *Pompeia*] Eam tulit Pompeius, ne quis annis triginta minor magiſtratum caperet, in Senatúve eſſet: ne Decuriones in curiam lecti à Cenſoribus, pecuniam pro introitu darent: vt Bithyniorum ciuitatibus aſcribere ſibi quos vellẽt, ciues liceret, dum ne eſſent alienæ ciuitatis: noſter Plinius iterum meminit epiſt. 116. ſequenti. Lex Pompeia, annalis.

Lex Augusti, annaria

SECVTVM *eſt edictum D. Auguſti*] Legis huius originē videtur Cice. 5. in Antonium oſtendere, legibus annalibus eam grandiorem ætatem ad Conſulatum conſtituebant, adoleſcentiæ temeritatem verebantur. C. Cæſar ineunte ætate docuit, ab excellenti eximiáq; virtute progreſſum ætatis exſpectari non oportere, &c. Et D. Auguſti edicto permiſſum erat iis qui duobus & viginti annis nati eſſent, magiſtratum gerere: quia Senatus Auguſto ipſi minori annis triginta magiſtratum gerere permiſiſſet, qui ipſe imperium cœpiſſet, vixdum annos viginti natus.

Honeſtiores in Senatum cooptandi.

QVIA *ſit aliquanto melius honeſtorum hominū liberos, quàm e plebe in curiam admitti*] Honeſtiores enim homines, & qui maximè Rempub. rexerunt, videntur merito iure Rempub. ipſam ſibi deuinxiſſe, ipſiq́ue liberos genuiſſe, qui ex meritis, virtutéque maiorum ſe iam patriæ ſuæ conſecratos putent, adeò vt publica munia quaſi hereditario iure capeſſant. verùm hanc video quæſtionem controuerti poſſe, vel quia vt plurimùm heroum filij noxæ, & quod omnia mala exempla à bonis initiis orſa ſint, vt Salluſtius ait.

AD EPISTOLAM 84.

TRAIANVS reſcribit ſe ex edicto Auguſti cōprobare, vt anno demum exacto viceſimo ſecundo magiſtratū capere liceat: at qui magiſtratum non geſſerunt, Senatores eſſe non poſſe minores annis triginta.

AD

AD EPISTOLAM 85.

SVPPLICES libellos Dionis & Eumolpi ad Traianum mittit.

PRVSÆ] Bithyniæ vrbis ad Olympum ſitæ, Steph. Strabo, Plin. alij. Pruſa.

DION *in bule aſsignari ciuitati opus*] Temporibus Apollonij Tyanei & Euphratis Dionem pulſum Roma, qui philoſophus eſſet, poſteà honorifice receptum à Traiano, memorant Philoſtrat. Lucian. Ennap. Sardian. ex quibus quę ad hunc locum attinent diſcere eſt. Cæterum ex Pollucis onomaſtico didicimus βυλὴν locum eſſe in quo cogi ſoleant viri conſultores, inde pro ſenatu accipi vſitatum. & Buleutas apud Modeſtinum dici, l. *καὶ οἱ μὴ*, 22. de tutoribus & curatoribus dat. ab his. Dio Pruſiens.

EVMOLPVS *aſsiſtens*] Al. aſſiſtente.

COGNOSCEREM *pro tribunali*] Quæ cognitio pro tribunali multò eſt exactior quam quę habetur de plano, vt aiunt noſtri vt in l. 1. §. pen. de iudic. l. 2. de re iudic. Cognoſcere pro tribunali.

CONSVLENDVM *exiſtimarem in re ad exemplum pertinenti*] Solemne iam olim ſenatui conſulere principem in rebus maximè arduis, ex quo multa principum reſcripta paſſim videmus in Dig. & Cod. Iuſtinianeo. Conſulere principem ſolēne quando.

AD EPISTOLAM 86.

DIONEM Traianus abſoluit ab inſimulatione criminis maieſtatis: & ope-

ris permittit diſquiſitionem.

Clementia principis.

NON *ex metu, aut terrore hominum aut criminibus maieſtatis reuerentiam meo nomine acquiri*] Aurea principis optimi vox: cui conuenit hoc Claudiani, vt opinor,

——— peragit tranquilla poteſtas,
Quæ violenta nequit moderatáque fortius vrget
Imperioſa quies.

AD EPISTOLAM 87.

DE Nicenſium precibus libello comprehenſis ad Traianum miſſis.

Æternitas Principis.

PER *æternitatem tuam*] Verbum æternitatis ſummo Imperatori Romano attributum, déque vrbe æterna ſpero me aliquid ad Panegyricum opportunius obſeruaturum.

AD EPISTOLAM 88.

PERMITTIT cognitionem Plinio bonorum inteſtatorum, quę Nicenſes ſibi attribuebât, modo adhibeat Cęſaris procuratores.

Procurator Cæſaris.

ADHIBITIS *Gemell. Virdio, & Epimacho, procuratoribus*] De procuratoribus Cęſaris, & quod eorum munus, l. 1. C. de iuriſd. omn. iudic. l. 1 & ſeq. C. vbi fiſc. cauſæ l. 1. de off. procur. Cęſaris. de prima muneris huius inſtitutione Dio. lib. 53. & Tacit. in Claudio.

AD EPISTOLAM 89.

NIHIL aliud quam vt multos natales dies plurimos & fœliciſſimos Traianus agat, voto Plinius optat.

AD EPISTOLAM 90.

RESPONDET ad ſuperiorem.

AD EPISTOLAM 91.

DE aqua Sinopenſibus curanda.

AD EPISTOLAM 92.

AQVAM deduci permittit.

IN *coloniam Sinopenſem*] Sinope, Aſię minoris vrbs in Paphlagonia ad Euxinum Pontum Ptolomæo, at in Cappadocia Dionyſio videtur. Sinope.

AD EPISTOLAM 93.

DE magiſtratu qui donis publicis pręſit, inſtituendo.

AMISENORVM *ciuitas*] Amiſus Ptolomęo & Straboni, Galatię oppidum. Pompeiopolis dicta poſtea victo Mithridate, ait Plin. maior. Amiſus.

AD *Eranos*] Collationum exactores, vt apud Athenæum, ſcio & Eranon conuiuium Erani.

eſſe quod à callatoribus ſymbolorum inſtruitur, vt apud Plautum. ea eſt cœna collatitia, collecta, ſine ſymbolo comparata.

AD EPISTOLAM 94.

CONCEDIT exactionem collationum, dum tamen inopia tenuiorum ſuſtineatur.

Collationes.

SI *tali collatione non ad turbas & illicitos cœtus, ſed ad ſuſtinendam tenuiorum inopiam vtantur*] Pulcer ſanè hic locus de collationibus tum moderandis, tum ad vſum & vtilitatem publicam, non ad coitiones vulgi effrenatas comparandis.

AD EPISTOLAM 95.

PETIT ius trium liberorum Tranquillo Suetonio.

SVETONIVM *Tranquillum, &c.*] De eo aliquid dicere, nobili alioqui hiſtorico, ſuperfluum.

Ius trium liberorum.

DVÆ *cauſæ*] Quod vir eo beneficio principis dignus eſſet, quia bonarũ artium, & bonarum partium: tum quia liberos per naturam quęrere non potuiſſet, parum fœlix matrimonium expertus.

QVANTOPERE *cupiam, quod non rogarem abſens, ſi mediocriter cuperem*] Q. d. exſpectarem dum tibi pręſens eſſem, ſed ardentius peto abſens quod valde cupio.

AD EPISTOLAM 96.

QVod Suetonio petierat ſe conceſſiſſe Traianus reſcribit.

AD EPISTOLAM 97.

EPistola hæc de Chriſtianorum cœtibus ad Traianum, de quibus quid agẽdum ſit, Imperatorem conſulit.

Et huius quidem & ſequentis epiſtolę ratio nos apertè docet, quis fuerit Chriſtianorum ſub Traiano ſtatus, & quod tum principum virorum, tum etiam magnatum, quibus cura publicę rei demandata eſſet, iudicium. Nec verò ſatis eſt nudam rerum hiſtoriam noſſe, ſed & qualitatem, iuſque ipſum diſpicere oportet, vt intelligamus ſummo Dei beneficio, inter craſſiſſimas tenebras ignorationis, teſtimonium id luculentum de Chriſtianis proditum fuiſſe. Certè vt à temporibus primis repetamus, quibus innoteſcere pietas Chriſtiana in orbe Romano cœpit, Tiberius Cęſar aliquid iam antè de CHRISTO, Seruatore noſtro acceperat, adeout multis editis, notiſque orbi prodigiis, cùm ſtatueret CHRISTVM in Deorum numerum referendum; quia ſenatui non placuit, nihil ea de re agi potuit. Id ex Septimio Tertulliano mutuari placet, cuius hęc verba in Apologetico: Vetus erat decretum, ait, ne quis Deus ab Imperatore con-

Status Chriſtianorum ſub Traiano.

Sub Tiberio cœpit Chriſtiana pietas innoteſcere.

ſecraretur, niſi à ſenatu probaretur: vt M. Æmilius de Deo ſuo Alburno, & dein. Status Dei cuiuſque in ſenatus pendebat æſtimatione. huius decreti auctorem nullum fortè alium laudabant, præter Romulum, qui iam ab ipſis Romæ incunabulis edixerat, ne quis peregrinos Deos coleret. Et Cic. 2. de legib. hanc exceptionem legi Romuleę addidit: niſi publicè adſcitos. Tertullianus iis etiam adiunxit: Tiberius cuius tempore nomen Chriſtianum in ſeculum introiit, annunciatum ſibi ex Syria Paleſtinæ, quæ illic veritatem ipſius diuinitatis releuarat, detulit ad ſenatum, cum prærogatiua ſuffragii ſui. Senatus quia ipſe non probauerat, reſpuit. Cęſar in ſententia manſit, cõminatus periculum accuſatoribus Chriſtianorum. hęc Tertullianus, cuius verba pluribus eſt exſecutus Euſebius, & poſt hunc Oroſius. Tiberio ſucceſſit Caligula, ſub quo miſerè vexati Iudæi, vt ex Philone accepimus. hunc proximè ſecutus Claudius, quo tempore Chriſtianos Romæ primum innotuiſſe, Oroſius idem memorat: tamen dubitat quod Sueton. ſcribit, Claudium Iudæos tumultuantes impulſore CHRISTO, Roma expuliſſe, an ad Chriſtianos quoque pertinuerit, vt cognatæ religionis homines. Claudio ſucceſſit Domitius Nero, ſub cuius tyrannide primum de Chriſtianis, Romę, velut publica quæſtio inſtituta eſt. Trãquillus ait ſimpliciter eos tum fuiſſe afflictos. Cornelius Tacitus multò exquiſitius

Caligula Iudæos afflixit.

Sub Nerone Chriſtiani accuſantur.

rem omnem percenſet, ſed calumnioſè, vt tēpora & hominum ferebant ingenia. Paulopoſt non obſcurum in Chriſtianos homines odium cœpit erumpere, adeout nulla magis in re ſe Neronis ſæuitia immanis effuderit. Sed non tam religionis, ſi verum audimus, quam illi profitebantur, quàm quod incendij falſo carmine arguebantur, miriſque modis agitabantur. Sic Tertullian. conſulite, inquit, commentarios veſtros: illic reperietis primum Neronem in hanc ſectam tunc maximè orientem Romæ Cęſariano gladio ferociſſe: ſed tali dedicatione damnationis noſtrę etiam gloriamur. Qui enim ſcit illum, intelligere poteſt non niſi aliquid bonum grande à Nerone damnatum eſſe. Sulpitius Seuerus narrat tunc legibus latis prohibitam fuiſſe religionem, palámque edictis propoſitis Chriſtiano eſſe non licuiſſe. Veſpaſianus & Titus Iudæos profligarunt: Solymam deuaſtarunt: Eccleſiam tamen Chriſtianam quæ illic eſſe iamdudum cœperat, immunem reliquerũt. Verùm paulopoſt à Domitiano improbè ac crudeliter affecti Chriſtiani à quibus ſunt accuſati vexatíque ἀθεότητος nomine, vt eſt apud Dionem. Et is quidem cenſeri dirior Nerone potuit, quod cauſam incendij Nero prętexebat: at iſte non alio nomine Chriſtianos afflixit, quam quòd Chriſtiani eſſent. Nondum tamen in Chriſtianos edictum aliquod perpetuum editum fuiſſe comperimus. Mitiorem tamen Domitianum Nerone, Ter-

Veſpaſianus pater, & filius Iudæos ſubegerunt.

Domitianus in Chriſtianos ſęuiit.

tullianus videtur facere: ait enim eum fuiſſe portionem Neronianæ crudelitatis, ſed tentaſſe magis, quam feciſſe: & facile quod cœperat, repreſſiſſe; iis etiam quos relegauerat, reſtitutis. quam tamen reſtitutionem aſcribi malunt plerique Nerue, vt ex Dionis epitome colligitur. Hactenus igitur nihil niſi vim & barbaram quandam ſæuitiam, ſine vlla iudiciorum ſpecie legimus. Quid tandem ergo Traianus? is enim Rempub. à tyrannis miſere perturbatam, afflictamque reſtituere conatus eſt. Oroſius ſcribit, iuſſiſſe Traianum vt qui Chriſtiani ſacrificare Diis nollent, interficerentur; edictum tamen id temperaſſe, cum Plinij relationem audiiſſet. Sed non video quale id edictum fuerit: nec certè verum eſt, datū fuiſſe Plinium ad Chriſtianos homines perſequendos, quod vult Oroſius. Miſſus enim erat ille ipſe Plinius ad ordinandum prouinciarum Bithyniæ, & Ponti ſtatum. Caſu quodam accidit, vt in Chriſtianorum cognitionem veniret, quibus tum plenæ illę prouinciæ redundabant. Quid itaque de iis tum nouis hominibus cognouiſſet, Traiano verè ac perſpicuè narrat: quidque in poſterum ſtatuere habeat, petit. hinc reſcriptum Traiani ſecutum: quo primum lex Romana de Chriſtianis, & quaſi certa conſtitutio videtur edita, de qua ſic diſertè Tertullianus: Inuenimus inquiſitionem in nos prohibitam. Plinius enim Secundus cum prouinciam regeret, damnatis quibuſdam Chriſtianis, aliis gradu pulſis,

Nerua. Traianus. Plinius Bithyniæ Proconſul. Prima lex in Chriſtianos.

ipſa tamen multitudine perturbatus, quid de cetero ageret, conſuluit tunc Imperatorem Traianum: præter obſtinationem non ſacrificandi, nihil aliud ſe de eorum ſacris comperiſſe, quàm cœtus antelucanos ad canendum Christo & Deo, & ad conferendam diſciplinam: homicidium, adulterium, fraudem, perfidiam, & cætera ſcelera prohibentes. tunc Traianus reſcripſit, hoc genus quidem homines inquirendos non eſſe: oblatos puniri oportere. Eadem quę Tertullianus, complectitur Euſebius; cætera iam audiamus ſigillatim.

Reſcriptū Traiani de Chriſtianis.

Cognitionibus *de Chriſtianis interfui*] Vocat hic cognitiones, capitales quęſtiones: hæ meri erant Imperij, & cum Pretoris iuriſdictione nihil commune habebant. vt autem extraordinarię cognitiones prætorię multę de re pecuniaria; ſic & erant quędam capitales extraordinariæ: vt & extraordinarium crimen nominatur in Iure. eius generis fuit crimen Chriſtianæ religionis. non enim, vti iam dixi, de eo certa quædam & publica lata lex erat.

Cognitiones extraordinariæ.

Nec *mediocriter hæſitaui*] Traianus minimè reſpondit ei dubitationi. videbat enim in Iure multa concedi ætati: ſed ſatius tamen id quicquid eſſet, permitti arbitrio iudicantis. Sæuitia hęc & pluſquam tyrannica immanitas in Chriſtianos animaduertendi, ſine ſexus diſcrimine, patet ex hiſtoriis, ſed Arnobij in primis & Lactantij libris.

De excuſatione ætatis.

Detvrne *pœnitentiæ venia*] Id pro ſuo

Pœnitentibus an venia danda.

iudicio non audebat Plinius ſtatuere. Nam principis eſt, non alicuius præſidis aut magiſtratus pœnam laxare, aut condonare. qua ratione Tull. pœnarum deprecationem non in iudicio, ſed in ſenatu locum habere dicit. Iam quidem tempore Plinii, vt & Iuriſconſultorum arbitrariæ pœnę in vſu erant, ſed impunitas reorum, vel confitentium, vel cõuictorum non erat arbitrij Proconſularis.

Nomen an puniẽdum.

Nomen *ipſum etiamſi flagitiis careat, an flagitia nomini cohærentia puniantur*] Ex hoc loco intelligimus non flagitium, quod nullum erat, ſed ipſum puniri nomen, quanquam innoxium, vel teſtibus aduerſariis. Idem eſt Iuſtini Martyris queſtus in ſua pro Chriſtianis defenſione; nempe cum Chriſtiani accuſabantur, hoc ſolo plerumque nomine damnabantur. Etenim & Tertullianus ait damnationis tabellam tantum continuiſſe, reum eſſe Chriſtianum: eandem tabellam, cum ad ſupplicij locum ventum eſſet, defferri ſolitam, vt cum in amphitheatro Attalus Chriſti Martyr, iam damnatus circunduceretur, latam fuiſſe tabulam, in qua ſcriptum eſſet, Hic eſt Attalus Chriſtianus. itidem de Polycarpo Smirnenſi proditum, aliiſque multis de quibus multa in veterum monumentis. Moris autem fuit antiqui, vt cum de damnatis ſuppliciũ ſumeretur, cauſa damnationis publicè per tabellam, vel vocem præconis proderetur.

Iudiciũ de confeſſis.

Confitentes *iterum, ac tertio interrogaui, ſupplicium minatus*] Iudicium de confeſ-

ſis quale ſit, apud noſtros variè diſputatur. Nec tamen confeſſio omnem facti quæſtionem habet. ſic enim Cato apud Salluſtium ait, de confeſſis, ſicut de manifeſtis rerum capitalium ſupplicium ſumendum ſibi videri. Verum hic loquitur de confeſſis ſimul & conuictis. Liuius de Bacchanalibus antiſtitibus: adducti ad conſulem, faſſique de ſe nullam moram iudicio fecerant: ſed confitebantur quod iam erat compertum. Melius Seuerus Imperator qui reſcripto ſanxit, confeſſiones reorum pro exploratis criminibus haberi non oportere, ſi nulla probatio religionem iudicantis inſtrueret, l. 1. D. de quęſtionibus. idem: ſiquis vltrò de maleficio confiteatur, non ſemper ei fides habenda. nonnunquam enim aut metu, aut alia cauſa in ſe confitentur. Tertullianus autem apologetico cum dixiſſet leges præſcribere, vt confeſſi damnarentur, addit; non eſſe ſola confeſſione cõtentos iudices, ſed conſequentia exigere facti qualitatem, numerum, locum, modum, tempus. Cur itaque confeſſos toties Plinius interrogaret? an vt illis integrum permitteret inficiari, ac ſupplicij minis ad inficiationem reuocare? Etenim tum victi cenſebantur, cum per inficiationem, vitæ & famę periculum effugerent. Quare Præſides prouinciarum tyrannici hoc multis poſt annis moliti ſunt, vt tormentis adhibitis potius adigerent ad inficiationem, quam inficiantes ad confeſſionem, quamuis id fieret

Abiuratio Chriſtianiſmi à paganis tentata.

aduerſus legum rationem omnem, & ordinem iudiciorum. Id grauiter queritur ad Scapulam pręfectū Carthaginienſem Tertullianus.

Peruicacia obiecta temerè Chriſtianis.

N e c *dubitabam qualecumque eſſet quod faterentur, peruicaciam certè, & inflexibilem obſtinationem debere puniri*] De religione, déq; innocētia id temerè certè ignorātérque editum iudicium. Verum vt Lucian. ait, δεινὸν ἡ ἄγνοια κακόν: quod illud ſit, nec intelligit Plinius, neque inquirit, & tamen inſontes damnare non dubitat: at religionem fateri, eámque non abiurare, non eſt obſtinationis, ſed optimæ conſtantiæ. Enimuerò nihil magis attonitam hominum multitudinem olim ad religionis huius admirationem rapiebat, quàm piorum religioſa & conſtans obſtinatio: de qua ſic idem Tertullianus, Illa ipſa obſtinatio quam exprobratis, magiſtra eſt. Sed multò apertius, Plinium in Chriſtianis accuſaſſe obſtinationē non ſacrificādi dicit: itémque, eos obſtinationem talem præferre ſuæ vitæ, & pro fidei obſtinatione damnari: tyranni poſteriores Galerius & Maximinus aliter iudicarunt, cùm inflexibilis Chriſtianorum religio nullis minis frangi aut labefactari poſſe videretur, pœnas quibus nihil proficeretur, vel laxandas eſſe, vel remittendas.

Conſtantia Chriſtianorum ſub tyrannis.

Conuicia probroſa in Chriſtianos.

A l i i *ſimilis amentiæ*] Durè id & impiè dictum: & eadem fuit quorumdam amentia qui pios amentiæ arguerent & furoris, vt ex

ſcriptis colligimus Tertulliani, Euſebij, Iuſtini, Lactantij, Arnobij, Tatiani, Athenagoræ, & aliorum, qui Chriſtianam perſuaſionem præclarè defenderunt. Quidam, inquit Tertul. dementiam exiſtimant, quod cùm poſſimus & ſacrificare in præſenti, & illæſi abire, manente apud animum propoſito, obſtinationem ſaluti præferamus.

QVIA *ciues Romani erant, adnotaui in vrbem remittendos*] Adnotant iudices cùm in acta referri iubent, & abſentes reos adnotari requirendos in tit. Digeſt. de requir. reis obſeruamus. Reſpiciebat autem ad leges Portiam & Semproniam: illa cauebatur, ne quis ciuem Romanum virgis cæderet, aut necaret, ſed damnato permitteret exſilium. Hęc vero ne de capite Romani ciuis, iniuſſu populi, quicquam ſtatueretur. Ideo ait orator 7. in Verrem, hanc vocem, Ciuis Romanus ſum, multis ſępe in vltimis terris opem, etiam inter Barbaros, & ſalutem attuliſſe. Et eo iure ſibi vtendum eſſe Plinius exiſtimauit, quanquam ſuo iam tempore non parum imminutum ſciret.

Adnotare.

Ius ciuis Rom.

PROPOSITVS *eſt libellus ſine auctore*] Rectè Traianus cenſet eorum libellorum nullam eſſe habendam rationem. Quod autẽ adiicit de ſtatua Traiani propoſita Chriſtianis, vt pro numine coleretur, adulatorium id, vel ex recepto more paganorum, qui principes viros non ſecus ac Deos cultu omni religioſo proſequerentur.

Libellus ſine auctore.

Traiani ſtatua Chriſtianis propoſita.

Chriſto maledicere.

MALEDICERENT *Chriſto*] Argumétum hoc nefandæ impietatis, quam cum veſana idolomania coniungit. Narratur de certamine Polycarpi celebre id, Proconſulem Aſiæ viro ſancto imperaſſe, his verbis, λοιδόρησον τὸν Χριςὸν, Conuiciare Chriſto: tum reſpondiſſe, Octoginta ſex annis illum colo, neque me vnquam in re vlla læſit; quî fieri poſſet itaque, vt huic Regi meo & Seruatori maledicam? Certè ſequitur ex Plinij verbis ipſis, non cogi ad id poſſe qui ſunt reuera Chriſtiani. Nec enim dubium alicui eſſe poterat, nihil à religione Chriſtiana magis alienum eſſe quàm idolorum cultum, cum eiuſmodi coniunctum blaſphemia: ſola ergo ille inficiatione contentus eſſe debebat. At id rectiſſimè, quod interea vel vltro fateatur reuera Chriſtianos non fuiſſe cultores idolorum, neque blaſphemos: ex iis tamen lapſos fuiſſe multos, de quibus quid veteres ſenſerint, ex aliis liquere poteſt.

Plinij teſtimonium de Chriſtianis.

Præſcriptio viginti annorũ.

NON *nemo ante viginti annos*] Iuris ciuilis inſtituto, præſcriptio annorum viginti crimen præſcribit, l. 12. C. ad l. Corn. de falſ. ad quam, niſi fallor, hîc videtur Plinius reſpexiſſe.

Profeſſio Chriſtiana

AFFIRMABANT *hanc fuiſſe ſummam*] Vides hîc quàm apertè, ſimplicitérque noſter iuridicus eximit à cœtu Chriſtianorum perfidos & indignos hoc nomine: & qualis Chriſtiana profeſſio fuerit, certè alieniſſi-

ma ab omni flagitij labe fateri cogitur. Multa alij quidam, ſed vel falſarij, vel nimium ſtultè fatui, multa probra de Chriſtianis miſerè & impudenter confinxerant, vt cœtum eum omnem, quem videbant in dies augeſcere, odioſiorem apud plebeculam redderent.

STATO *die*] Habebant Chriſtiani ſtatos dies quibus conuenirent ad religionis obeunda munia, ſed imprimis diem Solis, vt loquitur Iuſtinus, nos diem Dominicam nuncupamus: primam Sabbatorum ſacræ litteræ vocant. Meminit dominicorum ſolemnium Tert. lib. de fuga. Stati dies ad cultum diuinum.

ANTE *lucem conuenire*] Libro de corona militis Tertullianus ſcribit, antelucanos cœtus Chriſtianorum fuiſſe à Plinio compertos. Idem 2. ad vxorem libro, meminit eorum nocturnæ conuocationis, ſignificátque eodem libro de fuga, ſi interdiu non potuiſſent, noctu collectos illos fuiſſe. Arnobius teſtis eſt aduerſarios obieciſſe Chriſtianis nocturnos cœtus, & occulta nocturnáque ſacra, & in eos exclamaſſe illud, *Latebroſa, & lucifugax natio.* Ea fuit inſanorum hominum calumnia: neque enim noctem, nec tenebras Chriſtiani appetebant, neque lucem fugiebant: ſed cum iis eſſet interdictum publicis locis, & ipſa propè luce Solis, vt igni & aqua, noctu conueniebant, vt ſic fidei lumen accenderent. Cùm enim licuit, in publica luce, pietatem palàm faſſi

Cœtus antelucani Chriſtianorum.

Nocturni cœtus Chriſtianorum

ſunt. Si, inquit Tertullian. interdiu colligere non potés, habes noctem luce CHRISTI luminoſam.

Carmen Chriſto dicere.

CARMEN CHRISTO *quaſi Deo dicere*] Ad canendum CHRISTO & Deo, ait Tertullianus. Euſebius verò, τὸν Χριστὸν Θεὸν δίκην ὑμνεῖν. Scimus à multis erronibus oppugnatam fuiſſe CHRISTI Seruatoris diuinitatem, ſed Eccleſia in eius defenſione, confeſſionéque piè & conſtanter perſtitit: Plinius autem hîc carmen ait, more Romano. At Iuſtinianus tradit conceptas fuiſſe publicas Chriſtianorũ preces miniſtro præeunte, vniuerſúmque populum reſpondiſſe, Amen: Hîc nullius cantus meminit. Verùm & carmen etiam diciturLatinè, Precatio cõcepta ſub certa verborum formula. Tertullianus Apologetico; vbi de Chriſtianorum conuiuio: Poſt aquam manualem, & lumina, inquit, vt quiſque de Scripturis ſanctis, vel de proprio ingenio poteſt, prouocatur in medium Deo canere. Et ad vxorem, Chriſtianos ſeſe mutuò prouocaſſe quis melius Deo ſuo caneret: non in Eccleſia ſolùm, aut cœtu, ſed & in priuatis ædibus Pſalmos ait cõcinuiſſe. Clemens 7. Stromat. moris fuiſſe ait, vt cùm cibum ſumerent, Pſalmi, hymníque perſonarent.

Preces Chriſtianę

Chriſtianum ſacramentum.

SEQVE *ſacramento non in ſcelus aliquod obſtringere*] Hoc, iuriſiurandi religione Tertullianus videtur appellare confœderationem diſciplinæ: hîc tamen pro ſimplici reli-

gionis formula & confeſſione: & id ſanè permagnum Chriſtianæ integritatis argumentum, teſtimoniúmque ab homine minimè ſuſpecto Plinio ſpontè dictum: ex quo conſtat Chriſtianos ſuam fidem virtuti omni obſtrinxiſſe, ab omni flagitio & ſcelere abhorruiſſe, & inter ipſos nemini niſi bono, pióque eſſe licuiſſe: omnino ſecus ac olim apud Mileſios, apud quos probitas omnis in contemptum rapiebatur, vt nemini eſſe frugi permitteretur. Scilicet id Chriſtianum fœdus erat, de quo Tertullianus, Depoſitum ait, non abnegamus, matrimonium nullius adulteramus, pupillos piè tractamus: nulli malum pro malo reddimus.

COEVNDI *ad capiendum cibum, promiſcuum tamen & innoxium*] Videtur innuere Chriſtianorum conuiuia, quas dictitabant ἀγαπὰς: coïtionem & cœnam Tertullianus vocat: quo loci etiam teſtatur inopum refocillandorum gratia comparatum id conuiuiũ: Inopes, inquit, refrigerio iſto iuuamus. Nec temerè noſter addit, innoxium fuiſſe cibum Chriſtianorum: quod & caſtum ſobriúmque fuiſſe Tertullianus atteſtatur; Amplexamur iterum iterúmque purum id putúmque Plinij de Chriſtianis teſtimonium, quod vtile admodum fuit ad patefaciendam piorum hominum innocentiam, & refellendas inſanorum longè multorum dicacitates.

Chriſtianorum ἀγαπαὶ.

Innoxius cibus Chriſtianorum

SECVNDVM *mandatum tuum hetærias eſſe vetueram*] In l. vlt. de colleg. Sodales, inquit

Caius, qui eiuſdem collegij ſunt, quã Græci vocãt ἑταιρίαν. Ab eiuſmodi collegiis alienum animum gerebat Traianus. Eum enim cùm Plinius aliàs conſuleret de inſtituendo Nicomediæ fabrorum collegio, reſcripſit ſibi non placere. Hoc exemplo cõuentus pios deturbabat Plinius: tamen non eſſe prohibitum religionis cauſa coire, Martianus ait, ſed id tantùm licitis collegiis permitti. Ex lege duodecim tabularum, cœtus in vrbe nocturni vetabantur, iiſdem permittebãtur honeſtæ ἑταιρίαι: ita cœtus pij collegiis illicitis annumerabantur; quódque olim Senatus cenſuerat de Bacchanalibus, cùm de collegiis, ſodalitiiſque abolendis edixerat, etiã torquebatur in Chriſtianorum ſynaxes.

Etæriæ.

Nocturni cœtus prohibiti qua liter.

Nihil *aliud inueni quàm ſuperſtitionem prauam & immodicam*] Prauè & iniquè à Plinio, qui ſectam innoxiam, & doctrinam cœleſtẽ, quam non norat, ita audacter damnat. Ita Cornelius Tacitus Chriſtianorum exitiabilem ſuperſtitionem dixit; Suetonius ſuperſtitionem nouam & maleficam; & Lucian. θαυμαστὴν σοφίαν, καὶ θαυμαστὴν τελετήν: & alij, quos nominare nõ habeo neceſſe, varia torſere, & ſanè impura conuicia. Sed cur prauã Plinius ait, in qua nihil mali deprehenderat? vel cur immodicam ſuperſtitionem, quã ſi penitus agnouiſſet, alieniſſimam à ſuperſtitione percepiſſet?

Damnata religio prauè.

Propter *periclitantium numerum*] Tertullianus Apologet. ait Plinium hac multi-

Numerus Chriſtianorum lõge magnus.

tudine perturbatum conſuluiſſe Traianum. Iuris ſapientes aiunt graſſantibus delictis, exacerbanda eſſe ſupplicia, quoties multis peccantibus exemplo eſt opus. Sed quid facies, inquit Tertullianus, de tot hominum millibus, tot viris ac feminis omnis ſexus, omnis ætatis, omnis dignitatis offerentibus ſe tibi? quantis ignibus, quot gladiis opus erit?

AD EPISTOLAM 98.

TRAIANVS probat Plinij acta in Chriſtianorum cauſa, vetatq; in eos inquiri, ſed oblatos puniri vult: immò & libellis ſine auctore non eſſe præſtandam fidem.

CONQVIRENDI *non ſunt, ſi deferantur, & arguantur, puniendi*] Sic in Apologet. Tertull. ait Traianum ad Plinium reſcripſiſſe, inquirendos non eſſe, oblatos verò puniri debere. Moris id Romani fuit, vt nemo ſine accuſatore damnaretur. At cum ordo vetus immutari cœpit, non ſemper eſt expectatus accuſator legitimus. Ceterùm hîc Traianus videtur Chriſtianos eximere à maleficorum hominum numero, quia neque fures, neque ſacrilegi, neque latrones eſſent, aut rerumpubl. perturbatores. Tertullianus id vellicat, quo loci exclamat aduerſus hoc reſcriptum. O ſententiam neceſſitate confuſam! inquit. negat inquirendos vt innocentes: mandat puniendos vt nocentes.

Nemo ſine accuſatore damnatus.

Iudicium Traiani de Chriſtianis.

parcit, & ſæuit; diſſimulat, & animaduertit: quid teipſum cenſura circũuenis? ſi damnas, cur non & inquiris? ſi non inquiris, cur non & abſoluis?

Libellus accuſatorius. SINE *auctore propoſiti libelli*] Paul. l. 3. de accuſat. quę formula libelli accuſatorij eſſet, oſtendit. Et Vlpia. de offic. Proconſ. ait, cùm alicui obiicitur crimen, pręcedere debere in crimen ſubſcriptionem: id quidem inductũ, ne quis adeò facilè proſiliat ad accuſationẽ, cùm ſciat inultam ſibi accuſationem non futuram.

AD EPISTOLAM 99.

DE aqua contegenda Amaſtrianorũ Cæſarem conſulit.

Amaſtros. AMASTRIANORVM *ciuitas*] Amaſtris ſeu Amaſtrum, oppidum Aſiæ minoris in Bithynia ad Euxinum, quod olim Seſamum. Steph. Plin.

Platea. PLATEAM *longiſſimam*] Hoc eſt aream, nam Græcum verbum πλατειᾶς, pro πλατείας: πλάτος enim, latitudo eſt: eſt ergo locus vacuus & ſine ædificiis, quales areę publicæ, & fora ciuitatum.

AD EPISTOLAM 100.

CONCEDIT Amaſtrianis cloacam cõtegi pariete fornicato.

AD EPISTOLAM 101.

DE votis pro ſalute Principis nuncupatis.

VOTA *domine perſoluimus*] Scio id ab aliis ſanè multis obſeruatum, ſed tamen vt leuē quærendi, euoluendíque tædio ſtudioſos, hæc paucula: Tertul. Apolog. Nos pro ſalute Imperatorum Deum inuocamus æternum, Deum verum, & Deum viuum, quem & ipſi Imperatores proprium ſibi præter cæteros malunt: Imperatoribus precamur vitā prolixam, imperium ſecurum, domum tutam, exercitus fortes, ſenatum fidelem, populum probum, orbem quietum. Et hæc ille, quibus colligere eſt Chriſtianos id etiam habuiſſe ſolemne, vt in ſuis Eccleſiis, vota pro principibus facerent. Tacit. Annal. Principio anni Senatores pro Imperatore ſolemne iuſiurandum ſumere, & nuncupationes votorū facere ait. Caius id etiam apertè tit. de verb. ſignif. Poſt Kal. Ianuar. die tertia pro ſalute principis vota ſuſcipiuntur. Vota pro ſalute principis.

AD EPISTOLAM 102.

RESPONDET Imp. epiſtolæ ſuperiori, de votis pro ſe nuncupatis.

AD EPISTOLAM 103.

DE die quo ad imperiū eſt euectus Traianus, celebrato.

TVTELA *generis humani fœliciſſima ſucceſſione tranſlata eſt*] Bono enim principi Neruæ, vti iam ſuprà, melior Traianus ſucceſſit, vt ex Dione, & Aurelio Victore intelligere eſt.

AD EPISTOLAM 104.

RESPONSIO ad ſuperiorem.

Præire. PRÆEVNTE *te*] Et id verbũ præeundi, ſolemne fuit, quo ad vota concipienda vtebantur. Sic enim præeunte Pontifice Max. vota ſuſcipi & nuncupari ſolita, norũt omnes.

AD EPISTOLAM 105.

TRIBVS libertis ius Quiritium petità Traiano.

Ius Latij. IVS *Latinorum ſuorum*] Latini liberti quinam eſſent, tum ex Cicer. pro Domo, & illa pro Cæcinna. Dionyſ. in 4. Suet. Auguſto, tũ Vlpian. in Inſtitut. & l. 1. Cod. de Latin. lib. tollend.

AD EPISTOLAM 106.

PERMITTIT ius Quiritium iis quos Plinius Traiano nominarat: idem pollicetur in cæteris pro quibus idem petierit.

AD EPISTOLAM 107.

AQVILA Centurio libellum Plinio dederat, quo rogabat filiæ ſuę ius ciuitatis, eum libellum Traiano mittit.

COHORTIS *ſextæ equeſtris*] De cohortibus Romanis, multa Lagus comment. Reip. Rom. lib. 6. Cohortes Rom.

AD EPISTOLAM 108.

INDVLGET Aquilæ quod petierat.

AD EPISTOLAM 109.

DE iure ciuitatum Bithyniæ & Ponti in exigendis pecuniis, Traianum conſulit.

CONCESSAM *eis protopraxiam*] Ius πρωτοπραξίας, quod Suidæ τὸ πρῶτον ἐπαιτούμενον, prima exactio. Quia tamen id aliquanto videri obſcurum quibuſdam poſſit, ita ſe habuiſſe colligo. Bithyniæ ciuitates ac Ponticę referebant ad C. Plinium Proconſulem in exigendis pecuniis; quę ſibi vel ex locationibus, vel ex venditionibus, aliíſve cauſis deberentur, competere priuilegium: quo iure ſe dicerent vſos eſſe iãdiu, nec alios Proconſules id ſibi antea denegaſſe: id ius πρωτοπραξίας appellabant: quo aliis creditoribus omnibus chirographariis anteponerẽtur. Contra nitebãtur creditores Ius protopraxiæ.

ſolum principem aut Rempubl. Roman. vti eo priuilegio vt chirographariis, non etiam hypothecariis pręferrentur: quin alias ciuitates omnes eſſe priuatorum loco ac iure, ideò à cæteris creditoribus, quibus actio perſonalis competat, ſecerni non oportere. Fruſtra id beneficium prætendi à Bithynis, quia id nulla ciuitas ſibi tribuere poſſit, niſi ex ſpeciali principis reſcripto.

Auctoritas principis.

Q*uæ ſunt ab aliis inſtituta, ſint licet ſapienter indulta, breuia tamen & infirma ſunt, niſi illis tua contingat auctoritas*] Sapienter id & conſultiſſimè dictum, leges enim & conſtitutiones quæ nituntur auctoritate principali, manſuræ ſunt, ideò putem dictum βασιλέα, quaſi τὴν τοῦ λαοῦ βάσιν: Regem ſeu principem vt columen ac fundamentum populi: ſic ab Antonino reſcriptum, tit. de iure Reip. itémq; à Martiano relatum, libro ſingulari de delatoribus.

βασιλεὺς vnde dictus.

AD EPISTOLAM 110.

Sequendas leges cuiuſque ciuitatis monet.

S*i habent priuilegium quo cæteris creditoribus anteponantur*] Tritum Iuris axioma, priorem tempore, potiorem eſſe iure. Id locum habet nedum inter priuatos, ſed etiam inter fiſcum & priuatum: adeò vt etiam fiſco priuatus præferri debeat, ſi quidem prior eſt in pignore: & ſi pignus ſpeciale ſit, ſeu generaliter in omnibus bonis contractum, tametſi

Prior tempore, potior iure.

aliud ſit aliorum iudicium, ex l.ſi pignu ,D. qui pot.in pign.

SI *nō habent in iniuriā priuatorum,id dari à me non oportebit*] Priuilegium principis intelligitur concedi ſemper ſine præiudicio alterius, l. 2. §. ſi quis à principe D. ne quid in loco publ. Priuilegium à principe quale.

AD EPISTOLAM III.

ADVOCATVS fiſci Amiſenorum pecuniam quandam repetebat à Iulio Piſone, ei à Rep. donatam ex Traiani mandatis, quibus eſſet prohibitum de publico erogationes fieri: contrà Piſo excipiebat. eam integram cauſam Plinius ad Imperatorem remittit.

ECDICVS] In al. Medicus.

ET *bule & Eccleſia conſentiente*] Ἡ βουλὴ καὶ ἡ ἐκκλησία, Senatus & conuentus populi. De bule & buleutis puto alio dictum loco. Bule & Eccleſia.

AD EPISTOLAM 112.

RESCRIBIT donationes factas ante aliquod breue tempus, non fieri debere irritas.

NON *enim minus hominibus cuiuſque loci conſultum volo, quam pecuniæ publicæ*] Cordatè id à cordato principe, qui litium cauſas præcidi maluit, benéque conditum quod vulgo dici ſolet, non mouere malum. Malum bene conditum non mouendum.

AD EPISTOLAM 113.

AN qui decuriones fiunt, debeant aliquid in ingreſſu conferre, Traianum conſulit.

LEX *Pompeia, qua Bithyni & Pontici vtuntur*] De qua nonnihil epiſt. 83. ſuprà.

EOS *qui in bulen à cenſoribus leguntur*] Hoc eſt in conſilium decurionum cooptantur.

Placitum Principis manſurum.

NAM *quod in perpetuum manſurum eſt, à te conſtitui decet, cuius factis aut dictis debetur æternitas*] Decet principis recti placitum eſſe mãſurum, dum ad communem omnium vtilitatem conſtitutum ſit, ſicuti & principis beneficium, Aut. conſtit. quæ de Digeſt. §. generaliter.

AD EPISTOLAM 114.

AD ſuperiorem reſpondet ſeruandum eſſe loci cuiuſque receptum morem.

Honorarium.

HONORARIVM] Verbum Iuris, quo honeſta merces debita magiſtratui, vel honeſtis viris, docent prudentes, l. 1. Si menſor falſ. mod. l. 1. de extraord. cogn. l. 38. locati l. 3. C. de poſtul. l. 2. de legibus.

ADVERSVS *eos qui inuiti fiunt decuriones, exiſtimo id acturos, vt erogatio cæteris præferatur*] Quo grauentur minus in pecuniarum illatione qui ſpõte Decurionum munus obeũt. de officio Decurionum, tit. de Decurionibus lib. 10. Cod.

AD EPISTOLAM 115.

DE Decurionibus alienarum ciuitatum, & an eiici debeant.

LEGE *Pompeia permiſſum*] Quæ ciuem alienum aſcribi albo Senatorum alterius ciuitatis olim vetabat, vt monuimus ad epiſt. 83. proximè ſuperiorem. Lex Pompeia.

QVIDAM *ex cenſoribus*] Alij legunt, quidam à cenſoribus.

PLVRIMOS *eſſe buleutas*] Hoc eſt conſultores viros, ſeu Decuriones. De buleutis iam ſuprà. Buleutæ.

AD EPISTOLAM 116.

EX Traiani reſcripto, iis etiam qui aliarum ciuitatum eſſent, permittitur eſſe in Senatu: at vetat in futurum alienum aliquem hoc iure cenſeri.

OPORTERET] Al. oportet.

NAM *legis auctoritas, & longa conſuetudo vſurpata contra legem, in diuerſum mouere te potuit*] Multa fieri prohibentur, quę ſi facta fuerint, non euelluntur l. patre furioſo 8. D. de his qui ſui vel al. iur. ſed & longa conſuetudo legem interdum vincit, l. de quibus 31. de legibus c. fin. extr. & longa conſuetudine. Conſuetudo contra legem.

NIHIL *nouaremus*] In aliis, nihil moueremus.

CVIVS *vim ſi retro velimus cuſtodire, multa neceſſe eſt perturbare*] Ita nihil ſummo iure

Æquitas. agendum cenſet, ſed ad æquitatem quæ blanda legum interpres, trahenda longè multa.

AD EPISTOLAM 117.

MEtvit factionem inter Bithynos, quod ad ſolemnia multi accirentur.

Bule. SOLENT *totam bulem*] Id eſt, totum cõſilium Decurionum.

Diamone. IN *ſpeciem diamones incidere videantur*] Factionis ſcilicet, vt Catan. explicat. Sic Auguſtum multas coitiones titulo collegij exortas lege lata ſuſtuliſſe, notum ex Suetonio. ſed perperam idem Cataneus pro diamones, legit diamorias: quanquam quid ſit id, expecto doctorum iudicium.

AD EPISTOLAM 118.

TRaianvs permittit iudicio Plinij quod ad Bithyniæ tranquillitatem conducere putabit.

Sportulæ. AD *ſolemnes ſportulas*] Largitiones ſeu tributiones quę capitatim conferrentur, vt in l.5.§.vlt.de donat.int.vir. & vx.l.6.§.1.de decurionibus: ſic & pecunię quæ pro honorario iudicum darentur, ſportulæ dicebantur l.3.§.exequutoribus, de epiſc.& cleric. l.12. C de pref. ſacr.ſcrin.l.vlt.C.de prępoſ.egẽt. in reb.

AD

AD EPISTOLAM 119.

IMPERATOREM rogat quid ſibi faciendum videatur de iis qui vicerant in certaminibus Iſelaſticis à Traiano inſtitutis præmia poſtulantibus.

ISELASTICIS] Certamen Iſelaſticum ad ſimilitudinem ludorum Græciæ celebrium. Sunt autem hic Iſelaſtica, athletarum prẹmia; & Iſelaſtica certamina,in quibus qui victores eſſent, præmia ea conſequebantur vt magna pompa triumphantium in morem inueherentur in vrbem ſuam, quod ex Iuſtino Martyre adnotauit eruditiſſimus Turnebus 26. aduerſ. cap.5. Iſelaſtica.

ISELASTICORVM *more, itaque eorum vehementer*] Sic alij, Iſelaſtici nomine,ita tamen vt vehementer.

QVO *εἰσέλασαν*] Al. leg. Iſelaſam: ſunt & qui malint, Iſelaſiam.

NE *cuius quam retro habeatur ratio*] Patiamur quod factum eſt quaſi trãſactum:ſed in futurum proſpiciamus aliúdque conſtituamus.alioqui multa fieri prohibentur, quẹ ſi facta fuerint non reſoluuntur, l. patre furioſo 8. D.de his qui ſunt ſui vel.al.iur. Quod factum trãſactum.

ME *regere, hoc eſt, vt tua beneficia interpretari digneris*] Pendet vt paſſim ab oraculo principali, vt in re quæ vel dubia, vel quẹ in mores trahi publico incommodo poſſit. Oraculum principis

AD EPISTOLAM 120.

RESCRIBIT quomodo Iſelaſtici initium ſit, nempe cùm primum quiſque in ſuam ciuitatem inuectus erit: obſonia retrò non deberi.

TAMEN *eorum quæ poſtea Iſelaſtica lege conſtitui, quam cum vincerent, eſſe deſierunt*] Sic alij, quod eorum quæ poſtea Iſelaſtica non lege conſtitui quam qui erant, accipere deſierunt.

AD EPISTOLAM 121.

QVIA diplomate vxorem ſuam iuuerat neceſſariam ob cauſam, ſe excuſat.

NEQVE *diplomata commodaui*] Abſtinentia in gerendo magiſtratu: quam & locis aliis probari cupit optimo principi.

Legē neceſſitas nō habet.

QVÆDAM *neceßitas rupit*] Legem neceſſitas non habet, l. 1. de off. conſul. c. quanto, 4. Ext. de conſuetudine.

QVEM *ſi conſuluiſſem, ſero feciſſem*] Rei æquitate factum ſuum principi adprobari percupit. In quo quia neceſſe eſſet alioqui mandatum antecedere, ne quid confidentiæ nimiæ det, ratihabitionem petit.

AD EPISTOLAM 122.

PROBAT adcommodatum diploma vxori Calpurniæ.

ADIVVANDVM *eſſet*] Sic alij, adiuuandum putarem ſerum futurum.

INDEX EORVM QVÆ IN NOTIS ET OBSERVATIONIBVS CLAVDII MINOIS explicantur, aut emendantur.

A

ABſentem damnari nefas 73.a
Abſoluere inſtituta facilius, quàm perſequi 74.b
Acanthus 94.b
Accia Variola 125.b
nemo ſine Accuſatione damnatus 202.a
Achemenidis ager 7.a
Acroamata 125.a
Actio & oratio 25.b
Actio ſingularum partiũ orationis 126.a
Actionis vis 67.b
Actius 91.b
Adhortatio exquiſita 13.a
Ἀδιατρεψίαν in ſe vnam probabat Caligula 55.a
Adnotare 199.a
Aduerſis ſuis clarus 70.a
Adulantes ſub tyrannis 53.b
Aduocati neoterici 37.b
Aduocatorũ honoraria 100.b
Æde ſacra diruta, ſolum ſacrum manet 190.b
Æmulari, imitari 140.b
Æmulatio cum Cicer. 10.a
Æmulatio duplex 54.a
Æmulij Deus Alburnus 195.b
Æquari bonis gratius, quàm dignitate augeri 101.b
Æquitas 206.b
Ætas non æſtimanda annis 80.b
Ætatis excuſatio 197.a
Æternitas principis 193.b
Æternitas ſcriptorum 115.b
Africanus laudatus cur 53.a
Ἀγαπαὶ Chriſtianorum 201.a
Ἀγάπη καὶ φιλία 176.a
ἡ Ἄγνοια δεινὸν κακὸν 198.b
Alieni abſtinentia 111.b
Amaſtros 202.b
Amatorius liber 104.a
Amici abſentis deſiderium 110.a
Amici & aſſentantis fungi

partibus 56.b
Amici officium 78.b
fidis Amicis, acerbis inimicis opus eſſe 171.a
Amicis qualiter ſcripta noſtra communicanda 1.b
Amicitia gratuita 132.a propter ſe 130.a tenax ibid.
Amicitiæ honeſtum certamen 130.a lex 7.b libertas 56.b
Amare, diligere 55.b
Amicorum communia omnia 112.b
Amicorum in morte dolendum qualiter 20.a
Amicos habere gradatim 32.a
Amicus alter ipſe 112.b
Amicus ſobriè laudandus, ne ſimul nos ipſi laudare videamur 79.a
Amiſus 194.a
Amor à teneris annis 111.b cæcus 84.b cęcutit in re amata 50.b ex iudicio ib. 78.b. meticuloſus 116.b μικραίτιος 29.b nullus qui vincat paternũ 162.a ſenilis turpe 66.a ſolicitus 18.a vehemens 112.b
Amor votis ſuis præcurrit 77.b
Amoris mollicies 81.b
Amore, quam vi plus effici 156.b
Animo demiſſo qui 7.b
Animum cum corpore exerceri 48.b
Animus munerum optimus 109.b ſanus in imbecillo corpore 19.b ſedendo fit prudentior 45.b ſimplex 84.a
Anticatones Cæſaris 99.b
Ἀπειροκαλία 116.b
Apenninus 93.b
Aphrodiſei locus 49.a
Ἀπιστία 120.a
Aquilex 184.a
Aratus 95.b
Archelaus notatus 114.b
Archippi accuſatio 187.b
Ἀρετὴ ἐκ τοῦ ἔργου 60.b
Ariſtidij ſophiſtæ pulcer locus 117.b
Armarium 49.b
Arria 58.b
Arria Pęti 61.b
Arria, Thraſeæ vxor 58.b
Ars captatoria 47.b
Arulenus Ruſticus 8.b
Aſpectus ciuitatis 181.a
Athenæ Atticæ 67.a
Athenienſium laus 155.a res geſtæ quales 61.b ſcitum de ſtatua Mineruæ 171.a
Athenodoro oblatum ſpectrum 139.a
Atrium 40.a
Attalus Chriſti martyr 197.b
Auctores recentes non aſpernandi 158.b
Auctoritas 48.b principis 204.b rerum iudicatarum 9.a 73.a teſtamentorum 93.a
Audacia improborum, bonorum debilitas 68.b
Augurini epigrammata, de Plinio maiore 85.a

Augurium

Augurium optimum patriam defendere 24.a
Auguſtus 91.a eius laudatio 64.b
Auliorum ars captatoria, & fucus 23.a
Aureorum annulorum vſus 146.a

B

Balinea meritoria 42.b
Balineum Hyſpellates 147.b
Baptiſteria 41.a
Barnab. Briſſonius, V.C. Præſes ampliſs. 183.b
Βαττολόγος vnde dictus 204.b
Beati qui ſcribenda faciunt, aut legenda ſcribunt 115.b
Beatus, felix 6.a
Bellus 84.a
Beneficia beneficiis cumulāda 51.a
Beneficia dari dignis debere 55.a
Beneficiarij 181.b
Beneficium dare & accipere 55.a
Beneficium digno præſtitum quanti 141.b
Beneficium vt pereat 21.a
Bithynia 180.a
Bonum quale 109.b
Boſphorus 176.b
Breuitas quæ placeat 24.b
M. Brutus 90.b quicquid vult, valdè vult 68.a
Bule, & Eccleſia conſentiente 205.a
Buleutæ 184.b. 206.a
Byzantium 185.a. 192.a

C

Cæſar erexit Pompei ſtatuas 23.b
Cæſaris Anticatones 59.b
Cæſaris commilito 176.a
Calculo albo notare 113.b
Caligula Deos afflixit 195.b qualis in Iudæos ibi.
Callimachus 66.b
Calliſtratus inuidioſus apud Martialem 119.a
Calumnia inſanorum hominum 200.a
Caluus Licinius 2.a
Caluus Pollio 90.a
Candor 23.b
Candor Plinij 77.a
Candor ſtudioſorum 117.a
Candori oppoſita ſiniſteritas 116.b
Cantilupi prædij amœniſſimi deſcriptio 42.43.44.45
Cantio gratiſſima quæ maximè recens 106.a
Capita fontium 147.a
Captare quid 46.a
Captatoria ars 47.b
Carendi metus 105.a
Carnifici non licuiſſe morari in vrbe 73.a
Carpere facilius quàm imitari 51.b
C. Caſſius 137.b
Caſtigare, emendare 17.a
Cataractæ 188.b
Cato vino addictus 59.b
Catones duo ibid.

Catonis dictum 53.b
Catullus 90.b
Cauædium 40.b
Cauere 186.b
Cauſæ multę frigidæ in foro 37.b
Cauſidicis munera non capienda 70.b
Cenſus 22.a
Cenſus ſenatorius 174.a
Centurio legionarius 191 b
Ceratę tabellę 10.b
Charitas 176.a
Chęrea Tullianus 81.b
Chriſtiana profeſſio quæ 199.b
Chriſtianę preces 200.b
Chriſtiani adducti ad Chriſtianiſmi inficiationem 198.b
Chriſtiani ciues Romani 199.a lapſi ibi.b noctu conueniebant 200.a ſub Nerone accuſantur 195 b
Chriſtianis peruicacia obiecta temere 198.b
Chriſtianorum cibus innoxius 201 a
Chriſtianorum cœtus antelucani 200.a
conſtantia ſub tyrannis 198 b numerus ingens ſub Traiano 196.b.201.b precatio 207.a ſtatus ſub Traiano 195 a
in Chriſtianos conuicia probroſa 198.b
in Chriſtianos Domitiani crudelitas 196.a prima lex ibid.b
Chriſtianos puniri ob nomē 197.b
Chriſtianum fœdus 201
Chriſtianum ſacramentum 200.b
Claſſici filia 56.b
Claſſici mors voluntaria 55.b
Claudiopolis 184.a
Clauum figere ad annū deſignandum 35.a
Clementia principis 193.b
Clementis locus 200.b
Clepſidrarum vſus 35.b
Climacterici anni ratio 19.b
Cicero Poetarum ſtudioſus 61.a
Ciceronis laudatio 158.a
lecythi 3.a
Cincia lex 70 b
Circenſes ludi 159.b
Circunſtantiæ 122.b
Ciuis Romani priuilegia 199.a
Cœtus nocturni prohibiti 201.b.
Cognationum diſtincti gradus 151.b
Cognitiones extraordinariæ 197.a
Cognoſcere 182.a
Cognoſcere pro tribunali 193.a
Cohortes Romanę 204.a
Collationes 194.b
Collegia non placebant Traiano 201.b
Columellę cariſtię 95.b
Comitia 63.b
Comitas ſeueritati admiſta 152.b
Commeatus 179.a
quod Commune eſt negli-

gitur 180.b
Comœdiæ initium 119 a
Comum 3.b
Conditio 22.a
Conſolationis vis 103.b
Conſuetudo 189.b
Conſuetudo contra legem 206 a
Conſulere principem ſolere quando 193.a
Conſultoris cordati ratio 11.a
Continentia adoleſcẽtis 137.a
Contumelia abſit à magiſtratu 156.a
Conuicia irrita 135.b
Conuictus quid faciat 85.b
Corellij elogium 79.a
Corporis cura 15.a
Corporis pulcritudo 16.b
Credulitas 120.a
Credulitatis incõmoda ib.b
Creta ſine veneno 53.b
Criminoſum dimitti æquius, quàm damnari inſontem 56.b
Culpam vitaui, non laudem merui 59.a
Cupido famę in Plinio 97.b
qui Cupit,metuit 81.b
Cura nimia 169.b
Curæ frigidę 15.a
Curatores operum 180.a
Curatorum genera tria 101.b

D

Damnatio inceſtarũ Veſtalium 22 b
Damna aucta luctibus 151.a
Damnati in opus 182.b
Damnum 150.b
Damnum cum contumelia 112.a
Decori loci & perſonarum 83.b
Decorum 122.b
Decuriones 178.b.205.b
Defuncti bona vęniſſe probro fuit 31.a
Defunctorum imagines 33.a
δεινὸς κὴ εἰπῶν δυνάμενος 57.a
Delicati ignauiores 168.b
Delicatuli ſibi nihil nõ fingunt 86.a
Delphin φιλάνθρωπος 169.a
Demoſthenes laudis cupidus 74.a. 65.b
Demoſthenis pro Cteſiphõte oratio 126.b
Deſideranti nihil ſatis feſtinatur 111.a
Deſiderium quid 157.b 181.a
Deſtituere 72.b
Diætę ſeu zetę 41.b.94.b
Diamone 206.b
Dicenda, tacenda oratori 209.a
Dicẽdi χαρακτῆρες 75.b
Dicta turpia factis turpibus affinia 78 b
Dies dominicus 200.a
Halcyonides 153.a natalis 113.b ſolis 200.a
Dies ſtati ad cultum diuinũ 200.a
quæ Differuntur,non auſerri 148.b
Digeſta 164.a
Dio Pruſ.enſis 193.a

Diplomata 185.b
Diplomata non commodat Plinius 207.b
Diteſcentes citò 46.b
Diuites nuper 47.a
Diuus Imperator 173.b
Doctrina à patre 149.a
Doctrina improbis adiuncta moribus 85.a
Doctrinæ & ingenij ſocietas qualis 56.a
carendi Dolor 145.a
Dolor in filiæ morte 102.b
Dolor ipſe diſertum fecerat 126.a
Dolor apertiam expectorat 102.b
non Dolor, ſed Doloris oſtétatio 66 a
Dolor vim addit 81.a
Dolor vt emolliendus 103.a
Doloris impatientes 127.a
Doloris ſenſus quoſdam moroſiores efficit ibid.
Domeſticæ res auocant à ſtudiis 5.b
Dominus 173.a
ſub Domitiano multi periclitati viri boni 82.a
Domitianus in Chriſtianos ſæuiit 196.a
Domitius Nero 195.b
Domus fundata 81 b
Domus ruinis deformis 190.a
Dona viſcata 158.a
Dormire in dextram aurem 85.b
Dulcia in bilem 121 a
Δυνάμεις ἐξομολογητικὴ 9.
Duriè 22.a
Duri oris homo 63.a
Durum plecti ſenio calſos 182 b

E

EDictum Alexádri 142.a
Editionem differre ſcriptorum non probatur 34.b
Educatio liberorum 75.a
Ἐλεεινὸν καὶ φοβερὸν in Tragœdiis 128.a
Elocutio aptáda materię 3.a
Elocutio oratoria 60.a
Elogiú boni Imperatoris 32.b
Elogium eruditi, beneque morati hominis 85 a
Elogium viri maximi 136.a
Eloquentia in perpetuo magiſtratu 69.b
Eloquentia paucis data 105.b
Eloquentiæ laxandi freni 167.a
Emancipatio 174.a
Emendare, caſtigare 17.a
Emendatio nimia 31.b
Emendatus 50.b.85.a
Empedoclis inſania 62.a
Emptio mala ſtultitiam domini arguit 27.b
Ennius 91.b
Ἐνθουσιασμὸς 128.b
Enthymema 29.b
Ἐπαινὸς ἥδιστον ἄκουσμα 141.b
Epiſtola πρόδρομος quid 1.a.61.b
Epiſtolæ & hiſtoriæ character diuerſus 1.a
Epiſtolæ multæ graues 64.a

Equeſter ordo 21.b
Erani 194.a
Ἔρις ἀγαθὴ 54.a
Erogationes 181.a
Error cum iudicio 89.b
Eteriç 183.a. 201.b
Eteſiç 179.b
Eudoxi liberè dictum 114.b
Eueni Poetę veteris diſtichô 116.a
Εὔλογος ἐξαγωγή 49.a
Euripi 4.b
Excuſare, vel commendare ineptias, ineptiſſimum eſt 76.b
Excuſari improbus à probo non poteſt ſine rubore 9.b
Excuſatio ætatis 197.a
Exedra 190.a
Exempla magis docêt quàm verba 150.a
Exempla mala à bonis initiis 64.a
Exemplo malè viuitur 78.a
Exemplũ antiquitatis 101.b
Exemplum domeſticũ 65.b
Exercitatio 124.a
Ἕξις καὶ διάθεσις 99.b
Exodia in Domitianũ ſcripta 58.a
Exſpectandum nihil ab homine deſidioſo 12.a
Exſul de ſenatore, rhetor de oratore 72.a

F

FAbrorum collegiũ 183.a
Facere ſilenda, culpatur 14.b
Facies liberalis 21.b
quod Factũ, tranſactũ 207.a
Facultates qui augent accuſandi nôn ſunt 47.a
Fallere fallentes 151.b
Falſi crimen 34.b
Fama, conſcientia 13.b. 64.a
Fama narrat ſummam rerum non ordinem 74.a
Fama nominis 163.a
Famę & immortalitatis cupiditas 13.a
ad Famam hortatio 7.a
ad Famam nominis comparandam adhortatio 93.b
Fax accuſationis 70.a
quę quis Fecerit, eadem patietur 55.b
Felicitas in opibus non eſt 49.b
Felix, beatus 6.a
Feriendum aliquando 128.a
Feſti dies ad hilaritatē 57.b
quid à quoque Fiat, intereſt 121.b
Fidei & officij nulla ratio 23.a
Fides & motus in Rhetoricis 57.a
Fides quid 100.b
Fiducia ingenij 75.b
Φιλάνθρωπος delphin 169.a
Φιλαυτία naturale vitiũ 78.b
Filij parentibus ſimiles 103.a
Filius patre melior 77.b
Φιλόκαλος 54.a
Φίλος ἕτερος αὐτός 112.b
Φιλοσοφία οὐκ ἐστὶ πολυμαθία 149.b

Firmium 117.a
Flagriones ſerui 73 b
Fœdus & apertè malus 55.a
Fœminę cordatę laus 19.b
in Foro multę frigidę cauſæ 37.b
Fortes fortuna iuuat 116.a
Fortis, hilaris 172.b
Fortuna 141.a
Frigidaria cella 95.a
Frugalitas Romanorum veterum 52.b
Funambula olim non fuiſſe 41.a
Fundos emancipare 174.a
Furor arma miniſtrat 81.a
Furor Poetarum 128.b
Fuſtibus cędi ſolitos homines liberos, ſcuticis ſeruos 13.b

G

GAllus Aſinius 128.b
Geſtatio 5.a.42.a.94.b
Gloria ἀκοινώνητος 56.a
lapſa etiam verenda 156.a
lata, quàm magna iuuat 74.b ſequi, nō appeti debet 14 a
Gręci delicatiores 184 b
Gratia gratiam parit 34.a
referenda 148.b
Gratilla Pomponia 58.b
Gymnaſium 40.b

H

HAbitus pudicę matronę 80.b
Hęſitationum remiſſiones 170.a
Hama 183.a
Heliocaminus 42.a
Heluidius 58.a.162.a
Hendecaſyllabi Plinij 128.a
Heraclea 191.b
Hercules Oemius 17 b
Hereditatem adire & agnoſcere 191.a
Herennius Senecio 8.b
Herodes Atticus 66 b
Heſiodi verſus de contentione duplici 54 a
D. Hieronymi locus 14 b. 49.a. 120.b
Hippocauſtum 41.a.95 a
Hippodromus 94.b
Hirundo vna non facit ver 99.b
Hiſtorię duo obiecta 142.b
Hiſtoriæ & epiſtolæ character diuerſus 1.a.b
Hiſtorię Taciti 142.a
Hiſtoriam ſcribere cur arduū 98.b
Homeri artificium 93.b
Homo ſum 89.a
Honeſta petenti nihil denegandum 117.a
Honeſtas, neceſſitas 71.b
Honeſtiores in Senatum cooptandi 192.b
Honeſtis cogitationibus immorari 12.b
Honor magiſtratui debitus 136.b
Honor ſtatuæ 188.b
Honorarium 105.b
Honores à fortuna pendent 54.a. 139.b
Honores & magiſtratus indignis delati 146.b

Honos alit artes 149.b
Honos exhibendus eanæ virtuti 155.b
Hortenſius 90.a
Hoſpitale ius 51.a
Hoſtes terrore perdomiti 32.b
Humiles eucĉti ad honorem tumeſcunt 66.b
Hyſpellates balineum 147.b

I

IAnuarius menſis Senatorũ frequentia celebris 35.a
Iatraliptes 174.b
Imagines defunctorum 33.a nobilium 50 b
Imitatio 10.a
Imitationis imitatio 85.b
Immerentem premere, non honeſtum 56.b
Imperare parendo 149.b
Imperator pius 172.a
Imperitia & temeritas ferè comites 68.b
Impetus, iudicium 13.a 27.a
Improbi ſine malo publico viuere non poſſunt 101.b
ab Improbis pulcrę res dictę 91 b
Improborũ animus ſibi diſſidet 66.a
Improbus & cęcus 81.b
Improbus pallet 10.a
Impudens ſceleratus 120.a
Impudentia quorundam iuuenum 154.b
Impunitas 8.a
Inceſtus & parricida 73.a
Ingenia felicia vulgaribus non contenti 10.a
Iniurię grauiores quę 192.a
Innocentiam perdere vitio nocentis 56.b
Inopia, egeſtas, differũt 79.b
Inſtituta perſequi facilius, quàm interrupta reſumere 71.a
qui Inuidet, minor eſt 116.b
Inuocatio numinis 144.b
Ioci non ſatis digni homine togato 76.a
Iſelaſtica 207.a
Iſocrates 124 a
Iudex corruptus 34.b
Iudices recuperatores 64.a
Iudices verſuti 56.a
Iudicia libera poſt hominũ mortem 151 b
Iudicis officium 108.b
Iudicium cordati 51 b
Iudicium de confeſſis 197.b
Iugulum premere 25 b
Iuliopolis 191.b
Iulius Cęſar 91 a
Iunius Mauricus 58.b
Iuridicus Alexandrię 174.b
Ius amicitię 144.b ciuitatis 175.a ciuium Rom. 178.b 199.a codicillorum 59.b Latij 203.b patronatus 175.a protopraxię 204.a Quiritium 175.a teſtamenti 93.a.137.a trium liberorum 37.a.173.b 174.a.194.b
Iuſtitia diſtributiua 143.b
Iuſtitię officia & partes ibi.
Iuuenes quę decent, quę ve ſenes 48.a
Iuuenis corpore, mente ſenex 132.a

K

Κλινόφιλος 54.a
Κατὰ κεφάλαια 119.b
Κτῆμα καὶ ἀγώνισμα 98.a

L

LActantij pulcer locus de poetis 119.b
Laſciua ſcripta, vita pudica 89.a
Latus-clauus, quid 33.b
Latus-clauus ſenatorũ 154.b
Latus imbecillum 68.b
Laudanda non ſilenda 14 b
Laudare ſeipſũ, vel ſuos 12.b
Laudari à laudato viro 18.b 141.a 175 b
Laudari pulcrum 141.b
Laudari putamus ineptum, quia laudanda non facimus 65.a
Laudatio amici ſobria 135.b fœminæ lectiſſimæ 145.a vitæ ruſticæ 15.b
Laudatores ſuorum factorum 14.a
Laudes alienæ parum æquis auribus ſolent accipi 12.b
Laudiceni 38.a
Laurentina villa Plinij 39.b
Laus Cornelij Taciti 115.a hiſtoriæ 97.b veterum 155.a
Lecythi Ciceronis 3.a
Legata benemeritis 46.b
Legem neceſſitas non habet 207 b
Legendi ſemper occaſio, audiendi non ſemper 30.b
Legendum multum, non multa 131.a
Leges multæ de ambitu 117.b
Legibus vtẽdum non exemplis 189.a
Lemma 84.b
Lenocinium mariti 124.b
Lenia ſeueris miſta 31.b
Lentulus 91.a
Leuitas grauitati miſta 66.a
Lex Pompeia 205.b 206.a ambitus & repetundarum 110.b Auguſti annaria 192.b Cincia 70.b quędam municipalis 96.b tabellaria 63.b
Libellus accuſatorius 202.b ſine auctore 199.a
Liber nullus adeo malus quin aliqua parte bon⁹ 52.a
Liberalitas mediocris 75.a
Liber homo non facile ſibi ſuſtinet imperari 48.b
Liberos agnoſcere 190.b
Liberi expoſiti 189.a
Liberi vbi educandi 75.a
Liberorum numero complere ciuitatem 141.b
Libertatis fauor 189.b
Librator 184.b
Libri optimi iudicium 22.b
Libri, pugillares 52.b
Librorum ſarcina 84.b
Liburnicæ 115.b
non quod Licet, ſed quod decet 101.a
Licinij tumulus 113.a
Licinius Caluus 2.a
Lipſij liber de gladiatoribus 126.a
Litterarum fructus 152.a

Litteras nemo amat quin amet litteratos 21.b
Loca deſideriū augent 107.a
Loca hominum cauſa adamari 114.b
Loquentia Græci hominis 105.b
Lucanus 91.a
Lucifugax natio, Chriſtiani dicti 200.a
Luctari contra laruas 157 b
Luctus nupturientis 66.a
Ludi in Traiani honorem 191 b
Lux mea,meę delicię 143.a
Luxuriæ & auaritię diſſidiū 32.a

M

MAgiſtratus præcoces 77.b
in Magiſtratu vis & ſordes 55.a
Magiſtratus quales ſub Imperatoribus 175.a virum arguit 156.a
Magiſtratuum vmbra inanis 27.b
ſupra Malcas 179.b
Malo occurrendum 170.b
Malos mori expedit 108.b
Malum dedi & accepi 55.a
Mannuli 66.a
Manumiſſio vindictá 133.a
Manumiſſus à peregrina 178.b
Manus iniectio 177.b
Mauricus 58.b
Medicus vnguentarius 174.b
Meditationis ſtudium 106.b
Membrum 46.b
Membrum pro parte domus 94.a
Cn. Memmius 90.b
Mens aliud ſuadet, aliud cupiditas 20.b
Menſtruum 178.b
Merces exteræ carius venduntur 152.a
Meſaulion 40.a
Meſochorus 38.a
Meſſala 90.a
in Metallum damnati 187.b
Metu mortis optare mortem 118.a
Metus grauis 151.a
Metus improbi 9.a
Mileſij nullum virum bonum apud ſe patiebantur 201.a
Mimiiambi 119.a
Miſer, cui nemo placet 69.a
Miſeratio peior inuidia 116.b
Miſerius nihil quam ex beato miſer 157.a
Mœſia 185.a
Morbi quidam per ſucceſſiones 18.a
Morbo in vetere quid agendum 170.b
Morem receptum ſeruandum 186 a
Mori citiſſime 99.a
Moriendi opportunitas 82.a
Mors æterna 118.a nullo non loco 94.a voluntaria 18. b 62.a voluntaria Claſſici 55.b ſemper immatura doctorum hominum 93.a
in Morte honeſtè cadere, quibus curę fuit 73.b

Mortui non deflendi 20.b
Mortuis obtrectare nefas 157.b
Mortuorũ immemores 161.b
Morum cura prior, dein doctrinæ 50.b
Mos practicus cauſidicorum quorumdam 101 a
Mos veterũ 56.a 77.b. 197.b
Mos veterum in iuuenibus prouehendis 121.a
Mulieres illuſtrantur radiis maritorum 125.b
Munera non capiunda cauſidicis 70.b
Munerum ratio 132.b
Muſæ cantu delectãtur 49.a
Muſæ σεμναὶ θεαὶ ibid.
Muſicam docet amor 80.b

N

NAtalibus reſtituere 191.a
Natura optima, & optima diſciplina 174.a
Natura recta cum optima inſtitutione 50.a
Naturæ opera 152.b
Neceſſitas legem non habet 207.b
Negocioſi deſcriptio 33.b
Io. NEOVILLAEVS, Cantilupi dominus 44.b
Nepotianus à D.Hieronymo laudatus 14.b
Nero 91.a
ſub Nerone Chriſtiani accuſantur incendij 195.b
Neronianæ crudelitatis hiſtoria apud Tacitum 51.a
Neronis ſæuitia in Chriſtianos 196.a
Nerua 91.a. 104.b 196.b
Neſtoris mellea facũdia 66.b
Nicea 182.b
Nicomedia ibidem
Nihil deſperandum, ſed neq; ſuperbiendum 83.a
Nili & Euripi 4.b
Νῆφε, καὶ μέμνασο ἀπιστεῖν, Epicharmi dictũ 120.
Nobilitas ad quid 174.a 175.a
Noemata 30.a
Nomen an puniẽdum 197.b
Nomenclator 51.b
Νόμος μεμφιπικὸς 174.b
Νόμος pro præfectura 178.b
Nouercale illicium filiis obeſt 126.a
Nouitas grata 45.b
Nubere pro ſcortari 76.a
Nuptu rientis ſenis luctus 66.a

O

OCcaſio ad flagitia ſufficit 57.a
Occaſio quid præſtet improbis 8.a
Oceani fluxus aut refluxus 86.a
Ocio gloriari, iners ambitio 15.b
Ocioſum eſſe, & nihil agere, quid differant 16.a
Oculis amplius quàm aurib. creditur 36.b
Oculis obſeruari 79.a
Oculorum iudicium 26.a

Oculus mentis quando cernat acutius 49.a
Officia in amicos non prætermittenda 59.a
Officium æquabile 141.a
Officium quod grauat, nihil moramur 49.b
Opiſtographi 52.b
Opum mediocritas 31.a
Opus teſtaceum 184.a
Oraculum principis 207.a
Orariæ naues 179.b
Oratio forenſis 159.a
Oratio optima quę longiſſima 25.a
Orationis virtutes eruditi vident 60.a
Orator eloquentior multitudine audientium 133.b
Orator, vir malus, dicendi imperitus 68.b
Ordinum diſcrimina 159.b
Ornare virtutes, inſectari vitia 119.a
Oroſij locus 195.b. 196.b
Os confuſum 68.b
Os durum ibid.
Oſtia 40.a

P

Pacorus 177.a
Pacori imago ibi.
Pagani ibidem
Pagani & cincti 138.a
Palimpſeſti 52 b
Panarium 11 a
Paphlagonia 181.b
Paradoxa 166.b
quos verum audire Pudet 167.a
Parcimonia, vectigal magnū 31.a
Parentum affectus in liberos 77.b
Παῤῥησία καὶ ἀλήθεια, duo hiſtorię obiecta 141.b
Parte inaudita quis damnādus non eſt 120.a
Parte audita vtraque iudicādum 188.b
Patremfamilias non emacē, ſed vendacem eſſe debere 53.b
Patriam defendere optimum augurium 24 a
Patrono turpe, ius ignorare 149.a
Pauca perficere ſatius 167.b
Paulus Iouius 142.b
Paupertas 175.b
Paupertas bonis ingeniis obeſt 121.a
nihil Peccat, niſi quod non peccat 166.b
Peccata an paria 144.a
Pecunia ocioſa 185.b
Pecunia publica rectè impēdenda 184.b
Peregrinum ſolum cedere Rom. iuri debet 186.a
Pergamus 180.a
Periſtylia 190 a
vna Pertica, prouerb. 144 a
Phantaſmata 138.b
Philoſophia ἐν τῷ πολιτεύεσθαι 17.b
ſtemma non inſpicit 92.a
Philoſophorum diſſoluta vita 59.a
Φιλοσοργία 103.a
Phocionis vox 56.b

Pictacium 52.b
Pietas dignitati præſtat 54.b
Pindari locus 106.a
Pindarus imitationi inacceſſus 99.a
Placere ſapienti arduum 141.a
Placitum principis manſurum eſſe decet 205.b
Platanis vſi veteres ad vmbram 4.a
Platea 202.b
Πλατεῖας ibid.
Platonis locus pulcerrimus 49.a pulcrè dictum 160.b
Plinij maioris hiſtoriæ mundi quibuſdam temerè reprehenſę 51.b ſcitè dictum 52.b ſcripta 98.a
Plinius amicitiæ ſtudioſus 49.b Bithyniæ proconſul 180.a 196.b diligens ſcriptorum ſuorum exactor 171.b ignoranter de Chriſtiano ritu pronúciat 198.b minimè vanus 128.a
Plinij abſtinentia à muneribus capiundis 100.b aduocatio qualis 177.b candor 17.b 18.a epigramma 131.a frugalitas 53.a hendecaſyllabi 75.b iocoſi verſus 76.a iocus de ſuis villis 161.a litteræ 64.a modeſtia 3.a 92.a 140.a 163.b Panegyricus Traiano dictus 60.a 62.b pudor 100.a relatio de Chriſtianis 196.b ſcripta qualia 117.a ſtudium in amicos 67.a teſtimonium de Chriſtianis 195.a.b.
Plinij villæ 160.b
Pœna ſeruorum 73.b 182.a
Pœnę arbitrariæ 197.b
Pœnitentiam agit pœnitentiæ ſuę 131.b
Pœnitentibus an venia danda 197.a
Poetæ an mendaces 119.b
Poetæ verſus laſciui, vita caſta 76.b
Poetarũ φιλαυτία 128.b furor ibid. inuocationes ſolemnes 144.b
Poeticæ ſtudium illaudatum 90.a
Pogius Florentinus 142.b
Polycarpus martyr 197.b
lex Pompeia, annalis 192.a
Pompei ſtatuas deiectas erexit Cæſar 23.b
Pompeius exiguo tumulo donatus 112.b
Pontificum collegium 189.b
Populi iudicium quale 38.b 134.a
ad Populum prouoco ibid.
Porticus 94.a
Poſteritate ſua frui 28.a
ſine Potentia, ſine inuidia 53.b
Præcepta & monita 155.a
non tam Præceptis quam exemplis 149.b
Præceptor & rector morum 50.a
Prçcipere qualiter deceat 48.b
Præfectus ærario 101.b
Prægnantum culpæ 148.a
Prçire 186.b
Præmium conſcientiæ 14.a
Præſcriptio viginti anno-

tium 199.b
Præuaricari 25 a
Premere iugulum ibid.b
τὸ Πρέπον 163.b
Primipilus 177.b
Principale oraculum 207.a
Principatus felix 175.b
Principes boni doctos honorib.affecerant. 64 b
Principis boni vox 188.a
Principis clementia 156.b
Principis eſt laxare, vel condonare pœnam 197.b
Priuilegio non abutendum 185.b
Priuilegium à principe quale 205.a
Procœto 41 a
Procurator Cęſaris 193.b
Propnigeon 41.a
Proprium nihil habemus 7.a
Prouecti ad Rempub. noui, ſtulti, adoleſcentuli 78.a
Prudentes pro Iuriſconſultis 71.b
Pruſa 180.a 193.a
Pſephiſma 185.a
Πτωχὸς, καὶ πένης, vt differant 79.b
Publica priuatis potiora 135.a
Pudor quorumdam ſtudioſorum 137.b
Puella nubilis præmatura morte rapta 102.b
Pugillares 10.b 52.b

Q

QVadriga ſymbolum Plinij 177.a
Quęſtiones capitales 197.a
Quæſtor 176.a
Querela de egregiis viris ſepulcri honore carentibus 112.b
Querela inofficioſi quando ceſſet 87.a
Querelæ aſſiduæ quid faciant 39 a
Quintilianus 38.b

R

RAbulæ forenſes 36.a
Rationem ſapientes, ſtulti neceſſitatē ſequuntur 18.b
Re integra 113.a
Reciperatores iudices 84.a
Recitandi ratio 100.a
Recitatio diſerta 61.a
Recriminatio 57.b
Refert à quo quis diſcat 50.a
Reguli mores 68.b
Reguli varius animus 66.a
Regulus loquens 69.a
Reis eſt capillos ſubmittere 139.a
Relegatio 187.a
Religio damnata 201.b
Remedia vtilia quæ acerba 13.b
in Remiſſos quoſdam & ignauos 78.a
Remiſſiones colonis factæ 179.a
Repetundarum actio 79.a
Reprehendēdū qualiter 153.b 154.a
Res domeſticæ auocant à ſtudiis 5.b
Reſpondendum captioſo circunſpectè 9.a
Reſpublica nulla ſine ſimul-

tatibus 53.b
Res iudicata 114.a
Reuerentia debetur puero 137.a
Rhetorum ſciomachiæ 158.b
Rogat efficaciſſimè, qui reddit cauſas rogandi 37.b
Roma orbis metropolis 82.a
Romanorum veterum continentia 53.a
Romuli edictum, ne quis peregrinos deos coleret 193.b
Ruris & vrbis viciſſitudo 63.a
Ruſtici togatis obſtreperi 140.a
Ruſticus Arulenus 58.a

S

SAcra hæc non aliter conſtant 52.a
Sanctitas morum non diſtat ordinibus 91.b
Sales ſobriè vſurpandos 83.b
Sanguis ex tuſſi vnde 105.a
Sanitatis dubię homo 115.a
Sanus, & inſanus, quo ſenſu accepta verba ibid.
Sapere is dicitur qui felix ſit 107.a
Sapere vltra modum 163.b
Sapientia puerilis pręcox 48.a
Sapientiæ ætas condimẽtum 49.a
Sapientiam dolor expectorat 102.b
Saturnalia feſta 42.a.147.b
Satyrę veteres 119.a
Q. Sceuola 90.b
Scazontes 99.b
Scenę ſeruiendum 163.b
Scipio non minus ſolus quàm cùm ſolus 96.a
Scipionis tumulus breuis 113.a
Schemata 2.b
Schenobates 166.b
Scholaſtici libri 158.b
Scholaſtici qui 27.b.30.a
Scriptorum examen 92.b
Scurrilitas in Senatu 83.b
Seceſſus laus 95.b
Seceſſus ſtudioſorum 10.b
Sedendo fit animus prudentior 45.b
Sedere, iudicum eſt 106.b
Seipſum laudare, ſtulti 79.a
Senatores nouicij notantur 114.b
Seneca 91.a
Senecio 58.a
Senectus, prudentia æſtimatur, non annis 102.a
Senex amori deditus 66.a
Senilis prudentia 49.a
Senum & iuuenum propria 48.a
Sepulcri cura 164.a
Sepulcri facilis iactura 113.a
Sepulcri impẽſa inanis 164.a
Sepulcrorum extractiones ad quid 32.b
Sermones Socratici 59.a
Sermonis dubij, libri Plinij 57.b
Sertorij facinus 56.a
Serui vicarij 182.a
Serui milites ibid.
Seruianus 173.b
Seruilis pœna 73.b
Seruire, & ſeruuum eſſe 189.a
Seruius Sulpitius 90.b
Seruorũ differẽtię olim 63.a

Seruorum ingenium 8.a
Seruus pro nullo habetur 146.a
Seueri reſcriptum 198.a
Sexagenarios de ponte deiicere 82.b
Signum amicitiæ 110.a
Silentium Oratoris 79.a
L. Silla 90.b
Silij Italici carmina qualia 54.a inconſtantia 53.b
Similitudo morum 77.a
Siniſteritas 116.b
Sinope 194.a
Sipunculi 95.a
Solatium in litteris 67.b
Soluere vota 183.b
Σοφοκλεῖς, laudiceni 38.a
Sordidi, & ineptè ſumptuoſi deſcriptio 32.a
Sortitio 178.a
Soſibianus apud Martialem 34.b
Specularia 46.a
Speculum principis 171.b
qui Sperat, metuit 111.b
Sphæriſterium 41.b. 95.a
Spiritus, aura, ventus, quid differant 94.a
Sportulæ 206.b
Spurinna 49.a
Spurinna Veſtricius 48.a
ad Statuam principis confugere 176.b
Stemmata maiorum 104.a
Stephanus Gormelenus, Pariſienſis medicus doctiſs. 19.b. 170.b
Stephanus Bernardus, patronus cauſarum, Diuionenſis 88.a
Stibadium 85.b
Stilus, pugillares 10.b
Stoicorum ſimia 8.b
Στοργὴ φυσική 162.a
Studere, & non ſtudere 132.a
Studia hilaritate proueniūt 152.a inceſti ſcelere maculata 72.a intermittenda amicorum cauſa 147.b liberalia tyrannis ſuſpecta 51.b
Studiorum ordo 49.b varietas 130.b
Studium famæ 54.a
Studium venationis Plinius oſtentat 104.b
Stultitia anilis 102.b
Sulpitij Seueri locus 196.a
Superbis & mitibus interdū malè cedit 61.a
Suum cuique pulcrum 78.b. 122.b
Suzagus 177.a

T

Tabellæ ceratæ 10.b
Tacere interdum, oratoris eſt 129.b
Taciti annales & hiſtoriæ [illegible] 7[illegible].a
Θαύματα non ῥήματα 167.a
Tela cæca 82.a
Tempore prior, potior iure 24.b
Temporum pudet 146.b
Tertulliani loci 195.b. 196.a.b. 197.b. 198.a.b. 199.a. 200.a.b. 201.a.b. 202.a

Teſtamenta, hominum ſpeculum 151.a
Teſtamenta qualia 191.b
Teſtamenti fauor 87.a
Teſtamenti ius & auctoritas 39.b 97.a
Teſtamentum irritum 96 b
Teſtari cauſa 136.b
Theanum 191.b
Theatra cur male muſicos canere docuerát 62 b
Thebanorum iudicum effigies 109 a
Themiſtoclis vox 141.b
Theodoſii laus 96 a
Thraſeas Pætus 123.a
Θρεπτοὶ qui 189.a
Θυμὸς quid 7.b
ſub Tiberio cœpit Chriſtiana pietas innoteſcere 195.a
Tiberius ſe laudari haud ſuſtinuit 65.a
Tiberius voluit Chriſtum habere pro Deo 195.a
Timor eſt emendator acerrimus 134.b
Timothei felicitas 140.a
Titus 91.a
Togæ vſus 72.a
Torquatus 90.b
Traianus 190.b
Traianus Neruę ſucceſſor 172.a.
optimus Traianus 172.b
Traiani bonitas 175.a
Traiani gloriæ fauet Plinius 185.a
iudicium Traiani de Chriſtianis 202.a
Traiani laudatio 64 b
Traiani laus 102.a 183.b
Traiani reſcriptum de Chriſtianis 196.b
Traiani ſtatua Chriſtianis propoſita 199.a
Tragœdiæ habitus 128.a
Triclinium 48.b
Trifolium 94.a
M. Tullij laudatio 158.a
Tullj oratio pro Seſtio, quę 157.b
Turpe eſt ſi criminoſus criminoſum arguat 157.b
Tuſſim vbi febris auget 135.a
Tutela 181.b
Tyrannica tempora 149.b
Tyrannis ſuſpecti boni 162.a
Tyrannis ſuſpecta ſtudia liberalia 51.b
Tyrannorum ætas 150.a
Tyro Ciceronis 128.b

V

Vacatio conceſſa 187.b
Valentinianus credulus 120.b
Valuæ 40.b
M. Varro 90.b
de Venalibus auribus melius, quàm oculis iudicatur 26.a
Venationis ſtudium in Plinio 96.a
Veniam petere, fateri crimen eſt 71 a
Ventus, aura, ſpiritus quid differant 94.a
Verba amica 143.a
Verba nuda, vel nupta 76.a
Verborum blandicię 143.a
Verecundi eruditi 68.b
Verecundia 21.b 140.b

Verecundia in amicitiis 123.a
Verecundia muliebris 80.b
Verecundia peccantis 164.a
Verecundia ſtudioſorũ 140.a
Verecundia virtutum omniũ cuſtos 68.b
Verecundię cura 73.b
Vergilius 91.b
Veritas hiſtoriæ 142.a
Verres flagitioſus 9.b
Verſus non probantur niſi laſciuiant aut prúriant 89.b
Veſpaſianus pater & filius Iudæos ſubegerunt 196.a
Veſtalium damnatio 72.b
Veſuuius mons 115.b
Veteres Diis proximiores 155.a
Veteres vt imitandi 98.a
Veterum diſciplina 149.b
Veterum mos 56.a
Vetuſtas inuidioſa 189.b
Viarum curatores 101.a
Vicarij ſerui 182.b
Viciſſitudo ruris & vrbis 63.a
Vindictæ ſolatium 60.b
Vinum lauda vetus, flores etiam hymnorum recentiũ 166.a
Vir abſtinens 140.b
Vir laudatus cœtui laudatorũ adgregetur 23.b
Vir probus rubore tangitur, ſi cogatur improbo patrocinari 9.b
Virgilius de Ennij verſibus 52.a
Virgilij teſtamentum irritum 93.b
Virginẽ damnari capitis, nefas olim 73.a
Virtus annis non æſtimanda 118.a
Virtus contempta 46.b
Virtus ſui precium 14.a
Virtutis radices amaræ 130.b
Vis & ſordes in magiſtratu 55.a
Vis minor bonis quàm malis ineſt 68.a
Vita functos facile inceſſere 141.b
Vita fugax 53.b
Vita hominum magnos receſſus habet 50.b
Vita ſine ſtudiis, viui hominis ſepultura 52.b
Vita ſtudioſorum & inertiũ 158.b
Vitæ certa ratio placet in ſenibus 48.a
Vitæ ruſticæ laus 15.b
Vitelliana cicatrix 8.b
Vitia inficiunt totas ciuitates 82.a
Vitia inſectanda non homines 17.a
qui Vitia odit, homines odit 154.a
Vitia remediis fortiora 84.a
Vitium Poetis ſolenne 92.a
Vituperari ab improbo, laudari eſt 59.b
Viua vox magis afficit 30.b
Viuæ vocis δείνωσις 45.b
Viuæ vocis & ſcriptorũ differentia 97.a
Viuere quis dicatur 54.a
Vltio præſentanea in funeſtas noſtrorum tumultuũ miſerias 68.a

Vltio quę placeat 61.a
Vlyſſes cur prudentiſſimus 120.a
Vniuerſa, ſingula 61.b
Vniuerſa & ſingula in ſcriptis aduertenda 12.a
trahit ſua quemque Voluptas 163.b
Voluptatem aliquam capio, quod ea voluptate non capior 160.b
Voluptates rarior vſus commendat 128.a
Voluptati debētur multa, ſed ſaluti plura 153.b
Voluptatibus abſtinendum vulgi 160.b
Vota pro ſalute principis 203.a
Vrbanæ moleſtiæ 127.b
Vrbanus 83 b. 145.b
Vrbis decor & ciuitatis 181.a
Vrbis & ruris viciſſitudo 63.a
Vſus dicendi magiſter 123.b
Vulgus panno vilius 160.a

X

Xenia 125.a
Xerxes 54.a
Xyſtus 41.b.94.a

Z

Zetę, ſeu dietę 41.b
Ζεὺς ξένιος 51.a
Ζωὴ καὶ ψυχὴ quid 143.a

Finis Indicis Notarum & Obſeruationum.

Errata operarum ſic emendanda.

Prior numerus, paginam: poſterior, lineam: a faciem primam. b, ſecundam notat.

Pagin 1.a.11 deprecatur
3.a in marg. ſcribe λήκυθοι
45.b in marg. varię orat.
48.a.6 Veſtricij
57.a.3 de publicis iudiciis
66.b.25 innectere
Ibid.31 iambographus
107 a.19 εὖ ἔχοντες
Ibid.b.2 qui amic.
113.a.12 in tumulo
Ibid.b.24 Varenus
115 a.vlt. eius ſcript.
118.b.7 ſe habere
Ibid.b.21 χάλκεος ἀγών.
119.a.vlt. qui bonus eſſe poteſt?
120.a.18 ni prius
102.a.21 de Macario
158.b.23 malim tamen
200.b.12 Iuſtinus trad.

Cætera pro ſuo candore Lector eruditus æſtimet, & aliam quam propediem paramus editione, meliora ſperet.

EXTRAICT DV PRIVILEGE.

PAr Priuilege du Roy, donné à Paris le 14. iour de Ianuier 1588. il eſt permis à M. Claude Minos Iuriſconſulte, de faire imprimer, ou choiſir & commettre tel Imprimeur qu'il verra eſtre ſuffiſant pour fidelement imprimer ou faire imprimer vn liure intitulé, *In Cai Plinij libros decem Epiſtolarum Notæ & Obſeruationes; & in Panegyricum Plinij Notæ*. Inhibãt ledit Sr à tous Imprimeurs, Libraires, & autres quelconques n'imprimer, ou faire imprimer, ni expoſer en vente ledit liure, ſinon par ſa permiſſion, licence ou congé, ou de l'Imprimeur par luy choiſi & commis à l'impreſſion d'iceluy: & ce ſur peine de confiſcation des liures ia imprimez, & d'amende arbitraire, tant enuers le Roy que ledit Minos, & des dommages & intereſts de l'Imprimeur par luy choiſi; comme plus à plein eſt contenu eſdites lettres de Priuilege.

Par le Roy en ſon Conſeil.

Signé HABERT.

Ledit Minos a permis & permet à Iean Richer, Marchand Libraire, & Maiſtre Imprimeur en l'Vniuerſité de Paris, d'imprimer, ou faire imprimer le ſuſdit liure, iuſques au temps & terme de dix ans finis & accomplis, à commencer du iour que ledit liure ſera acheué d'imprimer.

A01126671